Mo. Bot. Garden
1893

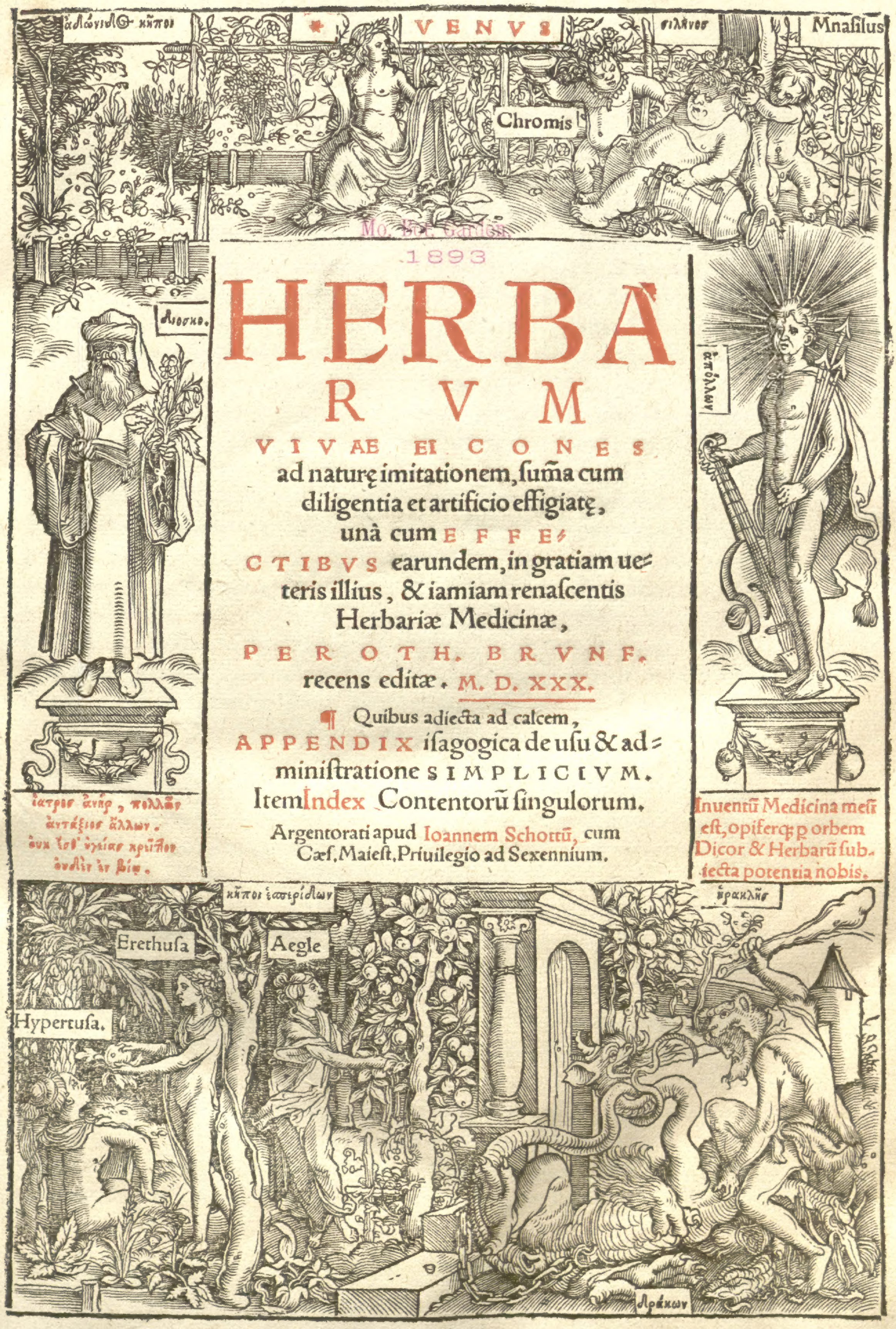

HERBARVM VIVAE EICONES

ad naturę imitationem, sumã cum diligentia et artificio effigiatę, unà cum EFFECTIBVS earundem, in gratiam ueteris illius, & iamiam renascentis Herbariæ Medicinæ,

PER OTH. BRVNF.

recens editæ. M. D. XXX.

¶ Quibus adiecta ad calcem,

APPENDIX isagogica de usu & administratione SIMPLICIVM.

Item Index Contentorũ singulorum.

Argentorati apud Ioannem Schottũ, cum Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Se-
natui, OTTHO BRVNFEL-
SIVS S. D.

QVI DE MAGISTRATIBVS COLENDIS bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores uiros exci-pere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri luno-nis auem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idq; adeo titula-ribus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribue re iusticiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene & sentire & mereri, illorũ iudicia nostris anteferre, planeq; tanq; Deos suspicere, & sum̃um illum huius mundi κοσμήτωρα in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis lo-cis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendũ, dum Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius tribuunt. Atq; haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris editu-ri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucu brationes inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica, & maledoctorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, q; ut i-psi quoq; de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimã, iuxta Po-etæ sentẽtiam, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane ani-mo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupaui, clarissimi atq; amplis-simi uiri, q; ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, pa-lamq; facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. ue stram, quid in arduis ac serijs uestri causa obiturus sim, si uires & fa-cultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens, aut animi supercilioси iudicari queam. Vt enim SOL diei decor est, LVNA inter nocturna astra micat, uniones ac gemmę añulos ac preci osas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidis-sima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & autoritatẽ addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. ue stræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificen-tiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq;, qua in omnes homines cle mentes estis, omnibusq; æquo bene uultis, tum ob optima studia & bo-nas literas: quas cum in uestra urbe munificentissime instituistis, idq; a-deo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germanię gym nasijs, scholasterium uestrũ inferius habeatur: nullis alijs sane debeban-tur primitiæ nostræ, q; talibus, tantisq; syderibus nostris, columinibus, anchoris. Decuit idem & gratitudinem meã in rempub. uestram, ingra-tus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam cẽseo. Aluit hæc me, tuto atq; honeste ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes bonis legibus, optimis morib. honestissimis disciplinis. Quid est quod

uiciſſim a me perſolui non deceat, unde hæc accæpta mihi ſunt? Et ut de ampliſſ. ordinis ueſtri, etiam priuatis perſonis attingam, merebantur hoc imprimis antiſtites noſtri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, inſignicꝫ eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebſius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe ſpectatiſsimi: ꝗs cum conſulari prudentia, cuncꝫ inſigni pietate, et ipſos Camœnæ ornant ſuæ, quibus ſi penſum operæ noſtræ ſubſecundariæ non reddidiſſemus, ingrati eſſemus: ſi alienis fœneraremur, etiam iniqui. Eam itacꝫ meam, quantulamcuncꝫ munificentiam, decꝫ pauperi ſuppellectili λόσιν τῶ ὀλίγκν. lætis, oro auſpicijs, adſumite, nec rei ſolum quæ datur, uel uſum, uel inopiam, ſed alacrem magis dantis uoluntatem, reſpicite. Memores illius Artarxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuſcula illi offerrent ex uulgaria plebe, dicere ſolitus fertur. Eſſe animi præcelſi, ac prorſum regij, donaria, uel ab imfimæ fortunæ hominibus collata, non adſpernari, uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profligenda, quod alij multis a librorum frontiſpicijs agunt, abunde mihi ſatisfactum erit, ſi celſitud. ueſtris bonam operam me collocaſſe intellexero. Dicamcꝫ & illud Horatij. Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor. Riſerunt & ſua ſecula Meõniden, Raracꝫ coronato plauſere theatra Menandro. Cæterum de Hærbarij noſtri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos ſpectaſſe, in toto hoc opere, q̃ꝫ ut publico omnium bono, Hærbariæ iamiam collapſæ, porrigeremus ſubſidiarias manus, eamcꝫ prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod, quia nõ alia ratione fieri poſſe, animaduertimus, q̃ꝫ abolitis prioribus ac ueteribus Hærbarijs, atcꝫ de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis. Deinde ſolidis ac firmis deſcriptionibus, ex priſcis & autenticis autoribus prolatis, utruncꝫ tentauimus, atcꝫ curauimus: q̃ꝫ feliciter, qualicꝫ cum gratia, V. celſ. iudicium eſto, certe cum magna moleſtia. Nam quanta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quãta ab Hærbarijs explorãda, ab Seplaſiarijs & agyrtis dolo & technis extorquẽda, & res indicat ipſa, et aĩaduertent facilius, qui ſimilem aliquãdo operã poſt nos ſunt nauaturi. Quo magis uenia dignos nos exiſtimamus, ſi in re tam ſeria, tamcꝫ ex omni uſu & cognitiõe obſoleta, non protinus ipſiſsimũ ipſum, quod dicitur, ſcopũ attigerimus. Ceſſo enumerare, in quas ſyrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe denſiſſimas tenebras, non nunq̃ꝫ impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ ſe feret hærba, quanto nobis negocio conſtiterit. Vnde nomen etiam cõmentarijs Rhapſodiæ indidimus: quod id genus ſcribendi, non ſolum ſine inuidia erat, uerũ cum maiori etiam fructu. Videbatur enim conſultius, unicuicꝫ reddere quod ſuum erat, q̃ꝫ noſtra ambitioſe commẽta uenditare. ne ſi repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula riſum, furtiuis nudata coloribus: cum potuiſſemus fortaſſe, ut Georgius Valla, & poſt hunc omnes Neotherici (adeo ab ea impoſtura neminem excipio) uer-

D. Iacobus Sturmius.

D. Nicolaus Knyebſius.

D. Iacobus Meyer.

De ratione operis.

Nihil nouum ſub ſole.

tendo ſtylum, aliorum opes noſtras facere. In his autorum placitis, nulli us etiã reiecimus ſenſa: memores illius, quod nullus liber tam malus eſt, quin emolumenti aliquid conferat. Singulis ſuũ honorem dedimus, uel barbariſſimis etiam. Ne autorem quoq; Pandectarum, & Genuenſem il lum Simonem poſthabuimus, autores ut corruptiſſimos, infantiſsimoſ= q;, ita inſtructos pulchre ad perniciem, ſi quis non attente et cum iudicio legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdũ magnopere quoq; nos adiuuatos, & uel ad hoc contuliſſe, ut facilius neuos & menda deprẹhen deremus. Hermolai quoq; Barbari Corollaria & annotationes paſſim adiecimus: quod ex his ſolis hodie Hærbarum cognitiõem exiſtimemus petendam. Interdum ubi res poſcebat, & controuerſia de hẹrba aliqua fu erat, duos fortiſſimos pugiles induximus, Daretem unũ, Entellum alter= um, Nicolaum Leonicenum, & Pandolphũ Collinutium, alterum ſum mum ac primum hac noſtra tempeſtate medicum, alterum eloquentiſsi= mum iureconſultũ, ſed qui ita tamen in hærbis uerſatus ſit, ut multis pa= raſangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus poſt ſe relique rit, mutuis ſeſe ictibus collidẽtes, uelutiq; in duello & harena pugnãtes, cõmiſimus. In qua Tragedia, ſpectatores interdum ſumus & admirato= res, atq; nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plæriſq; litem i= pſi dirimimus, in multis conniuemus. Maluimus enim quẹdam indiſcuſ ſa, & aliorum arbitrijs relinquere, q; temere pronunciare de ea re, de qua tot doctiſſimi uiri addubitarent. Quanq; alicubi confidenter etiam no= ſtra proferimus: quibus tantum uolumus eſſe robur, donec alius firmio= ra attulerit, id quod nuſq; non alias etiam teſtamur. Autores non minus quadraginta citamus, ex quibus Centones hoſce cõſuimus. Nec hos paſ ſim, neq; ubilibet, ſed ubi res ita poſtulabat. Vbi ſimilia omnes dicebãt, potiores delegimus: ubi contraria, iuxta poſuimus, ut in aperto eſſet pu= gnantia. Aetium, Oribaſium, & Paulum tametſi autores alioqui opti= mos, tamen rarius citauimus, quod hos græce deſyderauimus, & latinæ tralationes malæ fidei erant. Idem & cum Galeni ſimplicibus fecimus, ex ueteri tralatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti ſumus, nec ſe= cundo huius operis Tomo coronidem addituri, niſi ex his græcis fonti= bus, aut ſi id non ſucceſſerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his igitur omnibus, ſi quid digne a nobis ſudatum eſt, totum uobis debetur Mœcẹnatibus, totumq; ueſtris celſitud. accẹptum fero, ſtudiorum no= ſtrorum alumnis: nec longiora nobis uiuẽdi ſpacia optamus, q; quo pu= blicis huiuſcemodi munijs, ſtipendijſq; illis literarijs obeũdis, idonei fu= erimus, & de celſitud. ueſtris, deq; ueſtra repub. publicæ & priuatæ be= nemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis

M. D. XXX.

¶ AVTORES quorum teſtimonijs in hoc opere uſu ſumus.

Hippocrates.
Theophraſtus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus.
Apuleius.
Pſellus,
Vergillius.
Cornelius Celſus.
C. Galenus.
Oribaſius.
Auicenna.
Serapion.
Auerröis.
Caſſius felix.
Aggregator herbarum.
Io. Manardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus perottus.
Baptiſta ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus hærbarius.

Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioſcorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Heſiodus.
Q. Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Meſſue.
Razes.
Conſtantinus.
Platearius.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Hermolaus Barbarus.
Platina.
Baptiſta pius.
Iacobus conſtantinus fauen̄.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

ἄλλλον

πολυανθεμίς, πολυπλανεῖς, πολυχίτωνα,
πολύποδας, πολυρίζους μὴν οὐν ῥίζας.
γενναίους, ἰυφυεῖς, ὄρθους, παχεῖς, πρίμνους,
ἰυφύλλους, ἰυκόμους, δασεῖς, βαθεῖς, κλάδους,
φλοιώδη, κολπώδη, πολύπυχα φύλλα,
πολύμορφον, πολυειδῆ, πολυχήθη,
ἰυάνθη, ἰυοδμον, ἰυχρούντε λειμῶνα,
δεὸν θαυμάζειν ἔς', ἀυτὰρ δεὸν μᾶλλον
πολύϊδριν τεκτήναντος θεοῦ χεῖρα.

IOANN. SAPIDVS Lectori S.

¶ Qui cupis ingenitas Herbarum noſcere uires,
Scireque diuerſis nomina nota plagis,
Quæque ſit unius facies cuiuſque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt ſæcula tradi
Id ſcripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendã Brunfelſius hortum,
Huc culta ex uario ſemina rure tulit.
Quorum uim, pariterq; docet medicaminis uſum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne ſint inuiſæ prodiga uerba moræ.
Rurſum ambage modo licita ſermonis abundat,
Ne careat ſenſu dictio parca ſuo.
Nunc & Iõannes pictor Guidictius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri ſic arte figuras,
Vt non nemo Herbas dixerit eſſe meras.
Quantus Iõannis SCHOTTI ſumptuſq;, laborq;,
Et ſtudium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento frętus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quiſquis medico uerſaris in Albo,
Hoc operæprecium eſt nolle carere libro.

OTHONIS BRVNNFELSII DE VTILITATE & præstantia Herbarum, & simplicis Medicinæ

PRAEFATIO.

ALEXANDER Philippi deuicto in Arbellis Dario, a satrapis suis compendium scisci tatus, qua ex Persia in Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, homo quidem multarū rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus historiæ author, non meminit) Ego, Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptū me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana hæc superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verū Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliū pertinaciter aspernabatur: nimirum cæco illo amore sui demētatus. Id uitiū Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Necꝫ iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdū personæ uel exilitas, uel contēptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quātumuis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quæ pessima sunt.

Vereor itaqꝫ, ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquā præmonstrauero, qua non mo-

C do præsentius, uerum minori quoq; ualetudinis cum dispendio, adeoq; impensis etiã exilioribus, morbis consulatur, solis inquã simplicibus, & herbis, illi me suspicentur nescio quid monstri alere, et eorum μιμιγμένα ἀλλιξί φάρμακα, amuletaq;, & ἀντιβαλλόμενα damnaturũ. Ita enim fere fit, ὡσ πᾶσ ὑπάιτιοσ ἕαν ἀυτοῦ περὶ πάντα ὀφαρᾶται, degeneresq; animos, utinquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ bene ament: perq; illud sacrosanctũ iusiurandum Hippocratis, neq; alienius unq; crimen aliquod a me fuit. Sed ne tanti quoq; me facio, qui tot doctissimorũ Medicorum placita, compositionesq; magistrales subuertere queam: nec si queam, debeam. Sed quando Herbariũ librum molimur, semelq; id in animũ induximus, Herbas rursum in usum & cognitionẽ reuocare: ne tanquam Megarensium, tam nulla earũdem ratio haberetur, anteq; ad has quidem explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates, q; cõmendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitijs Medicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si m̃ prius id ab myropolis impetrauerimus, ut omnẽ ipsi de nobis malignam suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoq; Compositiones suas magnifaciunt, ornantq; subinde magnis titulis, obauratis, & picturatis: ita Herbis & Simplicibus, ne suam etiã gloriam inuideant: & si quidem consentanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperent, destomachari in nos desinant. Sin uero τὰ ἐυδὲν πρὸσ ἐπὸσ, uicissim nos admoneant, nostra me
D lioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercem damnare, quã non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis sum mates non reprobauerint atq; damnauerint. Quod si acerbius etiam quædam dixerimus, bonos omneis obtestamur, in malos dictum accipiant, non in suam contumeliam: meminerintq;, multos esse subinde, qui sub eo quæstu etiam orbi imponunt, multaq; hominum milia nedum compilant, uerum conficiunt etiam, atq; interimunt.

Ne id quoq; uelim expectet a me aliquis, q; uniuersas Herbarum utilitates adscripturus sim. id em̃ operosum foret, & negocij infiniti: & quod si contendam, non aliud plane molirer, q; longam Iliados fabulam post Homerum. Cæterum quando hodie meras impostoras faciunt myropolæ quidam (de malis loquor) horum fucos tantũ detegemus: ut in ordinem cogantur tandem illi, quod boni omnes optabunt mecũ, Præstigiatoribus & impostoribus, etiamsi displiceant nostra, tamẽ pro ueritate audendum est. Et quæso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Dij Herbarij demonstratores.

Multã olim Herbis laudem apud Veteres fuisse, tametsi multis subinde demonstrari atq; conuinci queat, tamen id non postremũ est, q; Dijs etiam inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatissimam herbam Moly, Mercurio tribuit Homerus, diuina quadã clementia mortalibus demonstratam, Odyss. ϰ.

ῥίζα μὲν μελάν ἴσκει γάλακτοι δ' ἴκελον ἄνθος
μῶλυ δ' μιν καλέουσι θεοὶ ἀνδράσιγι θνητοῖσι
θεοὶ δ' πάντα δύνανται.

A

Quam & Vlyſſi adſignauit aduerſus illectamenta Circes. Naſcitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæū, & in Cyllene Arcadiæ, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficilicq; foſſu.

Deinde ſancta illa Panace, ipſo nomine omnium morborum remedia promittens: & ipſa quoq; Dijs inuentoribus adſcribitur, nimirum Chironi, Herculi, atq; Aeſculapio.

Herculi quoq; uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum, ſiue Altercamgenum, apud Græcos uero νοσηνάμῳ appellatur. Vt illud quoq; Heraclion Siderion, oĩa uulnera ferro illata, efficaciſſime ſanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomẽ ipſum indicat, quod uſq; hodie retinet. Achilleon & ipſa quoq; notiſsima herba eſt. At illam demonſtrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, ſed diſcipulus Chironis, uulnerariã herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc uſq; diem, ijſdem adhuc nominibus appellamus, ſcilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, ſanguinem Herculis, herbam ſolarem, Lunariam. Qua ſuperſtitione factum, ut & apud Chriſtianos in eam æſtimationẽ uenerint herbæ, ut Diuis inſcriberentur: uidelicet D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quaſdam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Chriſtophori, & ſexcenta huiuſmodi. Non ob aliam rationem, q; quod diuinum aliquid habere in ſe, uel ab magnis uiris demonſtratæ, uulgo creditæ ſunt.

B

Quæ arbores quibus Dijs ſint cõſecratæ

Arborum quoq; genera fuiſſe numinibus ſuis dicata, ut Ioui Eſculũ, Apollini Laurũ, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, q; herbarum quoq; ſcriptores teſtantur. Verũ cum hæc pueri etiam in phrontiſterijs legant, in re tam protrita ac manifeſtaria, obiter ſaltem meminiſſe, ne ignoraſſe uideamur, ſatis ſuperq; fuerit.

De inuentoribus herbarũ.

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoq; homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginæ, aut certe quidem alterius cuiuſdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam ſtudioſus fuiſſe Herbarum cognitioni, ut Gencianę uires primus deprehenderit, atq; monſtrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam ſe conſecuturum ſperans, q; ſi centũ urbes ſubegiſſet, quanto etiam honeſtius eſt, tot homines ſeruare ab infirmitatibus noxijs, id quod apprime præſtat radix illa, paſſim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius ſeculi, quę Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumq; dignitate & prçſtantia, ſuam & ipſæ gloriam auxerunt. Huiuſ-

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Meſſuas, Abraham, Principes quidem uiri, ſed tam pertinaces diſciplinæ cultores, ut omiſſa regni & principatus gloria, medicinæ potius anteſignani & ſummates habiti ſint. Clymenes, & Lyſimachia, Plinio olim notiſsimæ herbæ fuerunt, at hæ ab Regibus ſui nominis appellatæ: & qui, cum Imperio fortaſſe & nomẽ perdidiſſent, quod herbis ſtudioſi fuerũt, poſteritati ſunt reſeruati.

Scordion nobilis herba, Dioſcoridi celebratur, non inter poſtremas etiam, ſed Mithridati regi adſcripta, primũq; demonſtratori, deinde per Crateiam herbarium, ex manu depicta herba ab Rege, nouiſſime tandẽ Dioſcor. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quam ab medici ſui nomine, & fratris Muſæ eius, a quo ferũt conſeruatum Cæſ. Auguſtũ, ſic inſcripſit: notior fortaſſe exiſtit apud Pliniũ, ẽq; ut

Pro Reginis (affectauere eñ & mulieres hanc gloriã) uel una Mauſoli uxor ſatis fuerit, quæ adoptauit herbã, quæ nobis Artemiſia dicitur: & de Nymphęa ſimiliter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorũ alioquine nomina quidem ſupereſſent, ſi herbæ non fuiſſent.

Inuenerũt herbas & uniuerſæ gentes. Scythia enim, quę Scythicę dicitur, circa Beötiam naſcentem, dedit. Iſchneumonem Thracia, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, uerumetiam præciſa. Vetones in Hiſpanijs eam reppererunt, quę Betonica dicitur in Gallijs, in Italia autem Serratula, ab Græcis Ceſtron, aut Pſychotrophon.

D Quod etiã animalia inuenerunt, uel potius demonſtrauerunt herbas, haud dubiũ, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbarũ laudem facit: quod ea cũ non nouerũt myropolia & confectiones, & ijſdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamẽ ſi quid accidat noxium, ſuopte marte auxiliantur ſibi, idq; herbis tantũmodo. Nec pigebit ſuper hoc miraculo, Plinij etiã uerba adſcribere, quæ ſunt apud illum hiſto. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magiſter extitit. aſſidua namq; ſatietate obeſus, exit in littus, recentes harundinũ cæſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimũ uidet ſtipitem, imprimens corpus, uenam quandã in crure uulnerat: atq; ita profluuio ſanguinis morbidũ alias corpus exonerat, & plagam limo rurſum obducit.

Anĩalia quæ herbas inuenerũt, atq; demonſtrauerũt

Simile quiddã & uolucris in eadẽ Aegypto monſtrauit, quæ uocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partẽ ſe proluens, qua reddi ciborũ onera ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis aĩalib. repta ſunt, uſui futura & homini.

Dictamum herbam, extrahendis ſagittis, cerui monſtrauere percuſſi, eo telo paſtuq; eius herbæ eiecto. Idem percuſſi a phalangio (id eſt aranei genus) aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnam, uulnerati refouent.

Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hyrundines monſtrauere, uexatis pullorũ oculis illa medentes. Teſtudo Cunilæ, quam Bibulam uocant,

paſtu uires contra ſerpentes refouet. Muſtela Ruta in murium uenatu cum ijs dimicatione conſerta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis ſibi medentur, & cancros ueſcendo, maxime mari eiectos, Anguis hyberno ſitu, membra corporis obducta, Feniculi ſucco impedimentum illud exuit, nitidiuſq; uernat. Idem hyberna latebra uiſu obſcurato, Marathro herba ſe affricans, oculos inungit, ac refouet: ſi uero ſquammæ obtorpuere, ſpinis Iuniperi ſe ſcabit. A

Draco uernam nauſeam, ſylueſtris Lactucæ ſucco reſtringit. Pantheras per carnes fricatas aconito (uenenum id eſt) barbari uenantur: ocupat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appellauere quidam. At fera hæc contra, excrementis hominis ſibi medetur: & alias tam auida eorum, ut a paſtoribus de induſtria in aliquo uaſe ſuſpenſa, altius q̄ ut queat ſaltu contingere, iaculando ea, petendoq; defatigata, poſtremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis interaneis diu pugnet.

Elephas Chamæleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleaſtro huic ueneno ſuo. Vrſi cū Mandragoræ mala deguſtauere, formicas lambunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis reſiſtit. Palumbes, graculæ, merulæ perdices, Lauri folio annuum faſtidium purgant: Columbæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur Helxine. Anates, anſeres, cæteræq; aquaticę, herba Siderite. Grues, & ſimiles, Iunco paluſtri. Coruus occiſo Chamæleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infeſtum uirus extinguit. Atq; hactenus Plini. Cui ſubſcribens Helianus, Paſtu inquit, Hyoſcyami herbæ, reſoluuntur & conuelluntur Apri: ſed remedium nouerunt. aquas enim ſtatim adeunt, uel cancros uenantur: palam indicantes, ne homini quoq; ſalutarem herbam exiſtere. B Helianus.

Reſtat, ut ſcriptores adſignemus, ne res uſqueadeo nihili putetur eſſe herbaria, ab tā inſignib. ijſq; adeo doctiſſimis & uetuſtiſſimis celebrata. Inprimis Iubæ uolumē extitit olim de herba Euphorbia. Themiſon Plātaginē extulit herbā, non ita uulgarē, quin innumeris utilitatib. prædītā. Polion Muſęus, et Heſiodus, Pythagoras Scyllā, Braſſicam Chryſippus. Eandē iterum Dieuches, & Cato, itemq; uniuerſa adeo Ionia, ut per eandem etiā palam iurauerit. Zeno Stoicæ familiæ, Capparim, Antinomachus Athenienſis Cytiſum, Morchion græcus Raphanū, Apuleius Betonicam. Vergilius Ebenū, Eraſiſtratus Lyſimachiam. Ex Oliua Amurcā Cato. Homerus Crocon, Loton, & Hyacynthū. Heſiodus Maluā, & Albucū. Archigenes Caſtoriū, Euchronius Hiceſius, Coniades, & Ariſtomachus uina & uites. Aſclepiades Anthemin, quę & Leucanthemis, & Chamęmilon: quor̄ tametſi interciderūt hodie multa, m̄ argumētum eſt longe melius, de herbis fuiſſe meritos ueteres Philoſophos, q̄ nos hodie ſumus, qui uix noſſe dignamur: tantumq; ineſſe illis uirium putauerunt, ut uix pauciſsimis ad deſcribendum ſufficerent. Recenſet & Plinius plæroſq; hiſtoriæ ſuæ lib. 25. capi. 2. quos, ne longiores ſimus, omit-

C timus: ut obiter interim etiã prętereamus Crateiam, Bithynũ, Iollam, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ & Diodotum, quoꝝ meminit Dioſcorides, qui etiã Myriades ſcripſerunt herbarum.

Iam ſi ad gloriam etiam uetuſtas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum μιμιγμένα uix ſecũdo loco apud eos habeãtur, ſuntq; recẽs quoddam curioſorum hominum inuentum. Quod ne fabula eſſe prorſus putetur, primum exemplis, mox authoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recæpiſſet (ut inquit Plinius) hoſpitio, caſuq; arma eius petractãti, ſagitta illi excidiſſet in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus eſt uulneri, q; herba Centaurea: quæ tam præſens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuiſſe in tanto exercitu, in tam uaſto loco, tanta ſtrage, tantis tumultibus, q; fortaſſe ſimplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad. Δ

ἀυτὰρ ὲπεὶ ὶδὲιν ἰλκὼ· ὀθ' ἴμπισε πίκρος ὀϊστὸς
αἷμα ἐκμυζύσας, ἐπ' ἀρ' ἤπια φάρμακα ἰδὼς
πᾶσι, τὰ, ὁιποτὶ πατρὶ φίλα φρονείων πόρε χείρων.

Similiter & Pęonem quoq;, qui ὀδυνήφατα φάρμακα Plutoni dicitur impoſuiſſe. Sed & Helena Telemacho triſticiæ ſuæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuiſſe, quã nobilem illam
D Nepenthes. Ea herba eſt Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ ſunt Iliad. Δ.

ἄυτὰρ ἐφ' ὲσσὶν ἔσσεν βάλε φάρμακον ἔνθεν ὲπίνευν
νηπενθὲς τ' ἀχολόντε κακῶν ὲπίληθον ἁπάντων
ὅς τὸ καταβρόξειεν ὲπὴν κρητῆρι μιγείη.

Voco autẽ ſimplicia pharmaca, aut ſimplices herbas, radices, ſemina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aquã, melle, aceto, ſacharoq; excoctas atque maceratas compoſitiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinq; in unũ confundũtur, uerũ ſine diſcrimine, ſine iudicio interdum 20. cõmiſcentur. Quod genus pharmccorum priſcis illis ignotum fuiſſe exiſtimo, aut alio certe ſimplicium delectu coãluiſſe.

Sed redeo ad herbarꝝ miracula. Loto tantã ineſſe uim idem Homerus poëta teſtat, ut obliuiſci etiã patriæ & liberorꝝ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poëtam tam dulcis eſt, ut neminẽ ſinat immemorem eſſe ſui.

ἀλλὰ σφιλόσαν λωτοῖο πάσασθ
τῶν δ' ὅστις λωτοῖοφάγοι μελιηδέα καρπὸν
ἤνκ ἔτι ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν ὐδὲ νεῖσθ
ἀλλὰ ἄυτου βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἐρεπτόμενοι νόσου λαθέσθ.

Sed & olim a draconis catulo occiſum, atq; ſubinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parente ipſo, Plinius ex Xantho hiſtoriarum authore pro re omnino certiſsima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat. reſtitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem eſt, in

Arabia hominem ſimpliciter reuocatum ad uitam. A

Dixit Theophraſtus, & credidit Democritus, eſſe herbam, cuius applicatione exilierit aliquando cuneus a paſtoribus arbori addactus. Quã q̃ quid hoc tam portẽtoſum ſuſpicimus, cum ſint hodie qui Picum martiam auem aiunt, ſi quando dolo illi nidus in arbore occludit̃, herba quadam, ſed ſibi tantũmodo nota, foramen ſine omni prorſus negocio rurſum aperire: quæ ſi caſu inuenta atq; collecta ſit, etiam quaslibet feras ferreas recludat. Quod ſi uerum eſt, tanto minus Betonicę uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis ineſſe, ut incluſi circulo eius ſerpentes, ipſi interimant ſeſe flagellando.

Incredibile etiam fortaſſe uidebitur, quod de Scythice atq; Spartanica herba tradunt: ſed tamen ſuos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & ſiti, guſtata ſaltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & ſtagna ſiccari, tametſi ridiculum eſt fortaſſe quod dicã, tamẽ uulgo olim creditum eſt: attactu uero eius, clauſa omnia aperiri. Quanq̃ nõ minus quoq; ἄπισον, quod de Achimenide affirmãt, ſcilicet, ſi in hoſtium aciem conñciatur, trepidare agmina, ac terga uertere: Subinde Latacem dari ſolitam a Perſarum rege legatis, ut quocunq; locorum ueniſſent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum eſt.

Et quando in herbarum miracula incidimus, fortaſſe & non inepte p B
miraculis cenſeri debent, quarundam herbarum mirabiles, atq; adeo inſolentes naturæ. Siquidem oleum oderũt Cucumeres in tantum, ut etiã in hamos curuentut, ne attingant. Ozimon capræ ſic aſpernantur, ut nihil ducãt peſtilẽtius: quippe quæ & μανίαν etiam illis excitat.

Origanum tam pertinaci cum Braſſica diſſentit odio, ut alternatim ſeſe conficiant. Eringñ caulem, ſi ex grege ouis, capellaue aliqua morſu deſectum ore ſuſtulerit, totus ſtatim ſubſiſtit, relictoq; paſcendi ſtudio, nouo ueluti ſpectaculo attonitus, non prius admirari rem deſinit, q̃ accedens paſtor caulem illum abſtulerit, abiectoq; longius, inutile gregis ſui ocium ea ratione caſtigauerit. Autores huius rei Ariſtophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoq;, quos non tam demirabitur fortaſſe quiſpiam, ueluti quæ præter colorem & duriciem nlhil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unum maluit, q̃ ſexcẽtos Smaragdos: at hñ tam multis prædiți dotibus ſunt, ut multis paraſangis herbis etiã prępolleant: quod uno tantũ & altero exemplo palã faciemus. neq; em̃ nunc decretũ eſt, totum Albertũ, Pliniũ, & Dioſcoridẽ adſcribere.

Ferarum unicum aſylum Lippares, lapillus, ut inquiunt, alioqui tam contemptus, ut ne teruncñ quidem reputetur, & tamen ſi ad hunc confugerint feræ, adeoq; in fuga ipſum deprehendãt, inuiſibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod ſi in animantibus permittimus, in homine ſimiliter poſſe fieri, cur non ęque crederemus?

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, q̃p ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quæ omnia tametsi apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotẽtis, & artis etiam medicæ tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero superfit. Quanq̃p apud me certe fide non carẽt. nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataq̃p sunt, cur hæc sola nugas esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplanti, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, qui dum abstrusissima quęq̃p scrutamur in ultra marinis, fit ut ne contemptissimas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere sosis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas ἐνέργειας habent: quas si studeam recitare, et mihi fortasse non sufficient γλῶσσαι δέκα δὶ στόματα δέκα. Quare ad alia properabimus.

Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & prestat fortasse adscribere, ut maior uerbis nos-
D stris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quoræ illud est αὐτὸς ἔφα, eandem reuerentiã suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habituri sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igit̃ a Plinio,

Plinius. quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauiter & scite dicta in ἐπιτομὴν contraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 29. capite. 1. Hæc sola naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas istas, in quibus sua cuiq̃p promittitur uita: statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atq̃p India in medio æstimantur, ulcericq̃p paruo, medicina a rubro mari importatur: cũ remedia uera, quotidie pauperrimus quisq̃p cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex queratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profecto. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoq̃p uicti sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rursum lib. 32. cap. 11. Atq̃p hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, cõponere ex his uolẽtes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri cõmentaria, credunt Seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpẽti, factaq̃p iampridem emplastra et collyria

mercantur, taliſq; mercium fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. Hęc ſi ipſe dicerē, A
iam pendendum mihi eſſet. Sed pergamus citare plura.

Idē li. 13. in p̄fatiōę. Hactenus in odoribus habent precia ſyluę, erātq; p̄
ſe mira ſingula, iuuitq; luxuriē, ſingula miſcere, & cunctis unū odorē fa=
cere. Ita reperta ſunt unguenta. Quis primus inuenerit, nō tradit. Iliacis
certe temporibus nō erant, nec thure ſupplicabat: Cedri tantum, & Ci=
tri ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum, nidorem uerius q̄; odo=
rem nouerunt, iam Roſæ ſucco reperto.

Libro. 26. cap. 2. Hippocrates certe, qui primus medendi pręcepta cla=
riſſimę cōdidit, herbarum referta inuenimus uolumina. Nec minus Dy=
oclis Caryſtij, qui ſecundus ætate, famaq; extitit. Itē Praxagoræ, & Chry
ſippi, ac deinde Eraſiſtrati, Hierophilo quidem, quanq; ſubtilioris ſectæ
conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim uſu, efficaciſſi=
mo rerum omnium magiſtro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba, gar
rulitatēq; deſcēdēte. Sedere nāq; in ſcholis, auditiōibuſq; occupatū grati
us erat, q̄; ire p̄ ſolitudines, et quęrere herbas, alij etiā aliis diebus anni.

Libro. 12. cap. 17. Hæc ſunt peculiaria Arabiæ, & pauca præterea alia
genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinoſq; ipſa myrrhæ odo=
res, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum ſuarum ſatietas eſt, alie=
narumq; faſtidium.

Cap. 18. Verum Arabiæ etiamnū felicius mare eſt. Ex illo nanq; mar B
garitas mittit, minimaq; computatione milies centena milia ſeſtertiū an=
nis omnibus India, & Seres, Peninſulaq; illa imperio noſtro adimunt.
Tantæ nobis deliciæ, & fœminæ conſtant.

Libro. 13, cap. 3. Hæc eſt materia luxus e cunctis maxime ſupernacui.
Margaritæ enim, gemmæq; ad hęredem tamen tranſeunt, ueſtes pręlon
gant tempus, unguenta uero ſuis moriuntur horis, & ilico expirant. Sū=
ma cōmendatio eorum, ut tranſeuntem fœminam, odor inuitet etiam ali
ud agentem, exceduntq; quadragenos denarios libræ: tanti emitur uo=
luptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipſe non ſentit. Sed et hęc aliqua
differentia ſignanda ſunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, un=
guenta gratiora eſſe, quæ terram, q̄; quæ crocum ſapiāt. Quando etiam
corruptiſſimo in genere magis tamen iuuat quædam ipſius uicij ſeueri=
tas. Sed quoſdam craſſitudo maxime delectat, idipſum approbantes, lini
q; iam, non ſolum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam ueſtigia
pedum tingi: quod M. Othonem monſtraſſe Neroni principi ferebant.
Quęſo, ut ſentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priua=
tis audiuimus, iuſſiſſe ſpargi parietes balneārū unguento, atq; Caiū prin
cipem ſolia temperari, lauariq; ſolitum: ac ne principale uideatur hoc bo
num, & poſtea quendam ex ſeruis Neronis. Maxime tamen mirum eſt,
hanc gratiam penetraſſe in caſtra. Aquilæ certe, ac ſigna puluerulenta il=
la, & cuſtodijs horrida, inunguntur feſtis diebus. Vtinam dicere poſſe=
mus, quis primus inſtituiſſet iſta. Nimirum hac mercede orbem terrarū

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia quęrimus uitijs, ut per hoc ius; ſumantur ſub caſſide unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum eſt, Antiocho rege, Aſiaq; deuictis, urbis añ o quingenteſimo ſexageſimo quinto, P. Licinium Craſſum, L. Iulium cæſarem cenſores edixiſſe, ne quis uenderet unguẽta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo eſt, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis conſulis cenſoriſq; fratrem proſcriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, conſtat, quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim non merito iudicet perijſſe tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentiſco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum eſſe uideatur. Miſcentur ſapores, & alio alius placere cogitur. Miſcentur uero & terræ cœliq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, ſingulæq; terræ. Nec ceſſatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 80. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impẽdio, & luſus geminare, miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 81. eodem. Non ſatis eſt abſtuliſſe gemmæ nomen, Amethyſtus rurſus abſolutus inebriatur Tyrio: ut ſit ex utroq; nomen improbum Tyriamethyſtus, ſimulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æſtimatur pluris, q̃q; qui peritiſſime cenſum domini mergit.

Lib. 12. in procœmio. Diu fuere occulta terræ beneficia, ſummumq; munus homini datum, arboreſq;, ſyluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior ſpecus, libro ueſtis: etiamnum gẽtes ſic degunt. Quo magis ac magis admirari ſubit ab ijs principijs, cędi montes in marmora, ueſtes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure quęri. Atq; hucuſq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie gramaticum uocant potius q̃q; medicũ, quid alijs quoq; ſuper huiuſmodi μεμιγμένοις uideatur, pergere monſtrabimus.

In Theriacas adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 58. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiuſq; diuerſas afferunt compoſitiones, & ad cõmendanda pigmenta precioſa propter raritatem ingentes pecunias poſcunt. Appẽdunt nanq; ſingulas libras uicenis. H. S. et infelicium credulitatẽ hoc quoque ingenio circũueniunt, ut illis perſuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; ſtomachum lędunt, alia caput aggrauant, alia pallorẽ afferunt, aggrauant & corporis maciem: & ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis uſi ſunt, miſerius morerentur, quaſi bibiſſent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor eſt, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adſtipulatur Plinio in decade. 9. τῶν συμποσιακῶν, ut ſic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον ὅτι ἂν μιγνύ-ντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις. ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζεν. ἱρασίστρατος δὲ ἐλέγχει

τὴν ἀποπίαν καὶ περίεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, ἴσως ἂν συγκεκρανήντας. καλὸν γὰρ τοῦτο ἰάσαντες ἐν πτισάνῃ καὶ συκίοις καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ διὰ τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. A

Quæ ſi latine audire malis, græce neſciens, ſic habent. Quin multo magis, cum regales illas et efficaces uariorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellant. Eraſiſtratus autem cõarguit abſurditatem et curioſitatem eorum, qui ſimul & metallica & herbaria & ferina, quęcq; terra gignit, quęcq; mare in unum cõmiſcuerũt. At bene haberet, ſi his omiſſis in ptiſana, & cucurbita, et hydrelęo medendi artẽ finiuiſſent. Verum per Iouem, ipſa rerum uarietas imponit nobis, & appetenti am illicit. Atq; hactenus etiam Plutarchus. Varietas maĩ impoſturæ.

Veniamus ad Celſum. Hic cum aliquas miſturas probet lib. 5. ubi dicit, ſæpe ſimplicia opitulari, aliquando etiam miſta, tamen immodicas miſturas uetat lib. 1. Homini inquit, utiliſſimus cibus eſt ſimplex, aceruatio ſaporum peſtifera. Et condita omnia duabus de cauſsis inutilia ſunt. qm̃ & plus propter dulcedinem adſumitur, quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur. Quod ſi ita habet in cibis, quanto magis in medicinis, ubi grauia leuibus, & ſine pondere habẽtia pondus, ubi corpore in uno frigida pugnant calidis, humentia ſiccis, mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus? Fitq; tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos rudis, indigeſtaq; moles, Celſus.

Nec quicq̃; niſi pondus iners, congeſtaq; eodem
Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.

Galenus tametſi ex Neothericis eſt, tamen adeo non probat ineptas illas compoſitiones, ut ubicunq; datur oportunitas, etiam peſſime explodat. Veluti eſt illud, quod in Methodo non ſemel repetit. B

καὶ μὴν ὦ ἑταῖρε ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν ἰδίων, οὐ φυλάττονται τῶν οἰκείων οὐσιῶν αἱ ἐνεργείαι, ὡς ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου ἰδίου τῷ ὀφελεῖν ἴσως νόσον ἥντιν χρὴ θεραπεύειν, ἐυπορεῖ τοῦ προσήκοντος εἰ μὴν γὰρ ἦτοι τὴν φύσιν. & quæ ſequuntur. Quæ latine ſic reddi poterunt fortaſſe. Galenus.

Sed o amice, in mixtis ſpeciebus non ſeruatur actio ſua cuiuſq; ſubſtãtiæ, ſic ut in unaquaque ſubſtantiæ ſpecie, non deſit quod morbo curando conueniat. Nam ſi aut corporum naturam inuenire poſſent, aut preſtiti medicamenti uires, non eſſet fortaſſe ipſis tali uarietate opus: ueluti quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in parato eſſet. Nunc cum ignorant, utrunq; parum recte, omnia miſcent, unum ſcilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentũ ſtudentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem primis illis medicis excogitatam arbitror, atq; ut antiquum inuentum recipio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abeſſe reor, quanto certe ratio nobilior eſt, transfuſis in ſe mutuo cribris.

Dum autem hæc ſcribo, ex Francofordienſi emporio Scribonius Largus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæſaris uixit: hic in principio Therapeutice ſuæ ad Iulium Calliſtum ſic præfa-

C tur inter alia. Est hæc pars medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primũ celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est, Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam tunc genus mortalium inter initia non facile se ferro committebat. Et rursum a fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora sunt, q̃ ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, & Poëta, & Medicus, cui nihil tam dolet, q̃ quod ignorant homines, quantum boni insit in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus. νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς
οὐδ' ὅσον μαλάχη τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ
κύφαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Homerus. Homerus præterea, ubi subinde expatiari ad herbas datur, Dñ boni, q̃ lepide illas pingit, quantũ philosophatur: uidelicet dum Calipsus hortos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanq̃ quid illos tam superstitiose cõminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, uel potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est,

Arnoldus. uel grãmaticum, medicum autẽ minime. Audiant igitur suũ Arnoldum, hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscurę notæ.

D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in promptu habentur simplicia dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna. Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, simplices, habent operationes uniuersales, & operationes particulares. Nolò multis hæc persequi. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorũ est potius, q̃ hominis apud quẽ in precio sit ipsa ueritas. Cęterũ quando illi confugiunt ad testiũ multitudinẽ, ad suos uidelicet Auicennas, & Razes, & Serapiones, ut hinc roborent institutũ suum, coacti sumus & nos obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habitos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæ cum multæ assignari possent, tamẽ illa uel præcipua est, quod domi nobis nascuntur & (ut Plinius inquit) optimus quisq; cœnat: q̃q̃ pedibus has ignotas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per maria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt homo tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta, reiecticia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbarorum imponit nobis: nisi non uera sunt quæ multis retro seculis Plinius & Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoſcimus etiam, probata ſint ne, uel adulterata A
quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim quiſq; eſt noſtratium, qui unquam creſcere uidit folium Indum, Nucem Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomū, Cinnamomum, Calamum odoratum, Balſamū, Agollochum, Canchamon, Cyphi, Helenium? Deniq; omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habētur. Præſertim, ſi in ea re iudices conſtituātur & ſpeculatores homines, qui in ſimplicibus ueſtigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui interdum adeo ſine literis ſunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem paginas in Plinio, uel Dioſcoride legiſſe, immo quorum id aliqui palam fatentur. Qui ſi mihi Meſſuen ſuū citabunt, qui huiuſmodi ſuis notis pingat, Turbith uidelicet album, gummoſum. etc: ſic enim illi loquūtur, Perinde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi ſpectatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus ſum, interim tamen ex Ptolomęo per ſpacia & miliaria demetior, quantū ſit illo miliū, idq; per gradus, uſq; ad minutiſsima minuta, quam tamen ſi caſu contingat uidere, non agnoſceremus. Verum id ſomniare eſt potius, non rei exactam noticiam tenere. Neminē nominatim perſtringam, ſed noui tamen, qui cum ſe rerum naturas & formas eexactiſsime callere gloriārētur, ubi allatæ fuerant, nihil cognouiſſe. Sunt qui ne Petroſelinum probe perſpectū habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coquinariæ epularum ſtructrices. Experti autē medici eſt, non ex nomine tantum tenere herbam, uel quod libet tādem eſt illud ſimplex, uerumetiam contrectaſſe, uidiſſe, guſtaſſe, olfeciſſeq; oportuit. Hinc enim eſt, quod B
etiam Dioſcorides, non ex aliorum narratione, ſcripſiſſe ſe hiſtoriam ſuam iactat, ſed omnia ſuis locis uidiſſe, tetigiſſeq;, & tentaſſe.

Poſtremo, quod eſt omniū maximum, magno redimuntur quæ transmarina ſunt. At nos Crœſi, uel Midæ non ſumus. Proinde ſtultum fuerit, illic impēſas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non ſolum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerumetiam quod naturæ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis ordinis homines exotica illa pharmaca abhorrēt, & quo quiſq; ſalutis ſuæ ſtudioſior eſt, immo quo quiſq; ſanior incorruptiorq; uiuit, eo amplius nauſeat ac deteſtatur. Vidi qui cum maximis ęgretudinibus laboraſſent, pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, q̄ pilulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus ſi herbam aliquam, uel radicē propinaſſes, non detrectaſſent. Quod dico, notius eſt, q̄ ut demonſtratione egeat: cum ſint hodie eorum multa milia qui mecum ſentiant. Contra ſimplices herbæ, radices, ſemina, flores, arborum fructus, & folia, & ſi quæ ſunt alia noſtræ terræ, cocta, aſſa, frixa, macerata, inſolata, tuſa, expreſſa, idq; melle, quod in terra Germanica copioſum prouenit: ſacharo, quod ipſum quoq; non tā magno cōſtat, & ex proxima Hiſpania petit: aceto, mulſo, aqua, non tā homini ſunt cibus, q̄ ſalutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores uires habere, quis ẽm id inficiatur? tamen ſuas cuiq; terræ herbas, ad hominum naturas contemperauit Deus Opt. Max. Nec minus ſpica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, ſi probe adhibeatur, q; Sticas illas remotiſſime ex Arabia allata. Poſſem enim huiuſmodi multa, quæ ἀντικαλλόμενα illi uocant, coacerua re. Proinde maiores uires habent, ſed in ſui climatis hominibus, quibus ſunt creata.

Quod autem obijciũt, nihil nos proferre poſſe ex noſtris terris, quod Gariophilis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muſcatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id reſpondemus noſtra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contemptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atq; præſtare, ſi non tam delicati eſſemus. Verũ id palatũ noſtrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococŋs aſportatur.

Ergo damnas tu, fortaſſe obĵciet ex illis aliquis, magiſtrales illas compoſitiones, Meſſuæ, Auicennę, Serapionis. Item duo illa Luminaria apothecariorum, maius & minus. Subinde illud Copiæcornu, quod Theſaurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina? Bona uerba. Scriptores non damno, niſi quantum inepte latine nobis redditi ſunt: & periculum eſt ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neq; ullius quoq; mercem damno, id quod initio præoccupaui, ſed aio, ſuis ſeculis ſcripſiſſe, ſuæ etiam genti, Arabes Ara-
D bibus, Barbaros Barbaris, idq; in ſuo etiam cœli climate. Cum enim illi mihi idem in Dioſcoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiam probant, cur mihi quoq; non ſimile liceat cauſſari, ſi ad locorum diſtantias tantopere eſſet reſpiciendũ. Quanq; aliud longe res cum Dioſcoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tametſi locis aliquibus acriores uires habent, in quolibet tamen climate pro ſuo temperamento idem operãtur. Nec minus Vrtica urit, ſiccat, ac pellit in noſtro climate, q; apud Sabeos, et remotiſſimos Aſianos. Sileo quod alia ſecula ſunt. Deinde quod in Germania agimus, non in Aſia, non in India, quas nationes conſtat aliã temperiem, aliud cœlum, aliam item influentiã habere.

Poſtremo uel ob hoc non neceſſaria, quod ſuccidanea multa habemus. Quis enim neget, & noſtris herbis eſſe uim, ut prędixi? niſi quis plane detrahere auſit opifici, præſertim, cum id pleno conſenſu confirment magni etiam ſcriptores & emperici.

Præterea, ut mea non magnope intereſt, q; ſumptuoſe quiſq; cœnet, ſi uel totam etiam Arabiã (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, mõ nobis permittant ac donent, idem præſtare poſſe noſtræ terræ Simplicia, quæ illorũ ultromarina. Habeant qui ditiores ſunt ſua aromata, ſuũ Moſchũ, Sandalos, Been, Rhaponticũ, & Rhabarbarũ, quin ſi uolent, uniones etiã uorent & geñas ut Cleopatra, quę multis aureorũ milibus conſtent, mõ non inuideant pauperibus ſuã uindemiã, id eſt, Marrubiũ, Scolopendriã, Inulã, Hyſopum, Eleliſphacon, Bugloſſon,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uiliſsima camporũ gramina. A

Atqui inquiunt illi rurſum, talia ſcribunt doctores medici, atq; illi in primis, qui anteſignani habentur. Tum cõmunis quoq; Praxis (quam ſic uocant) ita habet. Belle prorſus. Et hos optarim aliud didiciſſe, & uel ſero ſapere, cum id ſuæ etiam ipſorum conſcientiæ teſtentur. Id ſic pulchre efficient, ſi non tantum ad ſeplaſiarios, uerum ad ſe quoque herbarum cognitionem ſpectare putauerint. Denique ſi in compoſitis & ſimplicibus immodice miſcendis, non toti ſint, atq; adeo conſeneſcant, ſed herbarum quoq; uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilibrio præponderauerint. Quod Dioſcor. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophraſtus. Auicennam & Serapionem quoq; ſi quis accerſiat, nihil repugno, modo ad fontes ſemper adſpiret. Comperi enim dum ſedulo in Dioſcoride & Plinio uerſor, nihil aliud habere Auicennam, q̃ quod in ueterum quoq; libris ſcriptum habetur: habeamq; mihi male propitios omnes Muſas & Medicos, ni ſingula ſimplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioſcoride demonſtrem, ſi quis curioſe a me requirat. Alioqui quale, ac quantum eſt illud artificium ſcribere myropolę. Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana ſcrup. 1 5. et acuant cũ diagridij gr. 2. fiant pilulæ. 7. cum ſyropo de ſticade. Vel ſic. Recipe Electuarij de ſucco Roſarum drach. 3. diaphiniconis, Electua. Indi ana drach. 1. ſachari quantum ſufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudiſsimus quiſq; barbitonſor in uno & altero menſe facile perdiſcet, quando ſic omnia etiã acupicta habentur, & conſtituta, ut niſi quis plane Theſſaliŭs aſinus ſit, nõ poſsit aberrare. Pollicebatur olim Theſſalus quidã (ut inquit Gale.) huiuſmodi quandã διφαπευτικὴν nimirũ ſex menſiũ ſpacio, atq; ob id ab omni medicorũ ſchola explodebatur. Atqui diſperiã, ſi ad triuialem illã medicinã ſpectes, ni ita habeat, & oĩno uerum dixerit Theſſalus. B

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod fæpe ex ore nobiliſsimi ac doctiſsimi equitis Hutteni audiuimus, & quod ille etiam Guaiaco ſuo inſeruit. Aui mei, inquit, Laurẽtij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento eſſe debet. Is cum locuplete eſſet cenſu, ac in magnis etiam Principum noſtrorum negocijs domi pariter ac militiæ uerſaretur, in ſuam domum, piper, crocum, zinziber, et id genus peregrina condimenta nunquam admiſit: nec alio ipſe, q̃ ex noſtra lana ueſtimento uti ſolitus eſt, cum ob bene geſtam rem precioſæ illi quandoq; ueſtes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipſe, ſed magno etiam apud æquales ſuos conuicio mores hominum inſectabatur. Quaſi non apud nos inquiens, naſcatur, quo ſi gulæ oblectamentis oblectari opus ſit, condiri noſtra poſsint. Atq; hactenus quidem ille. Vlr. Hutteni

Quanq̃ quid hunc tantum cõminiſcor? cum id priſci etiã teſtentur hiſtoriarũ ſcriptores, non niſi tenuiſsimo uictu, & pauciſsimis pharmacis uictitaſſe maiores noſtros: & tamen cum ſic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuiſſe, contra famem, ſitim, frigus, plane duratos & ada

C mãtinos, raro ægrotaſſe, ſenes effectos: cũ nos ad primas pruinas ſtatĩ manus ac pedes cõtrahamus, et quo plurib. alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quiſq; eſt, ex delicatulis illis, qui cum ſtatim ad retentum bombum, uel crepitum, haurit potionem, non ſtomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico crucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q; qui ex myropolijs uiuunt, qui omnẽ ſimplicem uictũ contemnunt? Rurſum, quos magis incolumes cernimus, q; qui ſimplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultẽ miſcẽt caſeo & ouo, quemadmodũ de Catone dicit. Non erat quidem noſtrũ inſtitutũ, eo uſq; progredi: ſed quãdo cum bonis, æquiſq; hæc agimus, libertate noſtra confiſi, ſimulatq; de animis illorũ erga nos æquis, magis ignauiã noſtrã & lubricitatẽ lamẽtari, q; alicuius damnare mercẽ, ſi nõ dolo & uſura nimia hãc diſpẽſauerint. Neq; ſic quoq; contẽnimus tranſmarina, ut nõ eadem etiã in magno precio habeamus, ſi pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde ſi frequenti lectione, & ſedulo ſcrutinio, herbarũ noſtratium eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cũ tot, tantaq; ſuppeditent etiã domi noſtræ domeſtica et inquilina. Alioqui niſi id plurimum referret, male cum Hippocrate actum fuiſſet, & cum alijs, qui illi ſucceſſerunt ueteribus medicis, qui tanto diſpendio bonorũ & corpuſculi, in ſyluis & montibus oberrarũt, herbis inueſtigandis & quæritandis:

D male illi tot ſolitudines, exterasq; nationes peragraſſent, idq; alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de ſe teſtatur Dioſcorides præſtitiſſe, niſi diuinum plane eſſe duxiſſent, cum herbis philoſophari: ſed ut hodie noſtrates faciunt in ſcholis, ſediſſent, & potius de rebus nullius ad uitam momenti diſputaſſent, fataq; hominũ, non ſua, ſed aliena fiducia gubernaſſent. At quanto prudentius quondam egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut ſingulis etiã morbis ſingulos medicos pręfecerint. Alij em̃ ſunt apud eos ocularij medici, alij dentibus, alij alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut medicis referta ſint omnia. Rati impoſsibile eſſe, ut quis omnium morborum, & cauſſas & remedia quæat in promptu habere.

Cæterum unde irrepſerit talis ille, tantusq; herbarum neglectus: deinde tam craſſa & ſupina illarum cognitio, nemo diſertius tradidit Plinio, Huius hæc fere uerba ſunt natura. hiſto. lib. 19. in præfatione. Illud ſatis mirari non queo, interiſſe quarundam herbarum memoriam, atq; etiam nominũ quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cõmunicato orbe terrarum, maieſtate Roma. Imperij profeciſſe uitam putet cõmercio rerũ ac ſocietate feſtæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiſcuo uſu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priſcorum cura fertilior, aut induſtria felicior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo, ſubſecutiſq; nõ paucis hanc curam eius. Vn-

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, non solum postea in A
uenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, ꝙ publicas mundi in uenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaꝙ alia mentes hominum detinẽ tur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoꝙ & ingenijs quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebãtur, & in ostẽtatione has præferebant, opem & imortalitatem sibi per illas prorogari arbitrãtes. Quare abundabãt, & prȩmia & opa uitæ: posteris laxitas mũdi, & rerum amplitudo damno fuit, postꝙ senator censu legi cȩptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemꝙ nihil magis exornare ꝙ census, postꝙ cœpere orbitas in autoritate suma & potẽtia esse, captatio in quȩstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitę ꝑcia, omnesꝙ a maximo bono liberales dictæ artes in contrariũ cecidere, ac seruitute sola profici cȩptũ. Alius hanc alio mõ, & in alijs adorare, eodẽ tn habẽdi quo eat spes hoim, tendente uoto.

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatum delicias omnes eouſꝙ suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Et cętera, quę B
require eodem loco citato.

CONCLVSIO.

Sed hæc omnia tam longo repetita ptincipio, quorsum nam spectant, aut quo tandẽ consilio a nobis dicta sunt? Nimirum, ut obsoletis hactenꝰ atꝙ obscuratis diuinis herbis, & omnis generis plantis, denicꝙ quicquid uel cãpi uel syluę gignũt, rursum in usum reuocemus, antiquitatẽ & sarta tecta, quod dicitur, instauremus, collapsæꝙ herbarię medicinę manũ ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarũ peritia & cognitio, sed totus mũdus agnosceret magnalia Dei, quę nusꝙ ꝑcliuius est uidere, ꝙ in ipsis herbis, tã festiuiter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cũ tot floribus, seminibus ornatis, & quod est oim maximũ, tot etiã uiribus ꝑditis. Postremo, q̃d me uidẽt urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehemẽtius, maioricꝙ opera ꝓsequant. Quod si me quoꝙ cõsultorem audiant Medici, cũ uideant illi hodie alia secula inolescere, memores illius quoꝙ Comici, hęc res aliam uitã, aliã etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis tradimentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illæ Medicinæ se mancipent. Puram uoco, quæ ex Hypocrate, Galeno. Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principibus petitur, agnoscetꝙ ꝙ διὸ διαπασῶν discedant ab his, quos hactenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubrius ac præsentius mederi, minus alioqui grauatam satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori

C quoq; compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde inge-
niorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabũtur, bar-
baros detestabunt̃, dum uidebunt quicquid usquã est in Auicena, in Ra
ze, in Serapione et Messue, idem quoq; in Hippocrate, Galeno, Celsoq;,
& alijs multo luculentius haberi: planeq; æsopicę corniculę pennas esse,
quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholæ: quæ
præterq; quod asciticia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splen-
dorem suum amiserunt, insulsaq; uerborum stribiligine conspurcata: ut
interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, q; turbidis
lacunis, & ex magistris artis sapere, q; ex ineptis & obstreperis cornicu-
lis. Accedunt linguæ, quas nullo unq; tempore licuit discere felicius. Ac
cedunt secula, quæ reuelato fuco, detectaq; impostura, meliorem institu-
tionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nunq; li
cuit parare promptius, minoriq; pro pecunia. Nec tam facile parabiles
unq; fuere Germanis, Bertrucij, Sillani, Gordonij, Auicennæ, & id ge-
nus alij, q; nunc sunt integri Galeni, Græci et Latini, Celsi, Oribasij, Hip
pocrates & Plinij. Simul bonos quoq; & studiosos medicos, itemq; my-
ropolas mihi uelim ignoscere, quos neq; docere uolui, neq; pstringere.
Dicam enim & illud Christi, qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum
de stolidis, ineptis, et impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod
hominũ uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla
D tam sancta professio sit, quæ non alat monstra sua.

INVOCATIO DIVINIA VXILII.

VETERIBVS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia sūmi Dei, aut alicuius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetæ quōdam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita lōge religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentiæ captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitudinis nostræ. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimū indigeamus, tū maxime in pharmacis porrigendis, morbis quoq; subinde peruestigādis & curandis numine inprimis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiēte, qui in libro de Medici nouitij institutiōe sic inquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorum cognitio, cogitatioq; & metus, in eius mente uersatur. Quando in plęrisq; morbis, siue symptomatis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosq; colere reperitur. Medici namq; plurimum Dijs concedunt. qm̄ Medicina, posse omnia, sibi non arrogat: neq; hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditurs suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Cura-

tionum. Sanat ſolus languores Deus, & de fru galitatis ſolio produxit in largitate ſua Medici= nam benedictus, glorioſus, & excelſus. In quo ſolo latiſſime ab Galeno diſſentio, qui ab ſola corporis & humorum temperie morborū cau ſas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari im= pie fabulatur. Quando igitur et ipſi ſimilem o= perā meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS ille quotidie, & mirabiliter operatur, conſpicua facere intēdimus, Chriſti= anum eſſe arbitramur, ſi ante, quam ad de= ſcriptionem accingamur, prius factorē quoq; ipſum DEVM opt. max. ductorē operis no= bis conſtituamus, auſpicijs noſtris ut benigne faueat, ſuſceptoq; ſemel negocio longe opero= ſiſsimo, patrocinari dignetur. Subinde munera noſtra, quæ in templum conferimus ſuum, bo= ni conſulere. Vt noſtra hæc legentes, conſimi= les quoq; rerū effectus, quos primi illi Medici= næ ſcriptores obſeruarunt, partim etiam no= ſtra experientia didicimus, et ipſi aliquan do experiantur et conſequantur. Cla= memus igitur & nos quoq; cum re ligioſiſsimo Pōeta,

O D E V S,

Da facilē curſum, atq; audacibus añue cœptis,
Ignaros uiæ, mecum miſeratus agreſtes,
Ingredere, & uotis iam nunc adſueſce uocari.

¶ A Plantagine igitur exordia ſumpſimus, nō ſolū quia uulgaris, & notiſsima hæc herbu= la eſt, uerūetiā cp nulla æque diuinitatem DEI referat in ſe, excitetq; ſubinde et animet, ad ſui= ipſius agnitionem, & operum ſuorum, qui ſem per operatur mirabilia in minimis, negligit ue= ro qcquid hominibus altū, et ſuſpiciēdū uideť.

A

Plantago Maior.

B

Breyter Wegrich.

1537. 22

C

Plantago Minor.

D

Spitzer Wegrich.

Plantago Rubea. A

B

Rot Wegerich.

DE PLANTAGINE

Rhapsodia Prima.

¶ Nomenclaturæ Maioris

GRAECAE,

ἀρνόγλοσσον. πολύνευρος. προβάτιον. ἑπτάπλευρον.

LATINA,

Arnogloſſa. Ortigia. Cynogloſſa. Coturnix. Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lingua agni. Septineruia. Stelaphuros.

GERMANICAE,

Wegerich. Schoffzung.

¶ Nomina Minoris

LATINA,

Lanciolata. Plantago minor.

GERMANICA,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

CPLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCOR. de Plantagine lib. 2.

De duplici Plantagine.

PLANTAGO DVPLEX EST, Maior, & Minor. Habet minor Plantago, anguſtiora, minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris folia, coliculos anguloſos in terram inclinatos, flores palleſcentes, & in ſummis caulibus ſemen.

Maior contra, craſsior, ſpecioſiorq; eſt, latiore folio, & oleris figura. Anguloſus etiam Plantaginis huius caulis eſt, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio uſq; ad ſummū cacumen, paruo ſemine ueſtitus.

Radices illi ſunt teneræ, piloſæ, colore candido, craſsitudine digitali.

Plantago ubi naſcitur.

Naſcitur Plantago humentibus locis, prope lacus, ſepes, & uliginoſa loca. Efficaciorem, melioremq; uſum Maior habet.

Sententia PLINII lib. 25. cap. 8. de Plantagine.

PLANTAGINIS duo ſunt genera, Maior, & Minor. Minor anguſtioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, interdum inclinato, in pratis naſcens.

Altera Maior, folijs laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, qui

D dam eam Heptapleuron uocauere.

Huius & caulis cubitalis eſt, & Napi ſimilis. Naſcitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in ſiccando, denſandoq; corpore cauterij uicem obtinens.

Sententia APVLEI de Plantagine, cap. 1.

GRAECI ἀρνόν agnum uocant, γλῶσσαν uero linguam. Rurſum quod ſæpe adnata habeat germina, in longitudine ſeptem lateribus ſimilia, Græci ἑπτάπλευρον uocauerunt. Cæterum ſunt eius ſpecies duæ. Nam quæ Heptapleuros nominat, eſt maior forma, folijs ornatioribus, & latioribus, & neruoſis. Naſcitur in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis, eſtq; magis cõſtrictiua. Alia uero minor, atq; nigrior, leuior, & tenuior. Naſcitur in chartarijs locis, ſed in uſum uarie adhibet.

Eadem fere Serapion.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Plantagine.

PLANTAGO quandoq; Septineruia. Quanq; Heptaneruia alia uidetur herba q; Plantago. Id quod exemplario quodam aduerſus collectiones, cui nomẽ eſt, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres quęruntur herbæ. Plantago ternis uncijs, Septineuron ſenis, Leoneuron quoq; ternis. Neq; quæ ſit Leoneuron, intelligo. Floſculus ei Lanugineus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, & Intybum. Inter ſpicatas eſt Plantago, ſed Minor, nigrioribus folijs, & linguæ pecorũ

similimis, unde nomen apud Græcos Arnogloſſo. A

Hieronymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnogloſſa. Minor, quæ Lancea lata, q̃d lanceæ ſimilis ſit. Et Aquatica, cui ranę inſident frequenter. Vnde & Germanis **frõſch leffel krut**, dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, & arefacit in ſecũdo ordine. Habet autem auſteri aliquid. Ideo aduerſum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepſq; eſt acerbitatis. Et tam fructus, q̃ ipſius radix poteſtatis ſunt propemodũ eiuſdem, niſi quod aridioris & minus frigidæ. At fructus tenuiſſimarum partium eſt: radices autem partium craſſiorum. Folia porro ipſius herbæ arefacientia, tenuiorum partium, & poteſtatis minus frigidæ.

VIRES & Iuuamenta eius ex Dioſcoride.

Vim habent folia exiccatoriã, cõſtringentẽ. Quare omnibus malignis ulceribus et fluctioni oportunis, atq; elephanticis, ſordidiſq; illita, pſunt.

Profluuia ſanguinis, ulcera quæ ſerpunt, epinictidas, carbunculos, no maſq; cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia ſanant. B

Sinus conglutinant.

Morſibus canis, ambuſtis, igni inflam̃ationibus, panis, parotidibus, ſtrumis, ægylopĩs illita cum ſale proſunt.

Coctũ cũ aceto & ſale olus, dyſentericis, cœliaciſq; ſumptũ ſubuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur,

Comitialibus, et ſuſpirioſis data, proficit foliorum ſuccus. Colluta ſub inde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut ceruſa, igni ſacro medetur.

Fiſtulis infuſus prodeſt.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem ſuccus inſtillatur.

Additur quoq; in oculorum collyria.

Gingiuis cruore ſuffuſis, & ſanguinis reiectionibus pota confert.

Clyſtere dyſentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduerſus ſtrangulationes uuluæ in uellere ſubĩjcitur, etiamſi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potum, alui fluctiones, & ſanguinis exſcreatiões ſiſtit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores ſedat.

Eadem cum folĩjs, ulceribus renum, & ueſicæ in paſſu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radicis geſtamine diſcutiendis ſtrumis utantur.

C Syrí ius Plantaginis & calamynthæ cū melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datū die ſecunda, & quarta, & paraſceue. i. ueneris die. Hoc autem ueluti arcanū accipito, quod ueraci experiẽtia compertū eſt.

EX APVLEIO.

Herbę Plãtaginis radix in collo ſuſpenſa, capitis dolorẽ mirifice tollit.

Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: et ſi tumores fuerint, tuſa herba & impoſita, tollit tumorem.

Potui datus idem ſuccus, et interiora ſanat, & thoracẽ purgat mirifice,

His qui purulentum cum ſanguine exſcreant, herbę Plantaginis ſuccū dato bibere, ſanabuntur.

Semen tuſum, et ſubinde in uulnus ſparſum, uulnera cito ſanat.

Et ipſa herba tuſa & impoſita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & perſanat.

Ad uentrem ſiſtendum, & aceto cocta in mero bibitur menſura unius cyathi.

Serpentium morſibus trita, & ex uino ſumpta prodeſt.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginẽ contundes, & ſucci eius de cochleario dabis bibere, ipſam q̃tidie herbã tuſam umbilico imponito.

Piſtata cum axungia, ſine ſale, inſtar malagmatis facta, et impoſita, duriciam diſcutit.

In febre quartana, ſuccus in aqua mulſa ante duas horas acceſſiõis po-

D tui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & ſub acceſsione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, & omnium neruorum dolori et tumori folia contuſa, uel piſata cum ſalis modico, & impoſita, optime facere certum eſt.

Secundæ doloribus, ſemen contritum prodeſſe creditur.

Vulneribus recentibus contuſa folia cum axungia uetere, ſine ſale imponuntur, et laborans ſanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contuſa, & cum aceto impoſita tumorem tollit.

Si cui ulcus ſecus oculum, ſiue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expreſſæ et contuſæ ſucco, lana molli madefacta, et impoſita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas ſanat, ulcera oris omnia, et alcolam mirifice, perſanat.

Tuſa, & impoſita, morſum canis rabioſi ſanat.

Contra omnes ueſicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex paſſo fortiter medentur.

EX PLINIO.

Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Græci ῥευματισμοὺς uocant.

Vis mira in ſiccando, denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plãtago ex aqua mulſa, duabus horis an

te acceſsionem pota binis drachmis, uel A
Succus radicis madefactæ, uel tuſæ, uel
Ipſa radix trita, in aqua ferro calefacta.
Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; ſanat cum ſale.

EX ORIBASIO

Deſiccat absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum ſtupida ſunt. Nam & ſemen, & radix ſimili ſunt uirtute. Quanquam ſemen amplius extenuat.

EX MACRO HERBARIO

Maiorem uim tamen eſſe
Dicunt Maiori,
Oui cum lachryma medicatur aduſtis,
Et ſtrophas ſpargit, ſuperaddita cum ſale trita.
Hydropicis ut olus decocta prodeſt.
Sic iuuat aſthmaticos, ferturq; iuuare caducos,
Et dolor hac auris ſedabitur.
Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores HERBARII.

Arnogloſſa hepar confortat cum aqua Endiuiæ, & ſacharo albo, ſi epithimetur. B
Extinguit ignem ſacrũ, cum ſucco Semperuiui & aceto.
Remouet hæmorroidas, cum puluere radicis Aron.
Et omnem carnem, quæ eſt ex ignis uſtione, refrigerat.
Menſtrua retinet.
Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.
Radix cocta cũ aqua & piretro, ualet dolori dentiũ, ſi tepida indatur.
Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.
Ad quartanam eſt eius uſus cum theriaca ante acceſsionem.
Et ſemen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obſtructus.

Iuuamenta Minoris, Ex MACRO.

Cuncta poteſt Plantago minor prædicta iuuare,
Quamuis non tantas uires uideatur habere.

DESCRIPTORES PLANTAGINIS.

Dioſcorides lib. 2.
Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 8. 9. 11.
Apuleius cap. 1.
Serapion cap. Liſen alhamel. 233.
Herm. Barb. in Corollario ſuo.
Macer dict. Plantago.
Galenus. 6. Simpli. cap. 56.
Idem de morbis curandis lib. 5.
Platearius cap. 29. lib. de ſimplici Medicina.
Hieronymus herbarius dict. Plantago.
Theophraſt. lib. 7. cap. 9.
Oribaſius
Ad Paternianum cap. 215.

C

Helleborus Niger.

D

Christwurtz.

DE VTROQVE HELLEBORO, ALBO, ET NIGRO, Rhapsodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi

Græcæ, ἐλλέβορος λευκός. ἄσπις. πτιγνατόξιρις. γόνος ἡράκλειος. πολύϊδος. ἀνάφυς.

Latinæ, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicæ, **Weiß Nyeßwurtz.**

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ, ἐλλέβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύῤῥιζον. μελανόῤῥιζον.

Latinæ, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.

Teutonicæ, **Christwurtz.**

PLACITA Authorum de HELLEBORO. A

Albi Vetratri, secundum DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, cum arescere cœpit. Radicibus nititur multis tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparū modo fibratis. Nascitur in montibus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimū habet candidū, friabile, carnosum, modice extentū, nec tamē lunci modo mucronatū, quod frangēdo puluerē emittit, & tenuē habet medullā, gustu non admodū ferueus, necp̄ saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

ἐκτῶν Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, foliis Sphondylij proxima, subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racematim cohęrētes. Semen Cnici, quod in Anticyra Gesamoides uocant, quo deiectiones moliūtur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, a capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur. Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq̄. Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatū ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertentem, datoq̄ lacte coram sanasse Prœtidas furentes. B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum sorbeatur, celeritercp̄ fodiatur.

Superstitiosa Collectio Nigri ex THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadā, colligitur Niger, ut inquit Theophrastus. Siquidē gladio circūscribebatur primū. Deinde qui succisurus est, ortū spectat, precaturq̄, bono omine ut id sibi liceat, Dijs sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremū aquilæ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq̄ si propius ille aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, auguriū erat. Tandem eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE.

Purgat aūt Niger humorē melancholicum, per uentrē in primis inferiorē. Albus uero per superiorē, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesq̄ cauent, cum impune Candido uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq̄ quoq̄ semen, coturnicibus gratissimū est, ut scribit Aristot.

C quam ob cauſſam ueteres eas damnauerunt menſis: nunc quæruntur.

Durantia ALBI.

Durare uim Albi.xxx.annis ferunt.

Temperamentum utriuſq;.

Abſtergendi, calefaciendiq; potentiæ eſt, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & adminiſtratio.

Antiqui corticem carnoſiſſimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertam, turgeſcentemq; in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, his utentes. Nunc ramulos ipſos ab radice ſua grauiſsimi corticis ita dantes. Pani etiam compinſitur & torretur. Quidam porrigunt in ſorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Meſue ſic corrigendum cenſet, uidelicet ut maceretur prius in melle et paſſulis, uel in iure gallinarum & aliarq; carniũ, abiecta deinde radice.

Sũt qui cauata radice raphani, indũt de Helleboro per diem, inde rurſum extrahunt: feruntq; tum raphanum ſoluendi uim habere.

Alij infundũt in oximelle, uel uino dulci, aut ſyropis, uel robob, ut uocãt, atq; ſubinde miniſtrãt. Adhibito fortaſſe & ordei modico, uel rizo.

Vigorant eius operationem ſal Indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq; Daucus, Petroſilenon, Piper longum, Hyſopus, Ca-
D lamentum, & Origanum.

Vires & Iuuamenta ALBI ex DIOSCORIDE.

Purgat uomitionibus, diuerſa & multiplicia trahens.

Miſcetur collyrijs, quæ claritati oculorq; officientia repurgare poſſunt.

Ducit idem menſes.

Fœtus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per ſe, & cum Seſamo, aut Tapſiæ ſucco, aut alica, aut mulſa aqua, aut pulte, aut lenticula, aut ſorbitione aliqua alia.

Pani etiam conpinſitur, & torretur.

Menſura, diſpenſatioq; eius, ab ijs tradita eſt, quibus præcipuum fuit ſtudium de ea docere. Dant ſiquidem aliqui Veratrum album in ſorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præſertim in ijs, in quibus ſuſpecta, timendaue ſtrangulatio, aut corporis imbecillitas impediet. Tanto enim ſic ea purgatio perficit. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appoſitæ balani cũ aceto, uomitiões faciũt.

Item ſuppurationi ueteri.

Eodem phthiriaſis emendatur.

Item ſcabies, impetigo, fiſtula calloſa.

Decocto eius in aceto, & collutione dentium, dolor sedatur. A

Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Medetur quoq; morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, limphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis, stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi ueteri cum inflam̃atio nibus, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circumcisoq; uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

RAZES

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsum tamen bibere non est securum.

Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum dolo ribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturæ potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum, triduum B ue repellatur.

Cataplasmata ex eo tollũt maculas, lepras, scabies, omnem deniq; impetiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure ceraue, piceq; & cedrino liquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uitiligines, impetigineſq;, & lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturq; per se, & cum scam̃onio saleq;, drachmæ, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.

Contra cutem subeũtes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitq; ex eis uinum, quod purgando est.

Trahit menses, idem appositum.

Fœtus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex MESVE.

Diximus uitari Album, quia prę̨focatiuus est, Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem: et non conuenit nisi animosis corporibus, idq; Veris tantũmodo tẽpore.

Datus itaq; quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, et constitutionẽ temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipſe quidem mundificat totum corpus, & ſingula membra, & ſolutione educit cū facilitate cholerā permixtā phlegmate. Et mūdificat ſanguinē.

Et trahit a uenis ſuperfluitates mixtas ſanguini, immo a toto corpore, a concauitatibus membrorum, & quibuſlibet partibus remotis.

Eſt ex rebus ſoleñibus in mundificando cerebrum & caput totum, & inſtrumenta ſenſuum, neruoſq; & uiſcera, una cum ueſica, & matrice.

Et confert iuuamētum manifeſtum ægritudinibus eorum, ſicut ſedę, hemocraneæ, maniæ, melancholiæ, uertigini, epilepſiæ, & paralyſi.

Item apoſtematibus membrorum, ſcrophulis, cancro, & herpeti.

Deſtillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & ſibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus ſplenis, & febribus antiquis, longis, quartanę, cholericæ, & melancholiæ difficilis eradicationis.

Prouocat quoq; urinam, & menſtrua.

Frequens etiam uſus eius colorem inducit corpori bonum, cutem repurgat, & quamlibet ſcabiem abſtergit.

De VERATRI purgatione, ſeu Helleboriſmo, Hippocrates ad Democritum philoſophum.

Q VI non facile per ſuperna purgantur, ante potionem eorpora multo cibo, quieteq; madefaciant. Cum autē Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus cor-

D pora conturbet & moueat, nauigatio demonſtrat. Cum aūt Veratrū magis agere, & purgare uolueris, corpora magis cōmoueto. Veratrū aūt ijs periculoſum eſt, qui ſanas carnes habent. Prętera qui poſt potiōis purgationem non ſitiunt. Spaſmusue poſt Veratrū lœtalis eſt. Si in magna purgatione ſuperueniat, malum eſt. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus ſponte factis, quemadmodum oportet, purgētur, confert, & facilem ferunt: ſi minus, cōtra. Quemadmodum prętera in præſcito, prognoſticoue dixeramus, ſupna purgatio his cōmoda eſt, qui cibos ſine febre auerſantur, coruellicantur, caligāt, os amorore uexatur: & ut in ſumā & in uniuerſum dicamus, doloribus cunctis, qui ſupra prękordia ſunt, confert. Per inferna uero, cum ſine febre tormina uexāt, lumborū dolor, genuum grauedo, cum menſes non facile decurrunt, cū dolores ſub ſepto tranſuerſo ſunt. Cum uero ſic potionabis, urbanos, ociоſos, pigros corpore plurimū caueto & obſeruato: maxime uero fuſcos, carnes humidas habentes, et ſubſiccas, balbos et blæſos. Qui uero p mor bi principia, pituitoſa per potionem diſcutere & diſſoluere nitunt, pituita creſcēte nihil proſunt: quemadmodū in libello de ptiſana dixeramus. Crudus enim morbus cū eſt, nihil cedit. Quæ em morbo repugnant & ſalutifera ſunt, cōtabeſcūt. Debilitato ſiquidē corpore, morbus ſupat, languēteſq; nō medicabiles facit. Veratro aūt, Helleboriſatoue eos, quibus de capite deſtillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec rauceſcentibus, nec lienoſis, nec ex anguibus, nec uentoſitate laborantibus, nec

tuſsi ſicca, nec ſiticuloſis, nec uẽtris dolore uexatis, nec diſtẽto uẽtriculo, A
nec p̃cordijs, & ilibus, & ſcapulis diſtẽtis, laterũq; dolore uexatis, nec torpidis, nec hebetius cernentibus, nec auriũ tiñitu laborãtibus, nec lotium nõ continẽtibus, nec arcuatis, nec uentriculo, ſtomachoue nõ ualentib9, nec ficoſis, nec furũculoſis. Sin aũt Veratro purgare uideaẽ, per ſuperna tutius purgabis, per inferna uero minime: q̃s cibis ualide nutricabis & replebis. Quemadmodum aũt in p̃dictorio dixeramus, nec cibaria auerſantes, & nigra ſupuomentes, & delyros potionato. Prę dolore parũ dormientes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuoſoſue habentes, turgidos, caligantes, mali coloris, & diſcolores, nec febre æſtuãtes & præfractos: quemadmodũ in libello de ptiſana dixeramus, ſeſamo miſtũ, et ſeſamoides cõmode per ſuperna purgat. Potio aũt eſt drachma, uel eius dimidiũ cũ aceto mulſo, tertiã aũt huius partem cũ Veratro miſceto, & minus præfocat, ſtrangulatue. Quod & longas quartanas purgat, & eos qui longa & moleſta febre uexãtur, & eos qui non ſitiunt, nec exſcreant, hosq; non ante tria trinũdina, quandoq; & laterum morbo laborantes, conuoluuloq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis dixeramus, ſi locelli purgationis egeant, purgato.

NOCVMENTA.

Nigro uiolentior Albus eſt. Proinde hodie in uſu non habeẽ. Sed & B
olim ſenibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata præcordia fuiſſent. Item ſanguinem exſcreãtibus, cauſarijs uel latere, uel faucibus, negabatur.

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et ſtercus ipſum bibentes perimit gallinas.

COMMVTATIO

Loco eius hodie uſurpant Scammonium.

DOSIS

Themiſon binas, non amplius drachmas dabat. Sequẽtes, & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborũ fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis em̃ intus omnibus, ipſum primũ exire. Mihi uideẽ, inquit Macer, ſignificare Plinius, Albi dimidiũ pondus tantõmodo dandum, id eſt, quia Nigri eſt drachma una, aut. 2. ſcrupuli, Albi ſit dimidiũ. Secus Meſue. Doſis eius eſt, inquit, a charitis ſex, uſq; ad tertiam. 31. uel uſq; ad. 31.

AVTHORES & deſcriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioſcorides lib. 4. de Helleboro.
Galenus. 6. ſimplicium pharma. cap. 125.
Meſue in canonibus uniuerſalibus.
Theophraſtus lib. 9. cap. 10. 11.
Auiceña lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.
Serapion. cap. 333. Raſes.
Hippocrates in epiſtola ad Democritum philoſophum.

C

DE NENVPHARE,
Rhapsodia Tertia.

NOMENCLATVRAE ALBI

Græcæ, νυμφαία

Latinę, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer paluſtre.

Germanicæ, Hoswurtz/Kollerwurtz/Sehblům/Horſtrang.

Vnde ſic dicta.

NENVPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a nympha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant alii qui. Alij Rhopalō, a radice clauæ ſimili. Siue, ut placet Dioſcoridi, Nympheæ nomen uēdicaſſe ſibi uidetur, quoniam aquoſa amet. Plurima cm̄ inuenitur in Helide, in Anygro amne, & in Beōtiæ Haliarto.

Genera eius ex DIOSCORIDE.

Duplex eſt. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

ΕΙΔΩΝ ALBI.

Folia habet lata, quadamtenus ſuper aquam emergentia, ſolida. tenacia, coriacea, grauiter olentia. Aliquando tamen etiam ſub aquis ſunt,
D pluraq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio ſimilis, in medio, quod crocum ſit, habentem. Hic poſtq; defloruit rotundus, & rotundita te pomo, aut papaueris capiti ſimilis, colore nigro. Radix magna, aſpera, clauæ alicuius modo nodoſa.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus, & ſtagnantibus aquis.

TEMPVS.

Effoditur Autumno.

Placitum THEOPHRASTI lib. 9. cap. 13. de Nymphęa.

RADICVM differentias, tum ſuccis, tum odoribus accipere licet. Sunt em̄ aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ ſuauis olentiæ, alię grauis: dulcis Nymphęæ uocatæ, quæ naſci in lacuſtribus ſolet, ut in Orminienſi agro, & Marathone, & in Creta inſula Beōti, Madonaim hanc appellāt, fructumq; mandunt. Gerit folia, ſuper aquam ampla.

PLINIVS de Nymphæa.

Naſcitur in aquoſis Nymphęa, folijs magnis in ſum̄a aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio ſimili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule ſecatur autumno. Radix nigra in ſole ſiccatur, aduerſaturq; aluinis. Eſt et alia Nymphęa in Theſſalia, amne Penço, radice alba, capite luteo, Roſæ magnitudine.

Sententia APVLEI de Nymphæa cap. 68.

Νυμφαία Gręce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alij Androgomos, alij Hydrogogos, alij Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam paluſtrem, Papauer paluſtre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixere.

Naſcitur in aquis ſtantibus. Ita denicꝫ nomen ſumpſit. Thyrſo nigro, le- A
nis foliis, ſimilibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte ſuperantibus, flore pal
lido, fructu ſiue ſemine lato, denſo, atcꝫ guſtu argilloſo: radice ſtipidioſa,
nigra & acerrima. Præterea naſcens in Ompenio tenus flumine: cuius
flos niger eſt, radix alba, & aſpera.

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & ſemen uim citra uellicationẽ habent arefaciendi. Alioqui
tamen frigidæ & humidæ complexionis in ſecundo.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & inteſtinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & ueſicæ doloribus, emplaſtri modo imponitur.

Vitiligines ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλοπεκίας, dicunt, cum pice impoſita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & ſomniorum imaginatio-
nes, quas compeſcit atcꝫ reſtinguit.

Semen cum uino potum, uentrem ſiſtit,

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum roſa, uiola, & pauxillo uini granatorum, uſcꝫ ad ui
ni conſumptionem, eriſypelam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dyſenteriæ compeſcendæ.

Idem facit radicis ſuccus.

Teſtium tumori ſuperimponitur. B

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & impoſita, ſanguinem ſiſtere traditur.

Vtilis & ad difficultatem inteſtinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem
ſemel pota in. xl. dies.

Inſomnia quocꝫ Veneris, a ieiuno pota, & in cibo ſumpta.

Illita quocꝫ radix genitalibus, inhibet non ſolum Venerem, ſed efflu-
entiam genituræ: ob id corpus alere, uocemcꝫ dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dyſenterico diebus decem, &
ſanabitur.

Idem efficies, ſi cum uino auſtero propinaueris, aut certe eius ſuccum
uino intritum, miſtumcꝫ.

EX SERAPIONE, RASE, Albaſare, Iſaaco, et Meſue.

Dixit Aben Meſua. Vinum quod fit ex Nenuſare, eſt bonũ tuſſi, &
pleuriſi, & mollit uentrem, & eſt fortioris operationis cꝫ uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenufaris, in die uirtutẽ habet mãdragoræ.

Dixit Iſaac Eben Amram. Nenuſar nominatur interfector apum, &

C est similis floribus uiolarum, sed est frigidior & humidior eis, confertq; sodæ calidæ, & inducit somnum, imprimisq; oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

EX PLATEARIO.

In Septembri collectũ, per duos annos, in multa efficacia seruat. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q; ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponũt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquã, & flores, uel naribus applicant.

EX IOANNE VIGONIO.

Nenufar frigidæ est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumq; uini granatorũ usq; ad consummationem uini, erysipelam extinguit.

EX AVICENNA de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigriciã & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet. Spiritus aũt in corde, non uidet pati ab eo hoc nocumentũ, quod patitur cerebrũ, immo præbet forte iuuamentũ. Nam proprietas suæ aromaticitatis confortat spiritũ qui est in corde. Nocumentũ uero frigiditatis, & humiditatis ipsius, est secundũ quid. Et temperat croco, & Cinnamomo.

D

NOCVMENTA.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituraq; priuari, & ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quanq; ab Auicenna inter ea quoq; scribitur, quæ cor quoq; confortant.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphæa.
Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.
Georg. Valla. dict. Nymphæa. Apuleius cap. 68.
Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianuen. dict. Nymphæa.
Serapion ca. 192. Ioan. Vigonius. Rases.
Hieronymus Herbarius.

NYMPHAEA ALTERA.

NYMPHAEAM alterã, sunt qui Nymphonã uocant. Nascit priori similis, radice tamẽ candidiore, & aspera. Florem luteũ gestans, splendentem, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Bibit et semẽ & radix in nigro uino cocta, cõtra muliebres fluctiões.

AVTORES.

Plinius lib. 25. cap. 7.
Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa altera.
Et cæteri quos supra citauimus.

C

DE VNGVLA CABALLINA, Rhapsodia Quarta.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἄρκιον.
Latinæ, Personatia, Lappa, Vngula caballina.
Germanicæ, Rossshůb.

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, & nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quanquã & interdum uidua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plinij in Personata.

Quidam Arcion Personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB. in Corollario de Personata.

Arcion, siue Prosopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro Petasite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arctio, sed in Petasite cernimus. Petasiten interpretor, quã uulgo Bardanã, & Lappam maiorẽ interpretant: Arction quæ Vngula caballina dicit. Plinius differentiã in noĩe tenuem constituit, Petasiten Personatam, Arction Persolatam appellando. Persolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arction uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grandẽ. Quæ oĩa fere cum Dioscoridis Arctio conueniũt.

D

Petasite Bardana.

Lib. 25. cap. 9.

Persolata.

Persoluta.

Persolyton.

Nominat & Persoluta, siue Persolyton a Plinio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis seri coronamentis solitum, duobus generibus, mas, & fœmina, inhiberi subdita ea Venerem uirorum maxime prodendo. Illud commonuerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petasitæ ac Bardanæ, q̃q; Persolatæ, hoc est, Arctij, & Vngulæ caballinæ folia. Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris: Persolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc, & superiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Personata sit, quam Lu. Columella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit, quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam cõmemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

Persona.

ἐπιγραφή Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hac utebantur quondam, ad personas totã Græcia & Italia, quoties in Theatris alijsue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatis. Maio, Iunioq; mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus ueriſimile eſt, tribus decerptis foliis, quorum uno frontem, duobus aliis utrinq; malas ueſtiret, relictis inter eorum ſpacia liberis, uidendi, ſpirandi, loquendiq; meatibus. Eſt enim foliorum Perſonatæ tanta amplitudo, ut longe maius, q̃ humana facies eſt, tribus ueſtiri ſpacium poſsit. Neq; immerito hic cucurbitarum foliis compararauit: figura enim illis reſpondet. Et ſi pinguiore loco naſcantur, magnitudine etiam ſuperant. Cauſſaq; hæc eſt, cur Græci etiam, ab eodem perſonarum uſu, Proſopida, & Proſopion uocauerunt. Lappa dicta eſt, quoniam illi congener eſt. Naſcitur ubiq; Perſonata, & quoniam deſierunt uti Chriſtiani ad perſonas, ob eam quam diximus cauſſam, nec alios habet in ſanitate uſus, & parum hoc nomine nunc cognoſcitur. A

Perſonacia, quare Lappa dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIANÆ, circa Perſonatam, Nicolai Leoniceni lib. de erroribus Medicorum.

Sed non eſt nunc nobis cum Auicẽna, ſed cum Plinio negociũ, quare ad ipſum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita ſcribit. Arction quidam Perſonaciam uocant, non multos infra uerſus, Plinius ita ſcribit, Perſonacia, quã nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Perſolacia, Perſolata, uicioſe ſcribaẽ, tamen q̃d ſequitur, probat Perſonaciã eſſe legendã. ita enim ſubiungit. Græci uero Arction uocant: folia habet maiora etiã cucurbitis, & hirſutiora, nigriora q;, et craſſiora, radicem albã & grandẽ. Hęc ex uino bibitur, denariorũ duorũ pondere. Videtur profecto duo Arctiĳ genera putauiſſe, quorum utrũq; Perſonata diceret, alterũq; biberetur contra ſerpentes ex aceto, alterũ ex uino. Attamen & Dioſcorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantũmodo Arctio, Proſopite, Perſonacia ſcripſerũt. Eſſe uero idẽ Arction, ſiue eandẽ Perſonatam, quã primo & ſecũdo loco deſcribit Plinius, eiuſdem Plinĳ uerba apertiſſime oſtendũt. Nam de prima ita ſcribit. Quidã Arction, Perſonaciã uocant, cuius folio nullũ eſt latius, grandes lappas ferentẽ. Hic aũt proculdubio Plinius innuit illã, quæ a noſtris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quã ideo ueteres, Perſonatã dixerunt, quoniã hac propter amplitudinẽ foliorum, ad Perſonatos faciendos utebantur. Hanc uero eandẽ, eadem ratione Dioſcorides, Galenus & Paulus Proſopitem, id eſt, Perſonaciam, nuncuparunt, ac foliis cucurbitæ, nigrioribus tamen, atq; hirſutioribus, conſtare tradiderunt. B

APOLOGIA PANDVLPHI COLlinucĳ pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Perſonata. Plinium taxat, quod duplicem illam eſſe crediderit. Tamen ut id uerum eſſe comprobet, ne quid integri ad defenſionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uicio poſitũ dicit. Sed ne ſic quoq; Plinium, aut ſeipſum intelligit: quod uerum eſſe mox agnoſces. Poſt A-

C garici deſcriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo ſubiecit Plinius, Quæ quoniam capitula habeat, uiperis ſimilia, ideo Echios, qua ſi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio ſimilia, floribus co-ronata. Tertium lanugine ſpinoſa, diſtinctum pingit, Addit præterea. Quidam Echion Perſonatam dicunt (non Arction, ut praue inſerere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret: ſubijcit. Cuius ſcilicet Perſonatæ folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Ac ſi dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio ſimilia, cui parua ſunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt eſſe Perſonatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum eſt latius: quæ omnia a Pulegij ſimilitudine maxime diſcrepant. Non intellexit in morſum præceps Leonicenus Plinij uerba, illorum ſentẽtiam appoſite improbantis, qui Echion Perſonatam eſſe dicebant. Nam ea parte, qua Plinius ſcripſit, Cuius folio nullum eſt latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Perſonatam, ut Plinius, & grãmatica ratio poſtulabat. Neq; enim ideo duplicem Perſonatam eſſe credidit Plinius, quia quoſdam Echion Perſonatam dicere, & ex aceto radicem dare ſcripſit. Nam hic de Perſonata non agebat, ſed de Echio: de qua ut quæcũq; ab auctoribus ſcripta comperer at aperiret, ideo quoſdam Echion dicere Perſonatam ſcripſit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod ſæpe diximus) Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac præſertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum &

Echion uerũ quod ſit.

D floris differentia non eſſe Echion perſonatam aperte ſenſerit: atq; ideo poſt paucos uerſus, non iam de Echio, ſed de Perſonata notiſsima herba ſpeciatim uerba facit: eamq; Arction & perſonatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet diſtringeret, qui ſupra Echion paruis folijs herbam perſonatã latiſsimis conſtantem putauerũt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus hoc in loco belliſsime ſignificaſſe Pliniũ, atq; ita credidiſſe, aliud Echion eſſe pulegio ſimilem: aliud perſonatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam eſſe quidam putauerunt.

Sed quoniã de Arctio ſermo incidit, quando & pro Plinio & ſtudioſis ſcribimus: ut hæc noſtra legentes (quantulacũq; illa ſint) aliquid ſemper arripiant, quod in cõmunem utilitatem conferre poſſint (quod tota defenſione, quãtum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc ſubnectere uiſum eſt: q; Arction Græci duplicem eſſe tradiderunt. Vnã quidem, quę et Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quã latine Verbaſcum dicimus) ſimilia, craſſiora tamẽ & rotundiora eſſe dixerunt: ſemen uero minuto Cymino ſimile: quod tam ipſum q; radix Iſchiadicis & dyſuriam patientibus efficaciter daretur. Alterũ, quam Arction, & Proſopiten, & Proſopion, & Aparinem dicerent: nos Perſonatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioſcorides pinxit, Plinius Primam ſeptimo & uigeſimo: Alteram, quo diximus libro tradidit.

Arction duplex.

Verbaſcum altera ſpecies Perſonatæ.

Sed Aparines nomen a Dioſcoride poſitum, non probauit: quando aliam eſſe a Perſonata Aparinem, & figurę, & uiriū diuerſitate monſtrauit. Á Aparinę quę.

Sententia SIMONIS IANVENSIS de Vngula Caballina.

Vngula Caballina, Farfara, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet ſpecies. Minor, quę campis et locis ſiccis naſcitur, & in uineis. Altera Maior, quæ in marginibus aquarum ſemper inuenitur, maiore folio, nec angulis ſic manifeſtis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Caſſulā cordis uocant. Suſpicor legē dū, Bardana.

Idem de PERSONATIĀ.

Perſonatia inquit, in cōfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod eſt Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiā Plinius uidet dicere. Perſonata inquit, a quibuſdā Echion uocat, cuius folia nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia eſt Echios. Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Perſonatia in Antidotario, in confectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod eſt Lappa maior, Bardana, Dronega, Perſolita.

De Vngula Caballina ſic Galenus. 6. ſimplicium, cap. de Tuſſilagine. Et eſt Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farſana. Nominatur autem Tuſſilago, quod tuſſientibus, & orthopnoicis conferre creditur. Tuſsilago ſpecies Vngulæ Caballinę Matheo Siluatico.

Et rurſum. Tuſſaligo, Chamęleuce, Vngula Caballina, eſt ſpecies Tapſi barbati. B Tapſus barbatus Chamæleuce.

IVDICIVM noſtrum.

Videtur plane uterq;, & Ianuenſis, & Pandectarum ſcriptor ignoraſſe Vngulam Caballinam, et impoſitum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Perſonatiam. Nec legiſſe opinor, quæ eſſet Arction apud Dioſcoridem. Mihi apparet in re tam manifeſtaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorſus quadrat in Caballinā Vngulā Dioſcoridis Arctij deſcriptio. Facit nobiſcum Barbarus, & ipſe acerrimi homo iudicij. De Plinio certe Collinucius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmæ unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extuſſientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus, aſtrictius uinctis illitu ſedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

EX APVLEIO.

Perſonatiæ herbæ ſuccus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morſus ſerpentium, uel colubri, mirifice ſanat.

Item ſi ijſdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam ſi cancer erit, herbæ Perſonatiæ aqua foueto. Deinde ipſam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in-

C ducito, & imponito.

Ad inteſtinorum dolorem, herbæ Perſonatiæ ſucci cyathum unũ, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum ſale marino trita, morſui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambuſta, ſucci eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Perſonatæ.

Dioſcorides lib. 2. cap. Arcion.
Plinius lib. 25. cap. 7.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Vergilius Marcellus.
Symon Ianuenſis,
Nicolaus Leonicenus.
Apuleius, cap. 36.
Scriptor Pandectarum
Pandulphus Collinutius.

e 2

DE ARISTOLOCHIIS Rhapsodia Quinta.

¶ NOMENCLATVRAE Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολοχία στρογγύλη.
Latinę, Aristolochia.
Germanicæ, **Holwurtz / Biberwurtz / Hinschkrut.**

¶ Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcę, μακρὰ ἀριστολοχία. δακτυλῖτις. μιλόκαρπος. τιῦξινον.
Latinę, Aristolochia longa.
Germanicę, **Holwurtz die lang.**

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIS.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Aristolochia Rotunda.

ARISTOLOCHIA Rotunda, nomẽ ex eo sibi adoptauit, q̃d existimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera tradũtur. Vna quę fœmina uocatur, folijs hederaceis, pręstanti odore, cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, pręlongisq; palmitibus, flore candido, tanq̃ pileolo rubro, grauiter olente.

EIVSDEM de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellat̃ a noñullis Dactylitis, lõgiore q̃ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus, flore purpureo, grauiter olente, q̃ marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radi= cũ rotundis, ut rapum. Longę uero radix digiti crassitudinẽ, et palmi longitudinẽ implet. Noñunq̃ paulo grandius adolescit. Ambę colore intus buxeo, gustu amaro & graui. Est etiamnũ tertia Longa, quæ Clematitis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, flores Rutę pleniores, radices longiores, tenues, crasso cortice odoratoq; uestitas, odoramentorũ spissamẽtis cõuemẽtes. Aristolochia Clematitis.

Sententia PLINII de Aristolochijs, ex lib. 25. cap. 8.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidę uident̃. Qm̃ esset ἀρίστη λεχούσαις. Nostri Malum terræ uocant. Quatuor gña eius seruant. Vnũ tuberibus radicũ rotũdis, folijs inter maluã et hederã nigrioribus, pinguioribusq;. Alterũ mãsculæ, radice longa, quatuor digitorũ longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimę tenuitatis, uitis nouellę, cui sit pręcipua uis: quę Clematis uocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferũt bacculas paruas uelut Cappa ris. Valent radice tm̃. Est & quæ Pistolochia uocat̃, quarti gñis, tenuior q̃ proxime dicta, densis radicis capillamẽtis, Iunci plenioris crassitudine. Hanc q̃dam Polyrrhizon cognominãt. Odor omniũ medicatus, sed ob= longa radice, tenuioriq; gratior. Carnosi em̃ est corticis. Vnguentis quo q; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Ef fodere eas messibus tẽpestiuũ, ita desquamato terreno seruant̃. Maxime tñ laudat̃ Pontica, & in quocũq; põderosissima, quæq; medicinis aptior. Pistolochia.

Mo. Bot. Garden, 1893

C Rotunda contra ſerpentes. Oblonga in ſumma gloria eſt, etiam modo.

Sententia APVLEI cap. 19.

Ariſtolochiã græci Ararezam uocãt, alij Ephaſion, ſeu Hephaſiã, alij Leſtitin, alij Pixionicẽ, alij Melacarpon, alij Teuxinõ, alij Dardanõ, alij Iontitim, alij Chamęmilon, alij Opetin, Itali Malũ terræ, Daci Abſinthium ruſticum, Scardian. Naſcitur locis mõtuoſis, ſolidis, calidis, & cultis.

CONTROVORSVM Nicolai, de errore Plinij in Cyclamine, & Ariſtolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, ſed rerum quoq; ipſarum ſimilitudo aliquãdo decepit. Nam Cyclamini radicẽ, quę Rapum terrę, propter rotunditatem dicitur, Ariſtolochię Rotundę, quę et ipſa a radicis rotunditate nomen accępit, radicem eſſe exiſtimaſſe uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Ariſtolochiam quatuor diſtinguit generibus, eius quę Rotũda dicitur radicem ſcribit a piſcatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram ſe contuſam imixta calce, atq; in mari ſparſam, cõtinuo aduolaſſe piſces mira cupiditate, ſtatimq; exanimatos fluitaſſe. Hoc idem, ut a uiris grauiſsimis accępi, noſtro fit æuo ab eiſdem piſcatoribus, non Ariſtolochiæ Rotundę, ſed Cyclamini potius radice, piſces alliciẽdi atq; exanimandi cauſsa. Ipſe quoq; Plinius eoſdem effectus nõ Ariſtolochię
D Rotundę, ſed cuiuſdam Cyclamini radici lib. 25. rribuit. Aut igitur fatendum, duas eſſe radices, quæ eoſdem præſtent effectus: quarum tamen alteram eſſe Ariſtolochiæ Rotundę radicem, neq; ab aliquo autore ſcriptũ reperitur, neq; experientia comprobatum. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum eſſe Ariſtolochiæ genus, quo nihil dici poſſet rerum naturæ repugnantius. Siquidem uidet apud Græcos Ariſtolochiæ nomẽ, ut Dioſcorides ac Plinius ipſe teſtat, quoniam ſit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo eſt aduerſa prægnantibus, ut ſi eam mulier grauida tranſcenderit, abortum faciat: ueluti Dioſcorides, pluresq; alij medici inſignes retulerunt, ac Plinius ipſe confirmat.

DEFENSIO COLLINVCII.

Cyclamini herbæ, quã nunc porcinum Panem uulgus, medicique uocant, tria genera, Ariſtolochiæ uero quatuor aptiſſime ſcribit, pingitque Plinius: at hic noſter accuſator, Cyclamini radicem dicit ideo exiſtimaſſe Plinium, uideri Ariſtolochiæ Rotundæ radicem eſſe, quoniam radici Ariſtolochiæ uim necandi piſces adſcripſit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipſe (inquit) a uiris grauiſsimis accępi, idem noſtro æuo fieri, non Ariſtolochiæ radice, ſed Cyclamini. Nonne præclaro uſus uidetur aduerſus Plinij Leonicenus, uel teſtimonio, uel ſyllogiſmo? Quia audiui inqt Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice piſces necari, fallit Plinius etiã cũ uidiſſe ſe dicat, q Ariſtolochię radice piſces necari tradidit. O inexcuſabilẽ calumniã: quia Cyclamini radix hoc facit, Ariſtolochię nõ facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accępit, Plinius p-

prio teſtimonio de Ariſtolochia mentiť. En p̃clari Dialectici argumẽta: A
qm̃ Tubere terrę (id eſt, primę Cyclamini radice) fit ut piſces necent̃, Ma
lo terre, hoc eſt, Ariſtolochię rotũdę radice fieri nõ poteſt. Fallit̃ Plinius,
qui id uidiſſe ſe ſcribit: non fallitur Nicolaus, qui audiſſe ſe dicit? At Pli
nius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere ſcribit. Verũ id quidem
Leonicene: ſed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæciſſi, cuius non ro
tunda, ſed ſparſa ſit radix: ut tandem agnoſcas ſine mẽte te debere, quod
de Rapo terrę te perſuadere conaris. An cęcum, uel mẽdacem fuiſſe Pli
niũ putas Nicolae, cum Campanos piſcatores Malo terræ calcem miſce
re, piſcesq; necare uidiſſe ſe ſcribit? Num impoſſibile quiddã, aut ſupra
fidẽ dixiſſe tibi uiſus eſt Plinius? Sed & Tithymalũ cognomine Corym
biten lib. 6. & 20. et Lactucam caprinã lib. 20. eoſdẽ præſtare in necandis
piſcibus effectus, idẽ ipſe Plinius tradit. Verbaſco herba tam fluuiales q̃
lacuſtres piſces interimi. Et marinos etiã a Phœnicibus hoc modo cap. 7
hiſtoriæ animaliũ Ariſtoteles ſcribit. Nos quoq; experimento, uiſuq; di
dicimus, & Cucumerẽ aſininum, & uiridia nucũ putamina cõtuſa idem
efficere poſſe. Quoniã ergo & Cyclamino, et Corymbite, et Lactuca ca
prina, & uerbaſco, & cucumere aſinino, & iuglandiũ corticib9 piſces ne
cantur, errat Plinius, qui Ariſtolochiæ radice necari dixit. Num tibi car
nędea iſta uidenť, Ariſtoteliceque demonſtrationes, quibus inexpugnabi
le uerum neceſſario ſequatur? Tũ concludens pergis, atq; in hunc modũ
dicis. Aut igitur fatendũ eſt, duas eſſe radices, quæ eoſdem præſtent effe
ctus, aut illud dicendũ erit, Cyclaminũ rotundę radicis, quartũ eſſe Ariſ B
tolochiæ genus. Vnde iſta obſecro fatendi, dicendiq; neceſſitas Nicolae?
Primũ quidem non duas modo herbas, quæ piſces necent, ſed ſex addu
ximus: multasq; idẽ efficere poſſe, non dubitamus. Num grande, aut mi
randũ quiddam putes, ſi duę pluresue herbę idem poſſint? Deinde quia
Cyclaminus piſces necat, Ariſtolochię genus erit quartum? At quintum
dixiſſes. Ariſtolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari er
go ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbaſcum,
& cucumer aſininus, & iuglandium cortices, quia piſces necant, inter
Ariſtolochiæ genera reponentur: quaſi unum effectum, non niſi uni
us herbæ genus præſtare poſsit? Quod nec Aniculæ quidem dice
rent, aut empiricorũ quiſquam. At de Ariſtolochia quod piſces necet, a
nullo inquis autore ſcriptũ reperitur. Legiſti ne omnes autores Leoni
cene? Nonne ego te in tripolio monui, oportere eũ, qui ita arguit, legiſſe,
intellexiſſe, et memoria tenuiſſe oẽs, qui unq; ſcripſere autores: quo argu
menti huius formula & ratio conſtare poſſit? Sed nõne omnibus auto
ribus rei ipſius euidentia potior? Hanc radicẽ etiamnũ Campani melum
terragnum, hoc eſt, Malũ terrę uulgo dicunt: & in piſcatu paſſim adhi
bent. Quod uir illuſtris, acerrimiq; iudicij Sigiſmundus Eſtenſis frater
tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam iſta
peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudentia eſt? a nullo autore ſcri

C ptum inquis, cum Plinius ſcribat? Et quia nullum id ſcribentem repperiſti, quoniã paucos legiſti, ideo Plinio, qui ſe uidiſſe affirmat, credendum non eſt? qui tibi te audiuiſſe dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quãuis iurato, metuam concedere teſti? O infelicem Plinium, O caſſa literarũ ſtudia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miſeras. En poſt annos mille & quadringentos, ſophiſtes unus, in hoc tandẽ uæſaniæ genus prorupit, ut non erraſſe modo, rerum, uel nominum ſimilitudine deceptum (quod & hominis erat) ſed & mentitum quoq; Plinium inſinuet, quia id uidiſſe ſe affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo ſcriptum repperit. Non ergo de Plinij doctrina, ſed fide nunc agitur. Pręclare me hercle cum ſtudijs actum: piget, pudetq; aduerſus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Ariſtoteles inquit) ſed pœna indiget. Iam uel hoc ſolo hominẽ intelligere poſſumus: qui etiam græciſſans addidit (ut obiter & ſua quoq; penſemus) Cyclamini radicem, rapum terræ uocari. Ex Dioſcoridis magis ſententia, cq; Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terræ uocantis: quaſi & hortenſe rapum, non terræ olus ſit, ſed aquæ, ſola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celſus, Pliniusq; Latini homines, & a Græcis ducta ratio poſtulat) ſed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias iſtas perſequi, operepreciũ fortaſſe non eſt: nũc ad reliqua pergemus: deq; Intibo & Heliotropo diſſeramus.

D Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

Malum terræ, olfactu odoratum, guſtatu uehementer amarum eſt, colore nigrum. Naſcitur in montibus optimum, quodq; folio conſtat muris auriculæ ſimili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Ariſtolochiæ duæ ſpecies, mas, & fœmina, Longa mas eſt, Rotunda fœmina: & quod magis eſt iuuatiuũ in medicinis, eſt radix earũ.

SENTENTIA MACRI.

Ariſtolochiæ ſpecies tres dicimus eſſe.
Longa prior, radix eſt cuius longa, uocatur.
Dicta Rotunda ſequens, quod ſit radice rotunda.
Tertia Clematis, Græco ſermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNAE lib. 2. cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Meſſue.

Ariſtolochię tres ſunt ſpecies, ſcilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius radix currit ſecundum ſemitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Ariſtolochiæ color ater, folium Alſinæ, ut Theophraſtus inquit, rotundius. Naſcitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Eſt quarta Piſtolochię nomine, tenuior cq; tertia,
Satyrion. Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion eſſe dicunt.

TEMPERAMENTVM EIVS EX A
Mesue & Galeni Method. 3.

Omnes calidę sunt in principio tertij, siccę in secundo: quanꝯ Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorꝯ. Omnes quoꝯ apertiuæ opilationū, resolutiuæ, attractiuæ. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

VIRES ET IVVAMENTA
Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmæ pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum onera eijcit.

Eadem efficit, subdita pesso.

IVVAMENTA ROTVNDAE.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet. B

Gingiuas & dentes extergit.

IVVAMENTA CLEMATITIS.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera impositu sanat.

Carcinomatis narium cum Cypiro, & Dracunculi semine & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaꝯ.

EX THEOPHRASTO.

Malum terræ perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, et ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitū acido uino, & morsui insperssum; ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

EX APVLEIO.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoꝯ sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

FRIGORE EXVSTIS.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoꝯ uim habet, cum

C axungia porcina.

Si infans contriſtatus fuerit.

Herba Ariſtolochia ſuffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

EX GALENO 6. ſimpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præſtat applicare Ariſtolochiã Rotũdam. Vſus eſt eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum craſſorum, & pororum apertionem. Confert etiam aſthmaticis, podagricis, ſingultientibus, epilepticis, pota, & contuſionibus cataplaſmata.

EX MESVE.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholericas.

Et eſt ex rebus maxime mundificantibus pulmonẽ, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Eſt conforme iuuamentum manifeſtum aſthmati, & tuſſi ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius.

Et etiam ſuffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipſius ſtringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et ſi confricentur dentes cum eo, abſtergit eos.

D Et eſt medicina bona rigori febriũ. Doſis eius a. ʒ i. uſq; ad aureum. i.

EX PLINIO.

Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piſcatores Campaniæ, radicem eam, quæ Rotunda eſt, Venenũ terræ uocant, coramq; nobis contuſam, immixta calce in mare ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatimq; exanimati fluitant. Quæ Polyrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſimũ eſſe traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, excalefacere. Vide infra in Satyrio.

EX AVICENNA.

Ariſtolochia quando adminiſtratur cum pipere, mundificat ſuperfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menſtrua, & educit fœtum.

EX MACRO.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.
Sic quoq; fit ſumpta leuior paralyticus illa.
Dæmonium fumus depellere dicitur eius.
Longa tamen uires habet illa debiliores.
Vnde quidem ſi defuerit quandoq; Rotunda,
Par pondus Longæ ponatur, dimidiumq;.
Fomento longe prodeſt decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando, A
Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

NOBILIS EXPERIMENTA-
tor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, **Hynschkraut**, quod equorum stran gulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, præsentissimo auxilio sit. Morbo nomen, **die Hynsch**. Quanquam est & alia herba huius nomi-nis, quam uulgato nomine appellant, **Bitter/oder/ ye lenger ye lieber.** Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Ea-dem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis, extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARI-
STOLOCHIAE.

Dioscorides lib. 3. de Aristolochijs.
Plinius lib. 25. cap. 8.
Apuleius cap. 19. B
Oribasius lib. 8. & quinto.
Theophrastus lib. 9. cap. 13.
Macer lib. de uirtutibus herbarum.
Galenus 6. simpli. cap. 53.
Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.
Auicenna lib. 2. cap. 50.
Hermola. Barb. in Corollarijs.
Georgius Valla, dict. Aristolochia.
Symon Ianuensis.
Ioannes Vigonius.
Serapion cap. 171. cap. Zaraund.
Platearius cap. 22.
Hieronymus Herbarius.
Nicolaus Leonicenus de errorib. Medicorum.
Pandulphus Collinucius in Plinianana defensione.

C

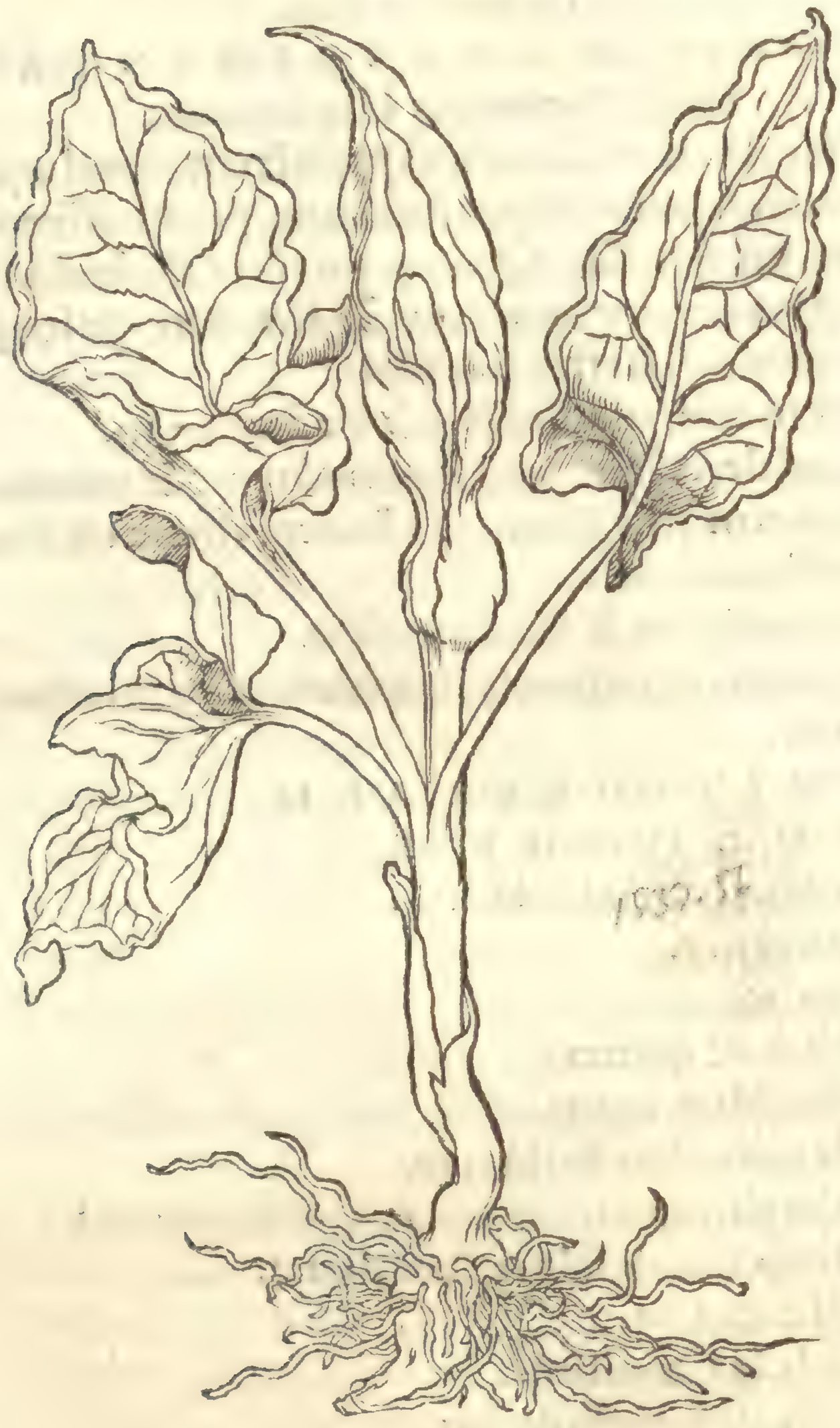

D

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἔλιμον. κολλοκάσιον. θύμον.
Latinæ, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus, Barba Aaron.
Germanicæ, **Aron. Pfaffen pint.**

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tantum, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascentem, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semẽ est. Candida illa radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum THEOPHRASTI de Aro, lib.7. Plantarum cap.11.

A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum foliis luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflectentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio PLINII de Aro, lib.28. cap.16.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidã enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit, Dracontion sylueſtrem Aron pronuncianꝺo. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Namꝙ Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoꝙ maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxꝙ tradendo, tantumꝙ inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Controuersia inter Dracõtiõ, Aron, & Arisarum.

Cento HERMOLAI BARBARI de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, foliis uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandi possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddẽdo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibis Aros fœmina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Foliis Ari caseum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur.

B

Ariduæ speciei.

Annotatio VERGILII in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. Lib.19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorũ, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formã in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendiꝙ diuersa genera, nulla maior, ut credimus, causſa fuit, cõꝙ similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc̃ꝙ priuatim, illud Dracũculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubiꝙ cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Vergilio

C Reliquit in hoc etiam Dioſcorides inuolucrum illud, & cucullū, quo inuolutum ſemen clauditur, pallido magis q̄ herbaceo colore, nō ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, ſerebaturq̄ inter olera Aron, quod uix credibile ſit: tantam habet radix, quæ in ciborum uſu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum eſt, aut aliunde inuectum mitius fuiſſe, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior eſcere nunc etiam poſſe.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium eſt, eſtq̄ poteſtatis abſtergēdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid ſibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioſcoride ſic deſcribitur. Et eſt Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rurſum. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

Aron eſt herba, habens folia Dracontiæ ſimilia, ſed minora, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius ſemen coloris eſt crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi
D rotunditatem, ſimilem Dragonteæ: quæ cruda, & cocta manducari poteſt, quia non eſt ualde amara. Folia eius poſita in ſale manducantur.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides lector, q̄ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idq̄ in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitiſſima. Nec aliter de notiſsimis hærbis pronunciant, q̄ in tenebris, quod dicitur, Andabatę conpugnant: ut interdum hallucinari, ſuſpicio eſſe poſſit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia ſtatura, alio colore, guſtu interdum etiam alio, in alienis terris, q̄ in noſtra Germania. In tanta igitur diſſenſione doctiſſimorum Medicorum, quid ipſe diſcernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quę a noſtris herbarijs nobis demōſtrata eſt Aron: quæ licet in quibuſdam non reſpondet, ueluti quod hodie edendo non eſt, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quę ſequentur: libenter conceſſuri, ſi quis certiora, & fidedigniora demonſtrauerit.

TEMPERAMENTVM.

Eſt calidi & ſicci temperamenti in primo ordine, diſſoluiq̄, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Folia ad eſum condiuntur, & arida per ſe decocta manduntur.

Radix, ſemen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur. A

EX THEOPHRASTO

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis fœminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uicia purgaret.

Aridum in potione insperſum, aut eclegmate, urinam & menses ciret.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorroidum uicio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoq;, & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. B

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radicis cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis prosunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle prosunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahẽdos, seminis, uel radicis drachmę duę in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam appposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cũ crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant̃, perunctos q̊q; Aro, aut Laureo oleo, fugiũt.

In foliis Ari caseus optime seruatur.

EX PLATEARIO Cap.32.

C Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagram iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore PANDECTARVM, & GALENO.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium inijcitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum enematis, resoluitq; eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Schrophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatq; maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex HIERONYMO herbario.

Omnium præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D

DESCRIPTORES ARONIS.

Dioscorides lib. 2.
Plinius lib. 22. cap. 16.
Theophrastus lib. 7. cap. 11.
Galenus. 2. alimentorum, cap. 60.
Paulus Aegineta, cap. Aaron.
Galenus. 6. simplicium. cap. 56.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Vergilius in commentario super Dioscoridem.
Auicenna, lib. 2. cap. 292.
Simon Ianuensis.
Autor Pandectarum.
Serapion, cap. 83.
Platearius, cap. 32.
Georgius, Valla, dictione Aaron.

F 3

COLVBRINA.

Noterwurtz männlin

Gůt Heinrich.

C

DE COLVBRINA, Rhapsodia Septima.

¶ NOMENCLATVRAE Maioris

Græcæ, Δρακοντία μεγάλη. Ἴαρος. Ἰράκιος. Ἄρος. Ἴσαρον.
Latinæ, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina, Dracunculus maior. Dracontiũ magnum. Collum draconis.
Germanicæ, **Natterwurtz. Schlangenkraut.**

¶ Nomenclaturæ minoris.

Græcæ, Δρακοντία μικρά.
Latinæ, Dracunculus Minor, Dracontia.
Germanicæ, **Klein Natterwurtz.**

PLACITA AVTORVM de Dracontio.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Dracontio Maiore.

Locus Dracontij. ἀνακῶν.

NASCITVR Dracunculus Maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet erectum, bicubitalẽ, baculi crassitudine, uersicoloremq; innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincũt in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: sementem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore: cum maturuit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq;. Radix Maiori Draconculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur herba, matureſcente iam semine, succusq; ex ea exprimitur, siccaturq; in umbra. Effoditur per messem radix, lotaq; in taleolas secatur, quæ funiculo traiectæ, in umbra siccantur.

D

Eiusdem descriptio MINORIS.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in foliis albescentes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium modo maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine. Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit autem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq; erodens. Radix illi est rotunda, bulbosa, Raphano similis, tenui libro uestita. Nascitur in umbrosis circa sepes insepta.

Sententia Plinij de Aro.

Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

DRACONTII pictura ex APVLEIO.

A Græcis dicitur Dracontęa, aliis Asclepias, aliis Phytonion, aliis Anchomanes, aliis Sancromacon, quibusdam Aphryssον, aliquibus Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem uocant, alij Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Theriophonon. Aegyptij Eminion. Itali herbam Dracontæam, et Colubrinam. Nascitur montib. sumis, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super saxis, gustu dulci, tanq; castanea uiridis: saporẽ radix ima, caput draconis hẽt.

BARBARVS in Corollario de Drancontio.

Dracunculus a caule uario, draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li ſubrutila eſt, & draconis intorti modo conuoluta. Diſſonant aliquantum in hoc genere autores. Alijs Dracunculum ab Aro ſeparantibus, alijs idem exiſtimantibus. Glaucias Dracunculũ ſylueſtrem Arum uocabat. Phænis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, caulem Dracontion. Theophraſtus Aron putauit genus eſſe, ſub quo ſpecies quaſi multæ continerentur. Dioſcorides quatuor uidetur feciſſe genera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Ariſaron. Quanquam in deſcribendo Aro, diſcrepat a Plinio. De Dracunculo quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo maturescente foditur, luna creſcente. Serpentariam ſunt qui uocent. Inuenio apud Hippocratem, & Ophim herbam, ſemine muliebribus medicinis utilem probari. Nec an eadem ſit cum Dracontio, ſatis conſtat, etiamſi a ſerpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem cum nominat, Dracontij radicem, ut Galenus uult, intelligit. A

Et rurſum. Dracunculi duo ſunt Dioſcoridi, Maior, & Minor, ut prædiximus. Plinio tres. Vnus folijs Betæ non ſine thyrſo, flore purpureo, ſimilis Aro. Alter radice longa, ueluti ſignata, articuloſaq;, tribus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quã Cornus, radice arundinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem etiam folijs. Aetius Dracunculi ſemen, occultari terra, & piperi ſimile deſcribit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere diſſimile: quam mirabili quodam modo naſci prædicant, ex lini ſemine incluſo, raphanis, aut ſcyllæ bulbis, atq; in terra obruto. Puſilla herba, nigro & minimo ſemine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranq; originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & ſalis guſtu, Pyrethrum ſunt qui a ueteribus appellatam falſo putent hanc, inter olera acetaria grauiſſimam. B

Lib. 9. cap. 22.

Quatuor genera Colubrinæ ſecundum Dioſcoridem.

Serpentaria quæ.

Pyrethrum.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per MARCELLVM VERGILIVM.

Miſcuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc ijſdem, nunc diuerſis notis deſcripta Dracunculi genera ab illis fuerũt, ut nihil in re alioquin ſatis nota, difficilius, aut ipſi fecerint, aut per ſe legentibus oſtendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec aliter in partes trahit uarias, perq; omnia uerſat, q̃ qui in amoribus Medeæ ab Apollonio primum deſcriptus eſt, ſolis ex aqua fulgor, ſummi feriens laquearia tecti, nunquam ſtabilis, ſed continua uerſatione in omnes diſcurrẽs partes, Dioſcorides eſt: & quæ in cunctis Græcis, duo Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo legũtur, nullibi, quod egregiam diuerſitatem faciat, uariata eorum hiſtoria, aut medicina: etſi alterum Rumicis, alterum Hederę folia habere hic dixerit. Multiplex enim huic ſcriptori ſimilitudo eſt, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, aliorumq; huiuſcemodi. Fitq; ob eam cauſſam ſæpenumero, ut quod totum diuerſum eſt. in partibus ſimile dictum, totam ſimilitudinem referre male credatur: & quod undiq; ſimile eſt, in partibus differre dictum, totum diſſimile falſo habeatur. Quod in utroq; ſcriptoris huius Dracunculo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantatate & figura, in altero Hederæ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excuſſo diligenter utroq; capite, inuentum eſt adeo diſſimile, diuerſumue, ut alteram oportuerit, præſertim tam longam rei & medicinæ, ijſdem uerbis hiſtoriam conficere. Auxitq; ſuſpicionem noſtram, quod nec Galenus, nec poſt Galenum Paulus Aegineta, diligentiſſimus in Græcis medicinæ autor, & qui ſcriptoris

Paulus Aegineta

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerũt: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̃; rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur, quale est, incorruptum seruari foliis eius inuolutum caseum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capitis descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̃; alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eædem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primum uiridi in pallido: quam ob causam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tm̃ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remediis, ex his etiam non duos, sed unum tm̃ Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæsita diligentius re ipsa, unum tm̃ Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante concæptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, & ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum seminis arescens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupto hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis rerum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̃; in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa omnia ex uno, eoq; crassissimo, ut in foliis, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̃; pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginẽ frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maiis in gente nostra, ad indicandã noui anni læticiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos aliis sumus, nec nobis alij testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historiis deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δ' τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρτι δρακόντιον ἷρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινα ποικιλιάν, ἄβρωτον δὲ πρὸς φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit? quam ipse non satis noram sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracuntio esse. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantũ Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis foliis, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequẽs umbro-

Dracunculus unus tm̃.

D

fis locis ea planta & olus naſcitur. Plures a Dioſcoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob ſimilitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, ſerpentumq; genere factæ etiam ſunt. Nam quam hic Romanorum eſſe ait Luremon, in aliquibus Græcis ſic legitur, ut Colubram fuiſſe ueram lectionem, conijcere facile ſit. Cyperis uero, a ſimilitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulboſa radice ſimilis eſt. A

IOANNIS SERAPIONIS DE Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id eſt, Dragantæa, & eſt Dracontion.

Duæ ſunt ſpecies eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & ſecunda Dragantæa. Sed Aron habet folia ſimilia folijs Araganteæ, niſi quia ſunt minora eis, ſine macula: & habet crus longitudinem quaſi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea eſt ſimilitudo piſtilli, cuius color eſt citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, ſimilem Araganteæ: & coquitur, & comeditur, & minus calida eſt, q̃ radix Araganteæ. Aron.

Secunda Aragantæa, habet folia ſimilia folijs Cuſſus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius eſt æquale, longitudine duorum brachiorum, ſimile corno ſerpentis. quoniam color eius eſt purpureus, maculatus diuerſis coloribus. Et eſt ſicut uirga in ſua craſſitudine. Et habet in ſummitate linguæ ſimile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, eſt ſimilis colori papaueris: & quando maturatur, eſt ſimilis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius eſt rotunda, ſimilis radici bulbi, ſimilis radici herbæ quæ dicitur Luff: & ſuper ipſam eſt cortex tenuis. Naſcitur in locis umbroſis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore meſſis, ablui, incidi, & in umbra ſiccari. Dragantæa. B Locus, collectio.

SIMONIS IANVENSIS opinio de COLVBRINA.

Viperina, ipſa eſt Aragontæa, ſeu Serpentaria, idem ſecundum quoſdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini ſimilem, auctioribus tamẽ folijs, quę naſcitur iuxta flumina, aut ſegetes, folijs mollibus, guſtu aſpero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN. MESVE lib. de ſimplici. laxatiuis.

Luff, id eſt, Serpentaria, eſt planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia eſt plana habens folia, alia criſpa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba eſt, Criſpæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & ſuper utriuſque radicem eleuantur thyrſi, habentes maculas ad modum ſerpentis.

ELECTIO eius, & probatio ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ eſt radix. Et melior radix eſt craſſa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius eſt Ver, & principium Aeſtatis.

C IVDICIVM NOSTRVM.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ijs, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni Ianuen. qui prętercp cp omnia miscuerunt, in hoc tm̃ sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non cputilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi ueri simile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, cp tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorꝝ, obsoletorũ & ineptissimorꝝ nominũ, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quælibet hodie Anus noĩa imponit, quilibet q̃cp indoctus sepla-
siarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremũ habent, cp in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam
D etiam mereri nos puto, sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tm̃modo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, **Gůt-**
Gut Heinrich **Heinrich** uocatur, uel **Schwerbel**. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione, & cp omnia respondeant, alij uiderint.

TEMPERAMENTVM EX MESVE.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, cp Ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utracp caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie, cũ substantia terrea, uincit. Et utracp est abstersiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad hæc omnia fortior.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utracp acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est pernicioſorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros conceptus abortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est malicię, emendatur cum Rob, aut melle passularum, aut speciebus alefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sũt Citonia, et Mastiche: ministrãtur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispæ, & laua in uino, dein-

de coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim coquendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob. lib. vi. uel mellis & rob. ana lib. iij. piperis, cinamomi, zinziberis, macis, gariophilorum ana drach. ij. A

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cũ melle delingi, prodest contra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Vlcera quæ cacoethe uocantur, atq; phagedęnica expurgat, præsertim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cõponuntur.

Ad uitiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamẽta, item contra nubeculas, caliginem, albugineſq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere, & cocta in uino permionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera feriri, inficiantur.

IVVAMENTA Minoris ex eodem DIOSCORIDE. B

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc teneros enecare.

Radix exolfacit.

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedęnas ulcerum, & quæ Cacõethe uocantur, trita cum melle & brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & ejiciendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis feriri negantur.

Illita ex aceto, uitiligines emaculat.

Folia recentibus uulneribus concerptorum lintheolorum uice conuenienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

C Caseus foliis inuolutus, a putredine defenditur.
Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorũ caligines cõuenit.
Radix cruda, coctaue, ad sanorum usus pro olere recipitur.
Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 28. cap. 16.

EX APVLEIO.

Herbæ Draconteæ radix, cum axungia facto malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq;, si insint.

EX PLATEARIO cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mũdandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres puluueris Colubrinæ, et tertiã calcis uiuæ, atq; cũ aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igue, uel in furno. Ad postremum inspergito. corrodit em̃, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

EX MESVE.

Solutione phlegma educit.
Confortat renes, & mundificat.

D Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.
Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.
Et est magni iuuameti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.
Dixit Galenus, quod resoluit duriciẽ splenis, & aliorũ membrorum.

DESCRIPTORES COLVBRINAE.

Dioscorides, lib. 2.
Theophrastus, lib. 9. cap. 22.
Plinius, lib. 28. capite decimosexto.
Apuleius, capite decimoquarto.
Barbarus in Corollarijs.
M. Vergilius.
Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.
Galenus. 6. simplic. cap. Serpentaria.
Simon Ianuensis.
Autor Pandect. dictione Luff.
Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.
Platearius, capite tricesimotertio.
Valla, dictione Dracontion.
Macer, dictione Colubrina.

ASARVM.

Haſelwurtz.

DE ASARO Rhapſodia Octaua.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἄσαρον. νάρδος ἀγρία. αἷμα ἄρεως.

Latine, Perpenſa, Aſarum, Ruſtica nardus. Nardus agreſtis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, **Haſelwurtz.**

PLACITA AVTORVM de Aſaro.

Gnome DIOSCORIDIS de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Aſarum eſt. Hæderæ folia habet, ad radicem purpureos, odoratos uaſculos Apollinari herbæ ſimiles: in quibus ſemen, acinorum nucleis ſimile, in quo rarę, ſubaſperęq; angulorum figura cuſpides ſunt. Radicibus nititur numeroſis, geniculatis, ſaporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramini ſimilibus, ſed longe gracilioribus q̄ gramen, & odoratioribus.

ASARI descriptio ex PLINIO lib.12.cap.13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui sylueſtrem Nardū appellant. Est autem Hęderæ foliis, rotundioribus tantum, mollioribusq́, flore purpureo, radice Gallici Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximū in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib.21.cap.6. Quiñimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia MESVE de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hęderæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio HERMOLAI BARBARI de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq́ folia continet q̃ Hędera, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorū est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locū ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̃ Asarum: etiamsi medicinas, quas DIOSCORIDES Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte accæptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Perpensam, siue Perpręsam (nam utrunq́ legit᷑, ut in Baccare latius exposui) non Asarū, ut Dioscorides, sed Baccarē intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq́ descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primū quod odor ei Ciñamomo uicinus reddit᷑, ut Asaro. Deinde, q̃ gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioqn reprehendunt᷑ a Plinio, qui Nardum rusticū radicē Baccaris appellauere: quia Nardum rusticū proprie sit Asarū. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̃ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq́ serta non addat᷑. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpręsam ex Plinio correximus. Autor is eandē opinor herbā. 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perpręsam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpræsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

Cõtrouersia de Baccare, & Asaro, similibus & cognatis herbis.

Locus est libro. 21. cap. 6.

ELECTIO eius secundum MESVEN.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densior q̃ extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Excalfactoriam uim habet, eandemq́ siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituant, siccum in tertio. Extenu-

atq; aperit, resoluit, & impellit. A

RECTIFICATIO.

Ad laxandam aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem contusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale autori PANDECTARVM uideatur Asarum.

Asarū est Vulgago, uel Gariofilata agrestis, Centūneruia, Cenūcerria.

VIRES & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsa aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

EX MESVE.

Mouet uomitiones. Elicitq; & choleram, & phlegma.

Reducit humores pernicioſos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & febri.

Est ex his quæ sperma, & semen augmentant.

DOSIS.

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iiij. & pulueris ab drach. i. usq; ad aureos. ij. B

EX MACRO AEMILIO.

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.
Iecoris medicatur sumpta dolori,
Et uuluæ morbo decoctio subuenit eius.
Dicitur Ictericum potata repellere morbum,
Helleboricq; modo uomitu præcordia purgat:
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.
Aetatem, & uires eius circumspice primum
Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,
Et si sit regio feruens, uel frigida ualde,
Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.
Nam senibus, pueriſq; parum donare licebit:
Aetatis mediæ plus ijs, iuuenesq; requirunt:
Pinguibus & ualidis plus dandum, q̄; macilentis,
Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, & calida, duris quocunq; labore
Plus illis tribues quos reddunt ocia molles.
Hæc circumſpiciens, & cætera talia tractans,
Non ſolum tutus dabis hanc, ſed quaslibet herbas
Quę purgant uomitu, uentrẽ, ſtomachũq; reſoluũt.
Sed eſt de cunctis dixi, communiter hærbis
Quo ſit danda modo proprie Vulgago docebo.

Solutiuũ de Aſaro.

De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum, quo poſsint cuncta recondi:
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens uino, quo ſunt macerata, reſolue.
Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti,
Porcina, prius ægroto da ſufficienter,
Et ſumat uini uult quantum fortis, & albi:
Sic Aſari ſuccum, colatum, trade bibendum.
Fortibus & magnis eſt hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis (ut diximus) eſt minuendus,
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poſcunt.

EX IOANNE VIGONIO.

D Radix macerata in lixiuio, & ſubinde lotum ex eo caput, uehementer cerebrum confortat.

EX SERAPIONE.

Quando miſcetur cum uino & oleo, inungiturq; in eo corpus, calefacit ipſum.

Eius quoq; drach. vij. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Hellebori modo.

Admiſcetur quoq; confectionibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & clarificat uiſum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.

Et hydropem per urinam purgat.

Pro quo pondus & ſemis ponatur Acori.

EX AVICENNA.

Aperit & ſedat dolores omnes interiores, & proprie eius infuſio.

Ex nobili herbario HIERONYMO.

Aqua Aſara, uel decoctum eius potum, fœtum pellit, & uiuentem & mortuum: quare prægnantibus propinanda non eſt.

Ereſypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides lib. 1.
Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.
Meſue in ſimplicibus.
Hermolaus Barbarus.
Serapion, cap. 254.
Aemilius Macer.
Autor Pandectarum.
Platearius, cap. 32.
Ioannes Vigonius.

Walwurtz männlin. g 8

Walwurtz weiblin.

DE OMNIBVS Conſolidis. Rhapſodia Nona. A

¶ Nomenclaturæ Conſolidæ Petreæ.

Græcanicæ, συμφύτον. πετραῖον.
Latinæ, Symphyton Petræum. Conſolida Minor.
Germanicæ, **Walwurtz. Beinwel.**

¶ NOMENCLATVRAE Conſolidæ Maioris.

Græcæ, συμφύτον. πηκτόν.
Romanæ, Solidago. Conſolida maior. Anagallis maior.
Germanicæ, **Walwurtz. Schwartzwurtz.**

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Conſolidis.

DIOSCORIDES lib. 2. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRAEON naſcitur in petris. Ramulos habet Origano ſimiles, capitula ut Thymi. Tota eſt lignoſa, et odorata planta, ſapore dulci, & ſaliuã prouocante. Radicem habet longam, ſubrufam, digitali craſſitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphytoñ duum cubitorum altitudine ex ſe mittit, leuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo cauum: circa quem folia ſunt non magnis interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Linguæ bubulæ, quam Bugloſſam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis ſecus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a ſingulis alarũ cauis eminentes productiones quaſdam, in quibus flores lutei ſunt, Rutæ ſimiles, & ſemen quale Verbaſcus habet. B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, ſimile Bubulæ foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens, longa radice, rutila. Naſcitur in petris. Ideoq; Petręum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum naſcitur in petroſis, lignoſiſq; locis, iucundi odoris, ſaliuam prouocãs, ramis Origano, aut capitelli Thymi ſimilibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrſum bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirſuta, anguſta, & ueluti longa, cum adnationibus: flore nigro, fructu ſine ſemine floccorum corticis ſimili, pruritum mouens, radices exterius argilloſas, uirtutis denſabilis.

AVTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, eſt alia Conſolida, dicta Rubea, uel Biſtorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem conſolidandi. Tormentillæ ſpecies Conſolidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Naſcitur in petris. Symphyto autẽ Græci nomẽ impoſuerunt, quod conſolidet. Hanc Veneti Cotoneam appellant, roſæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ. Cotonea.

C IDEM DE MAIORI SYMPHYTO.

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

MARCELLVS VERGILIVS.

Iactant supra Dioscoridē nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

ERROR AVICENNAE CIRCA SYMphytum & Sucutum, quem deprehendit Manardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Error Auicennæ.

D

Iacobus de Partibus.

Lucanica Ala.

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: errorecp uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuiuū dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: cp uarias de eo opiniones &. 2. &. 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, cp esset Semperuiuum, alios cp Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam post cp dixerat, cp est Semperuiuum, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, cp nascitur inter lapides: utrumcp autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumcp cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur cp Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramcp eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Miranduleñ. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. &. 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, furculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saliuam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidendam miseris.

CENSVRA NOSTRA.

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutinando, figendocp, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itacp uetat, quin et alijs quocp herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiā hallucinari mihi uidētur, qui hodie quatuor, uel quincp eius species ostendunt, s. maiorē, minorem, mediā, & regalem. Libenter igitur autori Pandectarū permittimus, suā Tormentillam, triuialibus Herbarijs suam Consolidā regalem, uulgo, **Ritterſporen**, alijs suā Anagallida. Agnoscimus quocp sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculā, & humi se propagantē Solidaginem, quā ille appellat, **Maßlieb**, uel **Zeitlöſlin**. Cuius ego indiciū malim, cp centū somniatorꝝ, qui præter eruditionē & experientiā, de qualibet herba pronunciant.

Tfieobaldus Fettichius.

TEMPERAMENTVM. A

Ex contrarijs potentijs conſtat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim ſecandi, qua comprehenſum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut eductionibus ſanguinis opituletur. Ob humiditatẽ uero manſum, ſitim ſedat, arteriæq; aſperitati medetur. Ideo inflãmatis inteſtinis imponitur, & ad rupta, & conuulſa cum melle bibitur.

IOANNES VIGONIVS.

Cõſolida eſt calida et ſicca, cũ caliditate tẽperata, et cũ hũiditate uiſcoſa.

VIRES ET Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Trita, & pota, cruentis exſpuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præſertim ſedis, & inteſtinorũ, cum foljs Senetionis utiliter illinitur.

Enterocœlas cohibet.

EX PLINIO.

Si inter duos lapides conteraẽ, miraculoſe antraces extinguit, & dyſenterias cõpeſcit. EX APVLEIO.

Ad profluuium mulierum, herbæ Conſolidæ puluerem molliſsime contritum, potui dabis in uino, & reſtinguet.

Radicis cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulſis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad ſtomachi dolorẽ, ſi cum oxygaro edas, magnũ beneficiũ ſenties. B

Cõtra tuſſim, herbę Conſolidæ radices in chaldari decoques cũ melle & pipere, & caſtoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiũno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentũ habet, ut carne bubula conciſa, & in cacabũ miſſa, eius radicis ſi miſeris drachmas. ij. cocta caro in unũ cohærebit.

IOANNES VIGONIVS.

Omnes Conſolidæ, uirtutẽ habent conſolidandi, & conglutinãdi uulnera recentia. EXPERIMENTA.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter reſtituit.

Item uulnera recentia, inſperſa cum panno illius aqua, uel ſucco, ponderc unc. 1 5. pota quotidie, ſanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulſiones ſufferueſcentes cõpeſcit, ſiue quaſcunq; alias etiã uſturas, et ardores.

Succus, cum oleo mixtus, ſanguinem ſiſtit.

Breuiter, uulneribus omnibus commodiſsime adhibetur.

DESCRIPTORES SOLIDAGINIS.

Dioſcorides lib. 2. dict. συμφύτον.
Galen. lib. 8. ſimpli. cap. 125. 126.
Ad Paternianum. 153.
Georgius Valla, dict. Symphyton.
Simon Ianuenſis.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus nobilis Empiricus.
Plinius lib. 27. cap. 6.
Idem lib. 26. cap. 8.
Apuleius dict. Conſolida.
Ioannes Vigonius.
Autor Pandectarum.
Marcellus Vergilius.

Diapensia.

Sanickel.

DE SANICVLA. A

Rhapsodia Decima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Diapensia, Sennicula, Sanicula.
Germanicæ, **Sanickel.**

SCRIPTORVM PLACITA.

Sententenria HERMOLAI BARBARI, de Sanicula lib. 2. DIOSCOR. dictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In sine sectionum, maculis quibusdam, surculis quoq; rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigriscq;. Huius succum in uulneratis in potum commendant.

SENTENTIA PANDVLPHI COLLINVTII, de Sanicula, lib. defensionis Plin. dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insigniq; sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ijsdem prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinq;, quę & ipsa quinq;, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosq; haberẽt: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, **Sanickel**, scriptum est. Citanturq; inibi de Sanicula hęc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et Petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gesit, & Ioannes uicesimusprimus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphęus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem nõ habeo, cur negem non uideo. B

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius HIERONYMVS.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Cõsolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædã species, agrestis, rariorq; & minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: indeq; enim paulatim disperit, abditq; sese.

IVDICIVM NOSTRVM.

C Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ ſit dicta Græce, uel apud Dioſcoridem, a quoq; comperi. Diuinati ſumus ultro, citroq; multa, uerum cum uana ſit ea diuinatio, quam nõ firmat certa alicuius ſcriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dij potius malefaciant ignauis & male gratis prioris ſeculi herbarijs, qui in deſcribendo tantopere illam poſthabuerunt, uel nomẽ potius ipſius genuinũ, germanumq;, in barbarum commutauerũt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum ſententiam, qui hanc minorem Solidaginem conſtituunt. Dicimuſq; id cum Galeno, faceſſent nomina & uerba, rem tenea-
,, mus. De re itaq; & eius effectibus, cum iam multa experientia cõſtet, græcam eius nomenclaturam, & quibus ſub nominibus apud Dioſcoridem & Plinio legatur, proinde an uera Penthaphyllon ſit, uel potius eius ſpecies, ocioſis, & nobis peritioribus, relinquimus.

TEMPERAMENTVM.

Compertum eſt eſſe calidam & ſiccã, tenelloq; ſucco, eo q; puriſsimo.

VIRES ET IVVAMENTA.

Omnia præſtat, quæ Conſolida.

Adijciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue ſuccum, tam in homine q; in pecudibus.

D Eius quoq; puluerem intritum melle, & glycyrizę ſucco, in ieiunio potum, interanea omnia phlegminantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctũ cum melle roſaceo, et ſacharo addito. Præcipuus eſt eius uſus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

COLLECTIO.

Colligitur in menſe Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra ſiccatur.

C

DE CONSOLIDA REGALI, Rhapsodia Vndecima.

NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Consolida regalis.
Teutonicæ, **Rittersporen.**

VIRES ET IVVAMENTA.

ABSTERGVNT ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ, quibuscumq; facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illius crebro intuitu, nunc̄q; se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra astram luem, ardores et æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicen. Item ad deijciendam aluum.

Ei quoq; qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. 1. aquæ rosaceæ Boraginis, & Buglossæ florū drach. iij.
D & continuo refocillabitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & sicci temperamenti.

TORMENTILLA. A

B

Tormentill.

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo. Rhapsodia Duodecima.

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἑπτάφυλλον.
Latinæ, Tormentilla, Bistorta.
Germanicæ, **Tormentill. Rotwurtz. Blůtwurtz.**

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALII TRITICI foliorum figuram Saxifragæ, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut uolunt, Tormentilla, Quinqfolio herbæ similis, nisi quod septem habet fere folia, non quinqs.

C EODEM LIBRO dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinqfolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinqfolio simillima, nisi quod septem, nõ quinq folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Diis placet, officinæ pro uiperarum carne subijciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunq uisitur.

SIMON IANVENSIS de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinq, radicem rubeam.

Sententia IOANNIS MANARDI de Tormentilla & Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola ad Franciscum Graballum.

Tormentilla est uera Pentaphyllon secũdum Manardum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uijs etiam stratis nascentẽ accæperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinqfoliam.

Sententia Autoris PANDECTARVM.

Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Buseke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinq
D pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lapatho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

IVDICIVM NOSTRVM.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiã Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiões, ut nullus pictor festiuius ac curiosius potuisset acu
Pli. lib. 25. ca. 9 pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicẽ: hæc maturescens, nigrescit, & anguloſa fit. Nomen a numero foliorũ habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormẽtilla: dein rubea: nec matura prouenit, sed cum uites iam florẽt. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoq; est, Consolidæ quoq; nomen addiderunt. Quanq; quæ de foliis controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerumetiã

quinq; foliis uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij A
docti uiri, quibus cum contulimus.

IVVAMENTA eius ex autore
PANDECTARVM.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi concæptum.

Datur & contra dissuriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali, & puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interan tur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad concæptum iuuandum fit emplastrum ex pulucre, & pulueribus alijs, quæ matricem & fœtum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cho= lericum refrænat.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resi= stit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pe= stifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omni bus prorsus cataplasmatis.

Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, B
idq; noctu, in somnum concessuro.

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, & cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccat & sanat.

Breuiter, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris esse creditur.

Betonien.

DE BETONICA, Rhapsodia Duodecima. A

¶ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, νίσσον. ψυχότροφον. θεία ῥίζη.
Latinæ, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.
Germanicæ, **Betonien kraut. Brun Betonien.**

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicæ lib. 2.

VETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Inter que maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Satureiæ modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitosas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

Picturatio BETONICAE ex PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis νίσσον, aut ψυχότροφον, ante cunctas laudatissima. De inuentoribus Betonicę.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapathi, serrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII per Nicolaum Leonicenum.

B

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapathij. Dioscorides autẽ, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapatij habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse. Lapsus Plinij in Betonica.

PLINI DEFENSIO P. COLlinutij contra Leonicenum.

Pari quoq; impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, qd folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi simile Betonicã pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec pensct, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathũ ipsum, Betonicamq; agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptã a Plinio Betonicã dicat: cum Serratulã uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto q; quercus similitudine a Dioscoride designatã? Cum folio quercus, nõ ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hierabotane describãtur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subticuit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniã incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autẽ aut frigidius, aut iniquius dici potest, q; ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesq; in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicæ folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonicæ querna potius uisantur. Nec illud minus licet mirari, quamobrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoq; genera Betonicæ demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

SENTENTIA APVLEI de Betonica.

Betonicam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, ijdem Pyrinem, ijdem Alianthon, ijdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betonicam, nonnulli Serratam, & Rusmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbræ.

Superstitiosa nimis Betonicæ uis.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa. nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basilienſi editione, uolumen de laudibus Betonicæ appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonitæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, nothumq; existimant.

D

CONFVTATIO descriptionis Apulieinæ, & capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per MARCELLVM VERGILIVM.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonicæ caput superstitiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Grecos & Latinos codices, nullibi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendū huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, q̄ ubi superstitiosum aliquod, & ad religionē nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominū mortalitas, hæc primū infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaq; per manus diu feruntur.

Contra herbarum superstitiones.

» »

Εικῶν Betonicæ ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem; & folia quæ sunt propin-

qua terræ, ſunt maiora folijs alijs: & in ſummitate uirgæ, eſt ſemen col= A
lectum in ſe, prope collectionem ſpicæ frumenti. Et aſſimilatur Satu=
reiæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices ſicut Helleborus. Folio=
rum uſus eſt tantummodo.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida eſt, & ſiccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius eſt, uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta

EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ exhiberi debent, ruptis, conuulſis, mulieribus uuluæ malo oportunis, & ad laxandos uteri ſtrangulatus, drachmæ unius pon dere, cum hydromelite.

Tres in uini ſextario drachmę, contra ſerpentium morſus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a ſerpente uulneribus illinitur.

Aduerſus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præſumpta ea, ſi uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum ſubducit.

Medetur comicialibus, & inſanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq; uicijs drachmæ pondere in aceto mulſo.

Concoctionem adiuuat, ſi quis ea fabæ magnitudine ſecundum cœ= nam, cum melle cocto deuorarit. B

Modo conſimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea dilutum uino ſorbeatur.

Datur ſanguinem exſcreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut lactis cyatho.

Iſchiadicis, renum & ueſicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menſes pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iiij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exſcreationem.

Folia ſicca, tritaq; fictili uaſe reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, ſtomacho & claritati oculorum.

Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur ab piaculis omnibus.

Tanta uis ineſſe Betonicæ putatur, ut incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando.

EX APVLEIO, FRACTVRIS.

CAPITVM ſanandis.

Herba Betonica contuſa, & ſuper capitis ictum poſita, uulnus mira ce

Caleritate conglutinat & ſanat. Eoq; efficacius, ſi ter die refectam, hoc eſt, recentiorem frequẽtius impoſueris, donec ſaneſcat. Eius poteſtas tantã fertur habere utilitatem, ut oſſa quæ fracta conſolidet, & ui ſua extrahat.

OCVLORVM doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipſam, aut eius folia certa ſupra frontẽ, & oculis imponito.

AD OCVLORVM caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum ſanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

AD OCVLOS lachrymoſos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonicæ herbæ tritæ, paululum ſalis adñcito, digitis duobus, & pollice quantum tolli potueris, ſublatam, formatam *tormidulam ſi naribus inſerueris, idem efficies.

* alias, torundulam.

AVRIVM doloribus ſuccurrendis.

Herbæ Betonicæ recentis folia, uel per ſe, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta roſa liquida tepefacito, & in aures ſtillato, lanaq; ſpiſſato, mire proficere creditur.

Ad dolorem DENTIVM.

DHerbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium diſcutiet.

AD VOMITVS, & ſuſpirioſos.

Herbæ Betonicę drachmam unam, & ſumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendũ ſi dederis, iuuat. Idem ſuſpirioſis prodeſſe creditur.

PHTHYSICIS, & eis qui purulentũ egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cũ melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

SPLENI CVRANDO.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aqua calidæ cyathos quatuor da, ut bi-

Herbam Betonicam ex uino decoctam, & po- (bat per triduum.
tui datam, lienoſis prodeſſe experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulſo cyathis duobus, bibentẽ ſanabit.

AD RENES.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

VENTRIS DOLORI medendo.

Herbæ Betonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compoſitio, quibus non ex cruditate inteſtina torquebuntur.

AD VENTREM concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit.

A

Ad LVMBORVM dolorem.

Betonicæ drachmas tres ex uini Amyneí cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad COLVM.

Herba Betonica, cum unio austero æque proficit.

Ad TVSSIM.

Herbæ Betonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum QVOTIDIANAE.

Herbæ Betonicę drachmas. ij. Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos TERTIANAE, atq; QVARTANAE.

Herbæ Betonicæ drachmas treis, mellis attici unciam, aquæ calidæ cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad VESICAE dolorem.

Betonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos treis decoquito: radices uero apij in aquæ sextario ad medium quum decoctę fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita extermi B
nant, ut postliminio redeat nunq;.

Ad CALCVLVM.

Betonicæ drachmas treis ex aceto q; optimo, & mellis & aquæ calidæ cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quæ
PARTV laborant, necnon & ijs qui
FEBRICITANT.

Betonicæ drachma una ex aquæ calidæ cyatho uno pota, medetur.

Betonicæ item drachmæ duæ, aquæ calidę cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad PARALYSIM.

Betonica trita et impositа, neruos etiam præcisos glutinare, & persanare creditur.

Contra HORRORES.

Betonicę drachmę duę ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidę pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicę drach. iij. ex aqua calida, totidē cyathis p triduū bibere dato.

Aduersus EBRIETATEM.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

MORBO REGIO curando.

Herbam Betonicam ex uino sępius sumptā proficere piria didicimus.

C CARBVNCVLO ſanando.

Betonica in aquæ calidæ cyathis duobus pota, carbunculo medętur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagæ imponatur, prodeſt utiq;.

LASSIS ex itinere.

Betonicæ unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere laſſus bibat.

Aegris FASTIDIENTIBVS CIBVM.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulſę cyathis tribus potui dato.

Vt facile quis DECOQVAT.

Betonicæ drachmas treis, mellis decocti unciam ſumito, mel quoad in dureſcat coquito ex aqua calida, cyathos duos potui dato. Paſtillos quoq; ex eo facere conuenit, & ex calida deglutire.

Ad SERPENTIVM morſum.

Betonicæ drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato. omnium quippe ſerpentium morſus ſanat. Betonicam quoq; uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

VENENIS datis expellendis.

Betonicæ drachmæ tres ſtatim potæ, uenenum diſcutiunt.

Ad morſus rabidi CANIS.

Betonica contrita, & contuſa, morſui imponitur.

Ad FISTVLAS.

D Ex Betonica contuſa, & contrita turundulas facito, & puſillum ſalis inſerito, fiſtulam obligato, expurgat.

PODAGRAE fugandæ.

Betonicę radices, cũ folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipſam quoq; per ſe tritam, et applicatam, mire dolorem Podagrę lenire expti affirmãt.

Ad PVRGATIONES.

Betonicæ drachma purgationes hęrentes in uino expellit.

Ex IOANNE VIGONIO.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius impoſita fronti, medentur dolori oculorum, & deſtillationes retinent.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides, principio lib. 4.
Plinius, lib. 25. cap. 8.
Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.
Galenus. 7. ſimplicium.
Serapion, cap. 322. & cap. 20.
Platearius, cap. 7. Betonica.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Marcellus Vergilius.
Aemilius Macer, dict. Betonica.
Pandulphus Collinutius.
Oribaſius, dictione, Betonica.
oannes Vigonius.
Nicolaus, Leonicenus.

DE CONSOLIDA MEDIA, A Rhapsodia. XIIII.

NOMENCLATVRA

Teutonica, Guldē Guntzel/ Baimel/ oð Grosſz Guntzel.

SVPRA teſtati in Solidagine ſumus, multas eſſe Conſolidarum ſpecies, ex quibus & præſens eſt, quam Mediam, uel Minorem Conſolidam uocant, uulgo, **Gulden Guntzel**, teſte HIBronymo herbario. Qui & huius quoq; triplicem differentiam facit. Et Primæ quidem nomen indit germanum, **Baimel**, flore purpureo. Alteri, **Guldē guntzel**, flore ueieto, **blaw**. Et Tertiæ nomen Maiuſculę, teutonice, **Groſſz guntzel**, ſine floribus, figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine ſit apud Dioſcoridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare. Folio. 78. D. B

VIRES ET IVVAMENTA.

Vt ſuperiores Conſolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex caſu, uel contuſionibus coactos in corpore, diſſijcit, & diſſoluit.

Præſens remedium eſt alcolæ, & oris ulceribus ſerpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, diſsipat tumores omnes.

Datur apopleticis deſperatis eius aqua, et ardore linguæ laborãtibus, ſi ſubinde ozimi ſeminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiuſculæ uſus eſt ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad mariſcas, & ad omnes tumores atq; abſceſſus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius ſe obliniunt, atq; inde melius incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corroſione inteſtinorū laborantibus.

C Herba paralysis.

D

Himelschlüsszel.

DE HERBA PARALYSI,
Rhapsodia XV.

NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Herba paralysis, Margarita.
Germanicæ, S. Peters schlüsszel/ Himelschlüssel/ Schlüsszel blůmen/ Weisz Betonien.

MVLTA SVBINDE apud autores de Paralysi herba uestiga uimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ comperimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, cõfusaneeq; oĩa miscent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic em̃ reliqt de ea Pandectarũ rhapsodus.

Pandectarius

Herba Paralysis est, cuius folia florere incipiũt tẽpore hyemis, quę se extẽdunt in terra, quasi alba & crispa: ut Alisfagus, florem album profert.

Quibus quid ſibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonſtrarunt herbarij, principio ueris ſubalbidam & ſublucentem, floribus Betonicæ fere folijs erumpentem, cui tam ſimilis eſt, ut nullum lac lacti ſit ſimilius: quod mihi ſuſpicionem facit, Betonicæ quandam ſpeciẽ eſſe, albam ſcilicet: tametſi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura eſto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos autores non lego, niſi in Barbari Corollario. Qui in ſylueſtri Cucumere de Paralyſi quadam herba ſic meminit.

Alius quoq; flos habetur, Bellis nomine, pratẽſis, & candidus, & quadamtenus rubeus, aduerſus ſtrumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, ſiue Bellio, & ipſe flos pratenſis, quem Plinius, quinquagenis quinis barbulis paſtillicantibus coronatum ſcribit, animaduertendum puto. Quanq; enim luteus uidetur a Plinio deſcribi Bellio, uolumine primo & ſecundo, Bellis uero candidus, ſexto et uigeſimo, non tamẽ ita in omnibus Plinianis codicibus luteum cum eſſe legimus. Hermolaus Barbarus de Paralyſi.

C Quidam luteum ei ſemen, non ipſum florem audiũt, & Paralyſin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoq; tota naſcit, ex Occidẽte, ut qdam exiſtimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tñ ei ternas, non qnas barbulas inuenio. Laudat ad paralyſim, a qua & nomen. Itemq; ad Podagras, & Iſchiada. Paralyſi uocatæ florẽ habet ſimilẽ, paucioribus tñ barbulis. Flos, qui qm̃ a longinquo conſpicuus eſt, Paradelis uulgo dicit: folio em̃ non admodũ diuerſo, niſi q ſerratum eſt huic, non Paralyſi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum eſſe, liquido fallunt: cũ ſit Antipater furculoſus, & flore luteo, qua ſi Cunilaginis minore. Folia Roris marini, latiora, minuſq; lõga. Chriſtophoriana, & oculũ Conſulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores poſt naſcentes, altius tollunt, q̃q; prius nati. De cuius rei argumento uideri poſſet aliquibus, hãc herbã eſſe, quã Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aſpectu, thyrſi modo ueſtita, & capitata: inde alij ramuli aſſurgũt, ſua capitula gerẽtes. Ob id Impiam appellauere, qm̃ liberi ſupra parentẽ extollant. Alij potius ita appellatã, quod nullũ animal eam attingat, exiſtimauere. Hæc inquit, inter duos lapides trita feruet, p̃cipuo aduerſus anginas ſucco. Nec tentati unq̃ eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inſeri aliquid ex ea putent, iamq; ita non ſtrãgulari pullos, auidius deuorãtes. Hæc Plinius. Cęterũ, quanq̃ ſimilitudo in ea proprietate ſit, multa ſunt inter utrã q; diſcrimina. Primum, quod Impia incaua eſt herba, Antipater non eſt. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrſos gerit, ſed flores dumtaxat. Hæc Barbarus.

Antipater herba Buphthalmus.
Chriſtophoriana.
Oculus conſulis.
Herba Impia.

D

LOCVS.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

COLLECTIO.

Colligitur, partimq; in alembico exſtillatur, partim ſiccatur in umbra, in principio Maij.

VIRES ET IVVAMENTA.

ex HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimit.

Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.

Quamobrẽ conuenit & grauidis laborãtibus, menſtruaq; prouocat.

Serpentium quoq; morſus ſanat, & uenenatorum omnium.

Tumores capitis ſedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & ſubinde cataplaſmata.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralyſim, & neruos frigore, & humoribus reſolutos.

Vitiligines exterit, & in facie & in reliquo corpuſculo.

Humores parientes Iſchiada reſoluit, expellitq;, & per urinam educit.

Fumus terræ. A

B

Daubenkropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba, uel Fumo terræ, Rhapsodia Decimaquarta.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, καπνός. καρυδάλιον. κόριον. κορυδαλιον ἄγριον. καπνίτης. μαρμαρίτις. κάπνογόργιον. χελιδόνιον μικρόν. πτερυγίον. καθαρίς.

Latinæ, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, **Erdrouch. Daubenkropff. Katzenkörbelkraut.**

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ descriptio ex DIOSCORIDE.

FRVTICOSA herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri similis, foliis candidioribus undiq; numerosis, cineracei coloris, flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocãt, nascens in parietibus, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq;, flore purpureo, uiridis. Succo caliginem discutit. Itaq; in medicamenta oculorum additur. Capnus duplex.

C Similis & nomine & effectu est alia Capnos fruticosa, prætenera, foliis Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & hordeaceis segetibus.

PARAPHRASIS HERMOLAI Barbari de Herba Fumaria.

Capnos, siue Capnion, hoc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, nascens in hortis, et segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu similis, quas Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisq, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarem uulgo dictã, nescio q̃ recte interpretant, folio Hederæ prętenui: ut in Cotyledone cõmonuimus. Hanc aũt Capnon, quæ nascitur in sepibus, Chelidoniã phragmitem uocare moris est Aetio, ad exinanitiones partiũ in iocinore curuarũ utilem dictã: ut puto, quoniã succo discutit caliginẽ, ut Chelidonia: & ob id in medicamenta oculorũ additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniam Capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalari, ut quidã conijciũt, etiã illa similitudo confluet, quod foliũ Hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contigit. Propterea consyderari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit Capnos hęc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, q̃ Capnon Plinius a nostris Pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plęrosq; inuasit error, existimãtes Capnon a Dioscoride monstratũ, non aliud genus esse, q̃ quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & pœnitenda inscitia: nisi frons attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: niſi q̃ folio minore cernitur, & fibris potius q̃ radice nititur. Id autem quod in utroque summo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, q̃ in Gramine conspicitur.

Pes Gallinaceus congener Fumariæ. Cimbalaris herba quæ.

D

Vnde dicta est Fumariaex, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: haud sane, quia triclinioꝝ parietibus, eorũq; cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretq; ad fabricam materiam, sed quoniã uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est. Ob quam caussam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fumum appellauit: & Aristophanis seruus, in scænam rediisse se dicebat, fumo coactum, nec potuisse domi cum cæteris esse, ὅτι ἐδακνε τὰ βλέφαρ' ἀυτοῦ, quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantũ Capnon æquali fumo appellatione eam uocauerunt, sed Capnitim etiam, id est, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Coriandrum, alijs diminutiua forma Coriandron uocantibus. Nasci hic

in ſegete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male, quoniã A
frequentior in hortis, ꝙ in ſegetibus inueniatur.

SERAPIONIS ὑπογραφὴ, de Fumaria.

Scehiterig, id eſt, Fumus terræ, eſt herba ſimilis Paſtinacæ agreſtis: niſi quia eſt magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uergit ad albedinem.

Laus Fumarie ex MESVE.

Fumus terræ eſt ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & ,,
nimia copia, exemit eam e numero medicinarum precioſarum. Cum hoc ,,
enim quod aluum ſoluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec eſt in ea aliquod nocumentum apparens. Eſt alia eius ſpecies, cuius flos eſt ſubalbidus, cinericeus: & alius, cuius color eſt pallens, uiolaceus.

ELECTIO.

Melior eſt, quæ uiret, foliis teneris, planis, & uiolaceo flore. Criſpior ignobilis eſt.

TEMPVS COLLECTIONIS

Colligenda eſt, a principio Veris herba, ſemen a fine.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & ſiccæ eſt complexionis in ſecundo. Acutæ ſimul & amaræ qualitatis. Nec prorſus ab acrore abeſt. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occluſa, & reſoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil quidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehe B
mentius operetur. Cenſet igitur Meſue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam caſei, mirabolanos, uel ſenas. Item paſſulas, & mel. Succus eius ęquiparatur ſucco Abſinthij. Et ſi repleantur ex ſucco eius uitra anguſtis orificijs, ſuperinfuſo oleo oliuæ, durat integro anno.

VIRES & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE

Huius ſuccus claritatem facit oculis, delachrymationemq; : unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulſas palpebras, renaſci prohibet.

Commanducata herba, bilioſam urinam cit.

EX MESVE.

Solutionem facit facilem, educitq; choleram, & humores aduſtos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat ſanguinem.

Eſt medicina benedicta, iuxta omnem modum adminiſtrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus choleræ, & humorum aduſtorum: cuiuſmodi ſunt, lepra, ſcabies, & impetigo.

Salubris quoq; eſt medicina opilationum omnium.

Confert ſtomacho, hepati, & inteſtinis.

Vſus eius etiam eſt in febribus cholericis, & opilatis.

DE DOSI, & miniſtratione eius.

Potio ſucci ipſius eſt, ab drachma 5. uſq; ad. ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. uſqꝫ ad. xv. & puluꝛis eius ab drachm. iij. uſqꝫ ad. v.

EX IOANNE VIGONIO.

Succus eius inſpiſſatus ſucco Lapathi acuti, & modico oxymellis, unamquancꝫ morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquancꝫ ſcabiem potentiſsime curat, & mundat.

EX AETIO.

Vino ſubacta Fumaria, mixtaqꝫ, ſtomachum roborat: datoqꝫ, inquit Aetius, quantumcunqꝫ febricitantibus.

EX PLATEARIO.

Contra hydropiſim, & præcipue contra leucophlegma, ſuccus eius addito puluere Eſulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat ſyropus ex ſucco Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere eſulæ, addito ſaccharo.

Contra artethicam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum ſucco Fumiterræ.

Herba autem ipſa in uino cocta, & cataplaſmata ſuper locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauſeam in ore ſtomachi, datur ſuccus eius cum aqua calida, addito zucharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam ſero, quidam ſimpliciter, quidam cum adiuncto miniſtrant.

Veſperi ſemper porrigitur cum aliquo, uentoſitatem reprimente, & diſſoluente: ut ſemine fœniculi, uel maſticæ. humores enim uentris diſſijcit, & exinde tormina cauſſat.

EX HIERONYMO Herbario.

Fumariæ potio, medetur peſti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menſes, & pulchritudinem inducit.

AVTORES, & DESCRIPTORES Fumariæ.

Dioſcorides lib. 2.
Plinius lib. 25. cap. 13.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Marcellus Vergilius.
Meſue, de ſimplicibus.
Serapion cap. 71.
Ioannes Vigonius.
Aetius de ſimplicibus.
Galenus. 6. ſimplicium cap. 95.
Platearius cap. 3.
Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurtz.

Satyrion mas.

Knabenkraut.

Cynosorchis.

Ragwurtz.

SATYRION odoriferum.

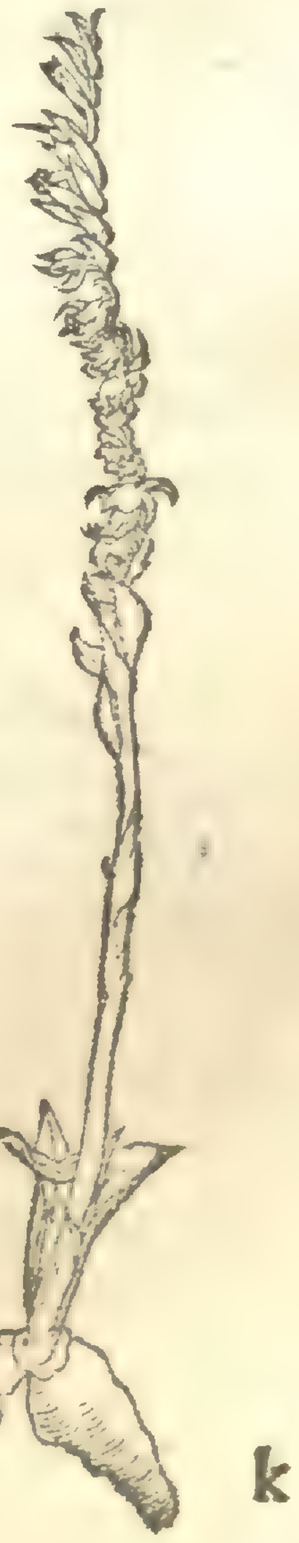

k

Satyrion fœmina.

DE SATYRIIS, Rhapsodia. XVI. A

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ὄρχις. ὄρχις κυνός.
Latinę, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.
Teutonicæ, **Stendelwurtz/Knabẽkrut/ Kreützblůmẽ/Ragwurtz.**

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

SENTENTIA THEOPHRASTI de Satyrio lib.9.cap.19.

HVMANIS corporibus, ultra illa quę sanitatem, morbos, mortemq; spectant, alia quoq; herbas afferre suis uiribus posse affirmant: utputa, generandi seminis facultatem, atq; sterilitatem: ut quasdam, ex eodem facere utrũq; ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cũ enim gemini sint, alter magnus, alter aũt paruus, magnum, efficacem ad coitũ, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aũt foliũ Laseris, uerũ leuius, atq; minus, caulem simillimum spinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademq; natura, diuersitatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib.3. de Satyriis.

De primo SATYRIO quod κυνὸς ὄρχις dicitur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Græci Orchin, aut Cynosorchin appellant, foliis circa caulem mollis, Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, angustis, leuibus, caule dodrantali, floribus purpureis, radice bulbosa, oblonga, Oliuę moodo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior ac rugosior. B

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, foliis ternis, paruis, semipedalibus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente ac residente, atq; hic mas est, & fœmina eiusdem nominis: quæ distinguuntur internodiis, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus q alio nomine Serapias, Andrea autore, uocaẽ, qm̃ inter pauca radix utilis sit, foliis est Porri latioribus, oblõga, pinguibus, ex alarũ sinu inflexis, caule palmeo, floribꝰ pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terrã infracta, Rumici, aut Lilio similia, minora tñ, ac rubea: caulem cubitalem, nudũ, florẽ Lilij effigie, candidũ: radicẽ bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyriſcon, aliqui ſatyri Teſticulum appellant. Latini Molorticulum Veneris, ſemine lini, maiore, duro, leui, ſplendente, quod fertur non ſecus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, ruffo. Intus autem album includitur, ſaporc dulci, non ingrato ori. In montoſis & apricis naſcitur.

BARBARVS de Quarto hoc SATYRIO in Corollario.

Satyrion hoc notum paſtoribus: quoniam arietibus & hyrcis ſegnioribus in potu dat̃, & in Sarmatia equis, ob aſsiduũ laborẽ pigrioribus in coitu: quod uicium Proſedamũ uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolẽtes ſignificare, Satyrion, et Satyriſmon, et Satyriaſin appellant. Ideo & Ariſtolochiæ genus unũ, quod Polyrrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari cenſeo. Herbam quoq; illam Satyrion Indam appellauerim, Theophraſto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare ſeptuageſimo coitu meminerit, nec ſpeciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herbã ſimili effectu, Bucheidemq; nominant, et Indicam Satyrion: fortaſſe cum ea, cuius mentionem Theophraſtum feciſſe diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo craſsior, & rugoſior, & albior, podagris utili.

APVLEIVS de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapiſtum, alij Torminalem, alij Teſticulum leporinum nominant. Naſcitur in montibus, locis ſolidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legeam menſe Iulio.

Sententia PLINII de Satyrijs lib. 25. cap. 8.

Comitatricem uim habet Satyriõ. Duo eius genera. Vna longioribus foljs q; Oleę, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina, ad formã hominis teſtiũ, alternis añis intumeſcẽte, ac reſidente. Altera Satyrion Orchis cognominat̃, & fœmina eſſe credit̃: diſtinguit̃ internodijs, et ramoſiore frutice, radice faſcinis utili. Naſcitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion foljs Lilij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradũt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior fœminas. Eſt et aliud genus Satyrion, Erythroneon appellant, ſemine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit̃, ſapore ſubdulci. Fertur in montoſis inueniri.

Sententia SERAPIONIS de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chaſialehel.

Satyrij duo ſunt gña. Vnũ habet radicẽ ſeu teſticulos albos, & uocatur Chaſialchel. Primũ genus Satyriõis uocat̃ Teſticulus canis, & greçe Cynoſorchis: & eſt planta, quæ habet folia extenſa ſuper terram, & propeipſam, & ortus eſt ex radice unius ſtipitis: & folia eius ſunt ſimilia foljs Oliuę. niſi quia ſunt ſubtiliora eis, & longiora, ſuper terrã extenſa: & lon

gitudo eius est fere in lõgitudine unius palmi, & florẽ habet coloris pur= A
purei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitu
dinem & subtilitatẽ. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna in Genera Saty-
ferius, alia supius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comeditᷣ radix eiꝰ rionis.
elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cõmuniter utuntᷣ. Secundũ
uero genus Satyrionis habet quoqꝫ duas species: una est, quę uocatᷣ Ara=
bice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominatᷣ hęc in Gręco Tri
folium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habẽs tria folia declinan
tia uersus terram: & similantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Lilij, ni
si quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedi=
ni sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lõgitudine unius brachij. Et ha
bet florem similẽ floribus Lilij albi in figura. Et radix eius similatur cepæ
Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interi=
us albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix.

AVTORIS PANDECTARVM.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quæ uocatᷣ hærba Basilica Satyrion fœ=
gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, mina.
cuius folia sunt folia primæ speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris
punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinẽ,
floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur.

TEMPERAMENTVM

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustan B
tibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet.
Vnde proter suam inflationem libidinem citat.

VIRES ac iuuamenta primi ex DIOSCORIDE.

Maiorem radicẽ si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœ Eius quæ uo=
minæ, alterum sexum. cetur Cynos=
orchis.

Addunt, in Thessalia mollẽ mulieres in lacte caprino bibere, ad stimu
landos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterũ alteriꝰ potu rosolui.

SECVNDI.

Illita tumores discutit.

Vlcera purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices nomas inhibent, sanantqꝫ oris putredines, & ulcera Cą
cõethe.

Aluum sistunt, e uino potæ.

De hac, eadem quæ de Testiculo canis produntur.

TERTII.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendũ ea dum concumbendi incessit cupiditas.

QVARTI.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoqꝫ
magis, si bibatur uino.

C EX PLINIO.

Arietibus & hyrcis ſegnioribus in potu datur a Samartis.

Equis in potu datur, ob aſſiduum laborem pigrioribus ad coitũ: uim eius reſtinguit aqua mulſa, aut lactuca ſumpta.

EX ORIBASIO.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

EX APVLEIO.

Vlceribus difficilibus, hærbæ Priapiſti radices tuſas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapiſti ſucco oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollet ſine mora.

Si quis mulierem ſubagitare non poterit, hærbæ Priapiſti radicem, id eſt, teſticulum dextrum, quia maior eſt, & piperis albi grana. 27. mellis unc. iij. in uino optimo diſſoluat, & de hoc medicamine pondo ſcrupulorum. 9. per triduum ſumat.

EX IOANNE VIGONIO.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

EX AGGREGATORE Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam miniſtrant cum lacte caprino, d excitandam libidinem. Reſoluit apoſtemata inflata.

Cum melle roſaceo mundificat uulnera.

D Curat Heryſipilam, quę eſt defœdatio cutis uitio cholerici ſanguinis.

Et in ipſa eſt parum ſtipticitatis, ideo retinet uentrem, potum. Satyriõ.

Quod habet flores purpureos, cum ſale aperit hęmorroides.

Et quando adminiſtratur ſicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abſcindit putredinem. Vlcera oris ſanat.

EX HIERONYMO nobili Empirico.

Decoctum, uel aqua Satyrionis maſculi, confortat ſtomachum potum pondere unc. 1 5. Et Ictericiam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa. & interanea uulnera potum pondere unc. 15.

DESCRIPTORES Satyrij.

Dioſcorides, libro. 3.
Plinius libro. 25. capite. 8.
Theophraſtus lib. 9. cap. 19.
Her. Barbar9 in Corollarijs.
Serapion, cap. 90. &. 91.
Apuleius, capite. 15.
Autor Pandectarum.
Georgius Valla, dictione Satyrion.
Galenus lib. 8. cap. 28. &. 29.
Aggregator.
Hieronymus herbarius.
Ad Paternianum cap. 220.
Oribaſius, lib. 3.
Ioan. Vigonius dictiõe, Satyrion.

Bugloſſa ſylueſtris.

Wild Ochſen zung.

Ochsen zung.

Borago.

Burretsch.

C

DE BORAGINE, ET BVGLOSSO. Rhapsodia Decimaseptima.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, βούγλωσσον. γόνος ἀιλούρου.
Latinæ, Lingua bubula. Euphrosynum.
Germanicæ, **Burretsch/ Ochsenzung/ Gegenstraß.**

Problemata Marcelli Vergilij, Hermolai Barbari, & Nicolai Leoniceni, de Borragine & Bugloſſo.

Sententia MARCELLI VERGILII in Capitulo Dioscoridis de Cirsio lib. 2. cap. 120.

CIRSION, grande Bugloſſum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Bugloſſum, & quænam Bugloſſo congener Cirsion hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirsion, et Bugloſſum: licet illa a boum linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus: de quibus paulo ante diximus: notumq; omnibus modo Bugloſſum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirsion, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicenus in hac ipsa re cõmentatus iampridem est, non importune dubitauerit aliquis, cõmutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: essecq; antiquam Bugloſſum, nostram Boraginem, Cirsion uero hoc, nouam, & nostram Bugloſſum. Quæ enim huic & illi notæ, uiresq; tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum cacumina, quæ in Cirsio hic describit, eius potius sunt, quæ Bogloſſum nunc dicitur, q̃ Boraginis, quæ cerulæos habet flores. Quodq; Bugloſſo hic paulo post tribuet, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim tribuitur: iactatq; quotidie gens nostra hilaritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis q̃ Bugloſſo competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiã, quibus significari id poterat; sed in re iam pridẽ tractata, satis hæc sint.

Bugloſſon & Cirsiõ figura fere non differunt.

Cirsion est Borago.

Permutatio nominum in Boragine & Bugloſſo.

D

ET RVRSVM cap. 129. de Bugloſſo, eodem lib. 2. DIOSCORIDES.

Polliciti sumus in Bugloſſo, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, q̃ propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Bugloſſon dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Vtimurq; ad eam rem hac etiam coniectura: q̃ M. Cato. 40. capite operis sui de re rustica, insitionem arborum docens, cum instituisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Lingua bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permanet: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat. &c. Veri simileq; est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius q̃ longiore folio uti præcæpisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Bugloſſus habetur, longa folia sunt: ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseq; antiquos insitores illa etiam uti: quoniam satis esset insitam stirpem quocunq; operimento a pluuia defendere: & quod primum inserenti se obtulisset, luto, palea, alijsq; huiusce modi uti. Non tamen negligendum, qualecunq; id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id retulimus, q̃ ut haberent legentes, hanc etiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentq;, antiquæ Bugloſſi, quam Cato, omnesq; alij a boum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerũt, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum, quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Bugloſſi folia, uoluptates animi, & læticiam augere: neq; ultra hunc usum Bogloſſo aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius. 25. uolumine, cap. 8. sic de ea egit. Iungitur huic Bugloſſos boum Linguæ similis: cui præcipuum, q̃ in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox. 26. capite. 12. Bugloſſo inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt a febre liberari. Quod amuleti potius q̃ medicinæ ratione habet. Paulus itidem Aegineta in sexto de Bugloſſo hæc tantum monet. βούγλωσσον ὑγρόντε καὶ θερμόν ἰσι τῇ κράσει. ὅθεν τοῖσ οἴνοισ ἐμβαλλόμενον εὐφροσύνην ποιεῖν λέγεται. Quod est. Humidum, calidumq; temperamento Bugloſſum est. Eamq; ob causſam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Bugloſſo tradidit. Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Vulgata Bugloſſus, est Borago. M. Cato.

Præcipua uis Bugloſſi. Plinius.

Paulus Aegineta.

Galenus.

dit, & tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusq; non ex antiquis, lætitiæ & uoluptatis spem in Buglossi usu legentibus proponit: quod in Boragine nunc passim fertur. Verisimileq; est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodq; nos magis urget, Cirsij historia est, in qua flores ἀκροπόρφυροι, id est, in summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc passim uocant. Vrgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis sunt. At dicet aliquis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus & Borago est. Non negamus id. Verũtamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguæ illi comparauerint: uerbi caussa asperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglosso longitudo præcipue & color est: pro Boragine contra tam multa hactenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendenda ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusq; nos, ex obseruatis hactenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capitis longius leguntur, usq; ad, Verbasco similia habet folia. &c. Quæcunq; enim a Serapione, antiqua scriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Buglosso huic tribuuntur, nulla alia sunt, & Verbasco similia habere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemq; aspero, & uigriore boum Linguæ simili: idq; in uinum coniectum, lætiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse scilicet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quę uero quatuor, ad quartanas, non Buglosso, sed Cynoglosso tribuit. Verba eius sunt lib. 25. capite. 8. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas: aiuntq;, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpendi Buglossum hanc Iulio mense præcęptum: quem hic scriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græcis antiquis scriptoribus nunq;, aut raro inuenitur. Dico aũt antiquos, nondũ penitus oblitterata græcorũ re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensium appellationibus potius, & græcis, suadẽte id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodq; coniunctũ huic est, non consueuisse Dioscori. temporũ notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uerbi caussa, solstitijs, uere, autumno, hyemeq;, & æstate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariã tractamus: conamurq; in hoc scriptore, minus corruptã saltem latinis eam reddere: quoniã integram, in tanta posteriorũ incuria et imperitia impossibile est. Effugerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earũq; notas adhuc pertinet. Id huiuscemodi est, Cirsij Buglosso hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraq;, & albescentia, in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπετὲς, τραχύτε κὴ μελάντερον, quod est, folium in terram deciduũ, asperumq;, & nigrius. Conferatur nunc cum naturę exemplaribus utriusq; historia, carptasq; ex horto Buglossum & Boraginem diligẽtius contemplemur. Mihi sane prior illa Cirsij historia nostræ ætatis Buglosso respondere, posterior autem Boragini undiq; uidetur. Sunt enim Buglossi folia longiora & Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estq; illi proprium quod hic ait χαμαιπετὲς, id est, humi stratum folium.

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boraginis, & Buglossi.

Opinio Vergilij in ea controuersia.

IVDICIVM NICOLAI Leoniceni de Buglosso, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Bug'ossa aũt, de qua quæris, an ea quæ pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi q̃d sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodũ docte dubitasti, ita ego omniũ proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinã euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinæ adhibent, non esse ueram Buglossam, Cur etiã inquiet aliquis, Lactucã, qua uescimur, uerã esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animati. absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorũ medicorum placita uelimus demoliri, sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atq; in illis præsertim, in quibus ijdem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B. ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ, & flos, & folia, & semen: Buglossa dicitur species eius syluestris. Non reperio autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraq;: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscoridem: alterũ de Buglossa, in quo citat Serapionẽ ex eiusdem Dio-

Modestia, & indicium Leoniceni.

Simon Genuensis de Boragine.

Pandectarius.

Bartholomæus de Montegnana in consiliis.

Scoridis autoritate de Bugloſſa loquentem. Montagnana uero in quodam conſilio ſcribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentoſabilis, & uentoſitiua: quod oſtenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia eſt ſpecies Bugloſſæ, quę tẽperata eſt, de ea tñ parum ab autoribus ſcribitur, et plura de ea creduntur, q̃ ratione & autoritate uerificari poſſint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta ſit iſtorum autorum diſcordia. Alter dicit nullum autorem de utraq; , ſcilicet de Boragine, & de Bugloſſa loqui: alter ſuper ambabus herbis citat Dioſcoridem: alter facit Bugloſſam ſpeciẽ Boraginis ſylueſtris: alter Boraginem Bugloſſæ tanq; generi ſubñcit. Auicenna quoq; ſecũdo canone, capite de Lingua bouis, notat ſui temporis medicos, qui non uera Bugloſſa uterentur, ſed alia quæ non habet eaſdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Bugloſſa controuerſia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro confeſſo habetur, Bugloſſam græco interpretamento Linguæ bouis aſſimilari. Duæ autẽ ſunt herbæ Linguæ bubulæ, atq; ideo etiam inuicem ſimiles: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatæ. Sed duæ quoq; herbæ itidem Linguæ bubulæ ſimiles celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Bugloſſum, altera Criſion ab eiſdem grę̃cis nuncupatæ: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem ſermone noſtro uocitamus, ad duo capita apud Dioſcoridem debere referri: quorum alterum eſt de Bugloſſo, alterum de Criſio. Nam & hoc propter magnã quam habet cum Bugloſſo ſimilitudinem, Bugloſſum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius conſideranti bus, deſcriptio Bugloſſi apud Dioſcoridem plus Boragini conuenit: deſcriptio autẽ Criſñ, ſiue Bugloſſi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Bugloſſam, ſeu Linguã bubulam nominamus. Siquidem idem Dioſcorides inquit folia Criſñ eſſe longiora foliꝭ Bugloſſi. Quanq̃ apud Plinitũ, qui Criſion lib. 27. cap. 8. fere eodẽ modo quo Dioſcorides deſcribit, eandem Criſion habere folia non longiora Bugloſſo, ſeu ut ipſe interpretatur, Lingua bouis, ſed potius minora, ſcribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci ſimilitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigiſſe: quoniam pro macrotera, quod uerbum ſignificat longiora, microtera, id eſt, minora ſcriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non ſolũ impreſſis, ſed etiam manu ſcriptis, apud Dioſcoridem, μακρότερα, id eſt, longiora, non autem μικρότερα, id eſt, minora reperi. Liquido autem ſenſui ſubñcitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Bugloſſa dicitur, eſſe foliꝭ Boraginis longiora. Item idem Dioſcorides inquit, in ſummo caule Criſñ eſſe capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines: quod etiam in herba Bugloſſa a nobis appellata uiſu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conſpiciũtur. In autore autem de ſimplici medicina leguntur hæc uerba. Bugloſſam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Naſcitur locis cultis & fabuloſis. Forte autem pro borago uerbo, corago uicioſe ſcribitur: aut nomẽ coraginis, una litera uariata, eſt in Boraginẽ uerſum. Quod autem inquit, naſci locis cultis & fabuloſis, hoc idem de ſuo Bugloſſo Dioſcorides tradit. Pandectarius quoq; , ſi qua eſt huius hominis autoritas, in litera, l, Liſinaltaur, quod nomen apud Arabes ſignificat linguam bouis, ipſe Boraginẽ interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Bugloſſam, de qua Dioſcorides, Galenus, & autores Arabes utrumq; allegantes, ad uſum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ paſſim Bugloſſa nuncupatur recipere. Atq; ita falſum erit id, qnod Montagnana exiſtimauit, Auicennã nihil de Boragine dixiſſe. Nam, niſi mea me fallit opinio, caput de Bugloſſa, ſeu Lingua bouis apud Auicennam, eſt caput de Boragine, ſicuti etiam apud Serapionem. Falſum etiam erit, id quod Simon ſcribit, qui putauit neminem autorem de utraq; herba ſimul ſcripſiſſe. Siquidem Dioſcorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Bugloſſa, quã etiam de Criſio fecere mentionẽ. Negari autem non poteſt, quin Borago ſit alterũ duorum apud Dioſcoridem, aut Criſion, aut Bugloſſum, ab his præſertim, qui Boraginem Bugloſſæ, uel Bugloſſam Boraginis ſpeciem confitentur: quando & Dioſcorides ipſe Criſion habere folia ſimilia Bugloſſo, & Bugloſſum magnũ uocari teſtificatur. Si tamen Borago ſit Criſium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano ſcribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioſcorides hoc tantum de Criſio retulit: quod ſi radix eius alligatur ſuper locum dolentem, ſedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata ſanat dolores uaricũ. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago ſit uera Bugloſſa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ uſus non ſit ad illa utilis, ad quæ ipſi arbitrantur.

Explanatio Dioſcoridæ.

Duæ herbæ Linguæ bouis ſimiles.

De Bugloſſo plura creduntur, q̃ ſit.

Pugnãtia Neotericorũ in Boragine & Bugloſſo.

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.

Ignauia Simonis.

IOAN. MANARDVS lib. 5. Epiſtolarum.

Ex herbis congruũt, lactuca, cichorium, portulaca, Bugloſſon, quam Boraginem uocant. Et ſic ubiq; fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio.

A Cirsion potius q̃, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicunt. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbæ similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tñ rotundo, nõ anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidet, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quæ si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat.

Ixiæ.
Hircina lingua.
Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Bugloisso.

Bugloissum nascitur in cãpestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quã contendunt Boraginem.

Crision aliqui Bugloissum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Bugloisso similia, maiora, subcãdida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IVDICIVM NOSTRVM.

Iam penes te sit, Lector, quicũq; es, iudicium. Nos utramq; tibi adpinximus, & Bugloisson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimileq; mihi uidetur, ut in floribus & hærbis conueniunt, ita quoq; in iuuamentis.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; calida est, & humida in primo.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE. B

Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cũ semine & radice tritam, potãq;, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

EX AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Bugloissa uocatur.
Hæc choleram rubeam, nimio feruore perustam,
Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.
Cordiacum, choleræ quem feriat copia nigræ,
Consimili potata modo, curare ualebis.
Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius.
Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.
Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,
Vinum potatum, quo sit macerata Bugloissa.
Lætos conuiuas, decoctio dicitur eius
Reddere, si fuerit inter conuiuia sparsa.

C

EX GALENO.

Congruit ob gutturis aſperitatẽ tuſsientibus coctũ Bugloſsũ in mulſa.

EX IOANNE VIGONIO.

Bugloſsũ generat ſanguinẽ bonũ, & uirtutẽ habet ſimilem Boragini.

Et eius radix ſub prunis decocta, cum pañis madefactis piſata, cum æquali portione pulpę pomorum, & ſub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricij dolorem mitigat.

Et omnes forunculos maturat.

In ore quoq; detenta, ſi prius in uino granatorum ſit macerata, & infuſa, aſperiratem, & ſiccitatem linguæ febricitantium mitigat, & ſitim reſtinguit, nec ingrata etiam infirmo.

EX APVLEIO.

Herba Bugloſſa, ex melle et pane piſata, uice malagmatis mirifice rũpit.

EX SERAPIONE.

Siquando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiũ & gingiuarum, & ad alcolã, & proprie quæ accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas eiꝰ eſt, purgare cholerã: ſed ſumẽda eſt cũ bolo armeno. Et doſis eiꝰ eſt ab drach. iij. uſq; ad. v. cũ ſaccharo, et cũ drac. i. boli armeni.

EX HIERONYMO herbario.

Aqua Bugloſſæ diſſipat Ictericiam, mundificat lepram & ſcabiem, &
D fluxiones capitis mitigat.

EX IOAN. VIGONIO.

Virtus eius eſt, ſanguinem bonum generare.

Et uniuerſaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petroſileno, & mentha, præſertim in iure gallinarum decocta.

EX PLATEARIO.

Conualeſcentibus ex ægritudine ualet.

Item ſyncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comeſta cũ carnibus, uel condita cum ſagimine.

Contra ſyncopim talis eſt uſus. Ex ſucco Boraginis cum ſaccharo, fiat ſyropus, addito oſſe de corde cerui.

Contra melancholicam paſſionem, & epilepſiam ſic fiat decoctio in ſucco eius de ſene, & in colatura fiat ſyropus. Si deeſt herba, ſemen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat ſyropus. Et nota, quod ſemina per duos annos poſſunt ſeruari in multa efficacia.

Radix competit uſui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus & ſucco eius, & ſcariolæ, utatur in potu.

AVTORES ET DESCRIPTORES Bugloſſæ & Boraginis.

Dioſcorides, lib. 2.
Platearius, cap. 2.
Aemilius Macer.
Hermolaus Barbarus.
Serap. cap. 83.
Manardus.
Mar. Vergilius.
Apuleius, cap. 21.

Verbena Mascula. 12

1537. 119

C

VERBENA fœmina.

D

yſenkrut weiblin.

DE VERBENA,
Rhapſodia Decimaoctaua.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἱερὰ βοτάνη. περιστερεὼν ὑπῖον. ἀργίνιον. σιδηρῖτις. κουρῖτις. περιστρόνιον. διὸς ἀλκάκη. διχρώμος. κάλλησις. ἱππάρισος. δημητριάς. ἐρυσίσκηπτον.

Latinæ, Verbenaca ſupina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Curitis. Demetrias. Eryſiſceptrum. Cincinnalis herba. Lachryma Iunonis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Muſtelæ ſanguis. Hierobotane. Licinia. Luſtrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Criſta gallinacea.

Germanicæ, **yſenhart. yſenkrut.**

AVTORVM PLACITA
de Verbena.

Sententia DIOCORIDIS de Verbena.

CVBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando etiam maiores & anguloſas, circa quas folia ſunt p̄ interualla, quernis ſimilia, anguſtiora tñ, minoraq̄, ſed p̄ ambitū ſecta, colore quadātenus glauco. Radicem habet oblongam, gracilemq̄: flores purpureos, tenueſq̄.

Præconium Verbenæ ex PLINIO, libro.25.cap.9.

A

Nulla herbarum Romanę nobilitatis plus habet, q̃ Hierobatane. Aliqui Periſterion, noſtri Verbenacam uocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hac Iouis menſa uertitur, domus purgantur, luſtranturq̃. Superſticioſa herba Verbena.

Genera eius duo ſunt. Folioſa, quam fœminam putant. Mas rariori⸗bus foliis. Ramuli utriuſq̃ plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia mi⸗nora q̃ Quercus, anguſtioraq̃, diuiſuris maioribus. Colos glaucus, ra⸗dix longa, tenuis. Naſcitur ubiq̃ in planis, aquoſis. Quidam non diſtin⸗guunt, ſed unum omnino genus faciũt, quoniam utraq̃ eoſdem effectus habeat. Vtraq̃ ſortiuntur Galli, & precinunt reſponſa. Sed magi circa hanc inſaniunt. Hac perunctos impetrare quę uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq̃ non morbo mederi. Colligi circa Canis ortũ de⸗bere, ita ut ne luna, aut ſol cõſpiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumſcriptam ferro, effodi ſiniſtra manu, & in ſublime tol⸗li: ſiccari in umbra, ſeparatim folia, caulem, radicem. Aiuntq̃, ſi aqua ſpargatur triclinium, qua maduerit, lætiores cõuictus fieri. Aduerſus ſerpen⸗tes conteritur uino. Eſt ſimilis Verbaſco herba, quę ſæpe fallit, pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in ſe contrahit. Ideoq̃ Romæ Blactariam eam uocant. Terentius in Andria. Ex ara hinc ſume Verbenas tibi. Verg.eglo.8. Verbenas ad ole pingues, et maſculathura, Coniugis ut magicisſanos auertere ſacris Experiar ſenſus, nihil hic niſi carmina deſunt.

B

Idem lib.22. cap.2. Autores imperij Rom. conditoreſq̃, immenſum quiddam & hinc ſumpſere: quoniam non aliunde ſagmina in remedijs publicis fuere, & in ſacris legationibus, q̃ Verbenæ. Certe utroq̃ nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramẽ ex arce, cum ſua terra euulſum. Hoc ſemper & legati, cum ad hoſtes, clarigatumq̃ mitterentur uſi, id eſt, res raptas clare repetitum, unus utiq̃ Verbenarius uocabatur.

Picturatio Verbenæ ex APVLEIO.

Naſcitur ubiq̃ in planis, & aquoſis locis Verbena. Foliis ſubalbis, & uelut inciſis, radice ſimplici atq̃ thyrſo, uirtute redarguenti quam Styptican uocant. Eſt quæ uulnera conglutinat, atq̃ putredines abſtergit. Eſt autem columbis eſca iucunda.

Autor PANDECTARIVS de Verbena.

Species Hierobatanos eſt Centrum galli, & eſt ſupina. Secunda eſt Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & eſt recta, & ideo uocatur ὄρθον Centrũ Galli. Gallinacea. ὄρθιον.

Verbena unde ſic dicta eſt, ex HERMOLAO BARBARO.

Periſtereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea manſitent. Vnde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Luſtrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum paſtu nominent, & a colorum uarietate Panchronon. A noſtris Verbena, & Verbenaca, ſiue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamſi Dioſcorides ita nominaſſe uideatur. Quandoquidem ſecundũ huius herbę genus, ab ipſo⸗ Columbaris. Petonomon, Panchronos. Verminaca.

C met Dioſcoride Sideritis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Virtutem habet exiccandi,& uulnera conſolidandi.

VIRES ET IVVAMENTA
eius ex DIOSCORIDE.

Folia cum ſuillo adipe recenti, aut roſaceo impoſita, uulneris dolores finire putantur.

Ignem ſacrum,illita ex aceto reprimunt.

Putrida ulcera cohibent.

Vulnera glutinant.

Veteraq; ex melle,ad cicatricem perducunt.

Ex AEMILIO MACRO.

Verbenam,Hierobotanem,Periſtereonq;
Appellant Græci,ſpecies hæc fertur habere
Binas, effectus eſt idem pene duabus.
Vires Verbenæ. Cum uino iuuat icſtericos ſi ſæpe bibatur.
Peſtiferos morſus curat,ſuperaddita trita:
Cum uino renouanda quidem per quatuor iſta
Eſt medicina dies:oris bene uulnera purgat,
Illius ſuccus tepidus ſi uoluitur ore.
Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio pręſtat.
D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,
Si tepefacta diu uoluatur fauce ſonora.
Glutinat herba recẽs uulnus, ſuperaddita trita.
Occurrit cunctis cum uino ſumpta uenenis.
Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,
Pellitur hac,tribus ſumptis radicibus eius.
Cum totidem folijs potentur aqua ſoluta,
Iſta prius patiens,q; frigus ſenſerit ullum.
Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,
Bis binis folijs,cum tot radicibus hauſtis
Illius in uino ſi ſit decoctio facta.
Conuiuas hilares inter conuiuia ſparſa.
Reddere narratur, ut iam præſcripta Bugloſſa.
Superſtitioſũ Hanc herbam geſtãdo manu,ſi quęris ab ægro,
Dic frater,quid agis? bene,ſi reſponderit æger,
Viuet:ſi uero, male,ſpes eſt nulla ſalutis.
Ex hac compoſitam quidam iuſſere coronam,
Apponi capiti cauſa quacumq; dolenti,
Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
Plinius affirmat,hanc omnibus eſſe ſalubrem
Viſceribus,lateris morbis,iecoriſq; quærelis,
Pectoris & uicijs,& præcipue medicari

Pulmonum cauſſis, hanc aſſerit ille, phthiſicq;. A
Parotidas reprimit, adipi commixta uetuſto.
Herbam, cui nomen foliis de Mille dedere,
Betonicamq; pari Verbenæ pondere iunge,
Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
Non modicum laudare magos hanc aſſerit herbam
Plinius, hanc cunctis dicunt obſiſtere morbis:
Et quod quisq; petet, hac impetrare perunctum.
Sic & amicitias captari poſſe potentum,
Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
Quæ quamuis natura potens concedere poſſet,
Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus capitibus, eandem rem fere agit.

Ad VLCERA, & PAROTIDAS.

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, ſumme proficit.

Ad STRVMAS, & Parotidas.

Herba Verbenaca tuſa, & impoſita, mirifice ſanat.

Ad eos qui INDVRATAS VENAS habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ ſuccus datur bibere, ſed cocta: poſtea miſcetur B cum uino & melle, & aqua, & ſtatim ſanat.

Ad HEPATIS dolorem.

Herba Verbenaca ſolſtitio lecta, in puluerem redacta, robuſto dabis cochlearia quinq;, ex uino cꝫoptimo cyathis tribus potui ſumpta, mire proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus ſic dabis.

AD CALCVLOSOS.

Verbenacæ radix contuſa ex mulſo optimo, tepido data, incredibiliter calculoſis ſuccurrit: nec ſolum ipſis calculoſis, ſed & quicquid eſſet, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad CAPITIS dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti impoſita, dolorem capitis tollet.

Ad SERPENTIVM morſus.

Herbam Verbenacam cum ſuis foliis & radicibus, quiſquis offultam, cinctamq; ſecum portauerit, ab omnibus ſerpentibus tutus erit.

AD MORSVM ARANEORVM, quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: poſtea crudam cum melle contritam in ulcus audaciter inſertam, mature ad ſanitatem perducere certus autor affirmat.

Ç AD MORSVM RABIDI CANIS, & hydrosa hydri.

Herbam Verbenacã in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas proñci to illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conñcito: si sic esse cœperint, periculi sublati signum erit.

AD VVLNERA recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

Ad morsum SERPENTIS.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore imposiri adaperiunt primũ: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

MORBO REGIO LAborantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi obuli tres, baccæ crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

D AVTORES, ET DE scriptores Verbenacæ.

Dioscorides lib. 2.
Plinius lib. 25. cap. 9.
Galenus. 8. simpliciũ pharmacorum, cap. 22.
Ad Paternianumcap. 222.
Apuleius, cap. 3.
Aemilius Macer dict. Verbena.
Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.
Paulus, cap. de Peristereo.

Chamędrys. A

1537.125

Gamenderlin. B

DE GAMANDRAEA, Rhapsodia Decimanona.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, χαμάιδρυς. χαμαίδρυος. λίνοδρυς.
Latinæ, Gamandręa. Trixago minor. Quercula minor.
Germanicæ, **Gamenderlin.**

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Historia TRIXAGINIS ex DIOSCORIDE lib.3.

NASCITVR asperis,& petrosis locis, estǫ breuis frutex, altitudine quantum a summo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs paruis, figura diuisuriscǫ quernis similibus, gustu amaris, purpurescente flore, & ipso etiam exiguo. Carpenda est suo semine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis historia, lib.22.cap.15.

Chamædrys herba est, quæ latine Trissago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuisura Quercus. Alij Serratam, et ab ea serram inuentam esse Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans ſucco.

De Nomenclatura Trixaginis MAR. VERGIL.

Trixago. Coactæ breuitatis quercus quædam Trixago eſt, & inde illi a Græcis
Chamædrys. nomen. neq; enim Chamædrys aliud, q̃ humilem & terreſtrẽ quercum
Chamærops. ſignificat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliquibus factũ eſt. Sic enim ex ueterũ Græcorum & Latinorũ fide legendum eſſe exiſtimamus, etſi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij enim codices omnes ante Barbari caſtigationẽ, Chamęropen, non Chamædropen uocari Trixaginẽ dicebant. Eam uocẽ ſcriptoris huius lectione ille emendauit. Is etiã quem nos habemus Lor gobardis literis ſcriptũ latinum uetterem Dioſcoridẽ, Chamæropa, non Chamædropa Trixaginẽ dici teſtatur. Nec nos rationẽ, aut cauſſam habemus, cur hoc magis q̃ illud dici oporteat: etſi excogitanda aliqua ſit, nulla uero ſimilior erit, q̃, quoniam humi ſerpat, ſic dicta quondã fuerit. Et ſi id recipiat, tunc Chamærops dicenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti teſtes ſecuti, Chamæro-
Teucrion. pem potius diximus. Cur aũt Teucrion hęc etiã diceret, cauſſam hic ipſe oñdit: ideoq; a nobis relinquẽda eſt, qui multo labore quæſitã Romanæ appellatiõis originẽ, nondũ inuenimus. Nihil em̃ Plinius aliud inquit, q̃ Trixaginẽ latine dici Chamędryn herbã. Deſcripſit tñ eã: & quę hic, folia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & inciſuris quernis ſimilibus, ille colore & diuiſura quercus. Adiecit pręterea, Serratam ab alijs hanc herbã dici: & ab ea, id eſt, ab inciſuris illis quas per am-
D bitũ habet, eodẽ quo nunc modo in ſerra uidentur dentes, inuentã fuiſſe
Theophr. de Trixagine. ſerram. Theophraſtus cum lib. 9. de Plantarũ hiſtoria eius meminiſſet, de notis, partibusq; eius breuiter egit: ſed quas habet in medicina uires multas numerauit alias ab hoc ſcriptore, ideoq; repetẽdas hoc loco a nobis: quæ huiuſcemodi ſunt. Trixaginis autem folia ruptis, uulneribusq;
Medicinæ Trixaginis. proſunt: in quẽ uſum ex oleo trita imponũtur. Proſunt & depaſcentibus ulceribus. Purgat ſemen bilem. Confert idem oculis: oportetq; tritũ folium ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis ſimilia folia: totũq; eius incrementũ dodrãtale eſt: quod a nobis in Dioſcoride expanſæ manus menſura ſignificatũ eſt. Adiecit præterea Theophraſtus, odoratam, ſuauemq; Trixaginẽ hanc eſſe, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis cognoſcẽdam herbam. In cuius menſura, a Barbaro non leuiter nos & alij diſcrepamus. Ille enim quatuor digitorũ altitudine eam deſcribit: nos, ut ſolemus, ſemper ubi ſphitame ſit, quantum tota hominis explicata manus patet. Id enim obſeruauimus eam ſignificare uocem. Quatuor uero digiti, quos ille in ſphitame numerat, palmi menſura ſunt, quæ longe minor q̃ dodrans eſt: qua uoce priuatim Plinius greçam ſphitamen in. vij. manifeſte conuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos ſimpliciter paruum uertimus. μικρὸν enim hic ait. Quod præterea Dioſcorides ait ἄγειν ἔμβρυα ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere opinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM.

Eſt illi calefaciendi uis, ſimul & ſiccandi, uſq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius diſſonant ſcriptores. A

VIRES ET IVVAMENTA eius ex Dioſcoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturq; utiliter conuulſis decoctū eius.

Tuſſientibus itidem, duratis lienibus, urinæ anguſtijs, & cutem inciſpientibus ſubire aquis,

Menſes eadem trahit & fœtus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Poteſt idem emplaſtri modo impoſita etiam.

Quinetiã conciſa, tritaue, contra prędicta in pilulas cõformari poteſt.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inſpergitur, & ex oleo inungitur.

Eſt autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petroſis aduerſus ſerpentium uenena, pota, illitaq; efficaciſsima.

Item ſtomacho, tuſsi ueteri, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus.

Lienem conſumit.

Vrinam & menſes cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius, in tribus ſeminis aquæ decoctis, uſq; ad tertias. Faciunt & ex ea paſtillos, terentes eam ex aqua ſupradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel ſordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. B

Foliorum ſuccus cum oleo, caliginem oculorum diſcutit.

Ad ſplenem ex aceto ſumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AEMILIO MACRO.

Depellit abortū, ſi mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cū Plinio, uel ut inqt Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodeſt Chamædrys herba contuſa de ligno in lignum, adiecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos ſanabit.

AD MORSVM ſerpentis.

Herba Chamædrys in puluerem molliſsimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer diſcutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut ſupra, calidam, mire Porragoriam præſtat.

Legenda uero eſt menſe Auguſto.

C EX AVERROE Quinto Colliget. 17. cap.

Chamædreos eſt calida & ſicca in ſecũdo gradu. id ſignificat amaritudo cum acumine. Incidit humores groſſos, & exopilat mẽbra interiora.

EX PLATEARIO de Chamędry & Chamępithy.

Chamædrys calida eſt, & ſicca in quarto gradu, ſimiliter Chamæpithyos. Chamędreos quercula maior, Chamæpitheos quercula minor appellatur. Virtutemq; habet dureticam, & mundificatiuam.

Error Platearij in Chamædry, & Chamæpithy.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua cauſſa frigida, coquantur herbæ ipſæ diutiſsime in aqua ſalmacina, uel naturaliter ſalſa, & addito oleo, & modico aceti: fiat cataplaſma ſupra pectus. maximum remedium eſt contra uomitum quemlibet ex frigida cauſſa.

" Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

" Contra catarrum ponantur pulueres calidi in ſacculo, & capiti ſuperponatur, optimum remedium eſt.

Ad furfures capitis, uel barbæ, farina lupinorum decoquatur in aqua ſalſa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriuſq; , uel alterius, ea poſtea caput lauetur.

Contra paralyſim, in uino herbæ decoctæ, loco dolenti ſuperponañ.

Vlcera & uulnera conſolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex ſuperfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbę illæ in aqua diu, & fo
D mentetur inde mulier, & herbæ ipſæ cataplaſmentur ſuper pudendis.

Puluis earũ in oleo decoquatur, & bombix intinctus ſuperponatur: uel puluis conficiatur cum ſucco Mali terræ, & ſuperponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Gamãdreæ aqua in ieiunio pota, ſanguinẽ purificat, & ſcabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbæ cognatum ferunt, ut qui eam geſtauerit in ſinu, palam omnibus peroſus habeatur.

Caliginẽ quoq; oculorũ clarificat, inditus oculis illius ſuccus, uel aqua.

AVTORES ET DESCRIPTOES.

Dioſcorides lib. 3.
Plinius lib. 28. cap. 15.
Apuleius cap. 28.
Theophraſtus lib. 9.
Macer dict. Chamædrys.
Auerrois Quinto Colliget.
Platearius 18. cap.
Serapion cap. 180.
Galenus. 8. ſimplicium cap. 133. &. 66. Ad Paternianum cap. 72.
Georgius Valla, dict. Chamædris.
Hieronymus Herbarius.

NARCISSVS. A

De NARCISSO, & Hermodactylo,
Rhapsodia Vicesima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, νάρκισσος. ἀυτογενὶς. βόλβος ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνυδρος.
Latinæ, Narcissus, Hermodactylus.
Germanicę, in Marcio, **Hornungs blûm.** In Septembri, **Zeytlôßlin.**

PLACITA AVTORVM de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum DIOSCORIDEM, lib. 2.

NARCISSVS folia Porro simillima habet, tenuia, multo minora, & angustiora: caulis uacuus, & sine foliȝs, supra dodrantem attollitur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimum nascitur in montibus suaui odore. Cætera Porrum imitatur, atqȝ hærbaceum uirus olet.

C

Hermolai Barbari Iudicium de NARCISSO.

Εἶναν Narciſsi

Narciſſo folium Albuci, terræ proximum, ſed latius, ut Lilio pingue, frequens, anguſtum, caule ſine foliis hærbaceo. Flos in cacumine, poſt Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item poſt Lilium, & Violam, Flammeã uocatã, membrana incluſus ceu uaſculo, ampliuſculus, nigricãs, oblõgus: qui defluens, ſponte germinet: præſertimq; defixus in terrã: manu ſeritur: & radice ampla, rotunda, carnoſa. Caulis & cũ eo flos erumpit, ut in croco, anteq; folium: quod non anteq; refloreſcat, cernitur. Caulis cum flore ſuo emoritur. Radix Bulbo aſſimilis, niſi q non eſt ſquamata. Narciſſus toties florendo, tria ſationũ tẽpora demõſtrat. In coronamẽta flore ueniens. A Narce, hoc eſt, torpore dictus: qm̃ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera conſtituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cętera eadem tribuit, ſed calicẽ hęrbaceũ. Omnes inquit ſerotini. poſt Arcturum enim florent, ac per æquinoctiũ Autumni. Duo hæc inquit genera medici pręcipiũt, quaſi & alia ſint, quæ non recipiant, hoc eſt (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æſtate naſcit: ut ex Theophraſti ſententia prædiximus. Sciendum porro eſt, cum florem eius nigrum a Theophraſto dici legimus, nõ de flore ipſo, quem candidũ eſſe conuenit, intelligi, ſed de ſemine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum eſſe conſtat: quo in terram cadente, propagat ſe, atq; ſerit Narciſſum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narciſſum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud ſit q Narciſſus, non uideo. Niſi quis Crotum pro Crotone, hoc eſt, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor eſt, Theophraſti morem fuiſſe, Lirium pro Narciſſo dicere: Homerum uero Lirij appellatione, complecti florum omne genus. Narciſſum ab adoleſcente ſuimet amore capto, & in eum florem conuerſo, natum in Boætia Theſpienſes garriunt, fontem Donaca monſtrantes, ubi ſe ſpecularetur puer ſtultiſſimus: qui umbram ſuam a ſe neſciret diſtinguere. Coarguit hanc fabulam uetuſtiſſimus poeta Pamphilus, qui Proſerpinam multis annis anteq; Narciſſus eſſet, captam a Plutone cecinit, carpentem Narciſſos.

Narciſſus ſæpius floret miraculo naturę.

Narciſſi quare ſic dicti.

Duo genera Narciſsi ſecũdum Plinii.

Hæc oĩa adſtipulantur opinioni noſtræ.

Narciſſus quare uocatur niger.

D

Crotalos.
Acacalis.
Crotos.

Narciſſus nomen multorũ.

Fabula de Narciſſo.

Idem rurſus in COROLLARIO LILIORVM.

Quatuor genera Narciſsi.

LILII QVADRVPLEX genus in Theophraſto. Primi flos uere cum Viola ſæpe alba, pauloue poſtea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc eſt, Lilium uocatur.

Lilium trans maria.
Cerinthus.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florẽs, uerum ſerius cum Narciſſo. Forteq; hoc ſit, quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum eſt. Tertium æſtate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quanquàm & alias res Cerinthus ſignificat, ut inferius

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium græci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Lilium, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimũ in Antiochia, & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates accęperit, cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis antecq; serãtur, mense Martio, et in scrobe circumfusis eadem fęce: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carniosiore tantum radice, maioriscq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & æquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unũ uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

A

Lilium rubens.

Crinon.

Cynorhodõ.

Iudicium MARCELLI VERGILII de Narcisso.

B

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oẽs faciũt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniũq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarũ historia his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δ' ἐκεῖνο καλοῦσιν. Quod est. Narcissus autem aut Lirion. Sunt eñ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumẽto, congenerẽ, aut similem saltẽ Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testati aliquot fuerint, Lirion priuatim Narcissũ indicare. Quemadmodũ Crinon solum Lilium. Addiderunt quidã, etiã ab Homero flores oẽs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiã seruasse creditur. Sed quemadmodũ nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadẽ natura fecit. Vocariq; solitũ Lilium a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cũ ait. Quidã etiã quemadmodũ Liliũ Liriũ Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri. pro, r, l, pronunciasse: sicq; ex gręcorũ Lirio suum Liliũ feciſſe: eodem mõ quo lepidissimus gręcorũ comicus in equitibus suis blesa lingua in cõcione loquentẽ Alcibiadem finxit, ὁλᾶς θίωλος κεφαλὴν κόλακος ἔχει. Cum tñ in eo q̃d intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligẽda, r, erat, ὁρᾶς θίωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cõgenerẽ Lilio, aut illi penitus similẽ Narcissum esse: & qm̃ dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce gręci torporẽ indicãt, nõ a fabuloso puero, ut poëtæ finxerunt, Narcissum græcis dictũ fuisse. Testes in eo nomine rõnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cõmẽtario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα σαρκώδεις. διὸ καὶ σοφοκλῆς ἀυτὸν ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν τουτέστι τῶν χθονίων στεφάνωμα προσηγόρευκε. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantẽ, & torpidas facientẽ grauitates. Quapropter & Sophocles magnorũ Deorum, id est, subterraneorũ coronamentũ eum uocauit: q̃ scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarent. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiã in Dioscoride legitur: idq; nos factũ illi nomẽ credimus, q̃ longe ab aquis in montanis floret. Quod etiã illi adiectũ est Autogenes, quæ uox a seipso genitũ, uel per se nascens significat, rationẽ eam habet quã Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δ' ἐκ πίπων ποιεῖ βλάστημον αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autẽ decidens sponte sua germinat & nascit. Etsi idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, sericq; opere humano, nec minus etiã, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiã Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quẽ in antiqua medicina habet prę cipuũ usum. Serebat quondã in hortis ad coronamẽta Narcissus: nũc montanis locis, in q̃bus nascit, quærendus est: non difficilis inuẽtu, si diligentius quęrat. Totam em̃, excæpta caulis alti

Narcissus congener Lilio. Lirion priuatim est Narcissus.

Aristophanes.

Narcissus a Narce.

Plutarchus.

Ctudine, & cãlathi ambitu, quæ duo minora, q̃ in Lilio sunt, Lilior̃ speciem referre eum testari oẽs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturũ enim Augusto mense, & ad Autumni æquinoctiũ floret) inter Lilia floresq; alios, qui fere oẽs tunc defecerũt, latere nõ potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, q̃bus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora tñ & angustiora: Concauũ caulem, & sine folijs dodrantali altitudine: Postremoq; florem candidum, in medio croceũ: & quod alteri eius generi cõperat, necesse est, in aliquibus purpureũ. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, q̃s hactenus uidere licuit, uitiũ sit, ratiocinari oportet, duplicem esse Narcissum. Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum. 21. uolumine, capite. 5. in Liliorum historia, dicens. Narcissum uocant, huius alterũ genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnũ purpureo flore: & alterum herbaceũ. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidẽ in priore illa descriptione, alterũ Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiuscemodi generũ diuisione usus est: semperq; tanq̃ unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tẽpus, nunc caulem describens: a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidẽ in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν ποώδη δέ. Quod est. Caulẽ quidẽ sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq;, & ab alijs traditur. Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim. 6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodeli figura terræ proximum habet: latius tamen q̃ Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum q dem folijs, uerumtamen herbaceum: in sumo cuius flos est. Semen ueluti in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quã rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret. Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angusto, numeroso, et pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarũ agens ait. Mirabile aũt in cũctis quod in Scylla & Narcisso accidit. In alijs enim & quæ a principio conferunt, & per se regerminant, uere folia primũ prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis præcedit, & in Narcisso floris tantum caulis. Post quę cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiecit. Cũ autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterq; & in Narcisso fit, πλὴν ὅυτε καυλὸν ἕτερον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἄνθους ὥσπερ εἴπομεν. ὅυτε καρπὸν φανερόν ἀλλὰ κῂ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει κῂ ὅταν ἀνανθῇ τότε τὰ φύλλα ἀνατέλλει, ideſt, Verumtamen nullũ alium caulem præterq; floris causa prolatum, ut præmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arescit, & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllã, postea uero Narcissum, idem paulopost testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tanti nominis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidem deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legẽtibus aliquãdo sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Dioscoridis uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantũ desyderatur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: præsertimq; quod hic croceũ & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totum ne q; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti floribus diximus. Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentẽ, figura Lilij, dodrãtali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc describuntur: singulari caule, ijsdemq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec caãidus, nec purpureus ut Plinius docet sit, sed inter candidum & luteum colorem nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus natum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim animus, potuisse antiquis uagum Narcisi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis cõmunem eam appellationem fuisse. Tantũq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, q candido colore sit, croceis intus staminibus, et in aliquibus purpureis: quod unũ in colore eius a Dioscoride discrimen tradit. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

Alia pictura Narcissi.

Plinius in Narcisso cespitat.

Theophrastꝰ.

Narcissum angusto, numeroso et pingui folio esse.

Narcissus qualis uisus Vergilio in Appennino monte.

Narcissi nomen uagum, multis cõmune floribus.

rum figura flores, capillamentis, aut ſtaminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritioribus cogitandum, probauerit ne hic ſcriptor Narciſſum ſimpliciter montanis locis naſcẽtem, ut a ſatiuo & hortenſi ſecerneret: an deſyderari ultra aliqd poſſit, quale ſcilcet Plinius ait probatiſſimum naſci in Lyciæ montibus: in quam partem propenſiores trahimur. Superlatiuum enim illud κάλλιστος, certiores ſibi neſcio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpoſitiuus ille articulus eodem ſenſu rem etiam indicare credi poteſt. Suſpicio tamen hæc ſit, non decretũ. Qualis etiã eſt in uerbo πρασίζω, quod ſtatim ſequitur, ſignificet ne uireſcere, & herbaceo colore eſſe: an potius a Porro uerbum factum fuerit, ſignificetq; Porri odore ſentiri. Quod tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis eſt. Quæ omnia diligentius obſeruanda & conſtituenda alijs relinquuntur. A

In Narciſſum IVDICIVM NOSTRVM.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torſimus, & omnibus pene noſtræ urbis doctis uiris moleſti fuimus, proinde & ex uulgo hærbarijs illis, ut nomen ſaltem huius floris percuncta remur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiſcari, ut mirari ſatis non queamus, quomodo herba, alioqui uiliſſima, tamq; in omnibus pratis, cum hirundine prima conſpicua, ex omni hominum noticia diſperierit. Flori nomen, Hornungs Bluom. Sic enim in ſuperiori Germania eam appellant. Fuerunt ergo, qui perſuadere nobis conabantur, albam Violam eſſe, quia prima Veris flos eſt alba Viola. Alij conſtanter Liguſtrum adſeruerunt, aut illi certe congenerem: donec in Narciſſum Theophraſti & Dioſcoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari cœpimus: qui non ex libris ſapiebant, ſed experientia rerum edocti erant. Sic in Narciſſum omnia quadrare animaduertimus, ut niſi plane noctuinis oculis ſimus, uidemur nobis ſemel apprehendiſſe. Quod igitur ex hærbarijs accepimus, quodq; partim etiam nos obſeruauimus, id eſt. Duorum, inquiunt illi, generum flos eſt, Mas. ſ. & Fœmina, purpureus, luteus, & albus. Bis etiam in año florent, ſemel in Martio, inde in Septembri. Pentecoſte ſemen fundit. Et initio quidem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo ſe dicunt deprehendiſſe. Nam ſi quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exſcalpit: ab eo autem tempore indies magis atq; magis in terram deſidit, idq; uſq; ad Septembrem, quo tempore uix abſq; negocio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra deliteſcens, mox hyeme rurſum ſuccreſcit, ut ſupra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adſpirauerit Ver. Quod ita habere, & nos quoq; experti ſumus, obſeruauimuſq;, primo teneram & bulboſam radicem, & Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; ſine caule, e radice tantummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in ſumma terra ſe aperiẽte, poſt alteram pratorum detonſionem. Cui obſeruationi quoniã reſpondere uidimus Dioſcoridis & Theophraſti Narciſſum, poſtremo ijs adſtipulari doctorum etiam uirorum commentarios, auſi conſtanter ſumus, Narciſſi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuerſus quidem flos ſit. Cæterum ex una radice bulboſa procedẽs, & qui a Dioſcoride Narciſſus, & ab Arabibus, & neotericis Hermodactyius uocatur. Quã aũt probe hæc obſeruauerimus, & q; ſcite etiam illi nos docuerint, arbitrium aliorum, exiſtimationemq; uolumus eſſe, quos & ipſos tantę rei periculum aliquando facere monemus atq; obſecramus. B

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioſcoride.

Radix cocta, ſiue eſtur, ſiue bibitur, uomitoria eſt.
Ambuſtis igni prodeſt, cum exiguo melle trita.
Præciſos neruos illitu glutinat.
Luxatis malleolis, diuturniſq; articulorum doloribus, trita ex melle et impoſita ſubuenit.
Vitia cutis in facie, uitiligineſq; cum ſemine Vrticę & aceto emaculat.
Cum eruo & melle ulcerum ſordes expurgat.
Abſceſſus rumpit concoctioni repugnantes.
Infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides, lib. 2.
Herm. Barbarus.
Plinius.
M. Vergilius.

Geel Violaten.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.

Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἰὸν μιλαν. λασυπόδιον. ἰὸν ἄγριον. τριαπκίον. κυβίλιον.

Latinæ, Sessilis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.

Germanicæ, Blaw Violaten. Gel Violaten. Brun Violaten. Zam̃ Violaten. Wild Violaten.

CAPLACITA autorum de VIOLIS.

Sententia DIOSC. de purpureis Violis.

Viola purpurea.

VIOLAM purpuream, aliqui Daſypodion, alij Priapeion, alij Ion ſylueſtre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo diſsimile. Cauliculus a radice prodit, in quo floſculus ſuauiter olens, purpureus. Opacis & aſperis naſcitur.

Paraphraſis HERMOLAI BARBARI ſuper eiſdem purpureis Violis.

Viola, quare dicta ἰόν.

Violam Græci Ion pro flore, Violariũ Ioniam, pro frutice appellãt. Nicander in Georgicis Ion uocatã credit Violã, quia nymphæ quædã Ioniæ, florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Naſcit uitis modo e ſupernis, quaſi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Siſymbriũ, Serpillum: eoq; oẽs Phrygana, hoc eſt, ſurculi, ſiue Cremia Violæ dicunt: excepta Nigra, quæ hoc capite deſcribit. Viret hæc perpetuo, & ut quidã ferunt, ſi certo gñe colat, anno toto. Serit plantis ut olus. Vere floret, poſt Leucoion, & ante Flãmeam. Cũ Ion Græci dicũt, Nigrã, ſeu Purpuream fere intelligũt. Humilis hæc, & latiore folio, ſtatim ab radice multa carnoſo exeunte, ſine ramis: ob id uulgo Loripedẽ Violã uocamus. Hæ noĩe a cæteris diſtinguunt, ſolę Ia appellatæ Græcis: ut ab ĩs Ianthina ueſtis, & uiolacea diceret. Alia uiolarũ genera in Leucoio reddidimꝰ. Violas Sarranas, a colore, cũ purpureis eaſdẽ eſſe apud Columellã arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthũ dici, Seruius Grãmaticus exiſtimat. Dioſcorides quoq; Hiacynthũ, latine Vacciniũ appellari ſcribit. Admonendi ſunt, qui hæc legũt, purpureas Violas duorũ generũ haberi. Alias inter Loripedes, ſiue Seſsiles, de quibus hic agit: alias inter Leucoia, odoratasq; oẽs eſſe. Sed & cãdidarũ q̃q; gemina hęc diſcrimina cernunt. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intelligo, q̃s Mauritania Chieri appellat: Loripedes, q̃ uulgo Claudę noĩant, et Maurice Senephigi.

Loripes Viola.
Violæ Sarranæ.
Vaccinia.
Hiacynthus.
Seſſiles violę.
Leucoia.
Chieri.
Violę claudæ
Senephigi.

Annotatio VERGILII in purpureas Violas.

DQuę ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccinia uocari a latinorũ poëtis fecit nigricãs purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadẽ Theophraſto, gręcorũq; alĩs ſcriptoribus cauſſa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis eſt, nigra diceret: tam frequẽti, receptoq; paſsim in ea coloris diſcrimine huiuſcemodi, ut multis locis Theophraſti in plantarũ hiſtoria, nihil certius intelligat, ubiq; μέλαν ἰόν. dicenti Violã, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortorũ marginibus, et ſepibus, florens prima, aut cũ primis aduentũ ueris mortalibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuẽtu facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, ſed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hædęrę cõparauit: quoniã proxime ad eam figurã accedunt. Murariã Violam a latinis uocari in Dioſcoride legit. Neſcimus tñ, q̃ uetuſta ea uox ſit: ſed quæcunq; ea eſt, naturæ eius rñdet: quoniã, ut diximus, ad murorũ radices, umbroſis locis frequẽs & ſpecioſa naſcit. Eadẽ cauſſa fuit, cur ſylueſtris Viola itidẽ diceretur: qm̃ locis nõ cultis naſcit: nec uiolaria in hortis, ut cęteræ illi cognoĩes habet. Potuit quondã etiã religione aliqua, & numinis gratia cõmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquiſsima dea Cybele dicta, laudẽ potius q̃ nomen id inueniſſe. Sed nobis nulla eſt eius noĩs certa ratio, aut coniectura: quẽadmodũ & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Niſi Priapeios non diſſimili ratione, q̃ Cybelios, ab antiquo ruris & hortorũ numine dicta fuerit. Deſcripſit eã Theophraſtus lib. 6. de plãtarũ hiſtoria, dixitq;. προσριζόφυλλον καὶ ἀείφυλλον εἶναι, καὶ ὅσα τινες φασὶ, δυναμένην φέρειν τὸ ἄνθος, ἐὰν τρόπῳ τινὶ θεραπεύηται. Quod eſt, Exire & uiuere folia eius in radicis capite tantũ, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces illæ duæ ſignificant. Facileq; eſt uidere folioſum Violæ huius ceſpitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra ſurgentẽ, quod cęteræ habent Violæ: nec æſtu anni areſcere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, ſed poſt amiſſos flores, uirentibus foliĩs, medicinæ toto anno etiã inſeruire. Adiecit præterea, teſtari quoſdam, poſſe hanc Violam continue toto anno florere, ſi aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodẽ libro ſcriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλος, καὶ ἐγγειόφυλλος, καὶ σακόφυλλος ἐστὶν, quod ſcilicet latiore folio q̃ reliquæ Violæ ſit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio ſit ἐγγείῳ, id eſt, terreſtri, quod a terra non ſurgat, & ptæter id carnoſo & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt. Sed uos rerũ certitudini conſulentes, obſcuriores breuitate nolumus fieri. Quo conſilio, in Violæ huius ſignãdo colore, a principio ſtatim uſi ſumus; & contra aliorum interpretũ editiones, Nigram, non purpuream Vio

Muraria Viola.

Cybelios Viola.
Priapeios.

A

Sarranæ.

ſam propoſuimus. Ne ſi purpuream diceremus, miſcerentur diuerſi coloris congeneres flores, Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Oſtro appellat, in cenſu earum & ordine quæ furculoſæ ſunt: in parietibuſq; & hortis naſcuntur, aliter q̃ hæc, diſpoſitis in Flore foliis, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur. Et hæc pro notiſsimi floris hiſtoria ſatis ſint. Quibus adiiciemus, mutaſſe nos titulum capitis huius, & de nigra Viola inſcripſiſſe: quoniam res id exigebat: & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, ſimpliciterq; de Viola caput inſcribebatur: aut ἰὸν μέλαν, in aliquibus legebatur.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHEiri textus Dioſcoridis.

λευκόϊον.

Leucoion ex Græcis aliqui Baſilion uocãt, Latini Violam albã, aliqui Auguſtiam, nõnulli Violam autũnalem, aut Paſſarinã. Vulgaris eſt noticiæ, ſed in floribus differentia quædam. Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina uſus. Huius aridi flores feruefacti in deſeſsionibus, ualent contra uuluæ inflammationes. Et menſtrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas ſedis. Semen duum drachmarũ pondere ex uino potum, aut cum melle inditũ, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

PARAPHRASIS ALTERA HERMOlai Barbari in albas Violas Dioſcoridis.

B

Leucoion, etſi candidam Violam ipſo nomine ſignificat, tamẽ & pro lutea, & cerulea, & purpurea ſæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quaſi & nigra quædã ſint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc eſt, Violaceũ, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici ſolere Violis. Sciendũ & illud eſt, Dioſcoridem hoc loco ſcribere Violam, quę græce Leucoion dicatur, a Romanis Liguſtriam quandoq; nominari, etiam ſi codices ſunt, in quibus non Liguſtria, ſed Auguſtia legatur: ut fortaſſe Columella in horto ſuo intelligat de Viola, cum cecinit,

Liguſtria.

Nigro commiſta Liguſtro.

Nam Liguſtrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, ſiue nigra, ſeorſum poſt dicetur. Cerulea quæ ſit, non conſtat, niſi quis Cyanum hanc intelligat. Eſt autem Cyanus flos, roſam accipiens: cuius color honorem, nomenq; dederit ceruleo. Cyanũ Amaranthus excipit. Triuialis, ut quidam exiſtimauere, flos eſt Cyanus, in frumentario naſcens agro, & hortis quoq;, ruſticorum & puellarũ corollis, calice roſarũ, ſed ſquarroſo, atq; triſti, ſine odore. Verum ſumma colori gratia, qui & Baptiſecula ruribus dicatur: quoniã ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce. Nam & ſeculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima ſe oſtendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Sylueſtris tantum ab aliquibus Phlox: ut errare putem, qui Phlogion eandem eſſe cum lutea Viola ſcripſerunt, quod quidem ex ſe-

Liguſtrum.
Cypri flos.
Cerulea uiola
Cyanos.
Amaranthus
Baptiſecula.
Secula, quid
Phlogion.
Phlox.

Cquẽtibus apertiſsime liquebit. Theodorus Flammã uocauit, colore commendabili, odore nullo, ſemine proueniens coronis. Non eſt hæc autem Iouis flos, aut quod idem eſt, Iouis flãma, hoc eſt, Dioſanthos. Idq; neu dubitem, facit, q̃ Iouis flos licet ſine odore ſit, & coronarius, & obſeruatur ſemine, tamen æſtate floret, nõ per hyemẽ, ut Flãmea. Plinius quoq;, Iouis inquit flos, colore tm̃ commendatur, odor abeſt, ſicut & illi, qui a grẽcis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quãdoq; Flammeam, ſed inter roſas potius q̃ Violas. Aliud eſt apud Græcos Phlogis. nam & ueſtis genus ſignificat, quod nos flammeam, & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem toſtam, ut eſt apud Stratidem. Violarum ergo alba & flãmea plurimũ durant. Sed ſatiuis maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flãmeis quæſitus, ritu antiquiſsimo, & fœminis totus conceſſus traditur: ideoq; fortaſſe non numeratur inter principales, hoc eſt, cõmunes maribus & fœminis, quoniã coloribus ſocietas principatũ dabat. Genera Lutearũ, Tuſculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquãto latiore, ſed minus odorato, in totũ uero ſine odore, ac minuto folio. Calathiana, munus autũni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta eſt, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedentẽ: eadem odore ſuperatur. Eſt em̃ grauis Chalta, non leuior ei, quã Scopam regiã appellant. Quanq̃ folia eius oleant, non flores, ut inquit Plinius. Quod autẽ genus ei ſit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Dioſcorides Scopam regiã Naporum generi connumerat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latiſſimo folio ſit, Scopam regiam a noſtris dici uult. Violæ odor a longinquo ſuauior, propinquus hebetatur. Vita longiſſima candidæ, trienniũ. Ab eo tempore degenerat & minuit̃: floresq; aſſidue candidiores affert. Minor uis eſt recentibus. Ideoq; aridis utuntur poſt annũ. Honor Violis apud antiquos poſt roſam & lilium. Violam iccirco dictam Ion Grẽci putant, q̃ cum Io in uaccã a Ioue conuerſa eſſet, terra florem illũ pabulo bouis eius fuderit. Noſtri quoq; Violam, quaſi uitulam, imitatione græca, uideri poſſunt appellaſſe.

Iouis flos. Iouis flamma Dioſanthos.

Lychnis.

Viola Tuſculana. Marina. Calathiana. Caltha. Scopa regia.

D

Napi. Sideritis.

Viola quare ſic dicta.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM ex M. VERGILII Commentario.

Detulit candori multum in hoc flore antiquitas, nec leuẽ ſplendoris ſui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a ſcriptore hoc numerãtur, & uno excæpto a cunctis paſsim quotannis uidentur. Leucoiorum enim nomine in græcis oẽs indicantur Violæ hæ, quę primæ flores ſuos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hyeme ſtatim, ubi aſperior & frigidior poſtea: ubiq; aũt per Ver primę noui anni aduentũ nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, ſed uno pediculo florentes: quæ cauſſa fuit, ut a quibuſdam Polyphęræ inter alias appellationes dicerẽtur. Id enim ea uox ſignificat. Florent hæ paſsim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, ceruleus in Violarum genere hoc, quod ſciam, in Italia nullibi uidetur. Ex eo oborta nobis ſuſpicio eſt, poſſe in Græcis abundare eam uocem, et ſi in cunctis pariter legatur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioſcoridem, Longobardis literis ſcriptum, tres tantũ colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic ceruleus nullus in eo eſt. Nec nos tantũ illi deferimus, ut unũ uelimus pro cunctis alĩs nobis eſſe, ſed accedente rei naturæq; & ſuſpicioni huic noſtræ hoc ueluti teſte, qualiſcunq; ille eſt, non fore credidimus inutile hoc etiã legentes monere. Præſertim nullibi, ut paulo ante diximus, oſtenden-

Leucoiorũ nõmine quę Violæ ueniant.

Polyphæræ.

re in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinariq; in ceruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censeri florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cerulei coloris, qualis uerbi caussa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Iunio Mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plærumq; autẽ ceruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiã inclinat animus. Credimusq; quartũ illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtimurq; ea ratione præcipue, ꝙ non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci ἴα, non λευκόϊα uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim τῶν ἰῶν, id est, Violarum latius patere appellationẽ, pluresq; complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flãmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, foliorũ positura, aliaq; huiusce modi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. λευκοίων autẽ triplex tantũ hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, ꝙ si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ natales & notas, non coacta artis opera tractamus hoc loco. A

Flos Alysus.

Ferruginea Viola.

Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB. & Vergilij in Iasminam confectionem.

Vnguentũ hoc & Iasiminũ, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositũ intelligam, quæ uulgo Iesiminũ uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, Flore candido, prꝯipuꝯ suauitatis, folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatũ, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinũ uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes siue Iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteam, qualem & in Venetia nasci modo cernimus. B

ET MARCELLVS VERGILIVS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortos etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ cõmunes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore ceruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri ceruleum colorem illum. Posteriores enim & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Ceruleum, quem cœlestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetq; Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod PALLADIVS Violaceum docet a Græcis ἰάτων dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebantur. VIOLA Sꝯ nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quã enim Theophrastus Nigram di-

C cit, in alio genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus. Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores unciæ duæ, credimusq; in florum pondere uitium esse, nec tam exiguo flore, tantam olei mensuram satis posse odorari.

ἱστυπία EX PLINIO lib. 21. cap. 11.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur purpurea, proxime Flãmea, quæ & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursum eodem lib. cap. 6. Violis honos proximus. Earũ plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ, plantis omnes, ut olus satæ. Ex ijs uero, quę sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso exeunt, solæq; græco nomine a cæteris discernuntur, appellata Ia: ab his Ianthina uestis. Sed satiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs, Tusculana, & quæ Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoq; folio. Calathiana, munus autumni, cęteræ ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedẽte. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cynamomo proximus, gracili solo, nec humido prouenit.

Calathiana.

THEOPHRASTVS DE VIOLACEO genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6. cap. ultimo historiæ plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob cœlum clemẽtius statim etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nõnunq; cum Viola alba, aut paulo post Lilium exit, & quæ Viola flammea uocatur, sylueſtris dumtaxat. Hæc cæteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe pręcurrũt. Post hæc Narcissus, & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi flos. quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vitiflora, & Nigra etiam Viola. Et e sylueſtribus Aurelia, & genus Fremij.

DESCRIPTIO VIOLARVM ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora foljs Cissos, & nigriora, & non elongantur multum ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eũ pilus, & in summitatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei, & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliæ species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

PRAESTANTIA omnium, & Electio.

Satiuis maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quæ est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quęcunq; est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ sunt & humidæ in gradu primo. Quæcũq; tamen siccatæ, & frigidæ, & humidæ sunt, minus infrigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

VIRES ET IVVAMENTA A

Purpurearum ex DIOCORIDE.

Folia per ſe, & ex polenta, illinuntur aptiſſime ſtomacho æſtuanti, & oculorum inflammationibus, ſediq; procidenti.

Aiunt, quod purpureum eſt in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

IVVAMENTA Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in deſeſſionibus, ualent contra uuluæ inflammationes.

Et menſtrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas ſedis.

Semen duum drachmarum põdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menſes, ſecundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

IVVAMENTA Purpureæ, & Flammeæ ex MESVE.

Solutione educunt Choleram, reprimuntq;.

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedãt Sodã calidã, factã in caliditate uehemẽti.

Ciunt ſomnum, & leniunt pectus, & guttur.

Conferunt uuulæ, & anginæ.

Sedant ſitim, & opilationes hepatis aperiunt. B

Diſſipant Ictericiam, & febres inflammatas.

EX SERAPIONE cap. 180.

Quando fit emplaſtrum ex ſolis folijs, aut cum ſauich, infrigidat, & confert inflammationi oris ſtomachi, & apoſtematibus calidis oculorũ.

Et dicitur, q; flos eius a proprietate ſua bibitur cum aqua, & confert epilepſiæ, & anginæ puerorum: & illa eſt, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

EX PLATEARIO.

Zuccharum Violarum fit ut Roſarum.

Sed Syropus Violarum ſic fit. Violæ in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura. Syropus Violarum.

Vel ſic. Melius eſt, ut Violę dimittantur in aqua per noctem, & fiat ſyropus. Si autem ex ſucco & zucharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo. Violę decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uaſe. Vel etiam ſic, quod melius eſt. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & ſic dimittantur per. 15. dies ad ſolem, & coletur: & ſic ſecundo & tertio fiet, atq; erit electiſſimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, eſt ſomniferum, & narcoticum. Oleum Violaceum.

Nota etiam, q; ſyropus Violarum magis debet concoqui, q̃ Roſarũ:

C alioqui corrumperetur,& tabeſceret.

DOSIS EX MESVE.

Potio earum eſt ab unc.iiij.uſqꝫ ad.viij. Et ſucci earum ab unc.i. uſqꝫ ad.ij. Syrop.earum ab unc.ij.uſqꝫ ad.iiij. Et conditi earum ab unc.i.& drach.uſqꝫ.iij.

Ex IOANNE VIGONIO.

Viola eryſipelæ non exulceratæ, ſecundum omnem modum adminiſtrationis eius,eſt optima medicina.

De ſatu VIOLARVM, Columella lib.13.Et Palladius Menſe Februario,cap.21.

Violam qui facturus eſt,terram ſtercoratam,et repaſtinatam,minimũ alte pedem in puluinos redigat, atqꝫ ita plãtas hornotinas, ſcrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias diſpoſitas habeat. Semẽ autem Violæ ſicut olerũ,in areis duobus temporibus feritur, Vere,uel Autumno. Colitur autem eo modo,quo & cætera olera,ut runcetur, ut ſarciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino VIOLACEO faciendo, ex Palladij Menſe Maio.

Tot Violæ uncias infundas,quot olei libras miſeris,& diebus.xo.ſub dio habere debebis, Violæ purgatæ,ut de rore nihil habeant:libras quin
D qꝫ uini ueteris.x.ſextarijs debebis infnndere, & poſt.xxx.dies.x.mellis ponderibus temperare.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides,lib.2.
Plinius,lib.21.capite.6.11.
Theophraſtus lib.6.capite ultimo.
Herm.Barbarus.
M. Vergilius.
Ioannes Vigonius.
Meſue in ſimplicibus.
Serapion,cap.120.
Platearius.
Macer, dictione, Viola.
Galenus ad Paternianum, cap.2.

A

B

Ranunculus acris, L.
Engl. Bot. 911

Sm. Fl. 3. 5—

1537. 142

C

D

Gefülter Hanfüß.

1537.144

Crus Galli. A

B

Kleiner Hanfüß.

DE PEDE CORVINO,

Rhapſodia XXIII.

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, κορωνόπους. ἄσπιον.

Latine, Pes corui. Silago. Caſiatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, **Rappenfüß. Hanenfüß.**

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga herbula eſt, per terrani ſternitur, & folia inciſuris diuiſa habet.

In eandem ſententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba eſt, cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit, in cinere toſta. Et rurſum lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliqua rum per terram ſerpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLI CRV RE cap. 82.

Naſci amat herba Galli crus locis ſolidis, & circa uias: eius cacumen, inſtar pedis Galli.

CIVDICIVM NOSTRVM.

Mira eſt ſcriptorum uarietas in Coronopode hac. Alijs Batrachion, alijs Flamulam, non nullis aculeati generis, rurſum alijs ſine omnibus prorſum aculeis eam ſuſpicantibus & contendentibus. Vnde preciumopere facturos nos arbitramur, ſi pauliſper figentes hic pedem, Leonicenicam diſputationem ſubſcribamus: quod ex omnibus nemo prudẽtius philoſophatus uidetur de ea hærba, mea quidem ſententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credã eſſe, quam quę hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo ueſſicas cient. Neq; una tantum eius ſpecies. Eſt enim ſylueſtris, quæ in cimiterijs, pratis, & circa ſepes oritur. Eſt domeſtica & hortulana, ſatiua, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Eſt quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorſus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Iſenhyetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenſeam, q̃ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonſtrare hactenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æſtimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium ſunto.

Iſenhyetlin

NICOLAI LEONICENI iudicium de Herba Coronopode.

De ſecunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expoſitor ſcribit, exiſtimare quod ſit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit. 2. huius capite, de pede Coruino, quod radix huius hærbæ cum decoquitur confert ſolutioni antiquæ: ſed radicem huius herbæ, quã noſtri herbarij uocant Pedem Corui, eſſe cauſticam, ulceratiuam, & de iſta non loqui Principẽ. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̃ per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo ſeruiunt caſui præſenti, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatũ in eis. Hęc omnia ad uerbum fere nouus expoſitor Auicennæ, qui ſua expoſitione non magis hanc, q̃ etiam priorem nobis hęrbam declarauit. Forte autem ſit illi minus pudendum, hanc ſecundam. ſ. Pedem coruinũ, de quo Auicenna loquitur, ignoraſſe: quando & ipſe Auiceña, tantus alioquin medicinæ magiſter, uel dubitauit, uel etiam neſciuit quid eſſet, ut plane in multis alijs herbis ipſemet ſuam fatetur inſcitiam: ut etiam ſecundo Canonis de hac ipſa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, ſed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba. Pes coruinus membra expulſionis, radix eius hærbæ confert ſolutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum abſq; nocumento. Ego autem neſcio, quomodo radix Pedis Coruini poſſit prodeſſe ſolutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, qui ſunt ſatis in ſoluendo potentes. Niſi forte Auicenna uult hoc loco ſolutionem curare ſolutione: qui tamen alibi præcipit, non eſſe faciendam ſolutionem ſuper ſolutionem. Fen autem. 22. tertij, cap. de ſolutione podagræ, & iſchiadicorum, Pedem coruinum non colicæ, ſed podagræ potius ex eiuſdem Pauli autoritate Auicenna prodeſſe teſtatur, ita ſcribens. Et dixerunt quidam, quod Pedi coruino ineſt operatio Hermodactylorum, & non eſt eius nocere ſtomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expoſitor Auicennæ, in hunc modum ſcribit. Dicit aliquos aſſeruiſſe, quod Pes coruinus operatur, & purgat ſicuti Hermodactyli, & nõ nocet ſtomacho ſicuti ipſi. Et pes iſte coruinus, eſt hærba cuius radix ponitur in opere, de qua ſcribit in ſecundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicę, & efficit operationem eorum abſq; nocumento. Deinde ſubiungit. Radix PEDIS CORVINI, quem nos hic habemus, ab extra appoſita rodit, & pluries hanc feci ſuper pedem illius quaſſari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic ſurgebat ampulla, qua rupta exibat uirus uenenoſum, unde aliqui ſanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam auſus ſum: licet ſciam aliqua, quæ foris adhibita ueſicant, & ulcerant, & comeſta noceant. ut allia, & cæpe. Hæc ille. Qui licet uereatur, ut ſane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum eſt, ut poſtea declarabimus, per uerba tamen poſtrema uidetur innuere, quod ſi etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non ſine Principis autoritate. Ioannes uero Matthęus de grado, alter nouus Auicennæ expoſitor, in huius radicis expoſitione magis audaculus, ſcribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in caſu etiam iſto ſemper utuntur radice eius, & non folijs. Ita etiam dominus Auicenna ſecundo Canonis, iuuamenta radicis eius. Quę uerba expoſitoris nobis indicant, ipſum huius herbæ timuiſſe folia, non radicẽ: quia dñs Auicenna eiuſdem radicis uſum, & non foliorũ ſecundo canonis præcipue probauiſſet. Miſeret me humanæ uitæ, quã uideo quotidie ſub Auicenna non tanq̃ principe, ſicut medici iuniores ap-

D

Auicenna de Pede Coruino,

Auicennæ expoſitor,

Ioannes Mathæus de grado.

pellant, ſed tanc̃ꝫ ſæuo tyranno periclitari. Nam ſi radicem uenenatã, uel intra corpus iuſſerit adhiberi, eam quidã medicorꝫ in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, ſi radicẽ ſalutarem, & uenenis aduerſantẽ dari uetuerit, tanc̃ꝫ medicinam perniciosam, illã medici etiã celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentẽ uim exulcerandi, & tanc̃ꝫ uenenum, prẽterc̃ꝫ ſi extrinſecus apponatur, in uſu medicinæ fugiendã, alter nouus Auicennæ expoſitor, non uerẽtur dicere dare, etiã intus aſſumendam: fretus Auicennæ & ſecundo canonis, &. xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, teſtor Deũ, me nouiſſe medicũ, qui ex eadem radice, quibuſdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non ſine magno quorundã, qui eas accẽpere periculo: donec tandẽ a me ſui erroris admonitus, a tam periculoſa abſtinuit medicina. Nonne idem Auicenna, ſi qui tam fatui ſint, qui ei uelint in omnibus credere, ſcribit ſecundo canonis, Napellũ eſſe uenenũ perniciosum. & tñ potari ſuadet: cũ poſtea ſubiũgit, delet albaras linitum & bibitũ. Venenum aũt quod noſtra ærate Napellũ ab herbarijs noĩatur, Aconitũ a Græcis atqꝫ latinis uocatur. de quo Vergilius, Miſcent aconita nouercæ.

A
Auicenna tyrannus medicinæ ſæuiſsimus.

De quodam audaci Medico.

Napellum, & Aconitum idem ſunt.

ut iam appareat Auicennã, non tam tyranni, c̃ꝫ etiam nouercæ imitari mores. Contra Galenus Aconitũ laudat, ſi abſtergendũ ſit aliquid ex corpore: ſed cauendũ eſſe, inquit, ne aut in potu, aut in cibo ſumat. Idem Auicenna radicẽ Pentaphylli a Dioſcoride cõmendatã ad uenena mortifera, ipſe ſecundo Canonis ſcribit, eſſe medicinã perniciosam: adeo, ut Michaël Sauonarola medicus, ſuo & noſtro quoqꝫ tẽpore, propter ſcripta, & quæ de medicina edidit clarus, non auſit eam in quartana dare: non aliã ob cauſſam, niſi quia dãnetur a Principe. Tantã habet ut nuper dicebã, Auicenna apud medicos noſtri tẽporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat ſalutarẽ, ſicuti Pedem coruinũ ſalutarem, aut perniciosam, ueluti radicẽ Pentaphylli, uel eius ſuccũ. Nam & Iacobus de Dondis, cognomẽto Aggregator, huius radicis ſuccũ inter uenena perniciosa, ex Auicennę numerat autoritate. Forte aũt, quantũ ad Pedis coruini attinet aadicẽ, non tam Auicenna, c̃ꝫ medici ipſi non recte Auicennã intelligentes, ſunt reprehendendi. Quis em̃ eos cogit, putare herbam, quã herbarij noſtræ ætatis Pedem coruinũ noĩant, eſſe illã, quam ueteres medici, Paulus ſcilicet & Dioſcorides, ſub eodem noĩe celebrarunt? Quaſi uero ſit neceſſariũ, ut quæ nunc ſunt noĩa herbarꝫ, etiam priori ſeculo fuerint. Eos aũt quos ſupra notaui Auicennæ expoſitores, illud oportuit didiciſſe, aliã eſſe herbã a priſcæ ætatis hominibus Pedem coruinũ nominatã, aliam a noſtris. nam ſi id ſcijſſent, necꝫ tam multa de Pede coruino dubitaſſent, necꝫ etiã aliqui eorum unc̃ꝫ in animũ induxiſſent, herbã Pedem coruinũ a noſtris dictam, poſſe ſine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus aſſumi. Hæc enim eſt illa, quã Dioſcorides, βατράχιον, & Apiũ ſylueſtre noĩat. Vnde & medici iuniores, non ſolũ Pedem coruinũ, ſed etiã Apium Raninũ nominarũt, a gemina ſcilicet, animalis, & herbæ alterius ſimilitudine. Huius herbæ Dioſcorides quatuor fecit ſpẽs, & unã ex his inter uenena collocat. Omniũ autẽ folia, & caulẽ, ſi apponant humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & eſcharam faciendi. Quare nullo modo ſuſpicandũ eſt, illos qui dixerũt Pedẽ coruinũ in medicinæ capitulis excoriationis inteſtinorũ, quos Auicenna allegat. xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quã ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem repreſentat, noĩarunt, intellexiſſe: ſed necꝫ Auicenna ſecundo canonis, cũ ſcribit radicẽ Pedis coruini conferre ſolutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantũ ad hoc, forte non eſt error Auicennæ, ſed male exponentiũ Auicennã, & neſcientiũ quid duobus in locis, ſcilicet & ſecũda canonis, &. xvi. tertij, per Pedem coruinũ Auicenna intellexerit, ſi modo & ipſe quid eſſet, intellexit. Nam. xvi. tertij, etiã uidetur hęſitare. Secundo aũt canonis oĩno Auicenna aberrat, illam oſtendens quã ſupra tetigi in radice eiuſdem herbæ contrarietatẽ, quod conferat & ſolutioni antiquæ, & faciat operationẽ Hermodactylorũ, abſqꝫ nocumẽto. Quibus uerbis poſtremis ſimilia etiã ſcribit. xxij. tertij, ſupra etiã a nobis allegata. Verũ utrobic̃ꝫ male Paulus, & alij ſuper hac medicina, quæ facit operationẽ Hermodactylorꝫ, ab Auicenna citant. Necꝫ em̃ Paulus uſquã herbã Cornopoda, ſic em̃ Græci Pedem coruinũ noĩant, Hermodactylis cõparat, in iuuando podagricos, ſed compoſitionẽ quæ noĩatur apud Græcos διὰ κορωνοπόδιον, id eſt, per Pedem coruinũ, alteri præfert, quæ apud eoſdem Græcos, διὰ ἑρμοδακτύλων, id eſt, per Hermodactylos noĩatur: quarꝫ utrãꝫ deſcribit Paulus lib. 7, in quo de ſimplicibus & cõpoſitis agit medicinis, propr̃ijs ambas inſcriptionibus notans.

B
Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non neceſſe eſt, ut quę nũc ſunt herbarũ nomia, etiam priori ſeculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium ſylueſtre.

Quatuor ſpẽcies Dioſcoridis.

Expoſitores Auicennæ, Auicennã nõ adſequuntur:

Primæ compoſitionis inſcriptio, atqꝫ deſcriptio hæc eſt, PODAGRICA per Hermodactylum.

Hermodactyl o ũ ʒ. iiii. aneſi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

Cris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. iiii. aut vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatuor, radicis Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile solui tur, siliquæ. xxiĩ. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, q̃ nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum faci-
Cœlica. entes. quoniam cœliaca dispositio est morbus similis lienteriæ, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo q̃ duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neq; uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina
» uentrem astringente suam sortiri appellationem: quoniã in podagricis doloribus, atq; Ischia-
» diacis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, q̃ eorum qui iam
D fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinæ euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secũdum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxiĩ. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarũ, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurrit aliquis, ac mihi obĩciet id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectaui, non haberi ex eorum expositionibus, neq; quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neq; quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantùmuis male ab Auicenna allegatus, intellexit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: nondum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum numinant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pe de coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitarunt: aut sicuti alij radicem
Dioscorid. de Coronopode pernicioſam, pro salutari recipiãt. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi strata, folijs fissis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos, aliqui astrium, Afri atirsitte, Romani caciatricẽ, nonnulli stillaginẽ, nonnulli sanguinariã uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad cœliacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetis, & in ujjs. Omissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte, an perperam scriptæ, dijudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus.
Coronopus est Pes Galli. Caciatrice sane uidetur dictio corrupta. neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis græcæ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Grecos hæc herba Coronopus est nominata, quoniã coruini pedis effigiem representat, simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorẽ de simplici medicina, quẽ aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiã Sanguinaria nominata.
Apuleius.

Quod etiã nomen uitiatum eſt, ſeu decurtatũ apud Dioſcoridem. nam ſanguinari, pro ſanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autẽ herba idem autor de ſimplici medicina, quicunq; ſit, refert eadem, quæ de Cornopode Dioſcorides, quod uidelicet in locis aſperis, & circa uias naſcatur: addit aũt & rationẽ, cur tam Galli crus, q̃ etiam Sanguinaria nominetur; eo q̃ ſcilicet naribus impoſita, ſanguinem fluere facit, & habet (ut inquit) in ſummitate pedem Galli. Hæc autẽ herba ipſa, ſi quam ſit uulgo nota, & ſimul eius nomen uulgare manifeſtauero, uereor ne Auicẽnnæ; atq; eius expoſitoribus magnã pariam ignominiã, qui in re notiſsima pueris, hæſitarint. Verum iſta celare, non eſt tam parcere antiquis, q̃ uitam negligere, quæ ut antea diximus, ſub Auicennæ atq; eius expoſitorũ autoritate periclitatur. Hæc proculdubio illa eſt, quã partim Sanguinariã ab effectu iam dicto, partim Capriolã uulgo appellamus. Plinius unã ſpeciem Graminis facit, et Gramen uocat aculeatũ, quoniã ei in acumine aculei ſint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, cõuolutos naribus inferunt, extrahuntq; ciendi ſanguinis gratia. Quæ licet uerba ſcribat Plinius lib. 25. de ſecunda Graminis, ut diximus, ſpecie, ipſam nihilominus lib. 22. inter herbas aculeatas, ſub græca appellatione Coronopodis numerauit: neſciens, ut arbitror, eandem eſſe herbam, quẽ Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniã ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autẽ in lyſimachio, & lutea manifeſtauimus, plurimarũ herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inſcitiam etiam in iſatide & glaſto, elxine & conuoluolo, oxymirſine & ruſco, nardo gallica, & ſaliunca, in altero noſtro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonſtrauimus.

A

Coronopus Sanguinaria. Capriola. Gramen aculeatum.

HERMOLAI BARBARI
Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc eſt, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophraſto ponitur, ſponteq; naſcentes. Interim & ſeritur, medicinæ ad uſum, Silago, aut Stillago dicitur a noſtris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res conſtet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi ſunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̃ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga eſſe Coronopus herba traditur, & aluinis prodeſſe: Coruinus autẽ pes, auis eius, & Ranunculi ſimilitudine conſpicitur: plurimis foliorum diuiſuris, cuius uel tactu ſolo puſtulæ, ambuſti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copioſoq; : quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum conijciunt.

Silago. Stillago.

,,

,,

B

τῶν Coronopodis.

M. VERGILII Annotatio in Coronopo.

Scripſit de Coronopode hac iampridem multa Leonicenus, uir noſtra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera eſt, quã hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem eſſe dicit, oſtendere, ab Apuleio Galli cruſ dictam fuiſſe: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc ſcriptore factam eſſe. Quod ſi confirmare ego auſim, uaticinari magis, quam cenſere me credam. Nulla enim eius uocis ueſtigia in hac ſuperſunt: nec coniectura aliqua in ea ſe offert, qua quod ignoratur & latet in lucem trahi poſsit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, ueriſimile eſſe, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob ſimilitudinem, nomen illi feciſſe: quemadmudum ab aliquibus etiam, non cornicis, ſed coruinus Pes hæc ipſa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli eſſet, ſi hic aut aculeatam dixiſſet Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adieciſſet. Quam ob cauſſam, non ſine ratione ſubſiſtet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas lib. 21. & ſecundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, ſed uarietatem hiſtoriæ demiramur, poſſe eam notam Dioſcoridi deeſſe. Theophraſtus lib. 8. de ea tradidit, humi cauleſcere, quod hic ait per terram ſterni: numeratq; inter aculeatas, & ſponte naſcentes. Vulgaris & ubiq; fere naſcens herba hæc eſt.

Laus Nicolai Leoniceni.

Galli crus.

Theophraſto.

C

HERMOLAI BARBARI opinio alia de Coronopode.

Botrachion. Ranunculus. Strumea. Solanus. Apiastrum. Apium syluestre.

Batrachion, siue Ranũculus, siue Strumea: quoniã medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranũculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatũ in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Melissophyllo appellat: quanq; hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primũ genus, cui & color liuidus, ad latitudinẽ Maluæ accedentibus folijs. Secũdo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores q; priori: nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλώτερον, pro μακροκαυλώτερον scribentiũ. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, causti

Polyanthemos.

ca ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, & uitiligines con corporans. Neq; aliter indicatur a Plinio quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac reponat, illam uidelicet, quã plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, & Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, q; Coronopus, de qua superius habita mentio est. De Venenato Salustius, In Sardinia inquit quædam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum &

Sardæa herba

,, rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pausa-
,, niæ ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus cõficere ait, quod

D

urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat. A qua σαρδώνιος uulgo γέλως, quod & Dioscorides in Venenis meminit. Homerus

Risus Sardanius.

Sardanion risum uocauit illo uersu,

μείδησεν δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poëtæ: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

Vide Erasmi Chiliades.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliacis facit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 22. cap. 19.
Lib. 21. cap. 16.
Apuleius, cap. 82.
Nicolaus Leonicenus.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

Hexter Nesszelñ.

1537.151

Taub Nesselñ weisß.

Daub Nesszel/ Männlin. O

C

DE VRTICIS, Rhapsodia XXIIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἄκαλῦφη. κνίδη. ἄδλίκη.
Latinæ, Vrtica.
Germanicæ, Nesselen.

PLACITA AVTORVM de Vrticis.

DIOSCORIDES
De Vrticis.

DVO VRTICAE genera, scilicet, Syluestris asperior, latioribus nigrioribusq; foliis, semine Lini, sed minore. Altera non æque aspa, minuto semine.

Periocha HERM. BARBARI de omnibus Vrticis.

D Vrtica ex omnibus aculeatis generibus notissima est. Acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus. Sæpe altior binis cubitis. Mitior fœmina est, inter syluestres, quę dicitur Cania, acrior, caule q̃q; mordaci, fimbriatis foliis. Quæ uero etiam odorem mittit, Herculanea uocaṫ. Semẽ omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine uillis spinarum, aculeis lanuginem ipsam noxiam, & tactu tantum leui, pruritum, pustulasq; adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas nõ protinus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius animi morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quę uero ex ijs mitissima, & foliis non mordẽtibus, Lamiũ, siue Aononiũ uocaṫ, a quibusdã Vrtica iners, & mortua. Albũ hęc habẽt in medio folio, sacris ignib9 utile. Quidã e nostris discreuere gña tẽporib9. Autũnale appellãdo, & reliqs ad eandẽ rationẽ. Cele-

Vrtica Cania

Herculeana.

Vrtica iners.

Vrtica urens, L
Sm. fl. u. 135

Sm. t. 2 - p. 154

brat & Marinam cognomine Plinius ad ueſicæ uicia. Conditlaudes Vr ticæ Phanias phyſicus, utiliſſimã cibis coctam, inueteratamq; profeſſus. Si quadrupedes fœtum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monſtrãt. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi meſſibus o portet. Alexandrinum maxime laudatnr ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellaſſe, cum alij Cnidam uocent. Eſt ubi Clidam legas corrupte, ut cenſeo, niſi aliud genus ſit. Grana inquit Clidę ſexagin ta, clyſtera uuluis injciantur, quas bilis infeſtauerit. A

Vrticæ laus

Vrtica Nida, Cnida Clida.

De eadem quoq; VERGILIVS.

Vrtica nihil in cenſu olerum inuiſius naſcitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Veſcebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo uſus, teſtes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimo ſe & Vrtica recreare. Vbiq;, & omnibus tam nota hærba eſt, ut nihil mo nere in ea opus ſit. Prætetq; a Græcis Cniden, ab eorum uerbo κνίζον di ctam fuiſſe: ſignificat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Ariſtoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimiſq; ſcatet remedijs. Eamq; ob cauſſam non minus ad medicinam, q; ad cibos medicis & olitoribus cu randa.

Vrticæ uſus

Acalyphæ.

De GALIOPSI ſimili Vrticis herba, DIOSCORIDES. B

Galiopſis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & fo lia habet Vrticæ, lęuiora, & quæ grauem odorem trita reddãt. Flore pur pureo, tenui. Naſcitur circa ſæpes, ædificia, ac ſemitas ubiq;.

Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuiſio.

Vrticarum plures differentiæ. Sylueſtris, quam fœminam uocant, mi tior. Et in ſylueſtri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fim briatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculanea uocatur. Se men omnibus copioſum, nigrum. Mirum, ſine ullis ſpinarum aculeis, la nuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tm̃ leui pruritum, puſtulaſq; con feſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt remedium olei. Sed mordaci tas non protinus cum ipſa hærba gignitur, nec niſi ſolibus roborata. Inci piens quidem ipſa naſci Vere, non ingrato, multis etiam religioſo in cibo eſt, ad pellendos totius anni morbos. Sylueſtrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit ſimul cocta. Quæ uero innoxia eſt, morſu carẽs, Lamium uocatur.

Vrticarum ſexus.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ ſunt & ſiccæ Vrticæ in tertio gradu, ſecundum Serapionem.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioſcoride.

Folia utriuſq; illita, canis morſibus, addito ſale, medentur.
Gangrenas, carcinomata, ſordidida ulcera, & quę cacoëthe uocantur.
Item luxata, panos, tubercula, parotidas, ſuppurationeſq; ſanant.

C Lienosis cum cærato imponuntur.
Faciunt ad profluuia narium, cum succo trita, & naribus indita.
Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.
Procidentes uuluas, contactu resilire cogunt.
Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.
Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.
Thoracem expurgat.
Erodentibus medicamentis ammiscetur.
Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouẽt, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.
Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
Inflam̃atione turgentem uuam, gargarisatus succus reprimit.

Ex SERAPIONE cap. 150.

Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, q̃ oleum carthami.
Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.
Et de proprietate eius est, eĳcere phlegma crudum.
Quando excoriatur semen Vrticę, teritur q̃, & miscetur cum melle, laD xat fortiter.
Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri; ne adurat ea.
Et dosis eius est, a uigniti granis, usq̃ ad. xxx.

Ex AEMILIO MACRO.

Græeus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
Feruida non modice uis illi dicitur esse,
Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur,
Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
Illius semen colicis cum melle medetur.
Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, uentrisq̃ tumorem.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.
Cum sale de foliis eius factum cataplasma,
Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
Hoc cancros, & parotidas, luxataq̃ curat,
Hocq̃ reformatur caro quæ discessit ab osse.
Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
Acri cum uino radix contrita tumorem
Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
Omnibus his prodest superaddita, uel sibi iuncto
Si coquis hanc oleo, foueasq̃ hoc unguine membra.

Naribus impoſitus ſuccus, foliumue, cruorem, A
Elicit, innata eſt illi uis tanta caloris.
Quod ſi manantem cupias retinere cruorem,
Vrticæ ſucco frontem line, reprimit illum.
Si ſupponatur cum myrrha, menſtrua pellit:
Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
Vrticæ foliis reuocabitur illa fricata.
Cum uino bibitum uenerem ſemen mouet eius,
Et melius tritæ, ſi iungas melq́, piperq́,
Et ſic cum uino prædicto more bibantur.
Pleuriticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
Semen, ſi ſumptum fuerit cum melle iugatum,
Cum mulſa bibitum, lotium producit abundans.
Hęrba recens eius olerum ſi more coquatur,
Detur & illius decoctio, molliet aluum.
Ore diu clauſus ſuccus ſi uoluitur eius,
Vuæ non modicum poterit ſedare tumorem.
Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
Si quadrupes quæcumq́ marem perferre recuſat,
Vrticæ foliis illius uulua fricetur,
Sic naturalem calor excitat ille calorem.
Defluuium capitis, ſi ſucco ſeminis huius B
Vngas ſæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
Illius ſemen collectum tempore meſſis,
Et deſiccatum, multis erit utile cauſſis.
Omnibus his prodeſt puluis cum melle iugatus.

AVTORES.

Dioſcorides lib. 2. cap. Acalyphen.
Plinius lib. 21. cap. 15.
Serapio, cap. 150.
Macer æmilius.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

C

DE MARRVBIO RHAPSODIA XXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. ἐυπατώριον. φυλλόφαρις. τριπτολίλον. καμηλοπόδιον. αἷμα ταύρου. ἄφιλρ&. γόνος ὥρου.

Latinæ, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis tauri. Vlceraria.

Germanicæ, **Andorn. Gottes vergesz.**

PLACITA AVTORVM de Marrubio.

MARRVBII descriptio secundum DIOSCORIDEM lib. 3.

FRVTEX EST ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, foliis humano pollici similibus, paulominus q̃ rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per interualla in caulibus illi est. Flores asperi, uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex THEOPHRASTO libro. 6. cap. 2.

Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido serratiori, inci-

D surisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat: quo unguentarij uti ad nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensq; uehemẽter, sicut * sphaceli, incisurasq; habens obscuriores, minusq; serratum.

* id est, saluiæ.

PLINIVS de Marrubio lib. 20. cap. 22.

Castor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: &, quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obseruatus ab Nicolao Leoniceno libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ Prasio similes

Multas herbas ac frutices, foliis Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Praso, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cętera Porro. Sic Balloten, quę alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac foliis quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus foliis, pluribusq; lib. 28. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandolphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poëticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasia, Prasaq; Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri foliis, non Marubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra do-

cuimus Dioſcoridem, Galenum, Paulum, opinioni ſuæ adſtipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his teſtibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; ſermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipſe neq; erraſſe Plinium patiar, qui Marrubium græce Praſsium dici. 20. lib. & Porrum Praſum. 7. & .20. aperte monſtrauerit: neq; Dioſcoridem crediderim, ſed hunc ipſum Pliniomaſtigen: qui ideo Dioſcoridem Marrubium intellexiſſe opinatus eſt, q; ipſe quæ nam illæ herbæ ſint neſciat: placetq; hominis inſcitiæ potius, uel codicis uitio, q̃ Dioſcoridis adſcribere. Ita enim a Leoniceno noſtro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxiſſet, negare eſſe illam, ſed quæ, qualisq; illa nunc ſit docere: non quid unaquæq; res non ſit (quod de Deo dici ſolet) ſed quid ea ſit dicere: non deſtruere, ſed adſtruere: non ex Dioſcoridis ſententia, in re non manifeſta Plinium euertere. Pariter enim & Dioſcorides poteſt Plinij autoritate ſuperari, ſed uel ratione, uel rei ipſius euidentia. Nihil minus philoſophi eſt, ut diximus, q̃ aliquid ſine ratione dicere. In herbis quoq; deſignandis, non ſcribentis autoritas, non Leoniceni cenſura, ſed uis & figura, & res ipſa conſyderanda ſunt, palamq; exhibendum quicquid id eſt medicamentum, de quo diſputatur. Quod ſi ignoretur (neq; enim ſcire omnia mortalis eſt) ſalua apud nos ſcribentis autoritas ſit, & humane potius ignorantiam noſtram fateamur, q̃ erraſſe alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino tranſigemus. A

DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus eſſe, & inter frumenta connumerari, Theophraſtus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis hiſtoriæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex ſatis tempore diuidi, Theophraſtum ſecutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aeſtiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta poſuiſſe uidetur. Verum frumẽtacea omnia harundineo folio conſtare, tam Plinius, q̃ eodem loco Theophraſtus de frumentorũ & leguminũ differentijs differens, ſcribit. Plinius Horminũ Porri foljs conſtare dixit: utrũ ergo harũdineis foljs ſimilius habet foliũ? Porrũ ne, an Marrubium? Iam ſi ratione certandũ eſt (ubi res ipſa non exhibetur) Horminũ inter frumẽta eſt, frumenta harundineo folio conſtant, Porrum hurundini ſimilius habet foliũ. Qui ergo Horminum Porro ſimilia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q̃ qui Marrubio, cui nulla prorſus cum Harundine cognatio. Pari ſimilitudine quoq; Plinius (ut eſt in tradendis herbarũ notionibus acutus ac diligens) in Oriza uſus eſt. Oriza etenim & ipſum frumẽti genus eſt, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotũ. Hanc. 18. deſcribens Plinius, Porro ſimilia habere folia dixit: nulla alia ratione, q̃ qua Horminũ quoq; Porri foljs conſtare ſcripſit. Porracei enim foljj, ad harundinaceum (quo frumenta eiſdem cenſentur autoribus) nulla aptior eſt proportio. Adde, quod Horminũ Plinius, Theophraſtusq; Pannico, & Milio æſtiuis frumentis adnumerant: at ſi Miljj, Panniciue folia deſcribenda ſint, nullius herbæ magis, q̃ Porri foliorũ pingentur exẽplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri foljs, non Marrubijj (quo nihil in frumẽtaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem ſequutus, reiq; ipſius euidentiam ſcripſi, quæ ſi Nicolaus penitus inſpexiſſet, nec notiſsimi frumenti Plinio, nec Praſijj Græci uocabuli ignorationem obieciſſet. Horminum. Geminalis. Galenus.

DE BALOTE.

In Balote uero deſcribenda, quid eſt quod Praſijj, & Praſi uicinitate erraſſe Plinium credamus, quem quæ uera Balote eſſet (ut quæ plurima ubiq; naſcatur) ignoraſſe nonniſi ignorantiſsimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Praſion uocant: & ex Caſtoris magiſtri ſui ſententia, nigrum etiam Marrubijj genus eſſe ſcribit: ut ſciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuiſſe, ſicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, foljs maioribus q̃ Porri. Addit. Et ueſtientibus, & graue olentibus, canis morſibus efficacem. In nullo Marrubijj genere foljj ueſtiunt: at in Porro, Allio, Harundine ueſtiunt. Maiora inquit, ſunt q̃ Porri. Magna eſſe Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubijj genere (niſi manu teratur) eſſe, certum eſt. Ea quoq; genera ſi terantur, non graueolentiã, ſed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Abſinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiã dixeris: quippe, quod fetidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non eſtur, ſed apponitur: quod contra in Marrubijj generibus euenit. Sed quæ ſunt oculis cõmiſſa fidelibus, nonne mouere plus ſolent? Plena Balote ſunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijſdem quibus deſcribitur ſignis, Porri foljs grandibus, nigris, maculoſis. Vnde ego Baloten dictam exiſtimem. Eam latinorũ quidam Vlcerariam, ruſtici Porrum caninum uocant: B Oriza. Rizum. Balote. Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis mórsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, q̃ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quicq; cum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus: quamq̃ & Dioscorides quidem, cum multa Balutes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, et Isionis sanguis. Alios tamẽ Cynosprason dicere Baluten affirmat: quod aliud nihil q̃ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Isionis sanguis. Cynosprason

DE STACHY.

Stachyn, quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror. quippe qui et Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat. 20. uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, q̃ ut indicandum esset. At. 4. &. 20. lib. cum Ampelopraſum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porraſtellum uocamus, Porri foliis constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus foliis, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampelopraſus Porri similitudinem habet, longioribus foliis. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubiũ referat, quod foliis paruis, & obrotũdis constet, tunc enim errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampelopraſum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia q̃ Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisset? Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de simpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampelopraſon. Vitigneũ Porrum Porraſtellum.

Iudicium HEMOLAI Barb. de MARRVBIIS.

Marrubium candidum. Marrubium nigrum.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & inciſuris altioribus ſerrato, unguẽtarijs, ut Theophraſtus ait, quæſito ad quædam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer ſqualido, ut Saluia, & obſcurius ferrato: quod quidem ego, aut Balloten ipſam, de qua diximus, aut ei ualde ſimilem interpretor. Nam & medicinæ congruunt in Plinio.

Iudicium MAR. VERGILII de Marrubijs.

Fecit Theophraſtus lib. 6. de Plantarum hiſtoria Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisq; inciſuris diuiſum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & ſqualidiore folio eſſet: quale in altero Saluiæ genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus inciſuris. Videturq; diuiſio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuiſſe. Quam uero Plinius, autore Caſtore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante deſcriptam, & hoc manifeſte complectitur. Niſi forte, quod hic colore tantum diſcreuit, Theophraſtus inciſuris foliorum indicauit, & præter inciſuras herbaceo colore & ſqualore: ut ex his niger color, & candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum foliis, plenior & obſcurior uiredo intelligenda eſt, & in ſqualore cinereus & albicans color in plantis plærũq; uidetur. In quam partem inclinat animus nobis: nec aliud, ſed aliter a Theophraſto & Plinio dictũ fuiſſe de utroq; Marrubio exiſtimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam uſus, præſertimq; in laxandis liene & iecore, curãdisq; totalijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioſcoride numerantur.

Sphaceło Saluiæ ſemus.

Honos Marrubij apud ueteres.

DE BALLOTE HERBA, ſeu Marrubio nigro DIOSCORIDES lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, alij qui Nophthan, alij Notianoſcemin, alij Noſpraſſon, alij Nothera, alij Nochlin, aut Noſtelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlcera-

riam,aut Marrubium nigrum,alij Cantherinum, Aegyptij Aſphõ,Magi Iſionis ſanguinem. Caules edit quadrangulos,nigros,ſubhirſutos,cõplures ex una radice. Folijs maioribus q̃ Marrubij,hiſpidis , interceden te ſpacio,ſubrotundis,graue olentibus,Apiaſtro proximis : unde aliqui Apiaſtrum eam uocauerunt . A

Corollarium BARBARI de Ballote.

Ballote fruticoſa eſt hærba. Nec uideo,qui poſſim tueri Plinium , qui aii,Græci Porrum nigrum uocant. Et infra,Ballote inquit, folijs eſt Porri maioribus,nigrioribuſq;. At Græci non Porrum nigrum , ſed Marrubium nigrum Ballotem,ſine ulla controuerſia cognominant. Nec folia ei ſunt porracea , ſed Marrubij & Citraginis. Deceptũ affinitate nominum eõſtat,Praſon melan, pro Praſion legentem. Eſt autem Praſon Porrum, Praſion Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye. Barbarus conſentit cum Leoniceno. Praſon. Praſion.

Iudicium M. VERGILII de eadem.

Deprehenderunt iampridem & alij turpem Plinij in Ballote lapſum lib.27.cap.8. Porrum nigrum eam appellantis . Diuq; iactatus contra eũ ſcriptorem hic error eſt, qui nulla ratione excuſari in homine poteſt, tam apertam culpam,& ex culpa facilem criminationem habet : id nos relinquimus,quod ſemel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare cenſuram aſperius exiſtimantes. Nec aliud bonarum artium , præſertimque græcarum literarum cupidos monemus , q̃ nullam fore unq̃ ſatis in earum profeſſione illis diligentiam : exquo in unius tm̃ literæ mutatione,adiectione,detractionèue,tantum uerſatur periculum,ut pro Marrubio,Porrũ aliquis alios doceat . Nota omnibus modo etiam Ballote eſt, a foliorum ſimilitudine Marrubium , a coloris diuerſitate nigrum dicta: ſiquidẽ candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis eſt, reliqua omnia ſimilia et ęqualia habentibus:ut ex utriuſq; hiſtoria cognouiſſe facile eſt. Hanc Marrubium,alterum Marrubium,id eſt,ſecundum,aliqui manifeſta indicatione dixerunt: quoniam illud prius,hoc poſterius ſit : non naturæ ordine,ſed hominum honore & appellatione . Habet & Vlceraria appellatio alia,certã ex uſu & uiribus cauſſam: quemadmodum & Marrubium Cantherinum a Romanis dici potuit, ꝙ eo paſcerentur cãtherij. Vergilius in Plinium. B Ballote, Marrubium. Vlceraria. Cantherinũ.

TEMPERAMENTVM Praſſij ex Ioanne Serapione cap. Faraſio.198.

Virtus eius prima eſt calida in ſecundo gradu, ſicca in tertio,in medio eius uerſus finem. Et ſecunda uirtus eſt, quę abſtergit & reſoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & ſplenis,mundificatq; pulmonem & pectus. Et quando ab extra abſtergit & reſoluit.

Edulium ex Marrubio ex PLATINAE lib.3.de honeſta uoluptate.

Marrubiũ eſt,quod Græci propter amaritudinẽ ita uocãt, a q̃bus & int̃ primas herbas cõnumerat̃: cuiꝰ ſemina foliaq; trita,cõtra ſerpẽtes ꝓſunt,pectoris,& lateris dolores,tuſſimue ſedãt. Ex utroq; Marrubio minutatĩ cõciſo,& farina ſubacto, fiũt offellę,q̃bꝰ ex oleo ĩ patella frictis , in prima mẽſa ad ſalubritatẽ ueſcimur:lũbricos fugare credũt̃,& ob hãc rẽ pueris apponi ſolẽt.

CVINVM MARRVBII ex Columella libro.12.capite.32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia inteſtina uitia, & maxime ad tuſſim. Cum uindemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & macris legito, eoſq; in ſole ſiccato. Deinde faſciculos facito, tomice palmea, aut iuncea ligato, & in ſeriam mittito, ita ut uinculum extet: in muſti dulcis ſextarios.200. Marrubij libras.viij. adijcito, ut ſimul cum muſto deferueſcat. Poſtea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiuſdem uini deſcriptio per DIOSCORIDEM libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & ſextarios octo in muſti metretam demittito, & reliqua conſimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura MARRVBII, ex perito herbario HIERONYMO.

Marrubium quare ſic dictum.

Marrubium mas & fœmina.

Marrubium Germanis dictum, **Andorn**, quod morbo eius nominis, pueris admodū procliui ac familiari auxilio ſit. Et habetur duplex. Mas, & Fœmina. Mas ſubniger, ſimilis maiori Vrticæ, niſi quod in uirore obſcurior apparet, & minime comburit. Fœmina, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

Marrubij nomine, quæ ſexus intelligat.

Medicorum obſeruantia eſt, ut in Marrubij appellatione ei nullus adiungatur ſexus, & frequenter fœminā intelligant. Interdum marem maſculis, femellam fœminis adminiſtrant,

De Marrubij præparatione ex SERAPIONE.

Marrubium quando eſt ſiccum, decoquitur in aqua cum ſemine ſuo: ſed quando eſt humidum, teritur & exprimitur ſuccus eius. Et ſuccus ille quidem, qui accipitur ex folijs eius, poſtq; eſt deſiccatus in ſole, reſolui tur in melle, & adminiſtratur ad uiſum acuendum. Et fit cum eo ſternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiſcetur cum medicinis ad dolorem auris antiquum.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Huius folia ſicca, cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium ſuccus, datur cum melle ſuſpirioſis, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis.

Craſſam e pectore pituitam cum ſicca Iri eijcit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menſtrua & ſecundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauſerunt, aut a ſerpentibus demorſi ſunt.

Veſicam, reneſq; lædit.

Folia cum melle illinuntur ſordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, nomaſq; ſiſtunt.

Laterum dolores mitigant. A

Succus foliis contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex APVLEIO, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauiter tussiunt, sanabit mirifice.

Ad STOMACHI dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satisq; eleuat se.

Ad LVMBRICOS.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad CONDYLOMATA.

Herbam Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica: sanabit.

VENENO accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino ueteri: discutit namq; uenenum.

Ad SCABIEM, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit. B

Ad PVLMONIS extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem DVRICIEM.

Herba Marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

Ex PLATEARIO.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & cõsumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluuntq;, attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus injicitur auribus.

Cõtra duriciem splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinq; dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam & disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

C Idem fieri poteſt in colica paſſione ex frigida cauſſa.

Contra hæmorroides inflatas, & non fluentes, fiat encatiſma, ex aqua ſalmacina, & uino decoctionis hærbæ. Poſt fiat ſuppoſitum ex puluere eius, cõfecto cum melle. Vel fiat decoctio puluerís eius, uel eius ſuccus in oleo muſtellino, & bombyx intincta ſuperponatur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Praſſij, florum roriſmarini manip. 5. dulcis radicis ſe. petroſileni, ana. m. 5. liquiricię mundatæ drach. x. paſſularum, prunorũ, iuiubarũ ana unc. 1. ſe. cõmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iiij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia uſq; ad conſum-mationem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo ſufficienti, & ſumat patiens ad quantitatem medij cyathi, quia mirabili-ter ſanat colicam & ſttanguriam.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat fœtum in utero.

Purgat & mundat uulnera.

Pota, pellit phantaſmata, & mala inſomnia.

Sanat omnes tumores illita.

D Et hydropiſi laborantibus ſubuenit, ſi contineãt ſe ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriam confortat, & acuit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides, lib. 3.
Plinius, libro uiceſimo, capite. 22.
APVLEIVS.
Theophraſtus libro ſexto, capite. 2.
Serapion, capite. 198.
PLATEARIVS.
Macer, dictione Marrubium.
Platina de honeſta uoluptate. lib. 3.
Marcellus Vergilius
Hermolaus Barbarus.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Ioannes Vigonius.
Hieronymus herbarius.

A

B

Gundelreb.

De HEDERA TERRESTRI, Rhapsodia XXVI.

HEDERAM terrestrem, uulgus hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκισσον. id est, nõ attollentẽ se a terra. Item σελινῖτιν, κίσσον ἄκαρπον, γῆς σίφανον. Latine terrestrem Hederam. Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

RECENTIORES

Græce, ἰλατίνην.

Latinæ, Hederam terrestrem.

Vulgariter, **Gundel reb.**

Chamęcissos descriptio apud Dioscoridem & Plinium sic habet. Chamecissos folio est Hederæ, tenuiore, longiusculo, ramulis quinis, senisue, dodrantalibus, folios is, flore Violæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modũ amaro, radice tenui, cãdida, inutili. Nascitur in cultis. Pli. li. 24. ca. 15

ELATINE historia.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, pilosa, semipedali=

C bus ramulis, quinis, seniſue, a radice, folioſis, guſtu adſtringentibus. Naſcitur in ſegetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra deſcriptio uerius reſpondeat, quęque propius attigerit ſcopum, barbarorum ne ſcholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo eſſe arbitrio lector uolumus. Nobis ſane, ut in iuniorum ſententiam inclinat animus, ita cum non habeant, niſi pauciſſimos, qui eum errorem primi ſibi perſuadent deprehendiſſe ſe, propter unnm inquam & alterũ, ueterum fidem, tot ſeculis receptam, temere damnare non poſſumus. Verum de hijs & in Hederis plura.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & ſiccæ fertur eſſe complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera conſolidandi.

IVVAMENTA eius quæ inſcribitur Chamæciſſos.

Bibunt conuenientiſſime iſchiadici folia, tribus obolis, in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadrageniſq; diebus. Eodem pota modo ſenis, aut ſeptenis diebus, regium morbum purgant.

D ELATINES IVVAMENTA.

Oculorum fluctionibus, & inflam̃ationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impoſitis.

Eadem cocta, ſorbitionis uſu, dyſenteriam ſiſtit.

Vulgatæ Hederæ terreſtris iuuamenta ex IOANNE VIGONIO.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculoſis potenter medetur.

Et cum Larido, Elleboroq; contuſa, unamquamq; tineam capitis depellit.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua, aut decoctio terreſtris Hederæ, pondere unc. ij. confert mulieribus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præſtabit ſi epithimetur, idq; bis in die.

A

1537.169

B

DE EVFRAGIA,
Rhapsodia XXVII.

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ὀφθαλμικά.
Latinæ, Eufragia.
Germanicæ, **Augentrost.**

EVFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinulę similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, et lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, precipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocãdam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, salutiq; percussam restituat: foliis Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq;, capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia ignota ueteribus.

C DE LINO.

Rhapsodia XXVIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.
Latinæ, Linum.
Germanicæ, **Linsomen. Flachs.**

LINVM a gręco sumitur, ut inquit Barbarus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo seminibus expresso, fraces, & retrimenta quoq; ipsa reponuntur: saginando iumẽtorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris.

Lini genera. Lini genera Cholorcium, quod tamen Sardonicũ uocant Gręci. Est & Aegyptiũ: a quo Xylinæ uestes, quas & Gossampinas dixere. Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex PLINII præfatione, libro decimonono.

DVta confessis ordiamur utilitatibus, quæq; non solum terras omnes, uerumetiam maria repleuere, seritur, ac dici neq; inter fruges, neq; inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurret uitæ partæ? quodue miraculum maius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum Italię, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babillius sexta, ambo profecti, æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, a Puteolis nono die leniſſimo flatu? Hærbam esse, quæ Gadęis Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam molliſſimo flatu cõtigit C. FLACCO legato Vibij Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid seri, ut uentos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs, sed quamuis amplitudini antemnarum singulę arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela, prę-

tercꝫ alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denicꝫ tam paruo ſemine naſci, quod orbem terrarum ultro, citroꝫ portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neꝫ id uiribus ſuis necti, ſed paſſum, tuſumꝫ, & in molliciem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac ſumma audacia, & quo peruenire nulla execratio ſufficit, contra inuentorem dictum ſuo loco a nobis, cui ſatis non fuit hominem in terra mori, niſi periret & inſepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum cauſſa, fructusꝫ, præmonebamus: Ecce feritur hominis manu: metitur eiuſdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut ſciamus fauiſſe pœnas, nihil gignitur facilius: ut ſentiamus nolente id fieri natura: urit agrum, deterioremꝫ ipſum facit. A

Miraculum Lini.

De LINI ſatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur fabuloſis locis maxime, unoꝫ ſulco, nec magis feſtinat aliud. Vere ſatum, æſtate uellitur: & hanc quoꝫ terræ iniuriam facit. Ignoſcat tamen aliquis, Aegypto ſerenti, ut Arabiæ, Indiæꝫ merces apportet: ita ne & Galliæ cenſentur hoc reditu? Montesꝫ mari oppoſitos eſſe non eſt ſatis, & a latere Oceani obſtare ipſum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimicꝫ hominum exiſtimati Morini, imo uero Galliæ uniuerſæ uela texunt. Iam quidem & tranſrhenani hoſtes, nec pulchriorem aliam ueſtem eorum fœminæ nouere. Qua admonitione ſuccurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium eſſe, fœminas linea ueſte non uti. In Germania autem defoſſi, & ſub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumꝫ amnes ſubiacent abiterna. In Europa Lino palma ſecunda. In uicino enim Hallionis capeſſunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Hallionis ſemper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas ſumma, denſitasꝫ. Candor æque ut fauentinis, ſed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offenſionem habet. Neruoſitas filo æqualior pene cꝫ araneis, tinnitusꝫ cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hiſpania citerior habet ſplendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis: nam dudum ex eadem Hiſpania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utiliſſimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neꝫ enim minores cunctis animalibus inſidias, cꝫ nobiſmetipſis Lino tendimus. Sed cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ, caſſesue aſperi ferri aciem uincunt. Vidimusꝫ iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem qua ſaltus cingerentur. Nec id maxime mirum, ſed ſingula earum ſta-

B

Germanorū ueſtes olim ex Lino. Textoria apud Germanos.

Quæ olim habita optima lina.

Ex Lino inſidiæ auibus, piſcibus & feris.

C mina centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ. ccclxv. filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus tercon-sul, paruascꝫ iam reliquias eius supereſſe hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum Linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Tanicum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon: & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemꝫ barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, fit e paluſtri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit

D Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus. Aethiopes, Indiqꝫ a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens, conuersis supernè radicibus uno die: mox quinqꝫ alijs, in contritum inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam., pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est, membrana laxatior. Iterumqꝫ inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximū cortici fuit, Stuppa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omni membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollicia. Linumqꝫ nere & uiris decorum est. Cortices quoqꝫ decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi, digerendiqꝫ, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: tectumqꝫ rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur. Viuum id uocant: ardentesqꝫ in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas sordibus exustis, splendescentes igni magis q̄ꝫ possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in defer-

Lib. 12. cap. 10.

Linum Aegyptium.

Maturitas Lini.

Præparatio Lini.

Stuppa.

Nere Linum, & uiris decorum.

Linum uiuū.

tis, aduſtisq; ſole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras ſerpentes, A
aſſueſcitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter bre
uitatem. Ruffus de cætero colos ſplendeſcit igni. Cum inuentum eſt,
æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis Aſ- Linum
beſtinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, linteo eo circum- Asbeſtinum
datam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic
Lino principatus in toto orbe. Proximus Byſſino, mulierum maxime Byſſinum.
delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs ſtipula eius per-
mutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium,
maritimarũ maxime, in magno uſu medicinæ eſt, & cinis Spodij uim
habet. Eſt & inter Papauera genus quoddam, quo candorem lintea præ
cipuum trahunt. Tentatum eſt tingi Linum quoq;, & ueſtium inſani-
am accipere in Alexandri magni primum claſsibus, Indo amne nauigan
tis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariaſſent inſignia
nauium, ſtupueruntq; littora flatu uerſicoloria implente. Velo purpu-
reo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemq; effugit.
Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tantum umbram
fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium de Vela linea.
dicaret. Carbaſma deinde Vela primus in theatro duxiſſe traditur Len-
tulus ſpinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totũ forum Ro-
manum intexit, uiamq; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſq; in Capito- B
lium: quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradunt. Deinde
& ſine ludis Marcellus, Octauia ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſua,
auunculo. xi. conſule, Calendis Auguſti, Velis forum umbrauit: ut ſa-
lubrius litigantes conſiſterent. Quantũ mutatis moribus Catonis Cen-
ſorij, qui ſternendum quoq; forum moricibus cenſuerat. Vela nuper co
lore cœli ſtellata, per rudentes terræ etiã in amphitheatris principis Ne-
ronis rubent, in cauis ædium, & muſcum ac ſolem defendunt. Cætero
manſit candori pertinax gratia. Honor etiã & Troiano bello. Cur enim
non & prælijs interſit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen
pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & nauium armamenta, apud
eundem interpretati ſunt eruditiores: quoniam cum ſparta dixit, ſigni-
ficauerit ſata.

DE LINI SATIONE
ex Palladij. II. libro.

Menſe Octobri Lini ſemen feremus, ſi placet: quod pro malicia ſui
ſerendum non eſt, nam terræ uber exhaurit: ſed ſi uelis, loco pinguiſ-
ſimo & modice humido ſeretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro ſo
lo ſpiſſum ſerunt: ita adſequuntur, ut Linum ſubtile naſcatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen eaſdem, quas Fœnogræcum uires habet, Eſtq; calidum fe-
re in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio con-
ſtituitur.

C VIRES EIVS, ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE lib. 21.

Discutit & emollit omnem intus foriscp inflammationem, cum melle, oleo, exiguacp aqua decoctum, aut melle cocto exceptum.

Vicia cutis in facie, uarosqp crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas duriciasqp discutit.

Vlcera quæ serpunt, fauosqp cum uino decoctum expurgat.

Vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vicia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis uicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, uuluæqp erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad uuluæ inflammationes, in desessionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis SERAPIONIS cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quãdo fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albugerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat apostema, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarugie. Expellit fœtum cito, & aquam.

D Et decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

Ex Paulo. Linum quãdo comburitur, confert fumus eius subtilis corrizæ, & suffocationi matricis.

Lini NOCVMENTA, ex Galeno lib. 1. de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur, deteriorem qp ipsum facit.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 19. cap. 1.
Palladius, lib. 11.
Serapion, cap. 21.
Galenus. 1. alimentorum, cap. 28.
Septimo simpli. cap. 81.

C

Cynogloſſa minor.

Symphytum hortense, C. B. 254 Fuchs. hist. 2. 34

1537. 176.

D

Kleyn Hundtszung.

DE CYNOGLOSSIS Rhapſodia, XXVIII.

¶ Nomenclatura.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. καβαλλάτιον. ωλείον. σκόλυμος.
Latinæ, Lingua canis. Lingua canina. Cynogloſſa.
Germanicæ, Hundtszung.

AVTORVM PLACITA de Cynogloſſis.

DIOSCORIDIS συνγραφή de Cynogloſſo.

CANINA Lingua, folia latifoliæ Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamẽ, minoraq́, & lanuginoſa. Sine caule Canina lingua eſt, per terramq́ ſternitur. Naſcitur ſabuloſis locis.

Cynogloſsi hiſtoria PLINIANA lib. 25. cap. 8.

Iungitur Plantagini Cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſsima. Aiuntq́, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur.

Explanatio Cynogloſſi, per M. VERGILIVM.

A Cynogloſſa quare ſic dicta.

Canis linguã herbam, nouit Ethrutia ois: utitur eñ ad ulcera, & minora uulnera, oſtenditq; eam ſine caule, & paulominus q̃ cunctis ñſdem huic ſcriptori notis. Naſcitur plærumq; inrer uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam ſæpe uidimns folioſo ceſpite, radice pollicis humani craſſitudine, albicante colore, & ſupercurrente aſperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam cauſſam fuiſſe. Eſt enim cani, qualis plæriſq; alĳs animalibus, ſcobinæ modo aſperior linguá.

PANDECTARIVS de Cynogloſſo.

Lingua canis eſt ſimilis Arnogloſſo, niſi quia ſunt ei coſtæ apparentes in folĳs eius, ſed ſunt leuia, & eſt in eis borra apparens.

IVDICIVM NOSTRVM.

Cynogloſſæ duas ſpecies dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioſcoride deſcriptam. Alteram, quam hodie officinæ Bugloſſo ſylueſtri (folĳs tenuioribus, coreaceis) per omnia fere ſimilem oſtendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc ſcrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noſter, qui & montis Peſſulani medicos, alteram Bugloſſon hanc facere conſtanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioſcoridis deſcriptioni reſpondere nõ uideo. Proinde tam ſimilem Bugloſſo, ut appareat exciſa. Quæ uero ſit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

Michael Herꝰ

TEMPERAMENTVM.

Frigidi & ſicci temperamenti eſt.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE lib. 2.

Conciſa, & cum uetere ſuillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum morſibus, capilli defluuĳs, quæ uocant ἀλοπεκίας, & ambuſtis medentur.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

Ex IOANNE VIGONIO.

B Cynogloſſæ ſuccus, cum ſucco Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licĳ, ad ignem cum prædictis aliquantulum inſpiſſatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet.

Valet quoq; admixtus cum melle roſato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis cauſſatis.

Igitur ut experientia nobis demonſtrauit, aduerſus morbi gallici ulcera antiqua potentiſſime facit, eaq; ab omni trumboſitate groſſa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime ſi prędictus ſuccus inſpiſſatus fuerit ad ignem aliquantulũ cum ſyropo roſato, uel oxymelle ſquillitico: ſi uelis, ut fortiorem habeat operationem.

Experimentũ

Item folia prædictæ hærbæ ulceribus frigidis, ſiue ſcrophulis impoſita, a proprietate medentur.

Ex nobili HIERONYMO hærbario.

Sanat hæmorroides Cynogloſſæ aquæ potio, ſi ſint internæ: uel earũ ablutio cum Cynogloſſæ aqua, ſi foris promineant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abſtergit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides.
Ioannes Vigonius.
Pandectarius.
M. Vergilius.
Plinius, lib. 25. ca. 8.
Hieronymus herbarius.

C

D

yngryen.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

NOMENCLATVRAE.

Græcæ, χαμαιδάφνη. ἀλεξάνδρεια. λαφνίτης.

Latinę, Chamędaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, **yngryen.**

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.
Historia Chamędaphnes secundum DIO-
SCORIDEM, lib. 2.

CHAMAEDAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo constãtes, rectas, tenues, leues. Folia Lauri similitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs. A

Eadem per PLINIVM descripta, lib. 28. capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri similitudine: semen rubens, annexum folijs.

APVLEIVS uidetur distinguere Chamędaphnē a Vinca peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamędaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Daphne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicūt, alij Lactaginem, et Lauraginem, alij Eugubim usuben: quę in puluerem redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruincā uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossion, Eupetalon, Digloſſon, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina, Daphne Minthrios, Danae. Stephane Alexandrō. Chamędaphne, Carpophyllon, Daphnitis: Latini Peruincam, Victorię folium, Laurum Alexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uocant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atq; teneriorib⁹, & non infractis, remordantibus, & incendiosis. His prędita est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet. B

Victoriæ folium.

IVDICIA NEOTHERICORVM,
de Vinca peruinca.

Iudicium HERM. BARBARI de Chamędaphne & Peruinca.

Chamędaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est. Hærba Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comedunt⁹ asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, cq; Chamędaphne: qp Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamędaphne assurgit in cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamen etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet: sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin & medicinæ quoq; nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamędaphne capitis doloribus, urinæ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

Chamędaphne uidet alia esse a Peruinca.

MARCELLI VERGILII iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum adoptione in nomen Lauri & honorē adscita: topiaria hærba, si Plinio credimus, & a Latinis hærbarijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam hęrbam uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua familiæ apud nos aliquę, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatę ad portam excipiunt, stipantq; & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, cq; uirgis, ut Dioscorides ait, a terra se

C extollens: foliſq; Oleaginis magis q̃ Laurinis ſimilibus. Verum a Dioſcoridis Chamæ daphnes hiſtoria lõge ea differt, ob eas quas pauloãte numerauimus, & plęraſq; alias notas, quas uolentibus obſeruaſſe facillimum erit. Meminit Theophraſtus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum hiſtoria uolumen, ſed tam breuiter, ut nihil poſſit ab eo aliud intelligi, q̃ ferre Chamædaphnem fructum foljs adnatum: quod a noſtræ ætatis Vinca longiſſime abeſt. Ea etiam in nullo ciborum uſu modo eſt, quod ueteres græcorũ medici in Chamædaphne fuiſſe quondam teſtantur. Siquidem Paulus Aegineta in ſexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται. quod eſt, Hęc etiã cõmedit. Pręterea ſub primo, quo capite docet de omniũ olerũ aſparagis, cum longius de pluribus egiſſet, ſubiecit, παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τῆς χαμαιδάφνης ἀσπάραγος, id eſt, Nutrit ſimilit etiã & Chamædaphnes aſparagus. His nos indicijs, autoribuſq; perſuademur, nõ eſſe Chamædaphnẽ Ethrurię Vincã herbã. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolumine, cap. 11. deſcribit. noſtrę gentis Vincæ ſatis rñdet. Siqdem Vincamperuincã ait ſemp uirere in modũ lineæ, foljs geniculatim circumdatam, topiariam hærbam, & inopiam florum aliquando ſupplere. Quæ omnia noſtræ Chamædaphne ſit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq;, & foljs adnato, cuius aſparagus in ciborum uſu eſſe poſſit.

Reprehenſio Plinij, Thodori Gazę, Herm. Barb. & M. Vergilij, per Nicolaum Leonicenum. lib. de erroribus Medicorę.

Quę uera Peruinca apud Dioſcoridem

Idem Theodorus Chamædaphnẽ Vincamperuincam apud Theophraſtum interpretat, cum tñ Chamędaphne alia ſit planta, cuius deſcriptio a Vincaperuinca apud Dioſcoridẽ pluri mũ aliena ẽ, cuiꝰ etiã Vinçeperuincę naturã, imaginẽq; accuratiꝰ cõtẽplantibꝰ, illa eſſe uidebit, quę a Dioſc. ac Plinio parit Clematidis, atq; Daphnoidis, et Polygonoidis nominibꝰ deſignat.

Et idẽ rurſum alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem diſtinctiorem putas, ſi ita ſcribat. Eſt & Chamędaphne ſylueſtris frutex, & Alexandrina. ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non ſit Chamædaphne, ſed Daphnoides potius, ſtatim poſtea a Plinio deſcripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioſcoride. Tu qdem Pliniũ hoc pacto excuſas, ne uideatur Chamædaphnẽ uarijs in locis uarie deſignaſſe: cum hoc in loco, libro ſcilicet. 15. Laurum Alexandrinã tantumõ pinxerit, ſicuti lib. 24. Chamędaphnẽ. Sed duo remanent in Plinio ſcrupuli haudquaq; diſſimulandi. Cur cũ Plinius cętera Lauri gña eodẽ lib. 15. loco deſcripſerit, ſolam Chamędaphnẽ indeſcriptã reliquerit. Cur cũ alterũ genus nõ Alexandrina ſimpliciter, ſed Laurus Alexãdrina a Theophraſto, Dioſcoride atq; Galeno, ab omnibus denicq; Græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione prętermiſſa, ſumptũ a loco uel ꝑſona, cognomen tantummodo poſuit: uel cũ poſtea ſubiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam poſtpoſuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non ſit, neq; Daphne ſeorſim, neq; Alexandrina, ſed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

D Et iterum. Plinius lib. 15. Chamędaphnẽ ita deſcribit. Eſt et Chamędaphne ſylueſtris frutex, & Alexandrina, quã aliq Idæã. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos ſpargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, ſolio acutiore quã myrti, molliore ac candidiore, maiore ſemine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleã Ponti, nec niſi in montoſis. Eandẽ Chamędaphnẽ poſtmodũ Plinius in lib. 24. ita deſcribit. Chamędaphne unico ramulo eſt, cubitali fere folio, tenui, Lauri ſimilitudine. & reliqua. Quis non uideat Pliniũ, eidẽ plantæ differentes deſcriptiones afferre? Eſt em̃ prior deſcriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioſcoride tradita. Eſſe uero Chamędaphnem a Daphne Alexandrina differentem, non ſolum Dioſcorides, ſed Galenus pariter, & Paulus in ſuis de ſimplicibus medicaminibus libris oſtendunt.

Apologia Pandolphi Collinutij pro Neothericis & Plinio, contra NICOLAVM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniũ cõgerere Nicolaus nitit, eo ſe pluribꝰ inſcitię notis cõmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec ſcribẽdi ordinẽ, nec rerũ conſyderet differẽtias. Itaq; manifeſtas ineptias iã ſatius eſt ridere q̃ refellere. Eidem plantę Pliniũ, hoc eſt, Chamędaphne diuerſas deſcriptiões afferre, Leonicenus dicit. Sed q̃ diuerſus ſit ipſe ab eo quẽ putabamus, ex hac ipſa Chamędaphne cõſyderemus. Plin. 15. in deſcribẽdis Lauri arboris gñibus inquit. Eſt et Chamędaphne ſylueſtris frutex: neq; ultra de Chamędaphne uerba facit: neq; illã pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ẽ) ex nomine ui-

delicet addubitãs, ne hęrba eſſet, quã fruticẽ nominauit. Hic igiť uerborũ Plinij textus pũcto(.)ſignãdus ẽ. Tũ pergit enumerãdo Plinio Lauri gña atq; inqt. Et Alexãdrina, quã aliqui Ideã, alij Hippoglottin, alij Daphnẽ uocãt. Hanc uero Alexandrinã Daphnẽ pingit. Hæcq; illa eſt, quã Dioſcor. q̊q;, cęteriq; deſcribũt. At. 2. &. 20. uoluminis. 19. ca. cũ fruticũ, ſubfruticũq; gña multa deſcripſiſſet, His ſubnectemus inquit, quę Greci cõmunicatiõe nominũ in ambiguo fecere, an arbores aſſent. Tũ ꝓximo capite cõtinuo de Chamędry, Chamędaphne, Chamęlea, Chamęſice, Chamęciſſo, cęteriſq; huiuſmodi uerba facit. Atq; inibi Chamędaphnẽ deſcribit: quã uolum. 15. tm̃ attigerat. Hęc igitur ita ſe habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri ſeptem gña: tũ tres Laurei fruticis ſpecies, Chamędaphnẽ, Alexandrinã, Daphnoiden: et Alexandrinã quidẽ, & Daphnoidẽ pingit: Chamędaphnẽ uero, qm̃ inter illas relaturus erat quas nominũ cõmunicatio (ut ipſe iuquit) dubias fecerat, an arbores eſſent, an hærbæ. 2. &. 20. libro pulchre deſcripſit: in quo de ſimilibus hęrbis ſuo ordine loquebať. Vides, ut ob punctũ (quod in iocis quoq; dicit) Leonicenus captus eſt? Si int duo iſta nomina, Chamędaphnẽ, & Alexandrinã. 15. illo libro, morę aliqd, punctiq; interieciſſet (quod uel ipſa grammaticæ ratio per, &, copulæ interuentum poſtulabat) non in hos laqueos incidiſſet. Mirũ ſubit boni huius uiri, & amici quidem Leoniceni naturã conſyderanti: quem ſi ambulantẽ uideas, lentũ magis et tardũ, q̃ citatum uel celerem dicas: in accuſando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percẽſendiſq; accuſationis capitibus, morã omnẽ, tarditatẽq; oderit: non ſpm̃ teneat, non animã, nihil interpungat, nullo puncto conſiſtat. In hoc quoq; ſagaciſſimi ingenij uir Politianus, in ea quã de Ciſſo & Ciſtho ad hũc ipſum Leonicenũ ſcripſit epiſtola, egregie notat, cum. 2. &. 20. uolumine cap. 10. quia nõ interpunxit Nicolaus inter Hypociſthis, &, quam inter hærbas dicemus, parum ſapere uiſus eſt: maleq; eo loco ſenſiſſe de Ciſtho: ita ob punctum, ut diximus, ſæpe conuincitur.

A

Punctorũ ratio & utilitas.

B

Sed ne Chamędaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas eſſe plantas ſcire oportet: quæ Chamędaphne pariter nuncupẽtur. Hanc ipſam. ſ. de qua agimus, quę uulgo Laureola dicit: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, cõiugalibus coronis expetita: foliꝭ q̃q; Lauri longe minoribus: humi ad ſerpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliuſculis quinq;, ſed continuis diſtincto.

Duæ plantæ Chamędaphne appellantur.

Iuuamenta Vincęperuincę ex PLINII lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, ſiue Chamędaphne, arida tuſa, hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur.

Aluinis impoſita multum prodeſſe dicitur.

AVTORES.

Dioſcorides, lib. 4. Plinius, lib. 24. cap. 15. Apuleius. ca. 27. &. 58. Theophraſto, lib. 3.
Hermolaus Barb. M. Vergilius. Nicolaus Leonicenus. Pãdulphus Collinut.

C

Perfoliata mascula.

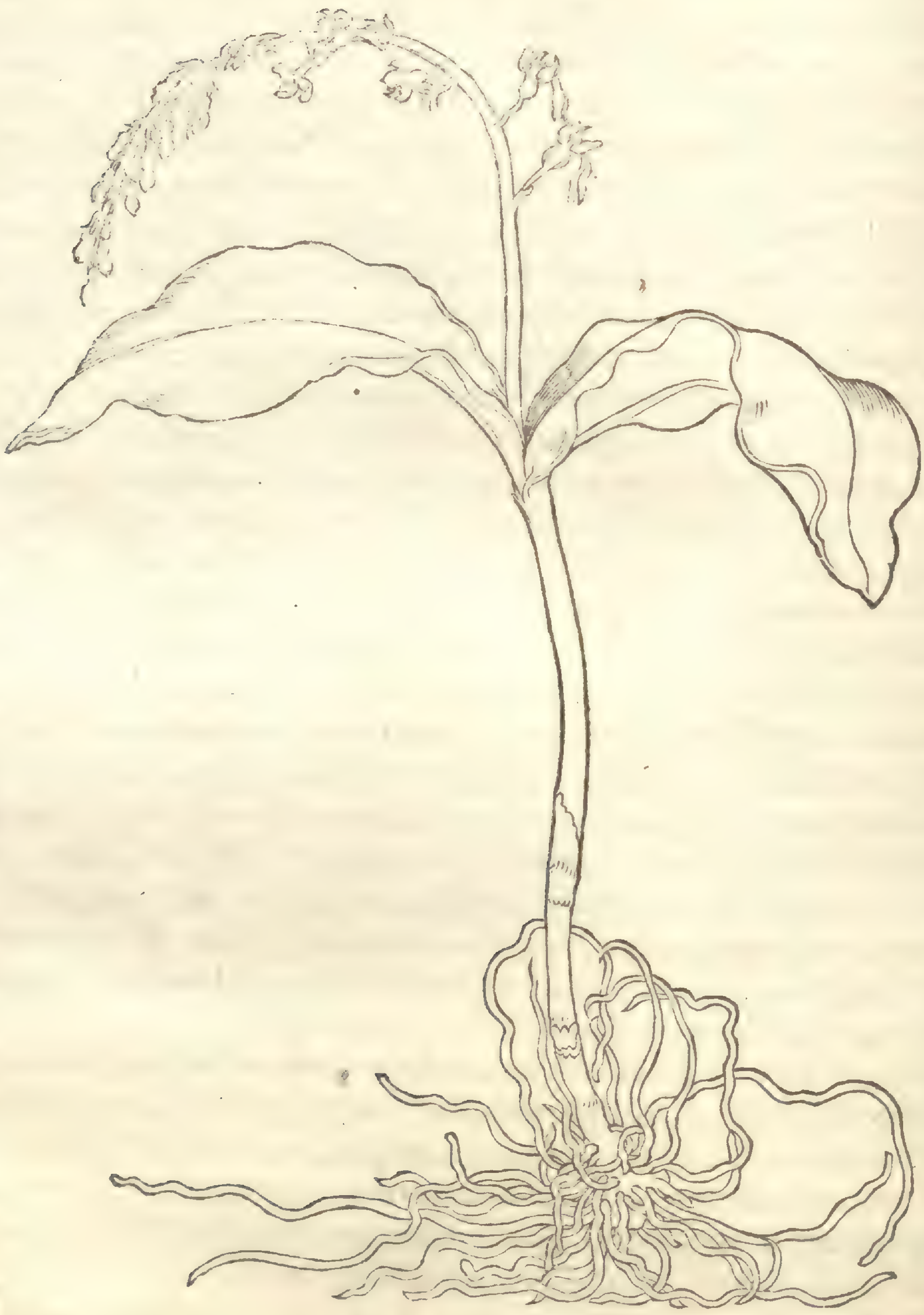

D

Durchwachß männlin.

1539.183.

Perfoliata fœmina. A

B

Durchwachß Weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapſodia XXXI.

DVM IN IPSO medio opere hæreremus, atq; nunc illæ, nunc aliæ nobis adferrẽtur herbæ, citra omnem prorſus & delectum & ordinem (Nam alphabetę ſeriem obſeruare, neq; operis noſtri architecti pictores & ſculptores obſeruare poterant, neq; inſtitutumnoſtrum hoc ferebat) etiam Perfoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torſerimus, nihil tamen certi expiſcari licuit, neq; ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, niſi quod Perfoliata diceretur, noſtro idiomate, **Durchwaſchß**. Pharmacopolas igitur ſecuti, & nos etiam Perfoliatam illam inſcripſimus, cæterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuerſam, coliculis ſcilicet foliola penetrantibus, non admodum abſimilem, catapotiarum generis, uel Eſulæ maiuſculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ reſpondentem nomini Germanico, ut exiſtimem plane falſos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

C pro genuina & germana obtruſerunt. Quæ uero ſit apud Dioſcoridem, & quis porro eius uſus, necdum animaduerti, niſi quod in officinis au-
Nic. Capito. dio admodum familiarem eſſe, & in precio habitam D. Nicolao Capitoni medico, idq; ad rupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plura non comperi.

Narciſſus Martius.

Merzenblümlin.

DE NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol. 129. RESPONDENT flores, folia, bulbi, denicq; omnia fere cum Narciſſo ſuperiore. Vnde ſuſpicio nobis ſubijt, fortaſſe aut illi germanam, aut certe quandam eius ſpeciem eſſe. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod ſæpius moneo, ſuſpicio tantum ſit hoc, nullum ex tripode reſponſum. Si quid firmius alij compertum fuerit, adeo non recuſamus doceri, & moneri, ut niſi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quã alios docere, ad illam aut cõniuiſſemus, aut uelut ouem non ſignatam, ex reliquarum albo, exculcauiſſemus, & proſcripſiſſemus.

B

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AVTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 2.

SARXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romani Saxifragiam uocant. Frutex est furculosus, in petris & asperis locis nascens. σαξίφαγον. ἔμπετρον.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & maritimis. ἔμπετρον. φακοειδὲς.

C mis, falso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarum sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex PLINIO lib. 27. cap. 9.

Calcifraga. Empetron, quã nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus salsa est. Saxifragiæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per HERMOLAVM BARBARVM cap. 2. Sarxiphagon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt: uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec quale sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus foliis, & Cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine furculorum flocci ceu arentes potius & flosculi: subrudida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoq; candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi q; septem fere habet folia, non quinq;. Quarti herbam, quæ florem Caryophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum est. Quinti Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat, paratum oleo, sale, aceto: surculis ab eadem radice plurimis atq; densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

D

Pictura ueræ Saxifragiæ.

Tormentilla.

Caryophyllos.

Pampinula.
Pimpinella.
Bipennula.
Sanguisorba.

IDEM in Capitulo de EMPETRO.

Empetron hoc Phaconides a Dioscoride, Prasoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant: quod & in Saxifraga quoq; diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraq; mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitẽdum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generũ. Galenus unicam

Prasoides.

Plinij lapsus.

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari ſolitum affirmat. A

IVDICIVM M. VERGILII de utraq; & de Saxifragia, & de Empetro.

Naſci in petris Empetron ſatis indicat nomen. Epipetron eadem ſignificatione exanti- Epipetron.
quioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec ſolum, quia lentis figuram & ſpeciem refert Phacoi-
des, ſed Marrubio ſimilem Praſſoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: mi-
ſcetq; cum ea, quæ priuatim & ſeorſum a Dioſcoride Saxifraga hoc ipſo uolumine deſcripta
eſt. Ex quo iterum ſuſpicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipſo uolumine a no-
bis eſt, non eſſe aliud in hoc ſcriptore eo nomine recipiendum: aut ſi ſit, quod ueriſimile ta-
men non eſt, uariantibus hiſtoria & medicina, bis de eadem actum fuiſſe non multo ante ſub
titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc ſub Empetri, quæ tota uox Græca eſt. Paulus
quidem Aegineta, qui totum in ſexto ſuæ medicinæ Dioſcoridem multa breuitate exſcripſiſſe
uidetur, Empetri manifeſte meminit, Saxifragæ autem nuſquam: quod non relinquendum
ab eo fuerat, ſi tunc in Dioſcoride Saxifraga legeretur, aut ipſe pro diuerſa eam recæpiſſet.
Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron eſſe, niſi diuerſa penitus utriuſq;
hiſtoria & medicina eſſet. Ob eam cauſſam peritioribus hoc relinquemus, certus de Saxifra-
ga inuenturis, quod recipiendum, conſtituendumq; ſit.

Reprehenſio Plinij in dijudicanda Saxifragia, & Em-petro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi naſcatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pitui
ta, ſcribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioſcorides modo: alias tamen ei-
dem ſubiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nul
lo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empe- B
trum, quod etiã Praſſoides appellatur, ſolis purgationibus. 6. libro utile
eſſe teſtatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur,
Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præſertim Dioſcoride tra
ditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerſo, quod uim purgatoriã habet,
nominis æquiuocatione deceptus, aſſcripſit.

PETRI COLLINVTII Apologia pro Plinio.

Empetrum a noſtris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosq; frangere: ac non id-
eo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc ſcripſerit. Hanc ei her-
bæ uim eſſe Plinius dicit magnus autor, atq; abunde laudatus: cuius ueram eſſe ſententiam,
& experimento compertum eſt, & hominũ opinione recæptum. Eſt enim Empetrum (quod Empetrum.
noſter Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratiſsima nunc habetur: & quam Ve-
netia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Baſichiam multi di Sampetra.
cunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipſius facultate Rumpiſaxum uocant, foljs ad Ru- Baſichia.
tam ferme accedentibus, uerum craſsioribus, acutioribusq;: flore, ſemineq;, quæ cum A- Batícula.
niſi, tum fœniculi ſpeciem in muſcarijs repreſentent: odore iucundo: ſapore inter acidum ſal- Rumpiſaxũ.
ſumq; cibi appetentiam prouocante. Naſciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus ma-
ritimis fere in ſaxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garga-
numq; tenditur promontorium: & in Iſtrorum cautibus, Liburnorumq; ſcopulis, unde plu-
rima in Venetos defertur: & ſatiua quoq; in Cœnobiorum hortis non facili cultura ſeruatur.
Certis quoq; rationibus adducimur, ut eam putemus eſſe, quam Marinam Batin alio in lo- Batis marina.
co Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum noſtri uocant. Nec Plinium
latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera poſuit, ramulis nigro colore uirenti-
bus, foljs filicis, mire calculos pellens, frangensq;: unde & nomen: non quod umbroſis pe-
tris (ut Græci forte putauerunt) parietumq; aſperginibus naſci illam uideamus. Non ergo
nominum ſimilitudine deceptus eſt Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerſo nomine Cal
cifragum, & Saxifragum prodidit, ſed Nicolaus noſter, qui nec Plinij uerba penſauit, nec
herbas ipſas (ut accuſatorem decebat) agnouit.

C Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Saxifragię herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt foliȝs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de sciſſuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uelut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

Alia quædam Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella quibusdam Saxifragia.

PANDECTARII.

Sanſifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

HIERONYMI herbarij.

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adhærent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, **Gryenkraut**, eo quod Ischiadi prȩcipue medetur. Tertia Alba, quę Miliũ solis, germanice, **Meerhyrſ**, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, **Schlutten / Boboꝛellen / Judenkyrſen**. de quo in Solano plura.

Quatuor spẽs Saxifragiæ.

Alkakengi.

D

TEMPERAMENTVM SAXIfragiæ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet dureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ ex DISCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.
Stranguriæ prodest.
Singultum sedat.
Calculos ueſicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex eodem DIOSCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

EX PLATEARIO.

Contra lapidem in renibus, & in ueſica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & diſſuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentũ quoq; ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex PLATINA lib. de Honesta uoluptate. A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petrosileno adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

De PIMPINELLA, θρύαλλις.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragię, pau loante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quę Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quę Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere. Macer lib. 5. Epistolarum. Temperamẽtum.

EMPIRICA quædam de PIMPINELLA.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accæpimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat. B

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra PHTISIM sic utitor.

Recipe Pimpinellæ cũ tenuissime puluerizatæ unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo sume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex PLATINAE lib. 8.

De Honesta uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen adeo comminuit.

C

HEPATICA.

1537.190

D

Edel Leberkraut. Hyrſtlee.

DE HEPATICA,
Rhapſodia XXXIIII.

¶ NOMENCLATVRA

Græca, λειχὴν.

Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.

Germanica, **Leberkraut.**

HEPATARIAM, ſiue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ eſt apud Dioſcoridem libro. 9. cap. λειχὴν. Verba Dioſcoridis ſunt. Lichen, quæ ſaxis eſt familiaris, aliquibus Bryon appellatur, aſperginoſis petris adhæret.

Paraphraſis, BARBARI, ſuper

DIOSCORIDEM.

Lichen, ſiue Lechen, eſt muſcus, ut hic, itemq; hærba alia naſcens in petroſis: nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, loogis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticã appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere diximus, Iecorariam, ſiue Ficatellam cognominãt, folio ſucci pleno, & craſſo:

Hepatica uni folia.
Ficatella.

IECORARIA. A

Leberkraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, liliꝝ pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accæpta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 113. B

de Hepatica.

Hazez alsacher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

PLATEARIVS, cap. 5.

Hepatica hærba est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est, & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius,

de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quæ in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoqꝫ lapidibus adhæret, foliꝭ inuicem pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stellarem hærbam uocant, Germanice, **Waltmeyster**: tametsi Campifolium uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutoni

C ce, **Guldener klee**, quod ipsum nascitur in syluis, & asperis.

IVDICIVM NOSTRVM.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has ιυκόντο pingeremus, a nobis desyderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abludunt, pulchreq; cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

TEMPERAMENTVM EX SERAPIONE.

Virtus eius prima, est, desiccare, idq; inmodice.

Altera est abstergere.

Tertia uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

VIRES ET IVVAMENTA

Emplastrum ex ea, cohibet mẽstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguæ quoq; apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

EX PLATEARIO.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericiam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiæ influentis.

EX IOANNE VIGONIO.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordei in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema repercutiendo spargunt & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumq; Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborãtibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

AVTORES.

Dioscorides.
M. Vergilius.
Ioan. Vigonius.
Hermolaus Barbarus.
Platearius.
Hieronymus herbarius.

De Linaria, Rhapsodia XXXV.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, πιρισιρεών. ψευδολίνον.

Latinę, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina. Herba urinalis.

Germanicæ, **Lynkraut. Harnkraut. Flachskraut.**

LINARIAM hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in collectaneis suis pharmacorum simplicium πιρισιρεών græce, & latine Cristam galli nobis traduxit: tametsi habeant & Verbenæ quædam eius nominis species. Nec plura etiam apud probatiores lego, nisi quod hanc ψευδολίνον, & Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille Simon, interqȝ utramqȝ mediam scilicet quandam speciem: quod Esula quidem lacteſcit, Linaria uero sine lacte sit. D. Io. Lotzer.

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gradu, habereqȝ uires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS Vires & Iuuamenta ei nuncupantur huiusce modi.

Eius, simulatqȝ Pimpinellæ succus erysipelata refrigerant.

Cancro quoqȝ, & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.

Per se indita hærba calciamentis, fertur totius corporis laborantis dolores reprimere & sedare. B

Aqua Linariæ cum media cortice Ebuli pota, quantitate nucis auellanæ, hydropicis mirum immodum eȷ́cit aquam per urinam.

Eadem oculis rubentibus salubris est, fero, & in ieiunio indita modice. Crebro id compertum haud parum multis.

C DE ESVLA, Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, πιτύουσα.
Latinæ, Esula.
Germanicæ, **Wolffsmilch.**

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter septem Tithymalorum species conscribi debere. Existimoq; esse, aut Cypariſſiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 4. Nec ea suspicio est tãtum, uerum in uetustissimo libro, a Bononiensi quodam medico de simplicibus Dioſco. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeãt, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria hærba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinę uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Mauriſebram uocant, officinę quoq; Esulam maiorem, quæ ubiq; crescit.

Quadruplici differentia cernitur. Quędam tenera. Quædam crassiore radice. Quædam maior. Quædam minuscula. Quæ autem uera Esula hodie habetur, Linariæ hęrbæ ſpecimen pręsefert.

Electio eius ex MESVE.

D Magnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantæ, est cortex radicis eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habẽs proprietates quinq; bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habẽs de rubedine aliquid, sicut Cassia proprie: et super quã iam prętęrịt medium anni. Recens uero mensis sui tantum, est mala. Nigra uero est perniciosa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radicis ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidæ complexionis est & siccæ in principio tertij. Et lac eius calidius. Et est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisiuum, subtiliatiuum, exiccatiuum materiarũ submersarum, liquefactiuum & apertiuum, disruptiuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulæ.

NOCET CORDI, hepati & stomacho, & disrumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscẽdo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomaticis, & hepaticis cũ eo. Et secũdũ et tertiũ nocumentũ corrigitur, acqrendo ei bonitatẽ cũ medicinis cõglu-

tinatiuis, & cõadiuuãtibus et conſolidãtibus: ſicut eſt dragagantũ ꝓprie: & gumi, & bdelliũ, & mucilago pſilĳ, & ſuccus portulacę, & ſimilia. Et quartũ nocumentũ eius tollit, permiſcendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentib9 aliquas. Et ex hoc facientibus apud me eſt, ut infundatur in ſucco Altaraxacon, aut in ſucco Endiuiæ ex pauco aceto, aut in ſucco Portulacæ, aut Solatri & aceto. Et ſi fuerit acetum decoctionis, aut infuſionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque ſigillant ei bonitates notas, & abſinthium ſimiliter, & aloe. Et dixit Iudæus. Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, exſiccetur. Reprimitur enim ſic a ſua malicia. Et dixit Ruffus. Si ſolutio per ipſum ſuperfluit, aut laborioſe fiat, ſedeat ſolutus in aqua frigida. Mihi quoq; uidetur uerbum inconueniens. Circumſtans enim frigidum includit, & cõadiuuat uirtutem medicinæ, & corroborat eam. Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulſionum, repellit materias, ſicut te ſcire fecimus. Succurrendum eſt igitur tunc, ſicut in canone diximus. Confectio pilularum de Alſebram conferentium hydropiſi. Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum partes quatuor, aloes partes quinq;, confice cum ſucco feniculi: aut Endiuiæ. Et eſt doſis earum a drachma una, & ſemis, uſq; ad tres. Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & ſoluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipſius. Et quidam cum carne citoniorum, & maſtice faciunt ſolutiuum bonum. B

VIRES, ET IVVAMENTA.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et eſt ex medicinis magnis ad hydropoſim. Verumtamen nocet hepati, & deſiccat corpus utentis ipſo. Et conſumit ſperma, & lac eius hoc uehementius facit. Et facit cadere in febres.

DOSIS EIVS.

Corticis radicis eius a Caractis. ĳ. uſq; ad. vĳ. Et lactis eius a Caracto uno uſq; ad tres.

VSVS ET ADMINISTRATIO
Eſulæ ex Plateario.

Eſula calida & ſicca in tertio gradu. Frutex eſt, cuius radix tantum uſui competit medicinæ. Cortex radicis eius ſi in uere colligitur, per biennium in magna efficacia ſeruatur. Melius eſt tamen, ut ſingulis annis renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principaliter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericiam ſuo acumine purgat. Poſt Scamoneã utilior eſt Eſula, & ſecurius poteſt dari. non enim eſt multum abominabilis, ut quaſi indignetur inde ſtomachus quandoq;: ſed tunc tegula calida ſuperponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralisim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iste Petruncelli. Recipe scrupul. v. Esulæ, & modicum cinnamomi. semen fęniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo sorbili datus in brodio, uel cum iuscello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: inięciatur per clystere cum aqua salsa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus feniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulę, & zuccaro, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & alijs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuuntur ex Esula prædicta.

D EX IOANNE VIGONIO.

Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerrucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 2. dict. pityusa, & capite de Tithymalis.
Mesue, lib. simpli.
Serapion cap. ccclxxi.
Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapsodia XXXV. A

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, μαλάχη. κηπευτή. ἄνθεμα.

Latinæ, Malua hortensis. Lien capræ. Muris urina.

Vulgares, **Bappelen.**

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

IN MAGNIS laudibus Malua est utraq; & satiua, & syluestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e syluestribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo seruntur, pinguius faciunt.

THEOPHRASTVS DE MALVA, quæ Ibiscus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem B
Ibisci posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoq; humorem posueris. Constat Ibiscum folio Maluæ, maiori tamen, pilosioriq;, caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vsus eius ad rupta, & tusses, uino dulci, & ad ulcera in oleo.

De eadem APVLEIVS cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aelcomolochen, alij Molochen agriã, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophyllon. Itali Ibiscum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

IDEM de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Grçci, alij Aelcomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubiq; in locis cultis.

ALIA ALTHEAE HISTORIA ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibiscum uocant, in syluestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba, Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ ALCEA dicitur, quam ego puto eam esse, quæ hodie herba Simeonis, uulgo **Sigmundts wurtz** uocatur. Ex eodem DIOSCO. lib. 3.

Alcea syluestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinq; aut sex, cum plurimum cubitales.

C Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis ſpe-
ciebus Maluarum, & autorum explicationes. Et primo
HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua, inquit, culturæ opera, intra ſextum, ſeptimumq; menſem gran deſcit in arborem, haſtarum, baculorumq; uſu in Arabia, Mauritania quoq; Lixi oppido æſtuario, ad Heſperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum ſumma: quæ amplitudine folij diſcernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in ſatiuis. Alteram ab emollien-
do uentre dictam putant Malachen e ſylueſtribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Eſt & quæ unicaulis naſcitur, Mo-
nocaulos ex facto cognominata. Omne ſolum in quo ſeruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, ſiue Anaden-
dromalache dicitur, & Ibiſcus, uolumine tertio differitur. Eſt & Alcea, huius fere generis ſeorſum indicanda.

Malua Mono caulos.

IDEM rurſum in ALTHEAM.

Medici Altheam uocando, ut Theophraſtus inquit, Maluam ſylue-
ſtrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibuſdam Ariſtalthea dici-
D tur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiſcus, ſiue Ibiſcus. Quanquã Plinius Altheam ab Ibiſco ſeparauit, in medicinæ uſu. Ibiſcus inquit a Paſtinaca gracilitate tantum diſtat: damnatus in cibis, & medicinæ dum taxat utilis: quam Græci μελάχην, inquit ἀγρίαν uocant, & aliqui Piſtolochi am. Altheæ folium Maluæ a Theophraſto redditur, ſed grandius & pi-
loſius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruoſaq;, ſemen Mal-
uæ, guſtus quoq; caulium, ut Maluæ.

MARCELLI VERGILII
explicatio Altheæ.

Nihil Althea græcis aliud eſt, q; ſi a medendo medicam ſimpliciter dicas: quibus ἀλθόν in medicina pharmacũ, remediumq;, & ἀλθαίνειν, uerbum, mederi eſt. Nec aliter in Theriacis ſuis Nicander ἀλθαίντα, aliquid ſæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri menſe Ibiſcum dici, his uerbis teſtatur. Altheæ, hoc eſt, Ibiſci folia. &c. Vtiturq; ea, ut uerbis eius utamur, ut ex mol li forte uinum fiat. Theophraſtus ſylueſtrem eſſe Maluam lib. 9. de Plantarum hiſtoria confir-
mat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero ſylueſtrem Maluam appellant. Galenus A-
nadendromalachen uocauit, quaſi arboream, ſiue arboreſcentem Maluam. Plinius diuerſis lo
cis. 19. 20. &. 21. uoluminibus, plura Maluarum genera deſcribens, non ſatis certam earum hi-
ſtoriam tradit. Nos Græcos, & hunc præſertim ſcriptorem ſecuti, præcipua duo Maluarum
Maluæ gene-
ra duo.
genera fecimus, alterum ſecundo, alterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipſa a quibuſdam iterum diuidi, & in utroq; genere ſatiuam, & ſponte ſua naſcentem nu-
merari. In priore illa hortenſem, qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis naſcentem: ut
runc in Maluæ commentationibus noſtris longius diximus. In poſteriore hac ſylueſtrem eſſe
quæ duabus illis undiq; procerior ſit, altiusq; a terra erigatur, & in hortis conſita arboreſcit,
multoq; maiores flores, nec minore ambitu Roſarum profert. Verumtamen quæ artificio &
opere humano melioreſcũt, diuerſi generis ob id cenſenda non ſunt. Deſcripſit Altheam hanc
Theophraſtus eodem libro. Quodq; in nullo Maluæ flore, quod hactenus ipſe uiderim, aut
ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos ſcimus, quo modo naturæ, & alijs ſcri-
ptoribus in Malua color ille reſpondere poſsit. Oſtendit quotannis in omni Malua natura in-
ter ruborem, & purpuram ſplendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod eſt, Roſæ ſimi-
le dicit eſſe, neq; ad formam magis, q; ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus
dirimendam inter Theophraſtum, ſcriptoresq; alios tam grauem litem relinquamus.

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM BARBARVM. A

Alcea caulibus folioſis. Naſcitur in pingui ſolo, nec ſicco: quam & Periſtereon cognominãt, a ſimilitudine foliorum, ut conijcio. Ipſam quoq; Leonis caudam, qua multum pollet animal íd, Homero, Catullo, & Plinio teſtibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibuſdam placet: q̃ herba díphthorgum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis eſt, e qua radij fiant textoribus: unde & nomen. Leonis cauda. Cercis.

De eadem rurſus MARCELLVS VERGILIVS.

Breuis in antiquis Grecorũ medicis Alceæ huius hiſtoria & medicina eſt. Nec Plinius aliter a Dioſcoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuiſſe nolumus, in antiquiſsimis Latinis codicibus coniunctam ſuperiori hanc eſſe, unoq; capite de utraq; agi. Quod feciſſe congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agreſtis quidem diſtrahendi, & molliendi clementer particeps eſt potentiæ. Hortenſis uero, quadamtenus plus aquoſæ humiditatis admittit, eatenus poteſtate imbecillior eſt. A barbaris frigida in primo, humida uero in ſecundo pronunciatur.

DE IVVAMENTIS MALVARVM & uulgatæ Maluæ ex Dioſcoride lib. 2.

Satiua eſui longe aptior ſylueſtri. Stomacho aduerſatur. Aluum iuuat, ſed multo magis caules.

Interaneis, & ueſicæ utilis. B

Cruda folia cum ſalis exiguo manducata, ægylopas ex melle ſanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra ſalem utendum eſt.

Contra aculeatos apium, ueſparumq; ictus, illita efficax eſt.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Vlcera manantia in capite, furfuresq; cum urina ſanat.

Sacris ignibus, & ambuſtis decocta folia, tritaq;, utiliſsime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uuluas inſeſsione mollit.

Prodeſt eroſionibus ueſicæ, & inteſtinorum, uuluæ, ſedisq;, clyſtere infuſum.

Ius decoctæ cum radice ſua, contra omnia uenena auxiliatur, ſi contínuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morſus remedio eſt.

Lac euocat ſemen in uino potum: addito Loti ſylueſtris ſemine, ueſicæ cruciatus lenit.

IVVAMENTA eius, quæ Althea dicitur, ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulſa, in potu efficax eſt contra uulnera,

C parotidas, abſeſſus, mammarum inflammationes, attritus ſedis, inflatio-
nes, neruorum rigores. Siquidem diſcutit, & excoquit, rumpit, & ad cica
tricem perducit.

Cocta, ut dictum eſt, adiecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthina-
ue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluæ inflammationes, prædulio-
nesq; in peſſis ſubdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluæ, reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctæ ſuccus ex uino potus, ſuccurrit urinæ difficultati, calculoſo-
rum cruditatibus, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore.

Viride ſemen, ſiccumq; tritum, uitiligines in ſole peruncta emendat.

Eodem cum oleo peruncti, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuiũ.

In poſca, aut uino decoctum bibitur contra omnes ueſparum, apum, ſimiliumq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur.

Conſtat, aquam trita radice addita, ſub diuo addenſari.

IVVAMENTA Alceæ ex DIOSCORIDE.

D Cum uino, aut aqua potæ radices, dyſentericis, ruptisq; medentur.

Empirici in uſu habent ad Collyrin: dicuutq;, uel ſuſpenſam eam a pe
ctore, caligantibus oculis prodeſſe.

Maluarum omnium IVVAMENTA ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue ſcorpio-
num, ueſparum, ſimiliũq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, qua-
libet earum peruncti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impo
ſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos o-
mneis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potę. Decoctæ uero cum
radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uo-
„ matur. De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maxime, ſi quotidie quis
„ ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis ca
riturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas,
& ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mo-
bilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat
punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas, panosq;, ad-
dita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a
pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata
in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis
diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias The-
bana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs ea
rum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtiq; conſtat, par-
turientes folijs ſubſtratis celerius ſolui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in ui A
no decocta hemina. Quin & ſemẽ tritum adalligant brachio, genitale nõ
continentium. Adeoq; eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen Vnicaulis aſper=
ſum genitali fœminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tra=
dat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenaſmo & dyſentericis utiliſſime
infundi. Item ſedis uitijs uel ſi foueantur. Melancholicis quoq; ſuccus da
tur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitiali
bus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione & torminibus, aut opi=
ſthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & ambuſtis,
decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum
pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & ueſicæ, & inteſtinorum roſioni=
bus. Vuluas & cibo & infuſione mollit in oleo: ſuccus decoctæ, pori me=
atus ſuaues facit. Altheæ in omnibus ſupradictis efficacior radix, præci=
pue conuulſis ruptiſq;. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas
& parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia de=
cocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̃libet pernicioſæ tuſ
ſi citiſſime medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibuſq; defectu ſan=
guinis, radicis decoctę ſuccum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum B
melle & reſina, item conuulſis, luxatis, tumentibus, et muſculis, neruis, ar
ticulis impoſuit. Et aſmaticis, ac dyſentericis in uino bibẽdum dedit. Mi=
rum, aquam radice ea addita addẽſari ſub dio, atq; elacteſcere. Efficacior
autem, quo recentior.

Ex IOANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarũ, uel pulli, cum farina ordeacea, uſ=
q; ad ſpiſſitudinem ſolidam: deinde piſtata cum duorum ouorũ uitellis,
& oleo Violarum in quantitate ſufficienti, & parum croci, omnia ſimul
miſcendo, apoſtematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tã
in reſoluendo, q̃ in maturando, ſi natura maturationẽ tentare uoluerit.

Ex PLATEARIO.

Contra calida apoſtemata in principio folia Maluæ terantur, & ſuper=
ponantur. Ad maturandum terantur cum aſſungia porci recenti: & ſu=
per tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem ſple=
nis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad ſomnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & come=
ſta ſoluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris conſtipationem.

Ex aqua illius fiat clyſter mollificatiuum competens.

Ad menſtrua prouocanda certum experimentum. Radix ipſius ad
modum digiti groſſa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum,
& ſuperſpergatur puluis ſcamo, & ſuperponatur: ungatur tamen prius
cum melle, ſi uolueris.

Maluauiſcus plus mollificat & maturat, ſola folia & magis radix trita

Cum assungia, aliquantulum calefacta & superpositа, apostemata matu-
rat, duriciem relaxat & mollificat. Hærba etiam cocta cum radice, fere ad
consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quę superpo
sita apostema maturat, durum relaxat & remollit

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad predicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius hęrbę, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem sacellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satu Maluæ ex PALLADII lib. 10. de mense Octobri.

Hoc mense Malua serenda est, quæ occursu hyemis ab incrementi lon
gitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Leta-
mine transferuntur plantæ eius, cum cœperint folia quatuor habere, uel
quinę. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim
translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito
erigantur in caulem, in medio earum glebulas conserunt, aut lapillos. Ra
D ra ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Sic liberandæ sunt hærbis, ne
motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radi-
ce, sessiles fient.

CONDITVRA Maluæ ex PLATINAE lib. 9. de honesta uoluptate.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam
inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda
Maluæ gene- sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, & utraq; lau
ra duo, danda. Quæ Althea dicitur, ꝙ alte surgat. Amplitudine foliꝝ discernan-
tur. Satiua minor, hãc Græci a molliendo uentre μαλαχὴν uocauere. Omne
solum in quo seritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærba contra omnes
aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris a-
rachnei. Quin & trita cum oleo, cutiq; extensa, hominem ab iniuria tali-
um bestiolarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit.
Ferunt hominem omnibus morbis carituru ̃, si qualibet die ex succo
Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quanq; stomacho aliquan
tulum inutilis) contra bilem atram, & eam maxime, quę iam ad insaniam
ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, & in patinã more aspa-
ragi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur & eodẽ mo
do flores. Nec insalubre hoc genus conditurę habetur: cum & calculosis,
& inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Coriandrum. A

Coriander.

DE CORIANDRO
Rhapsodia XXXIIII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, κόριον. κορίανον.
Latinę, Corium. Corianum. Coriandrum.
Germanicæ, **Coriander.**

De ratione nominis Coriandri M.

VERGILIVS.

CRediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen feciſſe Cimices, q̃s folia ei9 & caules olent. Et qm̃ inſectū id greci Corin uocēt, ideo olentē eos plantā Corion nominauerint. Sunt contra, qui q̃ Corian nō greci frequenti9 q̃ Coriō Coriandrū uocent, nō a Cimicibus, ſed quaſi Coriamblon. i. hebetātē oculoꝝ pupulas dictū fuiſſe uelint. κόρην em̃ oculi pupulā, & ἀμβλύνειν hebetare ĩdē greci dicunt. Qd' q̃ uerū ſit, peritiores intelligent. Ab hoc em̃ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omniū eius appellationū prior illa in hoc, & alĩs medicinæ ſcriptorib9 frequentior eſt. Alterā illā in cōmuniore ſermonis uſu fuiſſe, indicat in eqtibus ſuis Ariſtophanes. Quocūq; aūt nomine uocet, nota omnibus planta eſt, ſemenq; p̃cipue; ideoq; nō ultra a nobis tractanda. Numerat ab hoc ipſo ſcriptore. 6. uolumine

Citer uenena: odoreq; p̃ſertim deprehẽdi, q̃ ſimilis uiuenti Coriandro toto corpore ſentiat. Meminit & Nicãder in Alexipharmacis ſuis, quo loco interpres ei⁹ ſylueſtri Coriãdro ueneni maleficiũ ineſſe ait: q̃d ab eo deſcribit latioribus longioribuſq; folijs, multis adnatis, & numeroſa radice, copioſoq; flore. Quod neſcio an uerum ſit: teſtante Plinio. 20. uolumine eiuſdem numeri capite, non inueniri inter ſylueſtria Coriandrum. De eo iterum in. 6. agendum nobis erit.

Εικὼν CORIANDRI.

Radice breuiuſcula hęrba eſt, admodũ fibrata, caulibus, ramiſq; multis, nudo ſemine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum ſaleſcit.

De ſatu Coriandri COLVMELLA lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymũ ita uti ſata ſunt, ſua ſede im̃ota permanent: neq; eſt eorum cultus alius, q̃; ut ſtercorata runcẽtur. Poſſunt autem, non ſolum Autumno, ſed & Vere conſeri.

Eadem fere PALLADIVS Martio menſe.

Ab hoc menſe, uſq; in Octobrem totum Coriandrum ſeritur. Amat terrã pinguem. Sed & macro ſolo naſcitur. Semen melius putatur, quod uetuſtius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olere quocumq; naſcitur. Semen melius putatur quod uetuſtius fuerit.

De Coriandri TEMPERAMENTO.

Vim refrigeratoriam habet: ut inquit Dioſcorides. Galeno & alijs apparet ex contrarijs uirtutibus conſtare.

D VIRES & iuuamenta eius ex Dioſcoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & ulceribus quę ſerpunt medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua paſſa, teſtium inflammationes, carbunculoſq; ſanat.

Cum faba freſa, ſtrumas & tubercula diſcutit.

Tineas interaneorum expellit, ſemen cum paſſo potum.

Genituram adauget.

Largius tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet. Quare continuo & copioſiore uſu abſtinendum.

Succus cum ceruſa, ſpumaue argenti, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Ex PLINIO lib. 20. capite. 20.

Valet contra ſerpentium genus unum, quod amphiſbænas uocãt, potum, impoſitumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidaſq;, & puſtulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectioneſq; cum melle, aut uua paſſa. Panos uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, ſolutionem uentris ſtringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubẽt aliqui ante acceſſionem, uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante ſolis ortum ceruicalibus ſubij̃ci efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoq; quæ ſerpunt, ſanat cum melle, uel uua paſſa. A

Item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epipho-
ras oculorum, uentris & inteſtinorum fluxiones.

Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.

Pellit animalia interaneor, cum mali punici ſucco, et oleo ſemẽ potũ.

Xenocrates tradit rẽ mirã, ſi uera eſt. menſtrua contineri uno die, ſi u-
num granum biberint fœminæ: biduo, ſi duo: & totidem diebus, quot
grana ſumpſerint. M. Varro, Coriandro ſubtrito cum aceto, car-
nem incorruptam æſtate ſeruari putat.

EX MACRO.

Depellere uentre
Lumbricos, tineaſq; ſolet, ſi trita bibatur
Cum uino: uel ſi mixta ſumatur aceto.

EX IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt eſſe frigidum & ſiccum: quidam uero calidum. Ab effectu ẽ
cognoſcitur calidum eſſe: quia uẽtoſitatem & ſchrophulas reſoluit. Ex alio enim latere oſten-
dunt eſſe frigidum & ſiccum. Quia ſumptum poſt cibum, cibi uapores compeſcit, & uapores
ad caput aſcendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarũ, & oleo roſaceo, & myr-
tino, ad ignem de omnibus faciendo emplaſtrum ſolidum, apoſtemata teſticulorum calida po-
tentiſſime reſoluit, dolorem mitigando.

Et ſuccus eius, cum ſucco Lactucæ & Plantaginis, & albumine oui, & oleo roſato ompha-
cino, omnibus ſimul conquaſſatis, apoſtematibus calidis & hereſypelatis, uehement opitulat.

EX APVLEIO capite. 10ȝ.

Mulier ut cito pariat, Coriãdri ſeminis grana. u. aut. 13. in linteolo mun- B
do de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur ſiniſtrũ, ppe inguen
teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito ſoluatur, ne
inteſtina ſequantur.

De NOCVMENTIS Coriandri ex Dioſco-ride libro ſexto.

Non poteſt ob odorem latere Coriandrum. Vocem hauſtum exaſpe-
rat, & ebrietati ſimilem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpo-
re eius qui id hauſit, Coriandri etiam odor ſentitur.

De eius CORRECTIONE.

Remedio eſt, cum Irino oleo, quo in alijs prẽmõſtratum eſt modo, id
eduxeris, cum abſinthio meracum uinum: nec itidem per ſe potum utile
eſt. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum putamina inſe-
ipſa confracta, tritaq;, & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipſa per ſe
bibitur, ſalſumq; gallinaceorum, anſeriſue eſculentum ius, & cum lupina
paſſum.

AVTORES.

Dioſcorides lib. 3. cap. 62. Palladius. Plinius lib. 20. cap. 20.
Apuleius cap. 10ȝ. Macer. Ioan. Vigonius.
Columella lib. 12. cap. 3.

C BASILICVM.

D

Basilien kraut.

DE OZYMO Rhapsodia XXXV.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὤκυμον.
Latinæ, Ozymum. Basilicum.
Germanicæ, **Basilienkraut.**

PLACITA AVTORVM de Basilico.

NOMEN OCIMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odorata & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζειν, quod est, redolere. In hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum precipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli-

nius libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus Maias Ozyma seruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter inculcatur pauicula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquas, plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius. A

Cum bene discincto cantauerit Ozyma uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymũ esse, quod Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocima dici debent. Nos Ozymum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabularia numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypanis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocimo uero libro decimooctauo. Ozymum. Ocimum.

Controuersia de OCIMO ex PLINII lib. 20. cap. 12.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoq; capras id aspernati. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uero, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimo tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conuenire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere Ocimi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Rutam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. Inflationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi, Ergo etiam Cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Plistonicus. Aliqui & renasmo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoq; & equis, asinisq; admissuræ tempore ingeritur. B

DE ALIO OCIMO, QVOD est pabuli genus, idem PLINIVS lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi defecta, antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumno misceri, & seri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uocitatum Ocymum, boumq; caussa seri solitum, Varro appellatum a celeritate proueniendi, a græco quod est ὠκύς dicunt.

IDEM DE OCYMO lib. 19. cap. 7.

Nihil Ocymo fecundius. Cum maledictis ac probris ferendum præ-

Cipiunt, lætius proueniet.

De eius satu, COLVMELLA in hortu suo.

Tum quoq; procisso, riguoq; insperſa nouali,
Ozyma comprimito, et grauibus denſato cylindris,
Exurat ſata ne reſoluti pulueris æſtu,
Paruulus aut pulex irrepens dente laceſſat,
Neu formica rapax, populari ſemina poſſit.

De Ozymo ſcitu quędam digniſsima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum prorumpit e terra celerrime, floret particulatim, contra q̃ olus: cæterum, primo parte inferiore, demum ſuperiore: quo fit ut diutius quoq; floreat. Quemadmodum Faba, & Heliotropium. Radix una deſcendit in altitudinem craſſa, & admodum lignoſa. Cæteræ a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vini Ocimo aqua datur meridie: cum cætera matutinis rigentur. Feruenti quoq; aqua ſparſum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbeſcit. Differre uidetur Ocymum ab Ocimo, q̃ Ocymum pabuli & fraginis quoddam genus eſt uocatum: ab ocys uerbo, quod ualet cito, ut Varroni placet: ſiue ab eo quod citat aluum bubus, & ideo ijs datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocymum, ſed ſiſtebat eo bubus aluum. Id erat e ſegete uiridi deſecta anteq; gelaret. Quã q̃ manibus carpendum, non falcula ſecandum, ut renaſcatur Ocymum, Cato præcipit. Sura Manilius, aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugerum: melius & auena Græca, cui non cadit ſemen, addita miſceri, & autumno Bouum cauſſa ſeri ſolitos: hoc apud antiquos Ocymum uocatum. De Ocimo ſunt qui ſcribant capras id aſpernari, & inſaniam facere. Tritum ſi operiatur lapide, Scorpionem gigni. Manipulo eius cum cancris decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id eſitare, alij uolunt. Habetur & ſylueſtre Ocimum, quod aliud eſt q̃ Acinos. Q̃z q̃ Acinos, quemadmodum & Ocimoides a Romanis Ocimaſtrum uocari Dioſcorides exiſtimat. Illud monendi ſumus, de ſylueſtri Ocimo nihil ſcripſiſſe Dioſcoridem, de Ocimoide nihil Plinium. Martialis de Ocimo ſcripſiſſe remiram dicitur: q̃ modo purpureos, modo albos, modo roſeos flores pariat: & ſi ex eo ſemine frequenter ſatum ſit, nunc in Serpyllum, nunc in Siſymbrium abire ſolitum. Recentiores Græci, qui de Ruſtica re ſcripſerunt, Baſilicon, & Miſodulon appellant Ocimum: tantamq; cum eo fœminæ diſcordiam ineſſe prædicant, ut ſi pultario ſubiectum ſit, nec mulier id ſciat, futurum, ut nunq̃ cibo manus admoliatur, priusq̃ ſubductum fuerit: ut fortaſſe huc alluſerit Perſius poëta illo uerſu.

Dum ne deterius ſapiat Panutia baucis,
Cum bene diſcincto cantauerit Ocima uernæ.

Pro, excantauerit, hoc eſt, cantando excluſerit. Nam & Varro, Plautusq;, ut ait Nonius, Excantare uſurpant pro excludere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocatam legimus in comœdijs: ſicut aliam Abrotonum: quo & Themiſtoclis mater fuit nomine. Quanq̃ ſunt qui Euterpem uocatam ſcribant, & aliam Thryallidem, & aliam Siſymbrium: & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinem.

D

Ocimum.

Ocimum ſylueſtre.

Ozymi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Eſt Ocimo quemadmodum & plæriſq; alijs, in ruris & hortorum diſciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleficio enim & iniurijs melioreſcit. Vtq; illa infortunio aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex ſuo cenſu amittit, ſed quod in ferro, metalliſq; alijs fit, longo attritu ſubinde magis nitet, & ſpecioſior plærunq; emergit: Sic etiam non diſsimili ratione Aſparagus lætior in cenſus prouenit. Gaudet calcari, & atteri pede crocus, pereundoq; lætior prouenit. Criſpum nunquam in hortis fiet Apium, niſi cum eſt natum incrementum eius, ſuperuoluto cylindro coërceat olitor. Rutam dum conſeritur, maledictis proſequuntur qui adſunt: nec aliter maiore bonitate naſci id olus antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum eſt: gaudetq; & ipſum cum obrutum terra ſemen eſt, pauicula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam ſi terram ſuſpenſam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodq; uix credat aliquis, feruenti aqua conſperſum, celerius etiam prouenit.

Pronunciata Barbarorum de Ozymo. A

Iudicium SIMONIS GENVENSIS.

Ozymum, id eſt, Baſilicum, multas habet ſpecies. Nam eſt commune, quod ubiq; inuenitur, latis foliis. Et eſt Gariofilatum, ſtrictioribus foliis, & minoribus Gariofilis, redolens, & citratum, omnibus fólijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARII.

Ozymum quoddam eſt Gariofilatum, quoddam cõmune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrarium uocatur. Ozymum Gariofilatum, eſt illud quod ab autoribus laudat: Citrarium, & commune uituperatur. Gariofilatum competit medicinæ, & herba, & ſemen: cum autem ſimpliciter ponitur in medicina, ſemen debet intelligi, & potiſſimum in electuarijs: ſed in unguentis & emplaſtris herba intelligitur. Kruſz Baſilien Groſſz Baſilien.

HISTORIA OZYMI EX

Serapione cap. 156.

Ozymum Gariofilatum ſecundum Iſaac Ebenamram, folia habet pårua, quoꝝ color eſt inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbæ eſt ſimilis odori Gariofilorum: & ſtipes eius eſt quadrangulus, cuius color eſt, ſicut color foliorum ipſius: & ſemen eius eſt minimũ, nigrum, & colligitur in menſe Iunio. Kruſz Baſilien C

Ozymum non Gariofilatum, eſt arbuſtum paruum, & habet folia coloris nigri, ſimilia foliis Herendarog, maiora & latiora. Cap. 157.

Domeſticum Ozymũ, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius eſt albus: & ſemen eius eſt, ſicut ſemen Ozymi, & eſt calidum & ſiccum in ſecundo. Aperit opilationes cerebri, & confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teſte Hippocrate lib. de rõne uictus, & lib. 1. de paſſionibus, quæ accidunt homini extra corpus, ſiccat, calefacit, & ſiſtit: cenſetur inter ea quæ confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Baſilicon eſt calidum & ſiccum in primo. Habet aũt aromaticitatem et ſtipticitatẽ, cum ſubtilitate. Præter hæc etiã eſt in ipſo ſuperflua humiditas. Lętificat aũt cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, ſtipticitati & ſubtiliationi aſſociata. Finaliter tamen uſus eius, non eſt in lętifitatione laudabilis. Quoniã ſubſtantia nutritiua, quę eſt in ipſo, contrariat ipſius medicinali ſubſtantiæ. Etenim ſubſtantia medicinalis efficit quæ dicta ſunt: nutrimentalis uero ſanguinẽ turbidum atq; melancholicum generat: & illa ſuperfluitas inſuper quæ eſt in ipſo, cauſſat inflationẽ in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copioſiore cibo oculorũ aciem hebetat.

C Aluum mollit.
Spiritum mouet.
Vrinam pellit.
Lac euocat.
Aegre tamen conficitur.
Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.
Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.
Succus uisus caliginem abstergit.
Destillationes exiccat.
Semen potum conuenit insanientibus, difficili urinæ, inflatisq;.
Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.
Quod idem herba efficit.
Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.
Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.
Aphri autem adijciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

EX SERAPIONE.

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepati & cordi.
D Dixit Alenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.
Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorroidibus.
Dixit Alcalamẽ. Et magis temperatum cũ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

EX PLATEARIO.

Contra fluxum uẽtris ex frigiditate factũ ualet, cũ modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.
Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.
Idem facit cocta in uino & oleo.
Eadem fere Constãtinus. Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.
Columella in horto suo.
Simon Ianuensis.
Baptista Pius.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Platearius.
Scriptor Pandectarum.
Serapion.
Auicenna de uiribus cordis.
Platina lib. de honesta uoluptate.

Lilium Conuallis, uel syluestre Lilium. A

Meyenblümlin. B

DE LILIO CONVALLIS, VEL LI lio syluestri. Rhapsodia XXXVI.

¶ NOMENCLATVRA.

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, Meyblümen.

LILII Conuallij nomen apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioscoridem nusquã, quod equidem obseruarim. Quamobrem tantisper hic uulgata Herbaria morati sumus, donec uel ex lectione nostra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdiscere mus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario ausu, nouare quicquam, uel priuato nomine inscribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles saltem coniectaras haberemus. Vt dicam tamen quod sentio, mihi unius generis multæ species esse apparent, Narcissus, Flores Martij, alba illa Ligustra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quasdam syluestres, quasdã quoq; domesticas, quasdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consuluimus, magis mutos reperimus & pisces. Mirum, tanta sibi polliceri
„ purpuram, experimentaq; per mortes agere, & tamen hæc minima, ac
„ uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII Conuallis.

Omnes frigidæ ac humidæ complexionis affirmant, refrigerareq;, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq; spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreniticis, & crebro in syncopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoq; tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq; si uicibus aliquot faciας cum illius aqua.

D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq; sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONVALLIS sic parato.

Recipe uini ueteris optimi, atq; plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus. xo. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulę modicũ, piperis triti identidem. Nihil hoc uino preciosius.

„ Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat,
„ & uires cordis mirum in modum coadiuuat.

Brunwurtz.

t

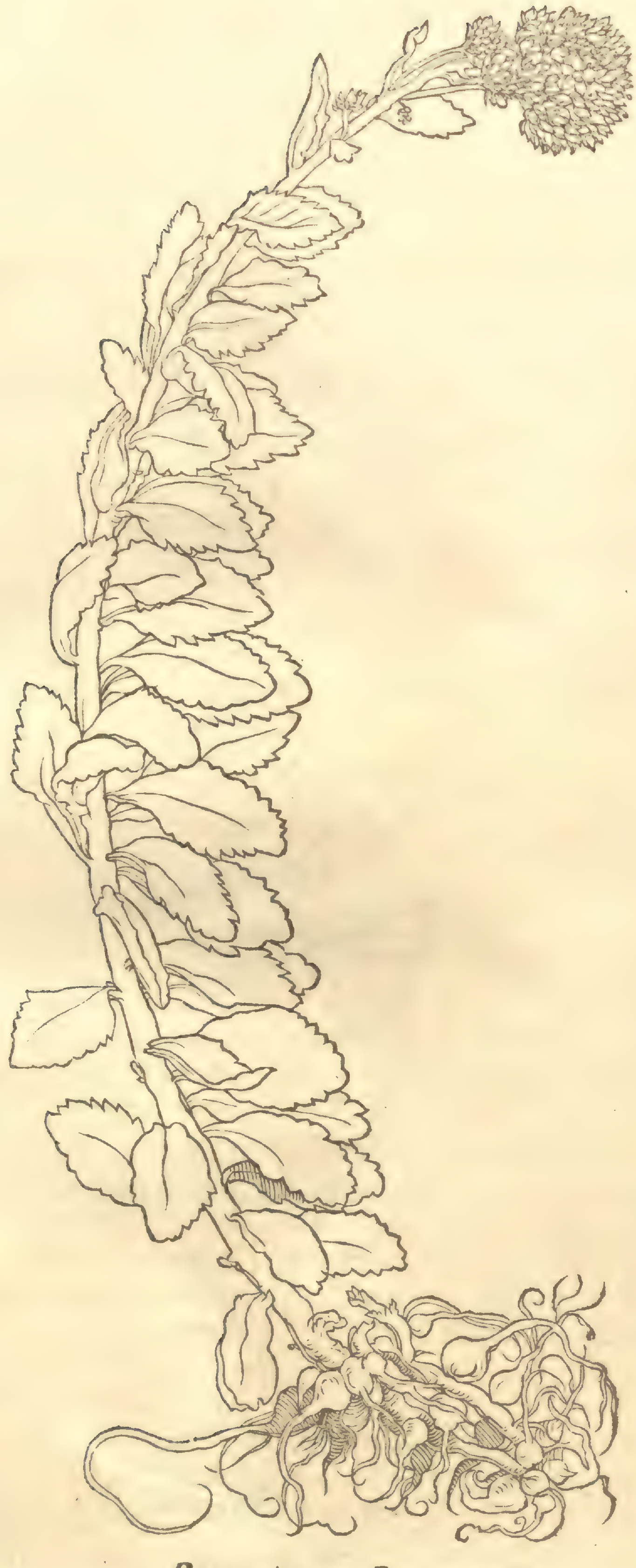

Fotzwein. Fotzzwangk.

FICARIA. A

Fygwartzkraut.

DE SCHROPHVLARIA, B

Rhapsodia XXXVII.

NOMENCLATVRAE Maioris,

Latinę, Schrophularia maior. Castrangula. Vrtica mortua.
Germanicæ, **Sawwurtz. Fickwartzenkraut.**

MINORIS.

Latinæ, Ficaria. Millemorbia.
Germanicæ, **Pfaffenhödlin. Fyckwurtz.**

MEDIAE.

Latinę, Schrophularia media.
Germanicę, **Knabenkraut. S. Johañskraut. Wundtkraut. Fottzwangk. Gauchgeyl. Fotzwein.**

IVDICIVM ÖTHONIS
de Schrophularia.

SCROPHVLAREM hærbam, quæ sit apud Dioscoridem, ut pronunciare temere nõ ausim, ita radix palam indicat, inter testiculares, & glandulosas censendam. Nulla tamen testicularium apud Dioscoridem descriptio adhuc mihi satisfecit. Quare Barbaros tantisper moratus sumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quispiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. s. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuensis sic. Schrophularia herba quædam dicitur, uel Simon Ianuensis.

C ideo, quia circa radicem quaſdam tuberoſitates, uelut ſchrophulas habet: uel quia ualet ad ſchrophulas delendas. Habet folia ſimilia Vrticę, ſed maiora, & ſubnigra. Similiter & tota planta, ſtipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana ſubnigra. Hæc Millemorbia, a quibuſdam Caſtrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ ſimilia habet, non tamen urentia.

Millemorbia Caſtrangula. Ficaria. Vrtica mortua.

PANDECTARIVS de Minori Schrophularia.

De ſiac uide infra in Cheſidonio minore, cui congener uidetur.

Teſticulus ſacerdotis, uel Zemac, herba eſt ſuper terram expanſa. Cuius folia ſunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix teſticulis pariuis plena, & albis. A Maio menſe diſperit, nec amplius cernitur.

De Media Schrophularia HIERONYMVS herbarius.

Schrophularia media, creſcit foliis pinguibus, rotundis, colore glaucis, ſucculentis, caliculo palmi unius & ſemis, radice tortuoſa, & nodoſa. Germanis uulgo uocatur **Knaben kraut**, **oder Wund kraut**, **Gauch heyl**. quanquam eſt & alia herba eius nominis, **oder s. Johañs kraut**: quoniam deſinit, et apparet a feſto D. Ioannis, abditq; rurſum in terram ſe. Id ita habere, emperico illi lubens crediderim. Tametſi me non fallat, alios inter Cõſolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus eſt Theobaldus noſter Fettichius.

The. Fettichius.

TEMPERAMENTVM.

D Minor calida eſt, & ſicca, ut inquit Vigonius.

IVVAMENTA.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuſcula, tam illitæ quam potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quę lepręquendam aſpectũ habet.

Puluis radicis Maioris, melli intritus, uel pollini farinę triticeę mixtus, cum optimo uino ueteri, ſimulatq; glutitus, ſi mox in lecto decũbas, primũ ſudores eliciet, inde ſchrophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

REMEDIA Mediæ Schrophulariæ.

Media uulneraria hærba eſt: nam uulnera recentia præſentiſſime glutinat & conſolidat.

Proinde ſanguinem ſiſtit illius ſuccus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit conſcreſcere carnium fruſta conciſa.

Certe emperici ad muliebria pudenda conſtringenda, quo uirginitatem reſtaurent corruptis, ea utuntur.

Kuchenschell. Hacketkraut.

OTHO BRVNNFELSIVS.

CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent plane uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdum seruiendum esse scenæ κῲ καιρῷ λατρεύειν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remoraretur, ne interim ociose agerent & prela, coacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, preterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem preberent doctioribus de ijs deliberandi, q̄

Cut catalogum noſtrum explerent, quem oportebat eſſe notiſſimum.

De prima hac ab empericis id compertum habemus, quod uulneraria ſit herba.

Secantur folia eius nòn ſine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illaqꝫ per alembicum deſtillata, aquam uulneribus mundificandis, curandiſqꝫ utiliſſimã prẹſtant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblům.

Incognita ueteribus hæc hærba, tametſi paſſim in Germania naſcens.

Pedicularem ſunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhapsodia XXXVIII.

Capillus Veneris Maurut.

DE CAPILLO VENERIS

¶ NOMENCLATVRA

Græca, ἀδίαντον. πολύτριχον. τριχομανίς.

Latina, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.

Germanica, Maurruten. Steynruten.

B

VETERVM AVTORVM placita, de Capillo Veneris.

ADSERTIO CAPILLORVM Veneris, ex Dioscoride lib. 2.

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, serrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Neq; caulem, neq; fructum, neq; florem profert.

THEOPHRASTI historia de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id est, Capilli Veneris, foliū in aqua nunq; madescit, nec quicquā adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accæpit. Genera eius duo, Candidum, atq; Nigrum. Ambo ad defluuiū capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI ADsertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. Aquas respuit perfusum, mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomē a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Callitrichon uocant, alij Polytrichon: utrūq; est ab affectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocāt. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs Filio

C cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pe diculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parie- tumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manan tia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pel lit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de caussa, potius quam quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN- notatio in Adianto, & de ratione no- minis quædam.

Coronat interiores puteorū parietes, & fontiū margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamē odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter q̄ qui opes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideant, quæ naturali corporū dissociatione, misceri simul quacunq; etiā illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi caussa est, quā duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiusmodi. ἀχραὲς ἐπ' ἀδιαντον ὃν ὀυκ ὄμβροιο ῥανέντος, λειπαλέϊν πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει. Quod est, Purumq; Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimū e cœlo cadens stillicidium foliis insidet. Docuit idem Theophrastus. 8. de Plantarum historia. τὸ τε ἐπὶ τοῦ ἀδιαντοῦ συμβαῖνον. ὐυδὲ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, ὔυδ' ἐπίδηλον ἐσὶ, διὰ τὸ πὼ ὅτιαν μὴ ἐπιμένειν ὅθεν ϰχὴ ἡ προσηγορία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neq; enim madet foliū eius aqua conspersum, neq; humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam. 22. uolumine, ca. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumq; sicco simile est: tanta dissociatio deprehendit: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumq; eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neq; enim Adiantum aliud est, q̄ quod ὐ διαίνεται, id est, non madescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autē, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrunq; enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, q̄ χρήσιμα εἶναι ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν ϰεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis grecis pariter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomē, quod in cōmuni usu est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentū hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoq; oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, greci, ue pronunciant. Facilisq; potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebeno, quæ nigro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisq; nigros coliculos translatū. Neq; enim aliud Ebenotrichon q̄ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori. legūtur, satis certā habent caussam & originem: ideoq; a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γίνηλ' ἀυτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμαδ' ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν ϰεφαλῆς τρίχων ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεσθαι δὲ μάλισα πρὸς τὰ ὑδρηλὰ, ὅσα δὲ οἴονταί τινες, ϰαὶ πρὸς σραγγουρίαν τὸ τριχομανὲς ποιεῖν, ἔχειν δὲ τὸν ϰαυλὸν ὅμοιον τῶ ἀδιάντῳ, τῶ μέλανι. φύλλα δὲ μικρὰ, φόδρα ϰαὶ πυϰνὰ ϰαὶ πτυχώτα ϰατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ ὀυχ ὑπεσι. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterū nigrum. Vtrunq; tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uesicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetq; caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaq;, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatq; umbrosa loca. Et hęc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quę a Plinio ijsdem fere uerbis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Dioscoridis tradit: qui Adiantū Coriandri folio describit: neq; in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idq; statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntq; candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon. Callitrichon.

D

Ebenotrichon.

nus nigros habet: in candido tamen augentibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntq; in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in foliis est, quę in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancq; rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrūq; inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetq; easdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu: idq; tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neq; enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo ἐπ' ἄκρου ἐσχισμένας, quę alij interpretes, serrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ q; in serra dentes: neq; in cacuminibus tantum, sed undiq; per extremitates diuidantur. Credimusq; nos, quod in Adianti foliis legit, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiā huius translatum esse. ideoq; uitij nota eo loco adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantū hoc simile habet: neq; si tota folia, aut earū segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam caussam animus, duas, tresue illas uoces tanq; inutiles relinquere: sed in cunctis græcis latinisq; inuentas seruauimus: præsertim dicente Plinio, Vtriq; ramuli nigro colore nitent foliis Filicis. Verūtamen, ut paulo ante prænostrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia cōparari, Suspicatiq; sumus, & adhuc suspicamur, non esse integrā primā huius capitis partē: perijssetq; uoces aliquas, quæ certiorē totius Adianti historiā facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntq; legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes esse. Sed qualē nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusq; historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et q; generis ea uox est, et q; omnis Adianti eædem uires ad omnia sunt. Paulusq; Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse. A

NEOTERICORVM placita, de Capillis Veneris. B

MESVE de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia foliis Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcini: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

PANDECTARII.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adiāthon, siue Polytrichon: ut patet per Dioscoridem, et per Alexandrum. Vnde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthō, & Polytrichon accipiūtur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrica capilli: unde Gallithricum, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem sunt. Bellæ græcat.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides Lector, ueterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrāt offi-

Cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnantia dicere: ut nihil minus etiam hodie cognoscamus, q̃ uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venereum hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietinis iactamus, q̃ capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgatam adpinximus, donec aliam demonstrauerimus.

ELECTIO ET PROBATIO melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

TEMPERAMENTVM EIVS EX Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6. simpli. cap. 7. Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & repercussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt schrophulas: & quædam quæ frangunt lapides.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspirioſis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium morsibus auxilio est.

Contra stomachi fluctiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & susino, aut hyssopo, uinoq̃.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorũ additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

EX MESVE.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inbibitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educũt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatẽ anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & proprie ægritudinum

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endiuiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino schrophulas. A

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices fœtarum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus calidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Imo faciunt eos crescere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorũ cum uino caput, & abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales. Serapion ca.3

DOSIS.

Potio decoctionis ipsorum, quãdo quęritur per ipsos solutio per uentrem, est circiter libram unam.

EX IOANNE VICONIO.

Capillus Veneris, est frigidæ & siccæ temperatę naturę. Habet uirtutem diureticam, ualetq; spleneticis & hepaticis. Et succus eius cum succo Abrotani, & Alteæ, & mucillagine Nasturtij, Schrophulas resoluit, & in Alopecia capillos resoluit. B

RECTIFICATIO ex Mesue.

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant operationem eorum uiolæ. s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in aqua casei uigorat eos in soluẽdo. Decoctionẽ autem modicam sustinet.

AVTORES.

Dioscorides libro. 2.
Plinius lib. 22. cap. 21.
Serapion. Mesue.
Simon Ianuensis.
Pandectarius.
Ioan. Vigonius.
Theophrastus lib. 7. cap. 3.
M. Vergilius.
Herm. Barbarus. Auerois quinto Colliget.

Bylsamkraut.

¶ De Hyoscyamo, Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὑοσκύαμος. διόσκυαμος. πυθώνιον. ὑπνωτικός.
Latinæ, Hyoscyamus. Herba Apollinaris. Faba suilla.
Teutonicæ, **Bylsam kraut.**

HYOSCYAMON græci uidentur appellaſſe, hoc eſt, Fabam ſuillam, propterea, quod, ut Hęlianus ait, paſtu eius herbę, reſoluantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas em̃ ſtatim adeunt, & cancros uenantur, atq; ita protinus ſaluti reſtituuntur. A

Ex Hyoſcyami ſecundum DIOSCORIDEM libro Quarto.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, diuiſa, nigra, hirſuta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, ſcutulis ſeptiſeminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentiæ. Vna ſemine nigro, floribus pene purpureis, ſmilaceis, folijs cytinis prędu ris, & ſpinoſis. Alterius ſemen ſubflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & ſiliquæ ſimpliciores. Ambo inſaniam gignunt, & ſoporem. Ideo in communi uſu damnantur. Tertium genus, ut quod mitiſſimum eſſet, medici recepere, pingue, lanuginoſum, molle, candldi floris, feminiſq;, in maritimis ruderibuſq; naſcens. In cuius deficientis uicem, ruffum uſurpari oportet. Niger ut deterrimus, improbatur.

De COLLECTIONE eius & VSV.

Colligitur ex tenero ſemine, folijſq; et coliculis ſuccus. In quem uſum tunduntur omnia, expreſſuſq; in ſole ſiccatur ſuccus. Verum non niſi anno uno duntaxat durat. facillime enim putreſcit. Colligitur etiam priuatim ſuccus, idq; ex ſemine tũ iam ſicco, adfuſa cũ tunditur calida aqua: deinde contuſis omnibus & expreſſis. Eſt aũt ſic expreſſus ſuccus priore illo innocentior, et ad arcẽdos ſomno dolores prędentior. Ipſa etiam tunduntur folia, inſperſaq; ex trimeſtri tritico farina, in paſtillos cõformatur, & conformata, ſeruantur. B

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & ſemen albi, ex tertio ſunt ordine refrigerantium, ſiccantium uero ſecundo.

VIRES ET IVVAMENTA

Succus ille utilis eſt, ad arcendos ſomno dolores.

Vtilis & contra acres, calidaſq; in oculis deſtillationes, dolores auriũ, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplaſtri modo impoſitum lenit.

Facit ad eadem & ſemen.

Miſcetur utiliter & alijs, quæ ad arcendos ſomno dolores conficiuntur, cataplaſmatis.

Recentia autem folia emplaſtri modo impoſita, omnium aliorum remediorum, efficaciſſime dolores omnes necant.

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mitigat.

Omnes facile tumores pellit, & ſedat, pedum, inguinum, teſticulorũ, pectinis, & femorum.

C NOCVMENTA eiuſdem ex Dioſco-
ride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue ſumpta Apollinarts herba, ebrietati ſimilem a-
mentiam facit.

Ferũt pręterea, ſi quis ulcus in craſſiore inteſtino, quod uocãt Colon, habuerit, eiqꝫ per clyſterem infuderit, eandem fieri inſaniam.

REMEDIA.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulſa, & lacte, inprimis uero aſi nino: ſin minus, caprino, buboloue. Proſunt, & pinei nuclei, uel cucume rum ſemina cum paſſo ſumpta.

Salſum pręterea uinum, cum recenti ſuillo adipe datur, & paſſo.

Item Vrticæ ſemen, Cichorium, Sinapi, Naſturcium, Raphani, Ce-
pę. Allia, ſingula cum uino ſumpta.

Quies quoqꝫ imperanda eſt ijs, ut potum uinum ſomno concoquant.

Ex PLATEARIO.

Obſerua, cũ in receptione reperiẽ Hyoſcyamus, ore recipienda, ponen dum eſt ſemen: ſi exterius, herba. Maioris autem efficaciæ ſunt ſemina.

Ad ſomnum prouocandum in acuta ægritudine, talis ſit uſus. Fiat fo-
mentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem, & tem pora, & fiat ablutio prius. Poſtea fiat hoc emplaſtrum. Subtilis ſeminis eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico con fice aceto, & fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cõſtringẽdas, facit idẽ emplaſtrum cũ modico olibani.

Contra calida apoſtemata, in principio fiat emplaſtrũ ex ipſa herba tri ta, & ſuperpoſita, uel ex ſemine eiuſdem, & oleo roſarum.

Contra diſſuriam fiat emplaſtrum ex ſemine eius, & albumine oui, & modico aceto: ſuper pectinem & renes ponatur.

Ad dolorem ex calida materia ſubitum medicamen. Herba ipſa trita aliquantulum, & ſuperpoſita, dolorem tollit.

Experimentũ Ad dolorem dentium ſuper carbones ponitur, ut fumum recipiat pa-
tiens per os, idqꝫ per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur ſemen ipſum ad decennium.

AVTORES.

Dioſcorides libro quarto, & ſexto.

PLATEARIVS.

A

B

Poley.

De PVLEGIO Rhapsodia XLI.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, γλήχων. γαλίσοφις. βλῆχρον.
Latinæ, Pulegium.
Germanicæ, **Poleyen.**

QVOTIDIANVS Pulegiũ olim ueteribus in sanitatis usu cibus: unde in sale seruabatur, aliorum salgamorum modo, ut auctor est ultimo operis sui Columella. Nota passim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de Pulegio.

PVlegium, ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq; Ramulis etiam a parente abiunctis ut Scylla. Nascitur hoc etiam non satum. Semel uero satum, diutina ætate durat. Maregna cum Nepeta & Mentha Pulegio societas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpureum, Mas candidum. Vtriusq; recens incensus pulices necat: unde nomen Pulegio. Habetur &

C Pulegium ſylueſtre, Origano ſimile, folijs minoribus q̃ ſatiuum, & a quibuſdam uocatur Dictamnus: occaſione hinc orta, Dictamnū Creticam Pulegium ſylueſtre nominantiū. Pulegium greci Glecona, & attice Blechon, ſed & Blechron quoq; uocāt, ut inquit Dioſcorides. Ego Blechron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) brumalis herba dici poteſt, quemadmodum & ſolſtitiales aliquę dicuntur. Plinius, Condurdon inquit, ſolſtitialis herba, flore rubro, ſuſpēſa in collo cōprimit ſtrumas. Plautus q̃q; in Pſeudulo. Quaſi ſolſtitialis, inquit, herba pauliſper fui,
Repente exortus ſum, repentino occidi.

Temperamentum PVLEGII.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, craſſa, glutinoſaq; facile facit exſpuere.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE libro tertio.

Menſtrua, ſecundas, ac partus eijcit.
Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.
Conuulſis auxiliatur.
Nauſeas, ſtomachicq; interciſiones, ex poſca permulcet.
Atram bilem per aluum exigit.
Bibitur in uino utiliſſime contra ſerpentium morſus.
Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.
Gingiuas arefacti cinere corroborat.
Illitum cum polenta, inflammationes omneis ſedat.
D Podagris per ſe ſubuenit, impoſitum uſq; dum rubeſcat locus.
Cum cærato uaros extinguit.
Lienoſis cum ſale utiliter illinitur.
Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.
Conuerſas uuluas corrigit.
Contra inflatiões duriciaſq; uuluę, in deſeſſiões conuenient adijcitur.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 18.

Magna ſocietas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; deiectis.

Qua de cauſſa dignior e Pulegio corona uertigini, q̃q; e Roſis, cubiculis noſtris pronunciata eſt.

Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare.

Quin & olfactu capita tueri contra frigorū æſtuſq; iniuriam, & ab ſiti traditur: neq; æſtuare eos, qui duos e Pulegio ſurculos impoſitas auribus in ſole habeant.

Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

De Pulegio fœmina.

Fœmina efficacior. Eſt aũt hæc flore purpureo: mas candidum habet.
Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet.
Sic & pectoris, & uentris dolorem.
Stomachi aũt ex aqua itẽ roſiões ſiſtit, et uomitiões cũ aceto, et polẽta.
Inteſtinorum uitia melle decocta, & nitro ſanat.
Vrinam pellit ex uino, & ſi Aminęum ſit, et calculos, & interiores omnes dolores.

Ex melle & aceto, ſedat menſtrua, & ſecnndas. Vuluas conuerſas cor A
rigit. Defunctos partus eijcit.

Semen obmuteſcentibus, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi menſura datur.

Si aquæ inſalubres bibendæ ſunt, tritum inſpergitur.

Salſitudines corporis, ſi cum uino tradatur, minuit.

Neruorum cauſſa, & in contractione cum ſale, & aceto, & melle con-
fricatur opiſthotono.

Imbibitur ad ſerpentium ictus decoctum, ad ſcorpionū cum uino tri-
tum, maxime quod in ſiccis naſcitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tuſſim efficax habetur.

Flos recentis incenſus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſſio
nem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrum, in-
ter remedia tradit.

Remedia Pulegij ſylueſtris ex eodem PLINIO.

Sylueſtri eadem uis efficacior eſt: quod ſimile in Origano, minoribus
ſolijs & ſatiuum: et a quibuſdam Dictamus uocatur. Guſtatū a pecore,
capriſq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes, Blech-
on uocauerunt. Natura tam feruēs eſt, ut illitas partes exulceret. In tuſſi,
& perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante acceſſionum horro-
rem. Conuulſis, & torminibus, podagriſq; mire prodeſt. Hepaticis cum
melle & ſale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lie- B
nem cum ſale utile eſt, & ueſicæ, & ſuſpirijs, & inflationibus decoctum
ſucco æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem mor-
ſum. Radix contra increſcentia ulcera. Recens potentiſſima. Arida uero
cicatricibus decorem affert. Item Pulegio eſt Nepetæ ſocietas.

EX PLATEARIO.

Pulegium eſt calidum & ſiccum in tertio gradu. In tempore florū col
ligitur, & per duos annos ſeruatur. Folia cum floribus abiectis ſtipiti-
bus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum reuma facta ſacellatione capiti ex Pulegio.

Gargariſmus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum ſiccarum,
humiditatem uuæ & gingiuarum deſiccat.

Vinum decoctiōis eius, & ficuum ſiccarū, ualet contra frigidam tuſſim
ex glutinoſo humore, uel aquoſo.

Id uinum ualet etiam dolori ſtomachi & inteſtinorum, ex cauſſa frigi
da. Similiter & emplaſtrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctiōis eius, humiditatem matricis de
ſiccat, & uuluam mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres ſa-
lernitanæ.

C

DE CATAPVCIA, Rhapsodia XLI.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, καταπόσια.

Latinæ, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.

Germanicæ, Springkörner. Scheyßkörner.

P. COLLINVCIVS de Catapucia.

CATAPVCIA est herba, quam uulgus per hæc tempora nũc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, &. 27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D LATHYRIS, quam aliqui Tithymalum appellant, eamq; Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hęderæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici concæptaculo insignem; rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercursantibus membranis distincta continentur, Eruis maiora, rotunda, quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea sorbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo excæptus, eundem effectum præbet. In gallinaceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Sententia SIMONIS IANVENSIS, & Autoris Pandectarum de CATAPVCIA.

Catapucia duplex.

Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem: folia similia amygdalis, sed longiora: semina eius in cacumine A
uirgæ rotundum, deforis nigrum, deintus album. Sunt enim ambæ quasi eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ in primo: uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde Choleram & Melancholiam,

DE PENTAPHYLLO
Rhapsodia XLII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, πεντάφυλλον.

Latinæ, Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Herba. Pentadactylus.

Teutonicæ, Fünffingerkraut.

PLACITA AVTORVM, de Quinquefolio. B

HISTORIA DIOSCORIdis, de Quinquefolio.

RAMOS FERT surculaceos, tenues, palmi magnitudine, in quibus semen: folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plura, in ambitu serrata: florem in luteo pallescentem, interdum auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, Veratro nigro crassiorem.

THEOPHRASTI historia, de Quinquefolio, libro nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiã hoc nomine appellatur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadratur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & augetur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinq;, unde & nomen. Caules prætenues mittit, & crebris internodijs constat.

Vide supra fol. 96. quòmodo hæc omnia Tormentillæ respondent.

C PLINIVS DE QVINQVEFO-
lio lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum eſt, cum etiam fraga gignendo com-
mendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, ſiue Pentaphyllon.
Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inareſcens, nigreſcit, & angu
loſa fit. Nomen a numero foliorum habet, & ipſa herba incipit & deſinit
cum Vite.

Hiſtoria APVLEII de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium.
Naſcitur locis pratenſibus cultis, & mundis, guſtatu aſpero, lacte molli.
Folia Mentham referunt, ſingulis ſæpius quina. Flore pallido, radice lon
ga, atq; ſubrubra.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides ſibi pugnare Theophraſtum, Plinium, & Apuleium, proinde &
officinas hodie diſſentire ab ſingulis, ut neceſſe ſit aliquos hic labi: illi ue-
ro qui ſint, ex controuerſia inter Leonicenū, & P. Collinuciū, facile lice-
bit dijudicare, quas ſubiecimus. Tu cui palma debeatur, ipſe conijcito.

NICOLAI LEONICENI iudicium, de eo loco
Plinij, quo deſcribit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentē, pro ea-
dem accæpit, ac Pentaphylli notas, ſimul ac uires, eidē herbæ, præter Pen
taphylli nomen, cenſuit adſcribendas. Sic em̄ lib. 25. de Pentaphyllo retu-
lit. Pentaphyllū nulli ignotū eſt: cum fraga quoq; gignendo cōmendet.
Exiſtimarem tamen in re tam nota, eſſe codicis potius, q̄ Plinij errorem,
ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam etiam herba quæ
fraga gignendo cōmendatur, & quæ nulli ignota eſt, non quinis, ſed tri-
nis conſtat foliȷs. Niſi Plinius poſtea alia nomina greca ſubiungeret, atq;
alia inferret indicia, quę non ſunt alterius herbæ, q̄ Pentaphylli propria.

PLINII defenſio per P.
COLLINVCIVM.

Egregie defenſum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia in-
terturbantis uerbi uitium, non Plinio, ſed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argu-
mento in Quinquefolio, ut ipſe inquit, excuſare Plinium, paratus fuerat Nicolaus, niſi delicatus
nimiū exactor, quod omnia ad numerū opinioni, quā de Pentaphyllo exceperat, non reſpon-
derent, ſatisfactum ſibi non putauit. Sed tam in Plinio excuſando nunc primus ipſe, q̄ in accu
ſando (ut ſemper) errare uiſus eſt. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perſpicuū fa-
ciam. In hoc maxime erraſſe Plinium Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam
fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, ſed trinis conſtat foliȷs. Ve-
rum triplici in errore uerſari Leonicenum, ante omnia ſcire oportet. Primum quidem, quod
Quinquefoliū illam eſſe arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum ſemitis, uȷſq;
paſſim conſpicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliū, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim
Quinquefoliū eſſe, de qua ueteres medici loquerentur, affirmaſſe illū plærisq; conſtat: cum de
noſtra hac defenſione, decq; ſua accuſatione ſermo forte incidiſſet. Auulſumq; terra ramuſcu-
lum (nam & in horto res agebatur) oſtendiſſe, dixiſſecq; illam Quinq;foliū eſſe, in qua Plinius
tam euidēter errauerit. Deinde, quod per imperitiā herbam fraga ferre poſſe nullā credidit, niſi
eam, quæ trina folia habet, q̄q̄ melius Trifoliū dici adſeuerat, & quā docti, uulgusq; Fragari
am herbā noſcunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliū quid ſit, quoue modo accipi opor-
teat, in ſaluberrimæ herbæ deſcriptiōe parū intellexiſſe uiſus eſt. Adde ſi placet & quartū (quan

Pes Coruinus Leonicено eſt Pentaphyllon,

do & ipſe minutiſsima quęq; in Plinio carpat) quod fructus hos, ſiue Quinquefolij ſiue Trifolij, nõ fraga (ut ſemper Vergilius, & in ſuo Palemone noſter Maro) ſed inſcite fragra Leonicenus appellat. Nos cum Theophraſti, mox Dioſcoridis, poſtremo Plinij, de Quinquefolio dicta excuſſerimus, & uerum eſſe autorem Plinij, & calũniatorem eſſe Leonicenũ oſtendemus. A

Quinquefolij, ſiue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra eſt: inareſcens uero nigreſcit, atq; quadrat. Habet foliũ Vitis, ſed puſillũ, & colore ſimile uitigineo eſt, & auget, & deſinit cum Vite: folia oĩa quinq;, unde & nomẽ. At quarto Dioſcor. cũ multa Pentaphylli noĩa enumeret, inter quę & Pentadactylon, et Pſeudoſelinon, et Quinq;foliũ ſunt, Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ ſimilia, quolibet in ſurculo quinq;, raro uero plura, in circulũ ſinuatim diuiſa, Florem habet cum pallore ſubalbidum (ita enim ochroleucon interpretari poſſe uideo) radicem ſubruffam, oblongam, Helleboro nigro craſſiorem, quæ plurimum in uſu eſt.

Plinius uero quinto & uigeſimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, cõmendetur. Græci uocant Pentapeton, ſiue Chamæſelinon, ſiue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubrã habet radicem. Hęc areſcens nigreſcit, et anguloſa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipſa herba incipit & deſinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc eſt, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod ſciam, his autoribus uetuſtior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primũ illud in his ſatis conſtat, uulgarem illam Leonicení Quinq; folium, non eſſe hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in ſurculis fructus, nec radix rubra, nec craſſa, nec inareſcens, aut quadratur, aut nigreſcit, nec trifis egreſſum, digreſſumq; ſequitur, ſed perpetuo uiret. Hęc ſi quis neget, herbæ ipſius conſpectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido conſtare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioſcoridis pictura, Pentaphyllon hanc noſtram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cõmendari illam ſcribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus ſint, habere illam Dioſcorides referat. Folium uero non eſſe, quale Leonicenus arbitratus eſt, ex omnium deſcriptionibus intueri licet. Nam Theophraſtus folium habere illam Viti ſimile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioſcorides uero folia illam ſinuatim falcatimue diuiſa, quolibet in ſurculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, ſiue ſylueſtre Seſamum cognominatur, cuius folium palam eſt Viti ſimillimum eſſe: tum Pſeudoſelinon, quod falſum Apium dici poteſt. B

Plinius uero Chamæſelinon, quaſi humile Apium, eadem utercq; ratione cognominant, quod & Apium Viti ſimile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum ſinuata, a quorũ deinceps numero Quinq;foliũ, & Quinq;penna dicta eſt: quod huiuſmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliuſculis quinq; (ut quã Pedem coruinũ uocari ſupra diximus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon diſtincta, ſed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; ſimilitudinẽ in hunc ferme modũ effigiata eſt. Hæc & Pentaphyllon illa eſt, quæ Dioſcoride autore fructus, edit, quæ fraga ab Plinio appellantur, cuius eximiæ a Dioſcoride uires Plinioq; tradunt, quæ in Theriacæ compoſitionibus additur, quæ purgandis domibus adhibetur, cuius radicẽ plurimũ in uſu eſſe, Dioſcorides dixit. Quæ ſi Leonicenus noſter, acrioribus oculis inſpexiſſet, nec uiliſſimã herbam, cuius in medicina nullus uſus eſſet, pro utiliſſima & celeberrima demonſtraſſet, nec intempeſtiue adeo in Plinij adlatraſſet. Herba uero illa, quę diſtincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimã & cœnobiorũ hortis ſatiuã paſſim fraga ferre uidemus, ſuũ nomen habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec ueriſimile cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliũ, tot appellationibus, tot etiã ſignis demonſtrare uoluiſſe, ſi Fragrariam intellexiſſet herbã quæ uulgaris eſt, et quã ipſe fraga in ſuperioribus appellaſſet. Atq; ideo non ſimpliciter Quinq;foliũ fraga ferre dixit, ſed copulæ etiã ſcilicet adiectione deſcripſit, cum cõmendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiã augentem copulã addidiſſet, niſi & aliã eſſe herbã, quæ fraga ferret, agnouiſſet: ut quã ipſe prioribus uoluminibus indicaſſet. His illud adijciendũ uidetur (ut minus mirũ ſit, Quinq;foliũ quoq; fraga ferre poſſe) Fragariam illam noſtræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadã ſimilẽ adeo eſſe, ut eiuſdem generis cum ipſa eſſe uideatur. Nam & ipſam hæc cõmentantes obſeruauimus, radicẽ ſubruffam habere, et digito ſæpe craſſiorẽ, et ſeneſcentẽ nigreſcere: tum non

C nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quib. prima illa foliuscula diuidant.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæq; ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloq; alio, q̃ fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quodsi me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atq; ut nihil unq̃ decernens, sic nihil reticens, quod studiosorũ ingenia ad ueritatis inquisitionẽ mouere, excitareq; possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignioq; sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinq;, quæ & ipsa quoq; ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturq; inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidã, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemq; docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapteron in Theophrasto, Theodorus Quiquefoliam, & Quinquepennã conuertit. Aetius hanc Hermubotanem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissyphi cognominant. Daci Drocila. Itali Psyllitum, Solotam, & Thebeotin: quanquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoq; dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, desinitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse possit, non intelligo. Nam herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rheticis & Vindelicis alpibus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi q̃ septem, non quinq; habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si Dijs placet) officinæ pro uiperarum carne subijciunt: quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uisantur.

De hac supra folio. 85.

Derõne noīs PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloq; hoc nomine maxime cognitum ubiq; in honore aliquo est. Theophrastus. 9. de Plantarũ historia non Pentaphyllon tantũ uocari sua ætate dixit, uerũ Pentapetes etiã, facto ab aliquibus illi nomine a pennis auiũ, ut credidit Gaza: ut aũt nos opinamur, quia in quinq; folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiã foliorũ forma, ut Pentatomon, id est, in quinq; partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, q̃ ut in hominis manu quinq; digiti sunt, sic in ea planta totidem foliorũ diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam, quod Apiũ mentiatur, sitq; illi in foliorũ sectionibus illis quadãtenus simile. Quæ itidem illi a gentibus aliæ appellationes fuerunt, aliquã huiuscemodi caussam habuerũt. Quales Callipetalon, et Xylopetalon sunt, a foliorũ specie & duricie factæ. Quemadmodũ ueri simile est, in barbaris illis latere incognitã modo nobis, ex figura, aut uiribus eius rõnem aliquã. De radice, foliisq; eius lib. 9. de plantarũ historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinq;folij radicem effossam, siccatamq;. Quod a Dioscoride ideo dictũ non est, quoniã satis fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo loco signatã, seruari relinquebat. Adiecit etiã Vitigineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturã Vitis sequeretur, augeri simul, & rubescere cum ea, caules per terrã spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait κνῆμαϛ, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ κνῆμαϛ ille, qua diximus ratione uocat. Videndum illud etiã, quomodo hic Menthæ, ille Vltis folio Quinquefolijũ esse dicat. Nobis male inuicẽ comparari posse plantarũ illarum folia inter se uidentur: quemadmodũ & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeo difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrunq; colorem illum.

Pentapetes.

Pentatomon.

Pentadactylon.

Pseudoselinon.

DE PENTAPHYLLI temperamento.

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. 8. ſimplicium, arefacit in tertia diſtantia. At neutiquã acuta eſt, ideo ualde utilis perhibetur. Eſt namq; partium tenuium. A

VIRES EIVS ET IVVAMENTA ex Dioſcoride.

Ius radicis decoctæ ad tertias, ſi in ore contineat̃, dentiũ dolores ſedat.
Putrida oris ulcera, collutione ſiſtit.
Arteriæ ſcabricias, gargarizatu læuigat.
Contra alui profluuia, & dyſenterias auxiliatur.
Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.
Cocta in aceto & illita, ſerpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abſeſſus, & diſtentiones diſcutit.
Ignes ſacros, reduuias, condylomata, pſorasq; ſanat.
Teneræ radicis ſuccus contra iocineris pulmonumq; uitia prodeſt. Item aduerſum uenena.
Cum hydromelite autem, uel diluto uino, et piperis exiguo, bibũtur folia contra febrium circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.
Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus proſunt.
Foliorum ſuccus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur. B
Illita cum melle, & ſale, tam uulneribus, q̃ fiſtulis remedio ſunt.
Enterocelicis auxilium præſtant.
Quinquefolium ſanguinis profluuia & potu & illitu ſiſtit.
Ad expiationes, caſtimonias, & ſanguinis eruptiones inciditur.

EX IOANNE VIGONIO.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifeſtam, non uidetur participare.

AVTORES.

Theophraſtus, lib. 9. cap. 18.
Dioſcorides.
Plinius, lib. 25. cap. 9.
Apuleius.
Leonicenus.
P. Collinutius.
Herm. Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Galenus. 8. Simplicium.
Ioannes Vigonius.

Chelidonia.

C

D

Schölkraut.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. πετρικὰ κρατικά. γλαύκιον. πάνδικον ῥίζα.

Latinę, Chelidoniũ, siue Chelidonia, hoc est, Hirundmaria maior.

Germanicę, **Schölkraut. Schölwurtz. Schwalwẽkraut oder grosz.**

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, furculoso. foliis Ranunculi, multis, molliorib⁹ tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundũ singula folia prodeunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulũ subamarus, gra-

uiter olens. Radix ſuperne ſingularis, in multa crocea capillamenta fibra A
tur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua ſemen Papa-
uere maius recluditur.

De MINORE.

Minor herbula eſt, ſtolonibus conſtans, ſine caule, foliis Hederę, mul
to rotūdioribus & minoribꝰ, teneris & ſubpinguibus. Radices habet cō-
plures, puſillas, in granorū tritici modū, aceruatim cōgeſtas, quarę tres,
aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas naſcitur.

Theophraſtus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quæ aduentu hirundinis ſuum excitat florem, hæc par
tim naturalem, partim fortuitam habere cauſſam apparet.

Hiſtoria Chelidoniæ ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoqꝫ inuenere hærbas, inprimiſqꝫ Chelidoniam. Hac eñi
hirundines, oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum, ut quidā uolunt,
etiā erutis oculis. Gña eius duo. Maior fruticoſo caule, folio Paſtinacę er
raticæ ampliore, ipſa altitudine duorę cubitorum, colos albicans, flos lu-
teus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mor
dax, ſemen Papaueris. Florēt aduētu hirundinum, diſceſſu marceſcunt.

De temperamento Chelidoniæ.

Abſtergendi uim habet, & ſatis calefaciendi, & ſuccus acidus eſt.

Vires & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Succus in æreo uaſe cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adfert. B

Foliꝭs, caule, radice ſuccus exprimitur, ineūte æſtate, et ſiccatus in um
bra digeritur in paſtillos.

Radix cum aniſo, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceri-
bus quę ſerpunt. Impoſita cū uino, aut māducata, dentiū dolorē ſedat.

EX IOANNE VIGONIO.

Chelidonia eſt calida & ſicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. I-
deo uirtus eius in collyriꝭs acuētibus uiſum perutiliter imponitur. Et eiꝰ
ſuccus intra dentes impoſitus, eos intra ſpaciū tēporis facit cadere. Et ra-
dix eius eſt minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & reſoluēdi.
Ideo dolori dentiū ex frigida cauſſa cauſſato, prædicta radix aliquantulū
contrita, & aceto irrorata, dentibuſqꝫ tenta, pręſentiſſime medetur.

Ex PLATEARIO.

Chelidonia eſt calida & ſicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non hęrba poni debet.

Radix per tres annos poteſt ſeruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & ſubſtantia, uirtu-
tem habet diſſoluendi, conſumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uuluam repletam ex frigido humore, radices benè tritæ in uino co
quantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargariſmate.

Contra colicam paſſionem hęrba trita, & in uino cocta ſuperponatur, uel ſpongia infuſa in
uino decoctionis, uel puluis eius radicis ſæpius ſuperponatur. (eius.

Ad menſtrua prouocāda, & matricē mundificandā, fiat fomentū ſępius ex aqua decoctionis

Ad cancrum oris uel oſſis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere roſarum conficia
tur cum aceto, et decoquatur uſqꝫ ad mediocrem ſpiſſitudinem ad modum ſinapis, & inungan
tur parteis cancroſæ, multum confert.

Contra fiſtulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fiſtulæ immittatur.

C

Gauchheyl männlin.

D De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀναγαλλίς. αἰρῖτις. ἀιγῖτις. σαυρῖτις.
Latinæ, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.
Germanicæ, **Gauchheyl.**

Sup. fol. 77, & seq.

QVEMADMODVM Consolidæ nomen multis adeo herbis familiare est (nominatim em̃ quinq; eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdã ea quæ Morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prętereũt. De genuina tamen Anagallide sic habet.

Εικὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ ceruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: foliis in quadrangulo, caule pusillis, subrotũdis, ad Helxine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyl weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoniam ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus. Pli. li. 26. ca. 7.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores Palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, ꝙ fœminam pecora uitãt: aut si decepta similitudine (flore enim tantũ distant) degustauere, statim eam quoꝙ (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quærunt. Præcipitur effossuris, ante solis ortum, priusꝙ quicꝙ aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin ꝙꝙ dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagalgalin dicendo, utilem mordendis & afficcandis ulceribus Anagallidẽ uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobat, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidẽ & Nycteritis a Dioscoride uocatur. Errant qui Passerinam uulgo dictã, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, id est, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore Paulus Aegineta Corallium quoq; dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diacorallin. Quanq; & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Coralius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraq; & mitigandi, & abstergendi uim habet, quiddam etiam subcalidum, & trahens.

VIRES eius & IVVAMENTA ex DIOSCORIDE.

Inflammationem arcet.
Adactos corpori aculeos extrahit.
Nomas cohibet.
Succus caput gargarizatu purgat.
Et naribus infusus, dolorem dentiū lenit, si in aduersam narē inīciat.
Argema cum melle attico emendat.
Retusæ oculorum aciei auxiliatur.
Contra uiperarū morsus, iocineris & renū uitia, ex uino bibere ꝓdest.
Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduam sedem reprimere. Quæ uero phœniceum, illitu euocare.

AVTORES.

Dioscorides, libro secundo.
Plinius libro. 26. capite septimo.
SERAPION.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

Rattenblümen. x 3

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, μελάνθιον. μήκων κύπριον. μήκων μίλαν.
Latinę, Nigella. Gith.
Germanicę, Ratten.

Placita autorum de NIGELLA.

Historia Nigellæ ex DIOSCORIDE libro tertio.

EXIGVVS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Foliis ut Senetionis minutis, sed multo tenuioribꝰ. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercursantibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

PLINIANA Nigellæ historia lib. 19. cap. 8. lib. 20. capite. 17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethū culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanspermon uocant. Optimum q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimum.

Ἐπιγραφή Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

MElanthion, quod & Melanspermon, & Melāthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemō, siue Anthemion, Nigellā interpretatus. Quanq̄ Anthemon oīno alia species est, q̄ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamęmilon est, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, q̄ excitatissimi odoris, & q̄ nigerrimū. Culices suffitu necat, & muscas. Succum eius largius sumēti, uenenū esse, mirari licet: cū semen ipsum, inferiorem crustam panis, cereali sapore condiat gratissime. Aliud oīno genus uidetur esse Gith, q̄d in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, foliis fere Porri oblōgis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̄ Melanthium, nec odoratū. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mētio est, folium habet Fœniculi, Senecionis siue, florem ceruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq̄ prouenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisq̄ nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uino uetere probant.

D

Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

VIdent Maio & Iunio mēsibus in pratis, sepibus, limitibusq̄ omnibus nascentē rura oīa Nigellā: nihilq̄ eo frutice frequētius, simul & uilius. Quondā grato sapore panē Nigellæ semen cōmendabat. Inspergebatur em̄ ante coctură illi tritum, quemadmodū & Papaueris: non aliter q̄ & nos modo dulciarijs potius q̄ pani Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, sagacis naturæ artificiū est, in conformandis eius uasculis, quibus concipit, maturatur, & seruat semen, colore nigrū, Panici seminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullā præterea habent qualē Papauera in summo stellā, sed latiorem umbilicū: neq̄ intus eodē modo discurrentes membranas seminū locos dissepientes. In Papauere em̄ sulcorū modo intercidente, quasi aggere quodam canales sunt: in Nigella per mediū transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminū diuiduntur. Est illud discrimen etiā, quod singula in singulis Papauerū caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora: ut quod numero seminū in singulis uasculis deest, uasculorū numero expleat. Solaq̄ hæc uasculi forma fecit, ut syluestre & nigrū Papauer a quibusdam Nigella diceretur. Græci a colore seminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq̄ esse partium tenuium.

Vices eius & iuuamenta ex Dioſcoride. A

Capitis doloribus illitum fronti ſubuenit.

Diſcutit recentes oculorum ſuffuſiones, tritum ex Irino, & infuſum naribus.

Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetuſtos cum aceto illitū.

Circumſcarificatos clauos excutit cum uetere uino impoſitum.

Dentium doloribus decoctum cum aceto & teda prodeſt.

Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico.

Deſtillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.

Vrinam & menſtrua ciet, multis diebus ſumptum.

Et lac extrahit.

Difficultatem ſpirandi cum uino potum leuat.

Phalangiorū morſibus ex aqua drachmæ pondere hauſtū auxiliatur.

Incenſo ſerpentes fugantur.

Tradunt largius epotum, enecare.

EX PLINIO.

Medetur ſerpentium plagis, & ſcorpionum.

Illini ex aceto & melle reperio, incenſaq; ſerpentes fugari.

Bibitur drachma una contra araneos.

Diſtillationem mirum diſcutit, tuſum in linteolo, & olfactum.

Idem præſtat radix manu tenta.

Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus. B

Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.

Dentium dolores, coctum cum aceto.

Defficultates ſpirandi, addito uino potum.

Duricias, tumoresq; ueteres, & ſuppurationes illitum.

Lac mulierum auget, continuis diebus ſumptum.

Colligitur ſuccus eius, ut Hyoſcyami.

Similiter largius uenenum eſt, quod miremur. cum ſemen gratiſsime panes etiam condiat.

Oculos quoq; purgat, urinam & menſtrua ciet.

Quinimo lintheolo alligatis tantū granis. 30. ſecundas trahi reperio.

Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.

Culices ſuffitu necare, item muſcas.

EX MARCO CATONE cap. iii.

Si bouem, aut aliam quãuis quadrupedem ſerpens momorderit, Melanthĩ acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipſum morſum ſtercus ſuillum apponito. Et idem hoc, ſi uſus euenerit, homini facito.

EX COLVMELLA, lib. de re Ruſtica, lib. 6. cap. 38.

Interdum & faſtidio ciborum langueſcit pecus. Eius remediū eſt, ge-

Cnus feminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini sestario, atq; ita faucibus infunduntur.

EX VIGONIO.

Nigella est calidæ & siccæ complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, alöeq;, & more emplastri super umbilico imposita, lumbricos puerorum interficit.

EX PLATEARIO.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirtutem habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qualitatibus suis.

EX AVERROE
quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subilitate. Et ligata in panno lineo, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

DAVTORES.

Plinius, libro. 19. capite. 8.
libro. 20. capite. 17.
Dioscorides, lib. 3.
Mar. Cato, capite. 111.
Columella de re rusti. libro. 6.
capite. 38.
Ioannes Vigonius.
Platearius.
Auerrois. 5. Colliget.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

Mettram.

1537.245

C

DE MATRICARIA PRIMA SPECIE Parthenij. Rhapsodia XLV.

NOMENCLATVRA

Græcæ, παρθένιον.
Latinæ, Matricaria. Febrifuga.
Germanicæ, **Mettram.**

NEBVLAS & caliginem nobis offudit, Matricariæ nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud Dioscoridem certo designare nequiremus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cõmentarijs Neotericorum obseruauimus, id est, ex Pandectario, & Hermolao Barbaro. Vterque tria eius genera facit. Quorũ primum quidem Pandectarius Artemisiam uocat. Secundam Tanacetũ, uel Athanasiam. Tertium uulgatã Matricariã. Barbari iudiciũ in Helxine herba posuimus, q̃d sic hẽt.

Helxine duplex Dioscoridi, & omnino autoribus. Altera Parthenion, altera Cissanthemos ab Hederæ foliꝭ uocata. Plinio item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur Parthenij & Perdicij, siue Perdiciadis cognomine: quoniam perdices hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non Mercurialis, ut Dioscorides, sed mixtæ similitudinis, Plantagini & Marrubio tribuit, cauliculis densis lanas infici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & Helxinem dictam uolunt. Hanc Aeoliæ gentes, & Aegyptij edunt. Crassas, plurimasq; habet radices, ut inquit Plinius. Altera idem autor inquit, uerior est Helxine, cui radix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis Acanus a Theophrasto dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, Acanthica Mastiche uocata, propterea q; adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atq; floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc Plinius. Nos hanc non Helxinem, sed Ixinem uocari credimus: ut in Chamæleonte candido dictum est: quanq; porro prior Helxine Perdicion, & Parthenion dicatur. Aliud tamen intelligo, Plinium secutus, Perdicion, quæ a
D nostris herba Vrceolaris uocatur, ab alijs Astericum, folio similis Ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis parietinisq; : ob id & Parietaria, & Muralium, & Muralis uulgo dicta, et Vineago: & Parthenion, quoniam a Minerua in somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est Pericli Athenienſium principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, Splachnoptes appellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annuum fastidium deducere dicuntur Helxina pasti, autor est Plinius. Triplex igitur inuenio Parthenium. Vnum folio Coriandri, quæ Amaracus a Galeno, Parthenium a Dioscoride nominatur, uulgo Matricaria. Alterum folio Mercurialis, ut Dioscorides hoc loco, siue Plantaginis & Marrubij, ut Plinius, quę dicitur Helxine, ac de ipsa hic agitur. Tertium folio Ocimi, quæ Parietaria, & Muralis uocetur: de qua mirũ est Dioscoridem nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub Helxine hanc quoq; accæpisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a Mercurialis herbæ foliꝭ omnino multum distet, præterq; q̃ Mercuriali serrata leuiter ea sunt, Parietariæ non sunt. Sunt qui & Mercurialem ipsam Parthenion quoq; dicant Helxinem, ut Dioscorides in Myosotide scriptũ reliquit. Etiam Alsine dicta est. quanq; corrupte in Theophrasto legitur Asine, ubi Theodorus Volucrum interpretatur, arbores amplexu Hederæ modo strangulantem.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui Amaracon uocant, alij Anthemida, alij Leucanthemon, alij Chamæmelon, alij Chrysocalin, alij Melabathron, nonnulli campestrem florem. Romani Solis seculum, aliqui Millefolium, Ethrusci Cautam, Aphri Thamath. Foliꝭ est Coriandri, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Siccatum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque Epithimum, & bilem, & pituitam detrahit. Suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore a calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammatiõi- A
bus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore.

COROLLARIVM HERMOLAI BARbari, super eodem Parthenio, quod similiter nostræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. Nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellent. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amaracus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat. ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin legant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiæ secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur? aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ foliis Coriandri describitur?

Alias * Pelecynum.

M. VERGILIVS de differentia Parthenij a Perdicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimereq; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis uenenatis mederi prodita: hæc sanandis suspiriis, atræ bili, calculosisq;, inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ foliis descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se diuersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion, tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paulo minus q; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Differt & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in altum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinat animus, Chamæmalo congenerem esse: & ut in plærisq; aliis fit, nota aliqua priuatim ab aliis dispesci, quæ in Parthenio hac uirosus odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, qua a Parthenio hac illa distinguitur.

B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt qui falsum existimẽt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion inquiũt, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcũq; in capite de Chamomilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quamq; ambarum herbarum descriptio indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomũ, flores in ambitu albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcũq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia cuiusdam docti uiri.

COLLVCTATIO NICOLAI LEOnicení, & P. Collinutij de Parthenijs.

Leonicenus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicium & Muralium. Deinde subiungit easdem Parthenio, quod Mulalium

C appellatur, uires, quas Dioſcorides alteri Parthenio adſcribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo ſimilem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celſo Perdicium atq; Muralium, ſed altera potius quæ Helxine, & ſimul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia paſsim in parietibus, ſeu muris naſcatur. Noſtro quoq; æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, ſiue Muralium, ſiue Parietaria dicatur, commemorat Celſus, ſuo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, ſimul ac refrigerandi. Quæ ſane facultas ei Parthenio, quæ Perdicum, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adſcribitur. Hæc enim ſunt de eadem Dioſcoridę uerba. Habẽt folia aſtringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipſe pariter Plinius libro .22. eandem & Parthenium, & Perdicum quoq; nominari confirmat.

Chamęmilon Cotula.

Helxine.

Parietaria. Paritaria. Parietaria refrigerat.

PANDVLPHVS COLLINVTIVS.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipſe putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipſarum deſcriptionibus, differentijsq; cognoſcere licet: quas intellexiſſe, diſtinxiſſeq; Plinium, Leonicenum uero confudiſſe, per illarum ignorationem intelligemus. De ijs igitur ſic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas .21. &. 22. uolumine ſcribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis eſt, ſermo nunc nobis non eſt) hisq; omnibus, ſuas quibus pollerent uires adſcripſit. Ex eorum (ut eſt uidere) ſententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacusq; a Græcis, a noſtris, & Celſo Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum ſepibus naſcens, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ ſimilitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos denſos, leuiter rubentes, ſemina in capitibus lapaceis, adhærentia ueſtibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicum, & Aſtericium, a noſtris uero herba Vrceolarum dicitur, folio ſimilis Orymo, nigrior tm̃, in tegulis, parietinisq; naſcens. Has Parthenij differentias ſi Leonicenus cognouiſſet, ſimulq; & diligentius Celſum, & dilucide iſta ſcribentem Plinium, & ſuum illum Dioſcoridem inſpexiſſet, non temere adeo obſtrepuiſſet. Quod ut plene intelligere poſsint ſtudioſi, ego eas quæ ſint aperiã, diſceptandoq; proponã, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

Tria genera Parthenij.

Leucanthis. Thamnacus. Muralium. Pelecynus.

Prima quidem a floris candore Leucanthis, & a fruticis, ceſpitisq; denſitare Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celſo (in his forte libris, quos de agricultura ſcripſiſſe illum conſtat) ſiue ab odoris ſuauitate, ſiue quod unguentis flos aptiſsime conueniret, Muralium dicta eſt, quaſi Myralium, y, pſylon in, u, noſtrum uerſo, quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentiſsime uſurparunt, & familiare eſſe latinis ſcribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominaſſe uidetur, quod frutex ipſe odoris ſuauitate, ad ſe pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in ſegetibus naſcitur, adminiculo indigens hortorum, ſepibus ſubrepat: quod noſtro quoq; æuo fieri, hominum uidemus induſtria. Hanc nos uulgo Genſeminum uocamus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Hęc eſt illa Parthenium, quam rectius fortaſſe Amaracum dixere quidam, quæ ſub ipſa quieſcentẽ Aſcanium, floribus, & dulci aſpirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co inſula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samſuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Genſemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexiſſe illos apud Dioſcoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui ſi ea Dioſcoridi Parthenium eſt, quam Cautam uocare Etruſcis tradit, quo pacto tam breuis herbæ umbra complexũ puerum, dulciq; ſcripſiſſet inſignis uates? Cum Cautam ipſam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam eſſe plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioſcoride autore, & Chamæmilum, & Anthemida quoſdam uocaſſe illam, quæ Cauta dicitur, fortaſſe quis putet: cum inter Chamæmili ſpecies, quas eſſe tres prodidit, collocetur.

Genſeminũ.

Amaracum.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unã quæ ſana cognominetur, & a quibuſdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotono odore ſimilem, & flore albo, folioſam, ſuſpirioſis utilem. Alteram Chamæmilo ſimiliorem, quæ ab odoris fœditate putidæ cognomẽtum ferat. Potuit & Dioſcoridis Parthenium Millefolium hoc eſſe, ſi non illi Coriandri folia adſcripſiſſet. At ſecunda Parthenium ijſdem quibus a Plinio pingitur ſignis, plurima inſpicitur in aruis, ſtipulisq; naſcens, folijs fere Mercurialis: cuius ſemen aſperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando ſemina inambulãtium ueſtibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hęc tempora Grapellam nuncupat,

quaſi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero eſt ea, quam ex eo quod folia caudiculis ſtellæ inſtar circumherentia habeat, Aſtericum dicitur: & quod ipſa rapaci quadam lanugine hærere ueſtibus poſſit, a Dioſcoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreiſq; uaſis experimento ſit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibuſq; naſcatur, a Celſo Muralis. 2. de medicina libro, a noſtri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ ſacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea ſomno monſtrauerit. A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, ſi qui illũ legant, intelligãt, ab errore uindicet? Vides iam conuoluuli huius noſtri manifeſtã calumniã: ut ſeſe ſuo cum Dioſcoride uelut in Pampino contorqueat? Qui ſuã Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solſequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus abſurdius nihil dici poteſt, apud eos etiam qui uel mediocriter hærbariam attigerunt: qui & propria illa eſſe diuerſiſſimarum prorſus a Parthenio hærbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impreſſi habent codices, Perdicium ſcribit. In tertio pro Murali, Muraliũ ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celſus ſcribit, hic de Muralio in. 3. ſcribere illum impudẽter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hærba, unde & nomen, Cotam neſcio quam, Cautam, ut arbitror, Dioſcoridis uertens, autumat: nõ albo flore, ſed luteo, candidis foliuſculis coronato: non odore mali, ſed Abrotani, ut PLINIVS, uel inſuaui ac triſti: ſi eam quæ Putida cognominatur intelligit. Et iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaũ ipſum, uehementiuſq; aliquanto retorqueri poſſit: qui non hominũ modo, & rerum ſimilitudine, ſed græcę quoq; eruditiõis opinione decept9, plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius. B

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiorẽ: quod an ita habeat, diſputatum tantum proponimus, ut anſam prębeamus doctioribus, plura de ea herba diſquirendi.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA

Matricaria herba Abſinthij & Centaureæ uires habet, & uel comeſta, uel uentri cataplaſmata, uentris tormina diſcutit. Ante acceſſionem in uino cocta, & comeſta, febrem depellit. Pellit menſtrua, uermes & urinã.

AVTORES.

Dioſcorides libro tertio.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Nicolaus Leonicenus.
Pand. Collinutius.
Pandectarius.
SERAPION.

Reynfarn.

1539. 2.53

De Tanaceto Secunda ſpecie Matricariæ & Partheniorum, Rhapſodia XLVI.

A

TANACETVM herbam uulgarem, poſteriores Medici omnes Apium ruſticum, Matricariam mediam, Artemiſiam domeſticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanicæ, **Reynfarn. Wurmkraut. Baurenepff.** Non eſſe illã, quam ipſi ex Dioſcoride Ambroſiam, & Athanaſiam demonſtrat, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambroſiam eſt annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomẽ tantum quondam Ambroſiæ fuit, ſed quodcunq; odoris, aut cibi ſuauitate placeret in pœtis ſcriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quaſi immortalitatem utentibus faceret, ſic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam oſtendentibus, & cum Artemiſia miſcentibus fere cunctis. Audent tamẽ noſtræ ætatis herbarij eam oſtendere, trium dodrantum altitudine, & altiorem aliquando herbam, ut hic ait, ramoſam, ſemine per totum caulem racemoſo, ſed longe maioribus q; Rutæ folijs: & quod hic ait, nunq; florentibus racemis, lanuginoſis, pappoſisq;, nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italiæ, ut nos credimus, herba nihil pro comperto conſtituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4. integrum ſcriptoris huius caput commentationibus ſuis inſeruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite ſeptimo de Artemiſia agens, dixiſſet. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemiſiæ nomine uocant ſimplici caule, minimis folijs, odore non iniocundo, quam quidam Botryn, alij Ambroſiam uocant. Ex quo manifeſte deprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambroſiæ nomen eſſe: plantas, cibos, & pocula, eouſq;, ut Athenienſes hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambroſiã nominarent. Nobis inclinat animus, ut peregrinam noſtro orbi, peculiarẽq; Cappadociæ herbam exiſtimemus: nam quæ a noſtris herbarijs hoc nomine oſtenditur, uulgaris, & ubiq; naſcens, inuentu facillima eſt, præſertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunq; a nobis florere uiſos.

Pandectarius de TANACETO.

B

Pandectarius de Tanaceto ſic habet. Altera Artemiſia Tagetes nominat, quæ tenera eſt, ſemen habens minutum, & unã haſtam folijs plenã. Naſcit in locis mediterraneis, & altioribus. Florẽ mellinũ atq; tenuem, et iucundiorem, comparatione alterius Artemiſiæ. Hæc a græcis uocat Tagetes, uel Tanacetũ, & nos in lingua latina uocamus eã Thamaſiam, uel Athanaſiam. Male latine.

VIRES eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemiſia quæ Tagetes appellatur, facit ad ueſicæ dolorem, & ſtranguriam, ſucco dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Toſta cum axũgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata uſq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, ſuffumiga Tanacetum, & omnes ſimul incurſiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorẽ pedũ tritum cum oleo, mirifice ſanat.

Idem præſtat in dolore pedum, ſi in potione ſumatur.

EX HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, ſi epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comeſtum ſemen.

Pellit & urinas, & calculos.

C

DE CHAMAEMELO TERTIA specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATVRA EIVS & generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθεμίς χαμαίμηλον

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemon, alij Heranthemon, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habeat, nonnulli Melanthemon, alij Chrysocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Tenuibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine foliorum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IVVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & hærba excalefaciendi, extenuandiq;.
Potu & insessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.
Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.
Bilem suffusam expurgant.
Iocinerum uitia sanant.
Decocto earum uesicæ fouentur.

Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthemon uocant.

D Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemō dicitur, uehementius urinam ciunt.
Aegylopijs illitæ medentur.
Commanducatæ, ulcerum eruptiones in ore sanant.
Nonnulli in dysteribus ex oleo utuntur.
Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.
Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.
Radix quoq; siccari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hærbæ dari, modo floris, aut radicis pars una, modo cōtra: floris partes duæ & hærbæ una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.
Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIVM HERM. BARBARI super Chamæmelo.

Plin. li. 22. ca. 21. The. li. 7. ca. 13

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmilon uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemon. Duo genera constituens. Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. Deflorere incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colos q flori. Decidere hoc sicut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theodorus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenæum cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?
Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo. A

In Anthemide hac nulla eſt ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctã ſignificationẽ habeat. Omittimus quas hic ipſe declarauit, Eranthemõ, ꝙ uere floreat, & Chamæmalum, ꝙ pomi odorem habet dici. Cęteræ etiam ex floris colore, odoreue cõſenſu aliquarum gentium factæ ſunt: quæ ut interiorem, exterioremue floris colorem magis amauerant, ſic Leucanthemon a colore albo, aut Chryſanthemon, Chryſocomenue a flauo auri colore eam indicauerunt. Vtroꝙ enim modo in ſcriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quẽ habet, Melanthemon. Mali enim florem ea uox ſignificat. Libet his addere a Theophraſto libro de plantarum hiſtoria octauo, ſæpius genere neutro Anthemon dictam fuiſſe. Et qui paſſim in gręcis modo leguntur, dodrantales ramuli, in uetuſtiſſimis utriuſꝙ gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam deſcribunt. Nec multo poſt, ubi paſſim legitur, κλωνάρια μικρὰ λεπτὰ φυλλάρια, legi oportere, non ramulos, ſed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetuſtiſſimi græcorum codices, & antiqua Dioſcoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miſcuerant alij interpretes, redire in ſua loca cõegimus: diximuſꝙ, foliolis paruis, tenuibus, numeroſiſꝙ. &c. Cætera in Chamæmalo ſatis nota per ſe ſunt, ideoꝙ a nobis longius non tractanda.

VIRES & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
Aſclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillã
Dicimus, hæc multum redolens eſt, & breuis herba.
Herbæ tam ſimilis, quam iuſto nomine uulgus
Dicit Amariſcam, quæ fœteat, & ſit amara,
Vt collata ſibi uix diſcernatur odore.
Autores dicunt ſpecies tres illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt. Eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri ſunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiorꝙ & fortior hæc eſt.
At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
Mellinis Chryſanthemon. uis omnibus illis.
Sicca, calensꝙ gradu primo conceditur eſſe.
Prouocat urinam cum uino quælibet hauſta.
Veſicæ frangit lapides, & menſtrua purgat,
Si foueatur aqua matrix qua cocta ſit herba,
Aut ſi cum uino potetur ſæpius illa.
Tormina ſic ſedat, ſtomachicꝙ inflatio potu
Pelletur tali, ſquamas de uultibus aufert,
Si tritam apponas ſolam, melliue iugatam.
Ictericis prodeſt eius decoctio ſumpta,
Et mire prodeſt iecoris potata querelis.
Pellere cum uino potata refertur abortum.
Hac oleo cocta foueas ſi febricitantem,
Frigus depelles, febrem quoꝙ ſæpe fugabis.
Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morsus serpentum, pondere drachmæ.
Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
Vnaquaq; die bis sumpta pondere drachmæ,
Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
Et sic apponat. sic ulcera sordida purgat.
Ebullire caput febris feruore grauatum
Sæpe solet, uel collectis humoribus in se,
Vlcera producit (nocat Exanthemata Græcus)
Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit.
Quod si defuerit uiridis, maceretur aceto,
Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

EX IOANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resoluere sine attractione, cum aliquali mollificatione, & loci confortatione.

D Oleum Benedictum.

Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attractione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiriciæ, Fœniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum Iuiubis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuiæ, & zuccaro dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam potentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, et iliorum mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

EX AVERROI.

Chamomilla prę alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamęmillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamęmillæ herbę florentis aureę medietatis, proiectis albis foliis, quibus flos ambitur, unciarum singularum pōdus infundas, &. xo. diebus in sole constitues.

Cotula fœtida.

A

B

Krottendyll.

DE COTVLA fœtida, Quarta ſpecie Parthenij, Rhapſodia XLVIII.

CANDECTARIVS, ET SIMON Genuenſis.

COTVLA, VEL Cotularia, alia fœtida, alia non fœtida. Cotula duplex.

Fœtida eſt planta ſimilis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, **Hundts blům / oder Krottendyll.** Eſt alia Cotula non fœtida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, βούφθαλμος, Plura ſuper ea herba mihi

C non constant. Suspicor esse, quam supra in descriptione Matricariæ, Leonicenus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

ANNOTATIO CVIVSDAM DOcti in Cotulam fœtidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiã herbarios decipiat: cum foliis & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamomilo. Quod autẽ potum cum melle, adinstar epithimi, pituitamq; atq; bilem per interiora detrahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoq; Melancholias, & suspiriosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortioremq; q̃ Chamæmilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quanq; eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum

Cynobothane. Cynanthemis.

D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Ringelblüm.

Gänsblümen.

Hortus Medicus Lugduno-Batavus
C. 3. 261
Fol. R. 3. 449
1537. 2 ff

DE QVINTA SPECIE PARTHENII, A id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non fœtenti. Rhapsodia XLIX.

DIOSCORIDES, lib. 2. de Buphthalmo.

BVPHTHALMON quidã Cachlam uocãt, alĳ Balsamenã, Magi Hæmoran, alĳ Mercurĳ genituram, alĳ Aphthitis semen, aut Mnesitheũ, Romani Cappacoraniã, Aphri Narat. Tenues emittit cauliculos, mollesq; folia Fęniculi, luteũ florem Anthemide maiorẽ, oculi similitudine. Vnde nomẽ traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cũ cærato triti, tumores duriciasq; discutiunt. Aiunt epotã post exitũ a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BAR. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mãdunt decocti. Flores huiꝰ maiores multo, acrioresq; sentiunt, q̃ Anthemidis. Differt a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodã lęuore, folio harũdinis angulari, fructu nigro, Mali amplitudie, sexu duplici. Mas fœcũdus, fœmina utiliũ ad nexꝰ utili. Pars ab radice tenera mãdit, pueroꝝ cibo grata. Buphthalmon uero eandẽ esse cũ Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Dioscor. hæc ipsa repetit. Facitq; q̃d Alcman poẽta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noiat, ut aureũ torquẽ ex huius cõstare floribus oñdat, χρύσειον ὁρμὸν ἐκὼν ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν. Nicolaus Damascenus lacũ sub Alpes esse scribit, multorũ stadioꝝ circũitu, ubi toto fere añ flores suauissimi odoris & coloris pręstãtissimi per ambitũ uisant, similes Buphthalmo. Non uideť hæc Buphthalmos esse, quã rustici Bouis oculũ, et Cotulã cognomẽto, fœtidã ab odore appellãt, pratensam herbam: q̃ eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscori. & alĳ testant: etiãsi cætera satis cũ ea congruãt. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri diximꝰ. Buphthalmon Dioscori. et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandã stirpem lego apud Photionẽ: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̃d nos Felem appellamus, uulgo, ut quidã interpretant, Cattus: q̃d & Aegiluros quoq; dicitur a poẽtis. Inuenio & Chalcan uocari purpurã, & herbæ genus, quo purpura tingiť, apud Photionẽ gramaticum. B

Annotatio M. Vergilĳ in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculũ Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitũ floris radiata folia, & in medio discꝰ colore luteo, eadẽ similẽ illi Buphthalmon noiari fecit. Figura floris em̃ in utrũq; paulo minus q̃ eadẽ: sola magnitudo discrimen facit. Eãq; ob caussam, nomen hæc sibi a maiore maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dictã forte aliqs nõ male credat, p̃sertim dicẽte hoc ipso simpliciť esse ὀφθαλμοειδῆ, q̃d tantũ figura & specie oculi significať. Plinius tamẽ. 25. uolumine, capi. 8. his uerbis eã describsit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quẽ nos secuti, Bouis oculũ interp̃tari simus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgus hodie uocat Germanice, Genszblum: sed plane fœminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde ,, Otho. ,,
tauri oculum referentibus, hac uire habere non licuit. Nisi eum uelimus, quẽ idem uulgus Caput Monachi, Germanice, Ringel bluom: id quod & alĳs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quanq̃ rectius hanc Chrysion, uel Chrysanthemon liceret uocare.

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitẽ mollem, & folia similia folĳs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flore Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̃ in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

AVICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

Gůt Heynrich.

A

De Mercuriali Sexta ſpecie Parthenij

RHAPSODIA L.

NOMENCLATVRAE Mercurialis Herbæ.

Græcæ, παρθένιον. λινόζωσις.

Latinæ, Mercurialis, Linozoſtis. Parthenion. Herba Herculis. Vnguentaria.

Germanicæ, **Bingelkraut. Scheiſſzkraut. Miſtmilt. Hundts milt. Scheiſſzmilt. Speckmalten. Schoßmelden. Küwurtz.**

Hiſtoria Mercurialis ex Plinio, libro uiceſimoquinto, capite quinto.

LINOZOSTIS, ſiue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupõan multi uocant: eã apud nos oẽs Mercurialẽ. Duo eius genera, maſculus: & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, Ocimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente, ſemine copioſo, Mari iuxta genicula ſtanti rariore ac breui, contortoq; fœminę ſoluto & candido: & folia Maribus nigriora, fœminis candidiora: radix ſuperuacua, prętenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. VERGILIVS.

B

COMMENDAT ſe ſtatim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uinetiſq; & cãpis fere omnibus naſcens: aliqbus locis tam copioſa & efficax, ut ſapore ſuo uina etiã inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, pręcipuaq; illi in deiiciendo aluo naturæ uis eſt, et a cunctis in medicinæ uſu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiã ruſticam ad deiiciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendũ eſſe. Quæ uis qm̃ communis illi cum pluribus aliis eſt, non uidetur diuino nomine ornare eam debuiſſe. Credimuſq; nos, quod in extremo capite ex aliorũ fide a Dioſcoride, & a Plinio. 25. uolumine, capite: 5. traditum eſt, diuini eius nominis cauſſam illi fuiſſe. Id enim magis Deum hominibus oſtendiſſe decuit, rarum, incognitũ, multisq; omnibus ſeculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures ſibi naſci filias: uxorũq; ſuarq; in eo ſexu fœcunditatẽ calamitoſam ſibi fore animaduertunt: aut dum nominis ſui memoriã, generis ſubſidiũ, hęredes familiæ, & Reipub. ciues poſt ſe quotidianis uictimis & precibus reliqſſe optant. Qua ratione alia præſtare id ſibi poſſent, a Deo cognouerũt. Factumq; ex eo eſt, ut Græci ἑρμοῦ πόαν, id eſt, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiã ſoluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente noſtra etiam nunc ſit.

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida eſt, & ſicca in primo gradu: & eſt compoſita ex ſubſtantijs contrarijs, hoc eſt, ſtiptica, acuta, & aquea: & ineſt ei quando eſt recens, ut leuiter purget, ita quod eſt in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digeſtionem: ſicut dantur caſſia fiſtula, tamarindi, & his ſimilia. Et qui biberit ex ſucco mediam libram, purgat choleram groſſam & phlegma. Et ſi coquatur in uino quando eſt recens, conſolidat magna uulnera, & ſanat ulcerationẽ factam ab aduſtione ignis. Et ſi folia ipſius coquãtur in aceto, ualent multum paſſioni ſplenis. Et flos ſuus ualet in hoc amplius. Et ex ſucco eius fit

C caputpurgium: & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares.

IVVAMENTA eius ex Dioscoride libro quarto.

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit.

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut fœminæ illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

EX PLINIO.

Hippocrates miris laudibus prædicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo.

Ille eas uuluę cũ melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;.

Hoc idem præstare potu, fotuq; dixit.

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias: bibit̃ sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

D Purgationis caussa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum.

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lędunt. Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo.

EX IOANNE VIGONIO.

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cũ zuccharo sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat.

EX HIERONYMO Herbario.

Mercurialis herbæ aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat.

NOTIO.

Non me prętерit, esse qui Vulnerariam herbam, quę uulgato nomine inscribitur **Güthеynrich**, alteram Mercurialis herbæ speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam æqualem. Hoc adeo monere uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censeri. quare utrobiq; illam posuimus.

De Septima ſpecie Parthenij PARIETARIA, A

RHAPSODIA LI.

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & diſceptationem Leonicẽni & Collinutij, ſupra in Matricariæ herbæ deſcriptione. Nam inibi Plinius explicatur, et quid ille de Parietaria ſenſerit. Inter Parthenia uero ad numerari, uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius.

De NOMENCLATVRA.

ἐλξίνην græce uocant, ſiue ἐλξίνην. Latine, Parietariam, Muralium, Perdicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice, **S. Peters kraut. Tag vnd nacht.**

Εἶδος eius ex Dioſcoride lib. 2.

Folia habet Mercurialis hirſuta, caulículos leuiter rubentes, & circa eos ueluti ſemina aſpera, adherentia ueſtibus. Naſcitur circa turres & parietes: alicubi etiam circa ſepes.

Admodum diſerta, & ſcitu digna obſeruatio circa Parietariam, per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis Helxines, & eius alijs ſpeciebus.

PLVRIBVS, & inter eas aliqt plantis alijs cõmunibus Helxine appellationibus quondã indicata eſt. Teſtant in grẽcis id Grẽcorũ medici, qui Helxinẽ primo Perdiciũ, Partheniũ, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt. Mox & Ciſſampelũ. Duobuſq; capitibus de eiuſdem nominis herba agentes, neq; eaſdem utriq; uires tribuentes, duas manifeſte Helxines eodẽ nomine, ſed diuerſa natura conſtituiſſe uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis ſuis Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utrãq; contra uenenata laudauit. ἢ καὶ ἐλξίνην, τήνδε κλύδατιν καλέουσι. Quo loco interpres eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdicium, & omnibus his unam eandemq; plantam uocari ait: iterumq; καὶ μὴν παρθενίοιο. &c. Iterumq; idem interpres teſtatus eſt, Parthenium a quibuſdam Helxinem, & Perdicium nominari. In latinis Plinius lib. 22. capite. 17. his uerbis græcos ſecutus eſt. Helxinem aliqui Perdicium uocant: quoniam Perdices ea præcipue ueſcantur: alij Sideritim: nonnulli Parthenium. Non licet in tam concordi tot teſtium fide, tam multis appellationibus dictam fuiſſe quondam Helxinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas eſſe plantas, notis & uiribus diuerſas. Oportet enim in cognominibus unum eſſe quod primo, uere, & per ſe nomine illo indicetur: tum ex ſimilitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus ſuum ſeruantia, in parem nominis tantum ſocietatem, cõmunionemq; adoptione illa ueniant. Eſſe autem duas Helxines, diſſimiles naturæ inter ſe notæ oſtendunt: & poſt naturam antiquiores græci, præſertimq; Paulus Aegineta priuatĩ, ſeorſũq; his uerbis de utraq; in. 6. agẽs ἐλξίνη δὲ οἱ δὲ περδίκιον, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρίτιν, οἱ δὲ ἡρακλείαν. δύναμιν δὲ ἀντῆς ῥυπτικὴ καὶ ἀτρίμασι μεθ' ὑγρότητος ὑποψύχρου. Quod eſt. Helxine ſunt qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis eius eſt abſterſione purgare, & cum frigida humiditate aliqua ſenſim leniterq; adſtringere. Eſtq; hæc Helxines capite hoc a Dioſc. tractatæ ex Paulo hiſtoria, & medicina. Poſt quam ſtatim idẽ ait. ἐλξίνη καὶ κισσάμπελος διαφορητικῆς ἐστὶ δυνάμεως, id eſt, Helxine, quæ Ciſſampelos dicitur, diſcutiendi uim habet. Huius nulla eſt in Dioſc. hiſtoria. Habent quidem impreſſi, & plerique alij codices, in fine capitis additam magis q̃ a principio deſcriptam breuiſſimam eius hiſtoriam & medicinam, & quæ huic ſcriptori accreuiſſe manifeſte uideatur. Eam alij interpretes ſuis æditionibus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo conſilio ſuſcepimus, ut ex meliorum fide omnia in Dioſcor. inſtaurentur, contra uetuſtiſſimos, eoſdemq; optimos teſtes uertere ea nõ placuit: præſertim diſcordi eius ab antiquis medicina, quam in diſcutiendo Paulus Aegineta, codices uero illi in ſoluenda aluo eſſe dixerunt. At duæ ſunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen in Dioſcoride legenda quæ illi parum conueniant, & alijs diſcrepent. Potuit enim huic ſcriptori ſatis eſſe, inter alterius appellationes huius generis meminiſſe: aut quod in plæriſq; alijs factũ eſt, perijſſe huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas eſſe Helxines ratiocinari facile eſt. Alteram Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ ſimilitudinis inter Plantaginẽ, & Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis naſcentem, ideoq; Ciſſampelon uocatam. Illam primo & per ſe ſic dictam; hanc illi congenerem, aut ſimilem ſaltem: ſimilemq;, ut nos opinamur,

C in tenaci uestium nexu illo. Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factũ illi nomen fuit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irrepserint: non utrãq;, sed ut nos credimus, priorẽ illã, quę semina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhærẽtia. Possunt euentus eius in alijs plures esse causæ. Sed cur Perdiciũ dicta fuerit, nulla, prẽter a Plinio & Theophrasto allatam: q; scilicet semine eius perdices notissimæ aues uescunt: herbam q; fodiunt, & in ea uolutantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrtus, ueterinariæ medicinæ

Absyrtus græcus. græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. βοτανὴν ἣν ῥωμαῖοι περδίκιον καλοῦσι. Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Muralem herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis aliquot locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam ἐνφραγμοῖσι καὶ τοίχοις, id est, macerijs et muris nasci ait. Sunt hactenus appellationes hæ priori huic Helxine proprie ex diuersis causis illi assignatæ: Sideritis uero, & Parthenion alijs plantis proprie, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptę. Credimusq; nos, Helxinem ideo Sideritim dictã, q; utraq; Marrubij folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alij tamen, præsertimq; Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraq; folio aspera est. Sola enim asperitate uestes tenaci nexu hæc retinet. Vtraq; etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, nõ satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidi congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculum tractata. Cæteris, quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recepta ea appellatio est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellationem, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: q cum de Helxine egisset. non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, λέγεται ἐν τῇ ἑλξίνῃ. quod est, Dictum in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed ex multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaq; hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cissampelos primo: eam q; ob causam nominata est, q; Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius natura factæ aliæ illæ appellationes etiam sunt, Melampelon, & Cissanthemon. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruatiũ pluribus locis in scriptore

D hoc a nobis est, plantarũ genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Factũq; id hoc loco credimus: qm̃ sunt quæ in nominibus his utriq; generi Helxines seorsum competant: discreuisseq; eas ex his quæ hactenus dicta sunt, non erit legentibus difficile. Adijciemus illud

[illegible] etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorẽ illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.

VIRES eius & Iuuamenta.

Folia refrigerandi spissandiq; naturam habent.

Qua ex caussa sanant illitu ignes sacros, adusta, cõdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesq;.

Succus eius cum ceruſa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturq; podagris cũ hircino seuo, aut cerato cyprino.

Veterẽ tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflam̃atione turgentibus, utilissime & gargarizat̃ & illinit̃.

Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

EX APVLEIO.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: denicq; ad similes causas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdicialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tusam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

EX IO. VIGONIO.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tametsi alijs placet, frigidę & stipticę esse complexionis. GALENVS tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit. Semẽ eius uirtutem habet expurgandi leuiter,

cum aliquali ſtipticitate, cũ frigiditate & humiditate ſociata. Paritaria in ſuper, in patella calefacta, cum modico uini, & parũ petroſilĩ foliorum, una cum creſſonibus pectini applicata, potentiſſime urinam prouocat: & ſupra uentrem, ordine iam dicto impoſita, inteſtinorum doloꝛẽ tollit. A

Inſuper decocta cum maluis, roſis, abſinthio, matricaria, furfure, & excorticatis fabis, deinde piſatis omnibus, & cum ſapa iterum bullitis, uſq; ad ſpiſſitudinem ſolidam, poſtmodum more emplaſtri adminiſtratis omnibus, lacertorum attritionibus, & muſculorũ contuſionibus optime opitulatur.

¶ De Artemiſia Octaua ſpecie Parthenĩ Rhapſodia LII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀρτεμισία. ἀναντίριον. τοξυτκόία.

Latinæ, Artemiſia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valentina. Olus regium. Parthenis.

Germanicę, **Beyfüſſz. Bucken. S. Johans gürtel. Soñen wẽdel.**

Hiſtoria Artemiſiæ ex Plinĩ lib. 25. cap. 7.

ARtemiſiam inuenit prima, & oſtendit Artemiſia uxor Mauſoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sũt qui ab Artemide Artemiſiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis, Abſinthĩ autem modo fruticoſa, maioribus folĩjs, pinguibuſq;. Ipſius duo genera, altera latioribus folĩjs, altera tenerioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellãt, ſimplici caule, minimis folĩjs, flores copioſi erumpentes. Cum uua matureſcit odore non iniucundo, quam quidam Botrya, alĩ Ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. B

¶ De Artemiſiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia prẽterea illius ab Matricaria, quam ſupra primam Parthenĩ ſpeciem poſuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemiſia fuit. Parthenis, id eſt, uirginalis primo dicta, q̃ uirgo Dea ſcilicet nomen illi dederit. Mox βασιλικὸν λιχαάνον, id eſt, regium olus. Tum ex eadem cauſſa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant. Epheſia a regione dicta eadem eſt. Quemadmodum a præſenti remedio & ope, Sozuſa, id eſt, ſalutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo: & ſi recipiendum id ſit a ſimilitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemiſiæ nomẽclatura fuit. Ex poſterioribus alĩ in Cannabis genere Artemiſiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alĩ Matricariam, notum omnibus olus eſſe Artemiſiam teſtati ſunt. Quod non aliunde, ut credimus, q̃ ex duplici eius genere factum eſt. Quæ enim ab hoc ſcriptore Monoclonos, a Plinio aũt ſimplicis caulis nominatur, non diſſimili penitus figura, præſertimq; ob ſingularem, quẽ profert caulẽ, a Cannabe deſcribitur. Quæ cõtra Abſinthĩ modo fruticoſa ab hoc, & ab alĩs traditur, facile ob quas habet uires ad noſtri orbis, & noſtræ ætatis Matricariã tranſferri potuit. Qnod & ſi græcorũ de Artemiſia hiſtoriæ oino non reſpondeat, nec certo aliquo autore confirmari poſſit, non reĩciendum tamẽ penitus eſt. Egregia em̃ in mulieribus. Dico aũt nũc muliebria, quę Grẽci γυναικῖα uocãt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemiſiæ uis eſt. Credendũq;, non aliunde q̃ a matricibus poſteriori Matricariæ nomen feciſſe poſteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oẽs eius ſpecies in ſecũdo ordine, arefaciuntq;, aut in primo largo, aut ſecundo incipiente, ſuntq; mediocriter tenuium partium.

C Vires eius et Iuuamenta ex Dioſcoride lib. 3.

Feruefactę conuenienter Artemiſiæ, in muliebres deſeſſus adꝰciũtur, ad detrahendos menſes, partus, ſecundaſq;.

Item ad prędcluſiones uuluæ, & eiuſdem inflammationes. Calculos cõminuunt. Remoratam urinam cient. Menſes pellunt, pubi illitæ.

Succus uuluæ illitus ex Myrrha, eadem quæ inſeſsio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemiſiam monocaulon, ſi quis iter faciens, eam ſecum in manu portauerit, non ſentiet laborẽ itineris. Fugat et dęmonia, et domi poſita prohibet mala medicamenta, auertit oculos malorꝫ hoĩm. Cũ axungia tuſa & impoſita, dolorẽ pedũ tollit. Piſata quoq;, & in puluerem redacta, cum aqua mulſa, potui data, inteſtinorum dolorem ſedat.

EX PLATEARIO.

Artemiſia mater herbarũ dicitur, eſt calida & ſicca in quarto gradu. Folia eius magis cõpetũt uſui medicinæ q̃ radices, & uiridia magis q̃ ſicca.

Valet cõtra ſterilitatem faciam ex humiditate: nam ſi ex ſiccitate eſſet, obeſſet. poſſunt autem hæc ſatis perpendi ex complexione mulierum. ſ. an ſit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Biſtortæ, & nucis Muſcatæ, & zuccharo, per modum electuarꝰ. Prodeſt tamen magis ſi balneetur in aqua, in qua cocta ſit Artemiſia, & folia Lauri.

Ad menſtrua prouocanda fiat peſsarium ex ea, uel decoctio.

D Contra tenaſmonem, recipiat patiens fumum colophoniæ per anum poſitæ ſuper carbones: deinde calefaciat Artemiſiam ſuper tegula, & calefacta ponat̃ ſuper lapidẽ molarẽ, & deſup ſedeat infirmus. Probatũ eſt.

Contra glandulas, quæ naſcuntur iuxta anum, fiat prius circa eas ſcarificatio: poſtea ponat̃ puluis Artemiſiæ, & Marrubꝰ. Contra emigraneã detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemiſię.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemiſia eſt calidę, et ſiccę complexionis circa tertium. Eius poſſe, eſt loca neruoſa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in forma epithimi adminiſtrata cum ſpongia, uel lotione facta in eius decoctione, ut ſupra, loca neruoſa potentiſſime confortat, cum aliquali reſolutione. Valet etiã mirabiliter in tenaſmone a frigiditate cauſato, iſto modo. Recipe Colofoniam puluerizatam, cum nuce Cypreſſi, & aliquantulum thuris: deinde pone puluerem ſuper prunis ignitis, & recipe fumum: poſtea habeas Artemiſiam in debita quantitate, recentem & calefactam ſuper tegula, prius irrorata uino ſtiptico: ſuper quam ſedeat patiẽs: quia mirabiliter tenaſmonem ſedat, & eſt medicina experta.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemiſiæ ſomnum inducit. Facit procreſcere barbam illita. Tineas capitis exterit. Ictericiam expellit. Et hydropiſi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Laſſitudinem, & defatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. i. Fœtũ mortuum expellit pondere unc. iij. pota. Mala quoq; accidentia, & tumores, & alia reprimit & pellit quæ mulieribus circa pudenda accidere ſolent. Tuſſim mitigat, pota mane & ſero. Vrinam ducit & calculos. Renes opilatos aperit. Venenorum quoq; unica antidotus eſt.

¶ FINIS.

¶ RHAPSODIARVM Catalogus.

Anagallis.	2	238	Hepatica	2	96
Aristolochia	2	89	Hyoscyamus	1	225
Arona	1	56	Lilium conuallis	1	211
Artemisia.			Linum	1	170
Asarum	1	71	Linaria		193
Basilicon	1	206	Malua		197
Betonica	1	89	Marrubium	2	160
Borrago	1	118	Matricaria	1	286
Bugloſſa	2	112	Mercurialis		261
Buphthalmos	1	259	Narciſſus Maius	2	129
Capillus Veneris	1	219	Narciſſus Martius	1	188
Catapucia		229	Nenufar	2	38
Chamædrys	1	125	Nigella	1	282
Chamomilla		252	Oculus bouis	2	259
Chelidonia	1	236	Parietaria.		263
Colubrina	3	68	Pentaphyllon		230
Conſolida	2	77	Perfoliata	2	181
Conſolida Regalis	1	88	Pes Coruinus	3	185
Conſolida media	1	93	Plantago	3	25
Coriandrum	1	203	Pulegium	1	227
Cotula fœtida	1	255	Sanicula	1	81
Cotula non fœtens.		259	Satyrion	6	107
Cynogloſſa	2	176	Saxifragia	1	185
Eſula		198	Scrophularia	3	215
Eufragia	1	169	Tanacetum	1	251
Fumus terræ	1	99	Tormentilla	1	85
Gauchblům	1	217	Verbena	2	120
Hackkraut	1	218	Vinca peruinca	1	178
Hedera terreſtris	1	167	Vngula Caballina	1	88
Helleborus	1	30	Violæ	8	137
Herba Paraliſis	2	96	Vrticæ	8	158
Herba ſaponaria		230			

INDEX Contentorum.

¶ A

ADiantum. 219 b
Adianti miracula. ibi.
Alcea. 199 a
Ampelopraſon. 262 c
Anagallis duplex. 238. 239
Vires earum. 240
Antipater. 98 c
Aparine quæ ſit. 45 a
Arbores quædam Diis conſecratæ. 3 b
Arction duplex. 44 d
Ari duæ ſpecies. 57 b
Aronæ eicon. 56 c
Aronæ, Dracontij, & Ariſari controuerſia. 57 a
Aronæ uires. 58 d. 59 a b, & ſeq.
Ariſtolochiæ duplicis deſcriptio. 49 a b
Ariſtolochia Clematitis. eo. b
Ariſtolochiæ genera quatuor. 49 b
Ariſtolochiæ utriuſq; uires. 53 a
Artemiſiæ deſcriptio. 265 a b
Vires eius. 266
Aſari deſcriptio. 71
Aſari, & Baccaris controuerſia. 72 d
Aſari uires. 73 a b

¶ B

BAlote. 161 b. 162 d. 163 a
Baptiſecula. 137 b
Batis marina. 187 b
Batrachium, Pes coruinus, Apium ſylueſtre idem. 147 b
Betonica. 89 a b, & ſeq.
Betonicæ inuentores. eo. a
Betonicæ ſuperſticioſa uis. 90 c
Eiuſdem uires: 91 a b, & ſeq.
Bipennula. 186 d
Biſtorta, Tormentilla, uel Conſolida rubea. 86 c
Borraginis & Bugloſſi eicones, & deſcriptiones. 111. & ſeq.
Bugloſſus uulgata, Borrago eſt. 114 d
Bugloſſi uis præcipua. ibi.
In Bugloſſo & Boragine neotericorum pugnantia. 116 c
Earum uires. 117 b, & ſeq.
Buphthalmos. 259 a b

¶ C

CAlcifraga. 186 c
Callitrichon. 220 c
Cantherium. 163 b
Capillus Veneris. 219, & ſeq.
Vires eiuſdem. 222 c d, & ſeq.
Cercis. 199 a
Cœliaca. 148 c
Chamæciſſos, 167 b
Vires eius. 168 d
Chamædaphne. 179 a b
Chamædaphne duplex. 181 b
Chamædaphne alia a Peruinca. 179 b
Chamædrys. 125 a b
Eius uires. 126 d, & 127 a b, ac ſeq.
Chamomilla. 253
Vires eius. 253
Chamæmilon. 248 c
Chelidonia. 236, & ſeq.
Chelidonia duplex. 236 d
Vires earundem. 237 b
Cimbalaris herba. 200 c
Clematitis uires. 53 b, & ſeq.
Colubrina. 64 c
Colubrinæ genera quatuor. 65 a
Conſolida regalis. 84 c
Conſolida media. 95 a
Eius uires. eo. b
Coriandrum. 203
Coriandri ſatio. 204 c
Vires eiuſdem. eo. d, & ſeq.
Coriandri nocumenta. 205 b
Eiuſdem correctio. ibi.
Coronopus eſt Pes galli. 148 d
Eius ſynonyma. 150 c
Cotæ duæ. 243 d
Cotula. eo. c. 255 a b
Crotos. 130 c
Crus galli. 145 b. 146 c, & ſeq.
Cyanos. 137 b
Cyclamini explicatio per Collinutium. 50 d. 51 a b, & ſeq.
Cynogloſſa. 175. 176 c d
Cynogloſſæ etymologia. 177 a
Cynogloſſæ uires. eo. a b.

¶ D

DRacunculus duplex. 64 c d
Dracunculi pictura. eo. d
Dracunculorum omnium explicatio docta. 65 b, & ſeq.
Eorum uires. 69 a b, & ſeq.
Dronega, Lappa maior. 45 a

¶ E

EBenotrichon. 220 d
Echion, quid ſit. 44 c
Empetron. 185. 186, & ſeq.
Eſulæ ſpecies, & deſcriptio. 193 a b
Vires earum. 194, & ſeq.
Eufragia. 169 a b
Eufragia ueteribus ignota. ibi. b.

¶ F

FLammea. 138. c
Fumus terræ, seu Fumaria herba. 99 – a b, & seq.
Nominis ratio. 100 d
Eius uires. 101 b, & seq.

¶ G

GAlli crus. 149 b
Gamandræa. 115 a b
Genciana. 3 b
Gramen aculeatum. 149 a.

¶ H

HEdera terrestris. 167 a b
Hellebori nigri descriptio, & inuentio. 31 a b
Hellebori utriusq; differentia. eo. b
Hellebori albi uires. 32 d, & 33 a b
Hellebori nigri uires. 33 b
De Helleborismo Hippocratis. 34 c d
Hellebori utriusq; nocumenta. 35 b
Helxine. 246 c. 248 c
Hepatica. 190 d, & seq.
Vires eius. 192. c d
Herbarum primi demonstratores. 2 d. 3 a
Herbarum quarundam inuentores Dij ibi.
Herbarum inuentores ex hominibus clari. 3 b
Herbas inuenere & regiones. 4 c
Herbas inuenerunt & animalia bruta. 4 d. 5 a b
Herbarum scriptores. 5 b
Herbaria medicina antiquissima. 6 c
Herbarum miracula. eo. d. 7 a
Herbarum insolentes quarundam naturæ. 7 b
Herbarum medicina salubrior cæteris. 12 d, & seq.
Herbarum neglectus, unde irrepsit. 16 d
Herba paralisis. 96. 97
Eius uires 98 d
Herba Impia. 98 c
Hermodactyli. 129 a b
Horminum. ibi. a
Hyoscyamus. 124. 125 a
Eius uires. 225. & seq.

¶ I

IOuis flos. 138 c
Ilionis sanguis. 162 c

¶ L

LApidum aliquot naturæ. 7 b. 8 a
Lilium conuallis. 211. & seq.
Vires eius. 212 c
Vinum Lilij conuallis. eo. d
Linum. 170 c
Lini genera. ibi.
Lini miraculum. 171 a
Lini satio, genera, & quomodo perficiatur. eo. a. 173 b
Ex Lino Germanorum uestes fiunt. eo. b.
Lina quæ olim optima. 171 b
Ex Lino insidiæ auibus, piscibus, & feris. ibi.
Linum ægyptium. 172 c
Lini maturitas. eo. d
Lini præparatio. ibi.
Linum nere, & uiris decorum. ibi.
Linum uiuum. ibi.
Linum Asbestinum. 173 a, & Byssinum. ibi.
Lini uires. 174. c
Linozostis. 261 a b

¶ M

MAlua hortensis. 197 a
Malua Ibiscus. eo. b
Malua Erratica. ibi.
Malua Althea. ibi.
Malua Alcea. ibi.
Malua Vnicaulis. 198 c
Maluæ genera duo. 198 d. 202 d
Vires Maluarum. 199 a b, & seq.
Maluæ conditura. 246, & seq.
Marrubio multæ herbæ similes. 160 d
Marrubium duplex. 161 c
Marrubij honos apud ueteres. 162. d
Marrubij edulium. 163 b
Marrubij uinum. 164 c
Marrubij etymologia. ibi.
Marrubij appellatione, fœmina intelligitur. eo. d
Marrubij præparatio. ibi.
Marrubij uires. ibi. & seq.
Matricaria. 246, & seq.
Vires eius. 249 b
Medicos recentiores, omnia ex ueteribus didicisse. 15 a
Mercurialis. 261 a b
Vires & monumenta eius. 262.
Moly. 2 d. 3 a
Morbis singulis, singulos Medicos adhibebant Aegyptij. 16 d

¶ N

NApellum, Aconitum. 147 b
Narcissus. 129 b
Narcissi eicon & genera. 30 c d, & 132 c
Narcissus congener Lilio. 131 b
Narcissus a narce dictus. ibi.
Narcissi nomen uagum & commune multorum. 130 d. 132 d
Narcissus mas & fœmina. 133 a
Eius uires. eo. b
Narcissus Martius. 184 c d
Nenufari eicones. 36 37
& nomenclaturæ. 38 c
Eius genera duo. ibi.
Eius uires. 39 a b, & seq.
Nigella. 242 c d
Vires eius. 243 a

¶ O

OCulus Bouis. 259 a
Ozymum. 206. & seq.
Ocimum. 207 a b
De Ozymi satu. 208 c
Ozymum syluestre. eo. d
Vires Ozymi. 205. d, & seq.
Oriza. 161 b

¶ P

PAmpinella. 186 d
Parthenium. 246 d
Parthenij genera tria. 248 c
Paritaria. eo. c
Parietaria. ibi. 263 a b
Pedis coruini eicon triplex. 143. 144. 145 a
Eius descriptio. 145 b, & seq.
Pentapetes. 234 d
Pentatomon. ibi.
Pentadactylon. ibi.
Pentaphylli uires. 235 a b
Persona. 42 c d. 45 a
Persolata. 45 a
Persoluta. ibi.
Persona. ibi.
Personacia, quare Lappa dicta. 43. a
Perfoliata duplex. 182. 183
Peruinca. 178 d. 129 a. 180 c
Petasite. 45 d
Petrafindula. 188 c
Pharmaca simplicia quæ 6 d
Pharmacorum abusus. 8 d, & seq.
Pimpinella. 186 d. 188 c 189 a
Pimpinellæ conditura. 189 b
Vires eius. ibi.
Pistolochia. 49 b
Pes coruinus, Leoniceno est Pentaphyllon. 232 d
Plantaginis eicones tres. 23 24 25 a
Plantago duplex. 26 c, &
earum descriptio. inibi.
Plantago item triplex. 27 a
Eius uires. 27 a b, & seq.
Polyanthemos. 150 c
Polytrichon. 220 c
Porrum. 262 c
Porrum uitigineum. ibi.
Porrasellum. ibi.
Prason. 263 a
Prasion. ibi.
Prasoides. 189 a
Pseudoselinon. 294
Pulegium. 227, & seq.
Eius uires. 228 c d
Pulegij syluestris remedia. 229 a
Pulegio societas cum Nepeta. eo. b
Punctorum ratio, & utilitas. 181 a

¶ Q

QVinquefolij descriptio. 231 a

¶ R

RIsus Sardonius. 150 d
Rizum. 161 b

¶ S

SAniculæ descriptio. 81 a b
Eius uires. 82 c d
Sanguisorba. 186 d
Sardea herba. 150 c
Satyrionis eicones sex, a fol. 103, & seq.
Satyrionum descriptio. 107 a b, & seq.
Satyrionis genera. 109 a
Satyrion fœmina. ibi.
Omnium uires. eo. b, & seq.
Saxifraga. 185 a b. 186 c
Saxifragiæ species quatuor. 188 c
Vires eius. ibi.
Saxifragiæ conditura 189 a
Scopa regia. 138 c d
Scordion. 5 c
Scrophularia. 215
Eius genera. ibi.
Vires eiusdem. 216 d
Serpentaria. 65 a, &
& eius descriptio. 67 b
Sillago 149 a
Simplicia terræ nostræ, eadem possunt quæ ultromarina. 14 d
Simplicia qua animaduersione ministranda. 73 b
Solidago. 78 d
Stachys. 162 c
Stillago. 149 a
Symphyti duplicis descriptio. 77 a
De Symphyto error Auicennæ. 78 c d
Symphyti uires. 79 a b

¶ T

TExtoria apud Germanos laudata. 171 b
In Theriacas adulterinas. 10 d
Tormentillæ descriptio. 85 b. 86 c d. 186 d
Tormentilla, uera Pentaphyllon. 86 c
Tormentilla, Bistorta. 86 c
Eius uires. 87 a b
Trixago, Chamædrys, Chamædrops. 126 c
Eius uires. eo. & seq.
Tussilago, species Vngulæ caballinæ. 45 a
Tanacetum. 251
Eius uires. ibi.

¶ V

VAccinium. 157 a
Varietas, mater impostura. 11 a
Vela linea. 173 a
Verbascum altera species Personatæ. 44 d
Verbenæ utriusq; eicones, & descriptio. 119. 120, & seq.
Verbena superstitiosa. 121 a
Vires utriusq;. 122 c d, & seq.
Veterum frugalitas 15 b 16 c
Vinca peruinca 178 d
Eius uires. 181 b
Violarum eicones, species & genera. 134. 135, & seq.
Viola purpurea. 136 c
Viola, quare Ion dicta. ibi.
Viola loripes. 136 c
Violæ Sarranæ. ibi. 137 a
Violæ Sessiles. ibi.
Violæ Leucoiæ. ibi, & seq.
Violæ Cheiri. ibi.
Violæ claudæ. ibi.
Viola muraria. eo. d
Viola cybelios. ibi.
Viola ligustria. 137 b
Viola cerulea. ibi.
Viola phlogios. ibi.
Viola Tusculana. 138 c
Marina, Calathina, Caltha. ibi.
Viola ferruginea. 139 a
Violarum uires. 141 a b
Syrupus Violarum. eo. b
Oleum Violarum. ibi.
Vinum Violaceum. 14 c d
Vlceraria. 161 b. 163 b
Vngula caballina. 42 c
Eius uires. 45. b
Vrticarum genera. 154 c
Vrtica Cania. eo. a
Vrtica Herculeana. ibi.
Vrtica iners. ibi.
Vrticarum laus. 155 d
Vrtica Nida. ibi.
Vrticarum usus. ibi.
Vrticarum sexus. eo. b
Vrtica labeo. ibi.
Vrticarum uires. 155 b, & seq.

CONTENTA Appendicis sequentis.

De usu & administratione Simplicium.
Herbarum usus qui primi scripserunt. Illarũ inuẽtio. Decꝫ antiqua Medicina. Et quare hodie minus exerceantur earum remedia.
Laus Agriculturæ.
Agriculturæ studium apud Veteres.
Illustres Romæ Agrorum & Hortorum cultores.
Agricolarum laus, & quæ obseruanda in agro parando.
Hortorum cura.
Ratio rigandorum Hortorum, & quæ translata melius fiant. Decꝫ succis & saporibus hortensiorum.
De Hortorum morbis, & remedijs circa formicas & culices.
Herbarũ qualitates quemadmodũ ex colore, odore & succis uestigandę.
Quibus temporibus maxime legendæ Herbæ.
De Herbarum differentijs uarijs.
Differentiæ Seminum, Succorum, Odorum, Saporum, Arborum, florum. &c.
Differentiæ Radicum.
Differentiæ & genera Vitium.
Classes Temperamentorum.
Gradus Herbarum.
Herbarum operationes & effectus uarij.
Tabula medicinarum, & animalium uenenosorum.
Tabula Eduliorum.
Tabulæ Catharticorum tres.
Tabula Euacuantium.
Tabula Confortatiuorum.
Tabula Digestiuorum.
Tabula eorum quæ conueniunt singulis membris.
De partitione Humorum & Qualitatum, Tab. 1.
Tabula Rerum Naturalium.
Tabula Rerum non Naturalium.
Tabula trium Rerum contra Naturam.
De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.
Tabula De temperamento Corporum.
Tabula De differentijs Morborum.
Tabula de differentijs Pulsuum.
Tabula de iudicijs Vrinarum.
Tabula Febrium, ultima.

APPENDIX

De usu & administratione Simplicium, per eundem OTHONEM BRVNNFELSIVM.

A

CVM OMNIS disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Operepreciũ igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum prescribamus, quibus scilicet niti auxilijs, quaue ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Siquidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imo & agyrtas & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cũ simplicibus rebus morbos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ægrorũ dispendio morbos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia pernicios̃ior pestis medicinæ, q̃ quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elemẽtis, inepti quidam, & Thessalj asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo adhibito iudicio, nullis consyderatis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quo in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo fit tandem, ut non solum nullos consequantur effectus rerum, uerumetiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irrepserit, quod cum stultis hominibus, non protinus omnia respondere̅t eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hactenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum uirens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione itẽ ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamen sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alij prolixis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq; quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: proinde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq; proferamus, prius pauca quędam ex Plinio, Dioscoride, Theophrasto, Varroneq;, et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, pręmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tametsi Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non mediocre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum: cum omnia ex alijs autoribus transcripserimus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nũc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q̃s ꝓfecerimus, q̃ nostra stribiligine, nequissime ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiquata gloria ueterum (qui tamen lõge melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehẽdi in furto malle, q̃ mutuum reddere, cum præsertim fors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus.

B

¶ De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus excerceantur earum remedia, ex Plinij libro uicesimoquinto, capite secundo.

MINVS hoc q̃ par erat, nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nam-

Cq; Mithridates, maximus ſua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante ſe genitorum diligentiſſimus uitæ fuiſſe, argumentis prętercq; fama intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, pręſumptis remediis, ut conſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumãt, ſanguinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, uolumina compoſita extant, cum ſollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium Mithridaten. 22. linguis locutum certum eſt: nec de ſubiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. 56. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectuſq; in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, grammaticæ artis doctiſſimum, iuſſit: uitæcq; ita profuit non minus cq; reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimplicium effectibus ad Neronem ſcripſit: Crateias, Dionyſius, Metrodorus rõne blandiſſima, ſed qua nihil pene aliud cq; rei difficultas intelligatur. Pinxere namcq; effigies herbarũ, atcq; ſubſcripſere effectus. Verum & pictura fallax eſt ex coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ: multumcq; de generat tranſcribentium ſors uaria. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata, & nudis quidem plęrumcq; nominibus defuncti; quoniam ſatis uidebatur, poteſtates uimcq; demonſtrare quęrere uolentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonij Caſtoris, cui ſumma autoritas erat in ea arte noſtro æuo, uiſendo hortulo eius in quo plurimas alebat: centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio eſt prænuncians horas, non modo dies ac noctes, ſolis lunæcq; defectum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi: in eo namcq; fœminarum ſcientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæcq;, in primiſq; Italica Circe, dijs etiã adſcripta? Vnde arbitror natum, ut Aeſchylus e uetuſtiſſimis in poetica re, refertam Italiam herbarum potentia proderet. Multicq; Circæios agros, ubi habitauit illa, in magno argumẽto etiamnum durante in Marſis, a filio eius orta genere, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa: non autem eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas ſuę Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem triſtitiæ ueniamcq; afferens, & ab Helena uticq; omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de his herbis curioſius aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus Polion herbam in quantum mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendauere. HOMERVS & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia, primus uolumen de earum effectu compoſuit: Apollini, Aeſculapiocq;, & in totum dijs immortalibus inuentione & origine aſſignata: compoſuit & DEMOCRITVS, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiocq; magis. Adeocq; ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarum autor, in prima earum tradidit, occiſum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam Balin nominat: eademcq; Tillonem, quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et luba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cuius contactu illatæ ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus. Quæ etiam ſi fide carent, admirationem tamen implent: coguntcq; confiteri multum eſſe, quod uero ſuperſit. Inde & plæroſcq; uideo exiſtimare, nihil non herbarũ ui effici poſſe, ſed plurimarum uires eſſe incognitas, Quarum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum, quaſdam etiam fortaſſis calcatas prodeſſe. Obſeruatum certe eſt, inflammari uulnera ac morbos ſuperuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare nunc non plures naſcuntur cauſę? Niſi quod eas agreſtes, literarumcq; ignari experiuntur, utpote qui ſoli inter illas uiuant. Præterea ſecuritas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina deſunt, ſicut illi quam retulimus in frugum cura, ſcimuſcq; defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua auis intret. Turpiſſima cauſa raritatis, quod etiam qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum ſit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit cauſas, alias (ut uere dixerim) deus. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi

Mithridates.

Euax.

Antonius Caſtor.

Homerus.

Incredibilis Herbarum uis.

canis morſus, pauorem aquæ, potuſq; omnis afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in prętorio mater uidit in quiete, ut radicem ſylueſtris roſæ, quam cynorhodon uocant, eblandi- A
tam ſibi aſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Luſitania res gerebatur, Cynorhodos
Hiſpaniæ proxima parte) caſuq; accidit, ut milite a morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis ut pareret religioni: ſeruatuſq; eſt ex inſperato: & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, ſpongiolæ, quæ in medijs ſpinis eius naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia co- gnoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari craſſitu- Dracunculus
dine, uerſicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedi- um. Alius eſt quem nos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus, ſed huic alia figura, ali- udq; miraculum exeuntis e terra ad primas ſerpẽtium uernationes bipedali fere altitudine, rur- ſuſq; cum ijſdem in terram ſe condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens, uel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantum præmoneret, tempuſq; formidinis demonſtraret.

¶ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio li- bro uiceſimoſeptimo, capi- te primo.

CRESCIT APVD me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis: quã toque maior copia herbarum dicenda reſtat, tanto magis adorare priſcorum in inueniendo cu ram, in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubie ſuperata hoc modo poſſet uideri etiam rerum naturæ ipſius munificẽtia, ſi humani operis eſſet inuentio. Nunc uero deorũ fuiſſe eã apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe, nullo uitæ miraculo maiore, ſi uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæoti dis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipſo rerum na- turæ defectu, parte alia britannicam ex oceani inſulis extra terras poſitis: itemque æthiopidem ab exuſto ſideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ ſaluti in toto orbe terra- rum portari, immenſa Romanę pacis maieſtate, non homines modo diuerſis inter ſe terris gen tibuſq;, uerumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, paſtuſq; pecorum & herbæ quo- q; inuicem oſtentant. Aeternum quęſo deorum ſit munus iſtud. Adeo Romanos, uelut alterã lucem, dediſſe rebus humanis uidentur.

¶ De LAVDE AGRICVLTV- RAE EX MARCO CA- TONE initio operis ſui. B

EST INTERDVM præſtare populo, mercaturis rem quęrere, ni tam periculoſum ſiet, & item fœnerari, ſi tam honeſtum ſiet: maiores enim noſtri ſic habuerunt, & ita in legibus poſuerunt, furem duplici condemnari, fœneratorem quadrupli. Quanto peiorẽ ciuem exiſtimarunt fœneratorem, q; furem, hinc licet exiſtimari. Et uirum bonum cum lauda- ,,
bant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumq; colonum, ampliſſime laudari exiſtimabatur, ,,
qui ita laudabatur. Mercatorem autem ſtrenuum, ſtudioſumq; rei querendæ exiſtimo, uerum, ut ſupra dixi, periculoſum, & calamitoſum. At ex agricolis, & uiri fortiſſimi, & milites ſtrẽnuiſ ſimi gignuntur, maximeq; pius quæſtus, ſtabiliſſimuſq; conſequitur, minimeq; inuidioſus, mi nimeq; male cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupati ſunt.

¶ Quod antiquis maximum ſtudium Agricul- turæ fuerit, & de hortorũ ſingulari diligen- tia, ex Plinio libro, 18. capi- te primo.

SEQVITVR natura frugũ hortorumq; ac florũ, quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarum immenſa contemplatio- ne, ſi quis æſtimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloreſq;, & ſuccos ac uires earum, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocina- ri terræ, & adeſſe cunctorum parenti iuuat, quanq; inter initia operis defenſæ. Quoniam tamẽ ipſa materia intus accendit ad reputationem eiuſdem parientis & noxia, noſtris eam crimini- bus urgemus, culpamq; noſtram illi imputamus. Genuit uenena, ſed quis inuenit illa pręter ho minem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; ſatis eſt. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cor nua elephanti, & duro ſaxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium ſicas, ſciantq; ad nocendum ſe præparare animalia, quod tamen eorum tela ſua excepto homine uenenis tingit? Nos & ſa-

Cgittas ungimus, & ferro ipſi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipſum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus, Neq; eſt ut putemus ignorari ab ea animalibus, quæ quidē quæ prępararent contra ſerpentium dimicationem, quæ poſt prælium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ naſcuntur contenti: etenim quando plura earum genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ad uenena naſcuntur? Atra hominum ceu ſerpentium lingua uibrat, tabeſq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ ſola uox eorum eſt) ut inauſpicatarum animantium uice obuij quoq; uetent agere, aut prodeſſe uitę. Nec ullum aliud abominati ſpiritus pręmium nouere, q̄; odiſſe omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maieſtas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntq;: quorum æſtimatione & gaudio nos quoq;, relictis æſtuatione ſuæ iſtis hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoq; conſtantius, quo operæ nobis maior q̄; famæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt, agreſteſq; uſus, ſed quibus uita honoſq; apud priſcos maximus fuerit.

¶ De hijs qui in agri & hortorum cura Romæ illuſtres fuerunt, ex Plinij libro decimooctauo, capite tertio.

QVAE NAM ergo tantæ hubertatis cauſa erat? Ipſorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore, ſiue illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua diſponebant, qua caſtra, ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniunt, quóniam & curioſius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam ſenatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus idipſum nomen inditum eſt, ſubinde ex agris ſenatum duceſq; accerſentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inſcripti uultus exercent: non tamen ſurda tellure, quæ parens appellatur, coliq; dicitur & ipſa, honore hinc aſſumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferre credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorum non eadem emolumenta eſſe quæ fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri pręcipere principale fuit & apud exteros. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantū honorem ſenatus noſter attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina cenſeret in latinam linguam trāsferenda, cum M. Cato pręcepta condidiſſet, peritiſq; linguę Punicę dandum negocium: in quo pręceſſit omneis uir tum clariſſimæ familiæ D. Syllanus, ſapientiæ compoſitiſſimę. Quos ſequemur prętexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varronem, qui octogeſimum primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

¶ Laus Agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando, ex Plinij lib. 18. capite quinto.

» FORTISSIMI uiri & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum eſt, ſemper pœnitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cō terminis hoc amplius æſtimari iubet, quo pacto niteant. In bona eſt, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis cōſul, aiebat, neq; fœundiſſimis locis inſalubrem agrum parandum, neq; effœtis ſaluberrimum. Salubritas loci non ſemper incolarum colore detegitur, quoniam aſſueti in peſtilentibus durāt. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria: nihil autem ſalutare eſt, niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima ſpectari iubet, num ſolum ſua uirtute ualeat qua dictum eſt poſitione. Vt operariorum copia prope ſit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus. In quo falli pleroſq; uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore eſſe arbitrantur. Nihil eſt damnoſius deſerto agro. Itaq; Cato, de bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam diſciplinam: agroq; ut homini, quamuis quæſtuoſus

A

sit, si tamen et sumptuosus, non multum supereſſe. Ille in agro quęstuosissimam iudicat uitem: non frustra, quoniam ante omnia de impensę ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id falso, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, quis esset certissimus quæstus? respondit: Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Summa omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui c̄minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, q̄ agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoq; cunctanter, optimumq; est (ut uulgo dixere) aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non fit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum: fontemq; domini plus prodesse c̄ occipitium, non mentiuntur.

¶ De hortorum cura, doctrina alia, ex Plinio libro decimonono, capite quarto.

AB HIS supereſt reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam. Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, c̄ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemq; pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atq; sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium fascinationes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Vsq; ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi ruta. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellū, quanto innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda sarius est, & ostrearum genera naufragio exquiri: aues ultra Phasidē amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic preciosiores. Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandi ab eo cupientem quod mandat alius. At hercle, c̄uilia hæc, c̄parata uoluptati satietatiq;, nisi eadē quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, sacciscq; castrari: nec cuiq; adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. E frugibus quoq; quoddam alimentum excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis uiuere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente annona. Etiamne in herbis discrimen inuentum est? Opesq; differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali. Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant, caule intantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoq; separantur. Et ipsa naturæ elementa ui pecunię discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq;, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiam ne herba aliqua diuitis tantum nascitur? Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit? Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle, nullum macelli uectigal maius fuit ROMAE clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cœlo quocumque gaudens. Hortorum CATO prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur prisci, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendum est, nec caules ut nūc maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno. Expedita res & parata semper, unde & acetaria appellabantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent ad desyderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, faretur domi uersutam fieri solitam, atque non Indicum piper quæsitum, quæque transmaria petimus. Iam quoq; in feneſtris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam prefigi prospectus

B

Comnis coegit multitudinis innumerę, fæua latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & his honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præsertim etiam cognomina procer& inde nata uideamus, Lactucinosq; in Valeria familia nõ puduisse appellari: & cõtingat aliqua gratia operi curæq; nostrę: Virgilio quoq; confesso, q̃ sit difficile uerborũ honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosq; maxime habendos, si contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organisue pneumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a fauonio, in autumnum præparandum est post quatuordecim dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easq; relupinis puluinorum toris ambiri singulis tramitum sulcis, qua detur accessus homini, scatebrisq; decursus.

In his hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorũ fructus in terra est, aliorum & extra; aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanq̃ grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra condun tur rhaphani, napiq;, & rapa, atq; alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam uocabimus feru lacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arboref cere, baculorum usum prębere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidũ horti fuisse produnt. 200. passuũ ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquis Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. 20. crassitudinis, quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cañabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura dixi mus, & alio genere tuberum pauloante.

¶ Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant. Item de succis hortensiorum & saporibus, ex Plinij libro. 19. capite duodecimo.

DHIS HORAE rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri, napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem syluestria fere sunt & folijs minora & caulibus, succo acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc insatiuum rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitiari, terra maxime iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq; saporem præstat. Syluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoq; nihil omisit cura, ut carmine quoq; comprehensum repererim, in fabis caprini fimi singulis cauatis; si porri, erucæ, lactucę, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mire prouenire. Quæ sunt syluestria, eadem insatiuis sicciora intelliguntur & acutiora. Namq; & succorum saporumq; dicenda differentia est, uel maior in his q̃ pomis. Sũt autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur, alioquin extra insidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plęrumq; uitæ persuasio. Panax Piperis saporem reddit, magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accępto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil a thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus seritur ijsdem locis, myrrhamq; radice resipit. Eadem & siliquastro satio. Reliqua a cæteris odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaq; est diuersitas atq; uis, ut non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in saccis odorem uino grauem. Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijsdem naturæ restat, quoniam prouentus tantum adhuc, summasq; quasdam tractauimus. Vera autem cuiusq; natura non nisi medico effectu prænosci potest, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desyderia pertinerent, longius utriusq; dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quæq; partibus constabunt, poteruntq; a uolentibus iungi.

APPENDIX

¶ De morbis hortorum, & remedijs circa formicas, & culices, ex Plinio lib. 19. capite decimo.

A

MORBOS HORTENSIA quoq; sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Namq; & Ocimum se necat, degeneratq; rite in serpyllum, & sisymbrium in calamintam. Et ex semine brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atq; inuicem enecatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in soloo gracili nascens. Alias priuatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoq; genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtriq; hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoq; non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ sunt, siliquas una seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti insperſus & sedi, quã aizoum uocãt, genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ noluut his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipue, si sunt arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Sabinus Tiro.

¶ De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore, odore, & succis, ex Plinij libro. 21. capite septimo.

B

TROIANIS temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus, econtrario dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, sylueſtria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior e longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis magis q̃ in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora, ut cotonea: eademq; decerpta, q̃ in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta, sicut thura, myrrhę q̃. Flores triti omnes amariores q̃ intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumq; radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicq̃ dictum est, si credimus.

Buceros, fenũ græcum.

¶ Quibus temporibus maxime legendæ sunt herbæ, ex DIOSCORIDIS prologo.

VERVM INPRIMIS curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nullo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni siquidem refert inter colligendum, si uel squallores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca in quibus prodeunt cliuosa, & uentis expolita sint, & perflata, frigidaq;, & aquis carentia.

Cin his enim locis uires eorum longe ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisq; locis a uento silentibus enascuntur, plærumq; degenerant, & minus uiribus ualent: multoq; magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neq; ignorandum, q̃ sæpe præcoci, aut serotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolescunt. Nonnulla propria ui hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum peritiam assequi, necesse est ijs prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti hærbæ duntaxat astiterit, adultam cognoscere non potest: neq; qui adultam tantum inspexerit, nuper erũpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, seminisq; magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ caussa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinq;folium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonum, Seriphũ, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoq; antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccari cœperint, priusq; defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, incisso per adolescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut recondantur, eximere conuenit, cum hærbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis aspergine non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunq; charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

De differentijs HERBARVM ex historia plantarum THEOPHRASTI.

¶ Partes primæ, maximæ, communesq; PLANTARVM sunt

Radix. Ramus.
Caulis. Surculus.

Radix, id sunt quo alimentum attrahitur.
Caulis, in quod alimentum defertur.
Rami, q̃ a caule fissi multiplices spargunt.
Surculus, quod ex his indiuiduũ, simplex q̃ oritur.

¶ Secundæ partes.

Cortex. Lignum.
Matrix, id est, medulla.

¶ His quædam quasi annuæ parteis accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.

Folium. Flos.
Pediculus, id est, quo folium dependet.
Capreolus. Muscus.
Semen. Fructus.
Neruus. Vena. Caro.

¶ Partes nouissimæ.

Humor. Liquor. Lachryma.

¶ De NERVIS.

Nerui ac uenæ per se quidem nominibus carent, quadam uero similitudine, nomina partium animalium consortiuntur.

Neruos habent, fissilia, prælonga, cõtinua.

Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresq;, & ramulos, humoremq; habentes.

Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.

Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.

Matrix, quod in medio ligni tertium a cortice continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.

Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.

¶ De constitutione prædictorum.

Hæc cum indurescunt, transeunt in lignum. ut Palma, Ferula.

Matrix ex carne & humore coalescit.

Cortex quidem ex tribus illis. ut Roboris, Populi, Pyri.

Quædam ex humore & neruo. ut Vitis.

Folia, ex humore & carne.

¶ Prima nascentium DIFFERENTIA.

Arbor. Frutex.
Suffrutex. Herba.

APPENDIX.

ARBOR est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, surculosum, aut facile dissolubile assurgit. ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumq; se attollit. ut rubus, paliurus.

Herba q̃d ab radice foliatū sine caudice prouenit, semẽq; caule fert. ut frumẽta, atq; olera.

¶ Secunda differentia ARBORVM.

Sunt enim

Vrbanæ.	Steriles.
Syluestres.	Floriferæ.
Fructiferæ.	Flore carentes.

¶ Tertia differentia De ARBORVM Formis.

Formis quoq; in ipsis differentiæ totorum atq; partium patent.

Magnitudo.	Mollicia.
Paruitas.	Leuitas.
Duricia.	Asperitas corticis.

Foliorum pulchritudo.

Bonitas & prauitas fructuum.

¶ Quarta differentia PLANTARVM.

Quædam non nisi in aquis uiuunt.

Quædam in terra sicca tantum.

Aliæ in paludibus.

Aliæ in lacubus.

Aliæ in fluuijs.

Quædam in ipso etiam mari.

Quædam in littoribus.

¶ Quinta differentia PLANTARVM.

Aliæ proceræ. ut,

Abies. Pinus. Cupressus.

Quædam caudice breui. ut,

Salix. Ficus. Punica.

Quædam item

Caudice uno.	Minus ramosæ.
Pluribus.	Crassæ.
Ramosæ.	Tenues.

Cortice tenui sunt,

Laurus. Tilia.

Cortice grosso,

ROBVR.

Cortice leni.

Malus. Ficus.

Cortice scabro.

Robur. Suber. Palma.

Hæ cum adolescunt, leniori cortice sunt: cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit. ut,

Portulacæ. Vnedoni. Arbuto.

Quibusdam cortex carnosus. ut,

Suberi. Robori. Populo.

Alijs neruosus & macilentus. ut,

Viti. Arundini. Tritico.

Alijs multiplicibus tunicis. ut,

Tiliæ.	Lino.
Abieti.	Genistæ.
Viti.	Cæpis.

Alijs simplex. ut,

Fico. Arundini. Lolio.

¶ Sexta differentia ab ARBORVM MEDVLLIS.

Aliæ
- Habent medullas.
- Carnosam medullam.
- Lignosam.
- Membranę similem.
- Carent medullis.

Medullam carnosam habent

Vitis. Ficus. Punica.

Sambucus. Ferulæ.

Lignosam medullam habent.

Larix. Abies. Pinus.

Duriorem & spissiorem.

Cornus. Ilex. Morus.

Robor. Cytisus

Ebenus. Celtis.

Quæ quidem coloribus distant.

Magnam atq; perspicuam,

Ilex. Robur.

Paruam, incertioremq;,

Olea. Buxus.

Nomen enim in his distincta spectatur.

Nullam,

PALMA.

¶ Septima differentia a RADICIBVS.

Multas & longas Radices habent

Ficus Robur Platanus.

Paucas

Punica Malus.

Vnam tantum

Abies Pinus.

Quibus una tantum prægrandis descendit.

Nodosas & uillosas.

OLEA.

Altas

ROBVR.

Lignosas

OZYMON.

Carnosas.

Beta Aron Hastula regia.

Ex carne & cortice

Raphani Rapæ.

Geniculatas.

Harundines Gramina.

¶ Octaua differentia PLANTARVM.

Aliæ nodosæ. Aliæ Enodes.

C

Enodes
Iuncus Tipha Gladiolus
Paluſtrina, & quibus cortex leuis.
Nodoſæ
Sambucus Olea
Laurus Pinaſter
Ficus Oleaſter.

Ex quibus quædam minus, quædam uero magis nodoſæ.

Mares frequenter fœminis nodoſiores, in quibus uterq; ſexus habetur.

Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uocatur Gemma, in Harundinibus Geniculum, in Vlmo & Robore Crade uocatur.

¶ Nona differentia PLANTARVM & Arborũ.

Quædam longæ, ut,
Abies Cupreſſus Palma.
Et quæ ſimpliciore aſſurgunt caudice.
Quædam in ramos ſparguntur, ut,
Punica Malus.
Quædam decurtatæ plus fructus afferunt, ut,
Vitis. Quæ uero
Non truncatæ, minus afferunt.

¶ Vndecima differentia PLANTARVM, & Arborum.

Ex Vrbanis
Quædam perpetuo uirent, ut,
D Olea Palma Laurus.
Pini genus quoddam
Myrtus Cupreſſus.
Ex Syluestribus
Abies Sabina Pinaſter.
Iuniperus Smilax Thuia.
Et ea quam Archadę Phellodryn appellant.
Tilia Ilex
Cedrus Celaſtrus
Picea Phillyca
Mirica Acuta ſpina
Buxus Apharca.
Arbores in Agro Elephantino.
Quercus in agro Thurio.
Platanus in Creta.
Platanus alia in Cypro.
Quæ monte Olympo proueniunt.
Potulaca Arbutus
Terebinthus Laurus.

Potulaca & Vnido folia inferiora dimittũt, cacuminibus perpetuo uirent, ramisq; aſſidue præpoſtere gignunt.

Ex Fruticibus
Ruta Sanſucum
Braſſica Serpillus
Roſa Libanotis, id eſt, Roſmarinus
Viola Apium
Abrotanum Aequapium
Papauer, & ſyluestrium genera complura.
Ex Fruticibus.
Hedera Rubus Harundo
Rhamnus Cedrula.

Ex his nõnulla cacumine perdurant, amiſſis reliquis. ut,
Apium Aequapium Origanum.
Nam & Ruta affligitur atq; mutatur.

Quædam cito germinant, & tardius mittunt folia. ut,
AMYGDALA.

Quædam tardius germinant, & æque citius amittunt folia. ut,
MORVS.

Citius amittũt folia, quæ in locis arẽtibus: tardius quę in humidis. Item citius ueteranæ, tardius nouellæ plantulæ.

¶ Decima differentia a FOLIIS.

Vertunt ſupinas parteis foliorum mox poſt ſolſticium Aeſtiuum
Olea Vlmus
Tilia Populus.

Eorum argumento ruſtici ſolſticium confectum intelligunt.

Quædam ampla folia habent, ut,
Vitis Ficus Platanus.
Quædam anguſtiora. ut,
Olea Punica Myrtus.
Rara
Pinus Abies Cedrus.
Carnoſiora
Cupreſſus Miricæ Malus.
Et in fruticum genere Stibia.
Ex Herbis carnoſa.
Semperuiuum Polion.
Harundinacea
Palmæ Gladiolus
Coici Butomos.
Et quæ foliis angularibus conſtant
Orbiculata. ut,
PYRI.
Oblonga. ut,
MALI.
In acutum producta. ut,
HEDERA.
Serrata & multifida
Abies Filix.
Vitis quoq; aliquatenus fiſſa, Fici.
Inſecta
Vlmus Robur Nux auellana.
Quædam cum extremo, tum lateribus ſinuata conſidunt.
Ilex Robur Smilax
Rubus Paliurus.
Quibuſdam ſpinæ pro folio ſunt. ut,
Acorni Drypodi.
Acane, omniq; pene generi ſpinoſo

Folium nullum habet
ASPARAGVS.
Pediculo carent
Scyllæ Bulbi.
Pediculos longos habent
Vitis Hedera.
Breues
OLEAE.

¶ De Oleribus Duodecima differentia.

Quibusdã statim ab radice orit olus. ut,
Cepe Intybo erratico
Allio Hastulæ regiæ
Scillæ Isirinchio
Bulbo atq; in totũ bulbosis.
Quibusdam foliis iam perfectis. ut,
Lactucæ Rubo Paliuro.

¶ Tredecima differentia.

Quædam sunt foliis
Multis Ordinatis
Paucis Inordinatis.
Quædam foliis
Magnis Paruis Angustis
Leuibus Cauis
Aculeatis Asperis.
Quædam dependent ab
Radice, Germine Ramo
Caule Pediculo.
Quędam fructũ super foliis gerũt. ut,
Laurus Alexandrina.

¶ De CONSTITVTIone Foliorum.

Constant folia
Neruo Fici
Cortice ut
Carne Vitis.
Quædam ex neruo tantum. ut,
Harundinis Frumenti.
Humor communis omnium est.

¶ De Pediculis.

Pediculorum
Alij ex neruo tantum constant. ut harundinis, frumenti.
Alij ex eisdem, quibus caulis.

¶ De natura FLORVM.

Florum alij ex
Cortice Vena Carne.
Carne tantum, ut qui inter folia nascuntur.

¶ De natura FRVCTVVM.

Fructuum
Alij ex carne & neruo.
Alij ex carne tantum.
Nonnulli ex cute.
Quædam ex humore & neruo. ut,
CVCVMERES.
Ex humore & cute, ut Mori, Punicæ.
Alij secus distinguuntur.
Omnium pars exterior cortex.
Interior caro.
Quorundam etiam nucleus.

¶ De SEMINVM differentia.

Postremũ in oibus semen est: hoc humorẽ, calorẽq; insitum habet, qui cũ desierint, semen infœcundum relinquitur.
Quorundam semen protinus post tegmen ambiens subest. ut,
Palmæ Nucis amygdalæ.
Quædam contẽguntur carne.
Quædam siliquis.
Alia uasculis. ut Papauer.
Quædam folliculis.
Alia nuda patent. ut Anetum Coriandrum, Cuminum. Feniculus.
Arborum nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta, ceu glans.
Nullum in uasculo semen arboris est.

¶ De differentia SVCCORVM. Nam

Alij uinosi Vitis, mori, myrti
Pingues Oleæ, lauri, nucis amygdalæ
Pini, laricis, abietis
Dulces Fici, palmæ, roboris, glandis
Acres ut Origãi, satureiç, nasturtij, sinapis
Amari Absinthij, fellis terræ
Odorati Anesi. cedrulæ
Diluti Prunorum
Acidi Punicorum.
Humorum alij
Lactei Papaueris, fici
Resinacei Abietis, Pini
Aquosi ut Vitis pyri, mali, cucumerum, cucurbitæ
Acres Tymi, satureiç.
Suaueolentes Apij, anethi feniculi.

¶ De differentia ODORVM.

Plantarum
Quædam flores habent odoratos.
Quædam folia odorata.
Quibusdam fructus odorati.
Alijs neutrum.
Alijs pars reliqua.

¶ Differentia SAPORVM.

Plantarum
Quædam mandi queunt.
Aliæ edulijs ineptæ.
In quibusdam folia manduntur, non fructus. ut in Tilia.

C Quibuſdam fructus & non folia.

¶ Alia FLORVM differentia.

Florum alij
Lanuginei, ut Vitis, mori, hederæ
Foliati, ut Amigdalę, mali, pyri, pruni.
Grandes Candidi
Bicolores Phœnicei
Vnicolores Subrubei Crocei.
Vno folio, ut Flos Iasionę.
Florem circa fructū uitis olea producunt,
Semen ſub floribus habet, Roſa
Cum ſeminibus flores edūt, Veneria, Cnicum, Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

¶ De differentia in fructificando.

Arbores aliæ
Fructū ex nouellis ſurculis gignūt, ficus, ui
Ex annatinis, olea, punica, nardus, (tis.
amygdala, pyrus, myrtus.
Ex utriſq;
Grandibus ex ramis, Siliqua
In cacuminibus fructificant, Palma
Lateribus.
In parte utraq;.

D ## ¶ Modus ſationis & generationis ARBORVM.

Arborum aliæ
GIGNVNTVR
Sponte Ramo
Semine Surculo
Radice Trunco
Auulſione Ligno conciſo.
De quibus latiſſime uide in Columella.
Oĩa quę ſemẽ ferūt, ſemine quoq; gignunt.
Ex ſemine tantū naſcuntur.
Abies Pinus Palma
Larix Omnes corniferæ.

¶ Generatio SVFFRVTICVM.

Suffruticum atq; herbarum pars maior ſemine, radiceq; naſcitur.
Quædā cum utroq;, nōnullæ ex germinib.
Arbores quę ex fructibus ſuis ſeruntur, oēs fere deteriores proueniūt, Theop. lib. 2. cap. 3.

¶ Quæ herbæ trāſeant in alias.

Degenerant
Siſimbrium Meu
Triticum Lolium.

¶ Alia differentia Radicum.

Radicum aliæ
Squamis conſtant Rotundæ
Carne Oblongæ
Cortice ueſtiuntur Veſcendę
Nudæ adhærent Inguſtibiles.

Quædam eſui aptæ ſunt, ut,
Haſtulæ regiæ Enſis
Scyllæ Paſtinacæ
Ari Petroſelini
Herbæ dictæ Dictami Pampinellę.

¶ Alia differentia ARBORVM.

Quædā perpetuo fructiferæ ſunt, ut,
Malus Aſſyria, quam alij Medicam uocant; omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uero ſubnaſcentibus. Plinius lib. 12. cap. 3.

¶ Alia differentia.

Quędam ſuos populos etiã ueſtiunt, ut,
Goſſampini. Plinius lib. 12. cap. 11.
Quædam incolis dormire dicuntur.
Quibuſdam perpetuo folia non decidunt; quod gelidis fontibus & imbribus rigentur. ut in Tylo.
In quibus cortices ualent, trunco ſine ſapore permanẽte. ut Xilocinnamū, id eſt, lignum cinnami, in faſtidio habetur, propter origani acrimoniam. Contra cortex in precio eſt.

Miraculum
Arbor quædam in Chora eſſe traditur una Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accepimus: cum Phenice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepiſſe, iterū mori, at renaſci ex ſe ipſa (quod erat prius) pomis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

¶ Quarundam Arborū fructus noti, arboribus ignotis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ ſit, necdū conſtat. Res enim inquit Plinius, in Arabia geſſimus, & Romana arma, magnam partem eius penetrauere. C. etiã Cæſar Auguſti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equidem ſciam, latino, arborum earum tradita eſt facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris tradidere. Alij Lentiſco ſimilem, ſubrutilo folio. Quidam Terebinthum eſſe: & hoc uiſum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cęſarem Auguſti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit contorte eſſe caudicis, ramis aceris, maxime pōtici, ſuccū amygdalę mō emittere, taleſq; in Carmania apparere: & in AEgypto ſatas, ſtudio Ptolomeorum regnantium. Cortice lauri eſſe conſtar. Quidam per folium ſimile eſſe dixere. & cætera quæ ſequuntur libro. 12. cap. 19.

¶ Miraculum de Cinnamomo.

Cinnamomum autem non poſſe metiri niſi

deus permiserit. Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Assabinum illi uocant. 44. boum, caprarumq; & arietum extis impetrat uenia metendi. Non tamen aut ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmēta hasta diuidit sacerdos, deoq; partē ponit: reliquū mercator in nassas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; parteis fieri: deinde sorte germina discerni. Quodq; Soli cesserit relinqui, ac sponte cō flagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantæ quædā etiam abortiūt.

Arborum etiam abortus inuenimus: fit aūt & serēdi genere, & recidendi. Plinii. 12. cā. 2.

¶ Differentia Radicum alia.

PLANTARVM

Quædam lentis paluſtris modo iñatant aquas, ſine oñi prorſus radice. ut malabathrū, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioſcorides libro primo.

Quędam nodoſas habent radices. ut gña Satyrionis, Ariſtolochię, & omnia gña Bulborū.

Quædam teneras. ut Ozymon.

Quędam prępingues. ut Aſphodelus. Sigillum Mariæ.

Quędā fere pręciſas in meditullis. ut Valeriana, & quę uocatur, Morſus diaboli.

Quædam comatas.

Quædam ſectas.

Quædam ſuccinctas ac breues.

Quædam prolixas iīmodice. cuiuſmodi de μῶλυ meminit Plinius, qui ſibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effoſſam, int difficultates ſaxeas, radicis. 25. pedes longam, & nec ſic quidem ſolidam, ſed abruptam. uide Plinium lib. 25. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophraſtum cap. 7. lib. 3.

Quædam infinitis nodis. ut uerrucaria.

Quędā intortis. ut Colubrina & Tormētilla

Quędam acuta tantum radicula, ſine oībus prorſus comis.

Quędam alba, quędam nigra radice, rubra, ſpicea, ſubſpicea, uiridi.

¶ Differentia a duratione.

PLANTARVM

Quædam ad multos annos durant. ut Veratrum, ſiue nigrum, ſiue candidum.

Quædam bieñio, triennio, quinquennio.

Longiſſimo tempore durat Elaterium.

Chamęleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Ariſtolochia. 5. aut. 6.

Vitis ſylueſtris año uno, ſi in umbra ſeruet.

¶ Alia Plantarum differentia.

Quędā ſylueſtres, quę nullibi felici9 ꝓueniūt q̄ in cāpis. ut Geniſtę. Myricę, & id gen9 alia.

Quædā hortenſes. ut Hyſſopus. Abſinthiū.

Quædam coronarię. ut, Roſæ, Lilia, Heliochryſos. Aliæ non Coronariæ. A

¶ Differentia alia ex ſapore

PLANTARVM.

Quædam ſapore ſunt

Dulces	Inſipidæ	
Salſæ	Acetoſæ	Amaræ
Stipticæ	Acutæ	Ponticæ.

¶ Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Deſiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtiliant
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellant
Incraſſant	Putreſcere faciunt.

Verum huiuſmodi quæ ſint, in Claſſibus temperamentorum infra recenſentur.

¶ Differentia alia de odore

PLANTARVM.

Quædam humiditate ſuperflua obtundente, donec ea reſoluatur abſq; odore perſeuerāt. Aliquæ econtrario, quæ ſicca, nullum, uiridia magnum odorem mittunt. Quædam ſiue recentes, ſiue ſiccæ, ſemper tamen proprium odorem ſpirant.

¶ De differentiis Vitium. B

Vitium genera magitudine, colore, ſaporibus, aciniſq; multiplicantur & differunt. Nam

Purpureo nitent colore.
Fulgent roſeo, nitentq; uiridi.
Candidæ, nigræq;, ſed uulgares.
Tument māmaꝝ modo bumaſti
Quędā Pręlongis dactyli porriguñ acinis.
Durant aliæ per hyemem, penſili con cameratæ nodo.
In ſua tm̄ continenť anima, ollis fictilibus, et inſuper doliis incluſæ, ſtipatæ uinaceis circumſudantibus.

Aliis gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: iis gloriam præcipuā in fornacibus Africæ Tiberij Cæſaris autoritas fecit.

¶ De uariis gñibus Vitium.

Genera Vitiū cōprehēdi inqt Plinius, unus numero exiſtimauit Democrit9, cūcta ſibi Gręcię cognita ꝓfeſſus. Cęteri innumera atq; infinita eſſe ꝓdiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dici poſſunt: quippe quę totidem pene ſunt, quot uina. Plí. li. 14. ca. 2.

Sunt igitur Vites

	Germanię
Amineæ, atq; ex iis	Gemellæ
quędam quę dicuñ	Lanatæ
	Nomentanæ: quæ & Rubellæ

C

Apianæ, ab apibus sic dictæ
Chiæ, Thasiæ
Eugeniæ
Rheticæ
Allobrogicæ
Varianæ
Albueles
Heluenacæ
Spioniæ
Veniculæ
Serculæ
Surrentinæ
Pompeianæ

¶ Alia differentia PLANTARVM.

Quædam ex semine proueniunt, ut maxima fere pars.

Quædam sine semine sponte exiliunt sua, non aliter q̃ animalia. Quorum quædam ex semine procreantur coitus, alia ex terra sine omni semine producuntur: lib. 1. caussarum de plant. cap. 1. Theophrastus.

¶ Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc fere sunt.

Casia
Cinnamomum
Cardamomum
Nardus
Nerum
Balsamus
Aspalathus
Styrax
Consecratrix
Narta
Costus
Ligusticum
Crocum
Myrrha
Gladiolus
Iuncus
Calamus
Samsucus
Lotus
Anethum.

D

HORTORVM

Alia cortices
Alia rami
Alia ligna
Alia semina
Alia lachrymę
Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt
Quædam in Asia tantum
Quædam locis apricis.
Quædam argillosis.

¶ Alia differentia Arborum.

Arborum quædam felicius in montibus proueniunt, prę̃sertim apud Macedones, ut

Abies
Pinastrum
Picea
Aquifolia
Tilia
Caprifolia
Carpinus
Buxus
Portulaca
Taxus
Iuniperus
Terebinthus
Caprificus
Philyca
Apharca
Nuxiuglans
Castanea.
Ilex.

Quædam in plana descendunt

Tamarix
Vlmus
Populus
Pomus
Ostrya
Celastrus
Salix
Cornus
Alnus
Robur
Lacara
Pyrus
Fraxinus
Paliurus
Spina acuta
Acer, quam in monte Caprinam, uel Gallicam in plano uocant.

¶ NOTIO.

Omnia quæ communia montibus, planisq; habentur, ampliora, uisuq; pulchriora in planis proueniunt, sed usu meliora tam materiæ, q̃ fructu: pyris malisq; exceptis.

¶ Differentia alia de flore arborum.

Quædam abunde florent.
Quædam parum.
Aliæ sine omni prorsus flore.
Quædam florent, sed fructum non ferunt, ut altera Iuniperi species.
Quædam minime florent, & fructum protinus ostendunt.
Alijs mox,
Alijs tardius proueniunt germina.

¶ Alia differentia de flore.

Singularum arborum

Alię cum urbanis germinare incipiũt, ut
Potulaca
Apharca
Pyrus.

Aliæ ante fauonium. ut, Cornus.
Alię post fauonium. ut, laurus, alnus.

Aliæ mature, ut

Nux iuglans
Sambucus
Vlmus
Quercus
Populus
Salix

Paulo ab his serius Platanus.

Quędam statim ineunte Vere. ut,

Caprificus
Paliurus
Nux iuglans
Philyca
Terebinthus
Castanea
Spina acuta

Aliæ serius, ut, Malus
Tardissime, Suber. Aria. Quadratoria, Thuia, Taxus.

¶ Alia differentia de fructificatione arborum.

Variant & in fructuũ prolatiõe arbores. nã
Quædam circa æstiua solstitia, ut, corni
Quędã circa messem tritici, ut, Terebinthus
Quædam æstate. ut, Fraxinus, & Acer.
Quędã autũno. ut, nux iuglãs, Pyrorũ genꝰ
Circa uergiliarũ occasũ, ut, Castanea, robur
Quędam post uergiliarum occasum, ut, Philyca, Ilex. Paliurus. Spina acuta.
Quædam hyemis initio, ut, Caria.
Quædam primis frigoribus, ut, Malus.
Omnium tardissime suos fructus perficiũt Iuniperus, Celastrus, Ilex.
Plura de hoc Theophrastus lib. 3. cap. 8. 6.

APPENDIX

Classes Temperamentorum.

A

Absinthium cõmune ca. in primo. sic. in secundo, uel tertio, sed succus est calidior.
Abrotanum, ca. in tertio, sic. in secundo.
Auiceña ca. & sic. in secundo.
Acetosa, fri. in primo. alĳ in tertio, sic. in sec.
Acacia fri. in secundo. sic. in tertio, aut sec.
Acorus ca. sic. in secundo.
Agaricus ca. in primo. sic. in secundo.
Agnus castus ca. sic. in tertio, alĳ in secūdo, certi ca. in primo. sic. in secundo.
Acetum fri. sic.
Allium domesticum, ca. sic. in tertio. a
Alumen, ca, sic. in tertio. alĳ in quarto.
Aloe ca. in principio secundi, sic. in tertio.
Alkekengi fri. sic. in secundo.
Althea, ca. hum. in primo.
Ameos ca. sic. in tertio.
Amomum ca. sic. in tertio. Auiceña, ca. sic. in secundo.
Amigdala dulcis ca. hu. in primo.
Ambra ca. in secundo. sic. in primo.
Amidum ca. hu. uersus primum.
Anacardi ca. sic. in quarto
Antimonium fri. sic. in tertio
Anetum ca. in tertio. sic. in principio secun.
Anisum ca. sic. in tertio
Anguria fri. hu. in secundo: semen eius frig. sic. in primo
Aqua lactis, fri. hu. in primo
Auellana domestica, ca. sic. in primo: & assatæ sunt sicciores.
Anthos ca. sic. in tertio
Apium domesticum ca. in principio tertĳ, sic. in medio tertĳ.
Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo.
Arsenicum, ca. in tertio, sic. in secundo.
Arthemisia ca. sic. in secundo.
Aristologia, ca. in primo. sic. in secundo.
Arancia tota, fri. hu. in principio primi.
Arancię cortex ca. sic. in secundo
Aranciæ acetositas, fri. hu. in secundo.
Asa fetida, ca. sic. in tertio
Asara baccara, ca. sic. in tertio.

B

Bismalua est malua agrestis, ca. hu. in primo
Bacca lauri, ca. sic.
Balaustia fri. sic. in secundo.
Balsamita ca. sic. in tertio
Basilicon ca. sic. in fine secundi.
Baucia ca. in medio secundi, hu. in primo.
Bdellium iudaicum, ca. in secundo, hu. in primo. alĳ, ca. sic. in primo.
Been radix, ca. hu. in secundo, sed sicca minus humida.
Been magnū, ca. in principio tertĳ, siccū in secundo.
Bethonica rubea, ca. sic. in primo
Berberis fri. sic. in fine tertĳ, alĳ in secundo, fri. sic.
Blacca bisantia, ca. sic. in secundo.
Bleta agrestis fri. hu. in secundo.
Bleta alba, fri. in primo. hu. in secundo.
Bardana, ca. hum. in primo
Bolus armenus, fri. sic. in secundo
Borax, ca. sic. in quarto
Borago ca. hu. in medio primi.
Buglossa, ca. temperate, hu. in fine primi.
Butyrum crudum ca. hu. in primo
idem
Butyrum recens ca. hu. in primo
Branca ursina, ca. hu. in secundo
Brionia, ca. sic. in secundo
Bitumen iudaicum, ca. sic. in tertio
Bruscus ca. sic. in secundo..

C

Calendula, ca. sic.
Caulis, ca. in primo. sic. in secundo.
Carpobalsamum ca. sic. in secundo
Castoreum, ca. in fine tertĳ, ca. in secundo.
Cardamum maius, ca. sic. in tertio
Cardamomum minus simpliciter intelligitur, ca. sic. in tertio
Calamus aromaticus, ca. sic. in tertio
Casia fistula, ca. hu. in primo.
Cassia lignea, ca. sic. in tertio, alĳ in secundo
Cantarides, ca. sic. in tertio
Camfora fri. sic. in tertio.
Camedreos, ca. sic. in tertio.
Camepytheos, ca. sic. in tertio
Camomilla, ca. sic. in primo.
Capillus ueneris inter caliditatem & frigiditatē medium tenet, sic. est, recens humida.
Calamentum ca. sic. in tertio
Carui ca. sic. in tertio.
Cathaputia ca. in tertio, hu. in primo
Carthamus ca. in secundo. sic. in tertio.
Caparus ca. sic. in secundo
Cauda equina, fri. in primo., sic. in secun.
Cortigiola
Centumnodia fri. hu. in secūdo.
Cauda uulpis. uel ī principio tertĳ, certi uolūt fri.
Virga pastoris fœm. sic. in secundo.
Sanguinaria
Cerusa. fri. sic. in secundo
Cretanus marinus, ca. sic. in tertio.
Centaurea, maior & minor, ca. sic. in secū.
Chelidonia, ca. sic
Cerasum frigidum, humidum in primo, sed non siccum.
Cheiri cal. sic. apostemati duro petrificato ualet plurimum.

C

Citonium fri. in primo, sic. in principio secundi.
Citrum totum fri. sic. in primo.
Citri cortex exterior ca. in primo.
Citri pars interior acetosa & acris, fri. in secundo. sic. in primo.
Carnositas citri, siue caro eius, qd' idē est. fri. in primo, hu. in primo.
Citri cortex, ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.
Ciprus fri. in primo, sic. in principio secūdi.
Ciperus ca. sic. in secundo.
Ciclamen ca. sic. in tertio.
Ciñamomum ca. sic. in tertio.
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo.
Ciminum ca. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Citrulli semen, fri. hu. in primo
Cicer album, ca. sic. in primo.
Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, sic. in primo: sed recentia humida sunt.
Cinoglossa fri. sic.
Costus, ca. sic. in tertio.
Coloquintida, ca. in tertio, sic in secundo.
Coriandrum fri. in fine primi, sic. in secūdo
Coriandri pars corticalis extrinseca parua ca. & sic. est in secundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueatur, etiam ut subtilietur reliqua pars eius, uel substantia, & facilius penetret ad patres eius profundiores.

D

Crocus ca. in secundo, sic. in primo.
Coagulum ca. sic. Pla. fri. sic.
Cornu cerui, fri. sic.
Corallus fri. sic. in secundo, aut in primo.
Cucumer fri. hu. in secundo.
Cucumer asininus ca. sic. in quarto.
Cubeba ca. sic. temperare, alij ca. & sic. in secundo.
Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo.
Cipressus ca. in primo, sic. in secundo.
Nux cipressi, ca. sic.
Crisomula fri. hu. in secundo.

D

Diptamus ca. sic. in tertio
Doronicum ca. sic. in tertio
Dragagantum fri. in secundo, hu. in primo
Dactylus nō recens ca. sic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E

Ebulus Edera.
Elleborus albus ca. sic. in medio tertij.
Ebur fri. in primo, sic. in secundo
Enula campana, ca. in secundo, hu. in primo
Epithimum ca. sic. in secundo
Epatica fri. sia. in primo, alij s. i. & hu. in primo.
Eruca, ca. hu. in secundo, & hoc recens semen, sed siccum est sic in primo
Esula, ca. sic. in tertio.
Es ustum fri. sic.
Erugo
Es uiride. idem, ca. sic. ad quartum.
Flos eris
Euforbium ca. sic. ad quartum
Eufrasia.
Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi; & hæc hu. sed sicca est sic in primo
Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

F

Fisticus ca. in primo
Faba sicca fri. sic.
Faba humida fri. humida in primo
Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
Fenu græcum ca. in fine primi, sic. in principio primi.
Ficus ca. in primo sic. in secundo, sed humida ca. hu.
Filipendula ca. sic. in tertio
Fragaria fri. hu. in primo
Fraxinus fri. sic. in secundo
Fumus terræ ca. sic. in secundo, uel uersus primum.
Fungus fri. hu.
Faseolus ca. hu. in primo.
Filix fœmina, ca. in tertio, sic. in secundo.

G

Galanga ca. sic. in tertio
Gariofilus ca. sic. in secundo.
Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo.
Galla immatura fri. in secundo sic. in tertio.
Genesta ca. sic. in secundo
Genciana ca. sic. in tertio.
Gitt ca. sic. in tertio
Glans fri. in primo, sic. in secundo
Granatum dulce fri. in primo, hu. in secundo.
Granatum aeetosum, fri. in secundo, sic. in secundo.
Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio.
Gipsum fri. siccum
Gumi arabicum, fri. sic. in primo

H

Hermodactylus ca. sic. in secundo.

I

Iringus celestini coloris, ca. in primo, hum. in secundo.
Iringus albus, fri sic.
Iuiube secundum aliquos, ca. hu. in primo, alij fri. in primo hu. & sic. æqualis
Iusquiamus fri. in tertio, sic. in secundo
Iuniperus ca. in tertio, sic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, sic. in secundo.

Kalendula ca.ſic.

L

Lacca ca.ſic.in tertio. alij ca.in primo .ſicca in ſecundo .

Laudanum ca.hu.in fine primi. Ioannes de ſancto Amando ca.ſic.in primo.

Lapis margarita,fri.ſic.in ſecundo.

Lapis ſmaragdus fri.ſic.

Lapis hyacinctus,fri.

Lapis laſuli,fri.in ſecundo,ſic.in tertio.

Lapis armenus ca.in principio ſecundi, ſic. in ſecundo .

Lapis ematites, frigid.in primo, ſiccꝰ in ſecundo.

Lauendula ca.ſic.

Lactuca aſini ca.ſic.in principio ſecundi.

Lactuca domeſtica fri.hu.

Laurus ca.ſic.

Lac fri.hu.temperate.

Lac acidum fri.ſic.

Lepus fri.ſic.

Leuiſticus ca.ſic.in ſecundo.

Lenticula aquæ frig.hu.in primo

Lens fri.ſic.in primo

Lentis cortex ca.ſic.in primo.

Lignum aloes ca.ſic.in ſecundo.

Lingua auis ca.hu.in primo

Licium ca.& fri.in medio,ſic.in ſecundo

Liquiricia ca.tepide,hu.temperate.

Linum cal.in primo,hu.& ſic.in medio, id eſt, æquale.

Lilium celeſte ca.in ſecundo,ſic.in tertio.

Lupulus fri.ſic.in primo.

Lilium album ca.ſic.in ſecundo

Lilium conuallium ca.ſic.in primo.

Limon fri.hum.ad ſecundum.

M

Margarita fri.ſic.uerſus primum

Macis ca.in ſecundo,ſic.in ſecundo:& plus

Macedonicum,ca.ſic.in tertio

Maſtix ca.ſic.in tertio

Maiorana ca.ſic.in tertio

Manna ca.in primo,hu.& ſic,temperate

Mandragora fri.ſic.in tertio.

Mercurius ca.hu.in quarto. Auicenna frig. hu.in ſecundo.

Mezereon ca. ſic.in quarto

Mercurialis ca.ſic.in primo.

Melliſſa ca.ſic.in ſecundo.

Mellilotum ca.ſic.in primo

Menta,ca.ſic.in tertio

Melon fri.hum.in ſecundo . ſemen eius ſiccum fri.hu.in primo.

Meu ca.ſic.in tertio.

Mel ca.ſic.in ſecundo

Myrtus fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Mirabolani fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Mirta ca.ſic.in ſecundo.

Millefolium fri.ſic.

Milium fri.in primo,ſic.in ſecundo.

Malua,& illa eſt domeſtica, ca.hu.in.primo

Milium ſolis ca.ſic.in tertio.

Muſcus ca.in ſecundo , ſic.in tertio:alij cal. ſic.in ſecũdo.

N

Naſturtium ca.ſic.in tertio.

Nenufar fri.in ſecundo,hu.in tertio

Nigella ca.ſic.in tertio,certi ca.in tertio, ſic. in ſecundo.

Nux indica,ca.in ſecundo,hum.in primo.

Nux ca.in tertio.ſic.in ſecundo

Nux muſcata ca.ſic.in ſecundo.

O

Olibanum ca.in ſecundo,ſic.in primo.

Oliua matura ca.temperate

Oliua inmatura fri.ſic.

Opoponacum ca.ſic.in tertio, ſic.in ſecun.

Opium fri.ſic.in tertio uſq; ad quartum

Origanum ca.ſic.in ſecundo

Orobus ca.in primo,ſic.in tertio

Ordeum fri.ſic.in primo

Os de corde cerui,certi ca.dicunt: alij frigidum & ſiccum.

P

Paritaria ca. ſic.in tertio: ſemen eius fri.hu.

Papauer domeſticum fri.ſic.in ſecundo

Papauer nigrum fri.ſic.in tertio

Paucedanum ca.ſic.in principio tertij

Pira acerba fri.ſic.ad ſecundum

Pira perfecte matura,fri.hu.in primo

Pira medie matura,fri.ſic.in primo

Poma fri.hu.in primo

Penidium ca.ſic.in primo

Perſicum frig.in ſecundo,hu. in primo : alij fri.in primo,hu.in ſecundo

Petroſelinum ca.ſic.in tertio

Pionia ca.ſic.in ſecundo

Petrolium ca.in tertio , ſic.uſq; ad quartum

Piper ca.in quarto , ſic.in ſecũdo:alij ca.ſic. ultra tertium.

Piper longum ca.ſic.& magis ſtipticum

Piper album,calidius ſiccius longo

Piper nigrum calidius ſiccius albo

Pinea ca.in ſecundo, ſic.in primo

Piſcacia ca.ſic.temperate

Piretrum ca.ſic.in tertio

Piloſella ca.parum,ſic.in ſecundo

Plantago maior fri.ſic.in ſecundo

Polium ca.in ſecundo,ſic.in tertio

Polipodium ca.in tertio,ſic.in ſecundo

Portulaca fri.in tertio, hu.in ſecundo

Polytricum fri.ſic.in ptimo

Porrum ca.ſic.in tertio

Pellicula interior ſtomachi

Pulegium cõmune ca.ſic.in tertio.

C

Pruna dulcia fri.hu.in ſecundo
Pruna meſa.i.media,fri.in ſecundo
Praſſium ca.ſic.in ſecundo
Plumbum fri.hum.
Pſillium fri.in ſecundo,ſic.& hu.in medio
Pſillij ſubſtantia interior ca.ſic.in quarto
Pſillij ſubſtantia exterior, fri.hu.in ſecundo

R

Reubarbarum ca.ſic.in ſecundo
Reuponticum ca.ſic.in ſecundo
Reſina,ca.in ſecundo ſic.in primo
Reſina ca.minus terbēthina, ſic.plus terben thina.
Colofonia ca.minus,ſic.plus,præcipue reſpectiue.
Sed colofonia ſecundum Paulum ca.in primo,ſic.in ſecundo.
Raffanus ca.in tertio,ſicin ſecundo, aut hu. in primo:ſed ſemen ca.ſic.in ſecundo
Ribes fri.ſic.in ſecundo
Roſmarinus ca.ſic.in tertio
Roſa fri.in primo,ſic.in ſecūdo:& hoc ſicca.
Rubea tinctorum ca.ſic.in ſecundo

S

D

Sandalus albus fri.ſic.in tertio:alij fri.in ſecundo,ſic.in primo
Sandalus citrinus,fri.in tertio,ſic.in ſecun.
Sal gemmæ ca.ſic.
Sal nitri,ca.ſic.in ſecundo
Sol armoniacus ca.ſic.in quarto
Sal indi ca.in principio ſecundi, hum.in medio primi
Sanguis draconis ca.in primo,ſic.in ſecūdo
Sanguis hirci
Sarcocolla ca.ſic.in tertio
Satureia ca.ſic.in tertio
Saxifragia ca.ſic.in tertio
Sanguinaria
Saluia ſecundum Serapionem cal.ſic.in ſecundo,alij in tertio
Sauina ca.ſic.in tertio
Saniculus
Spina alba idem,ca.,ſic.in primo.
Bedeguar.
Sandaraca ca.ſic.in ſecundo,Serapio.
Sambucus ca. ſic.in tertio
Sal cōmune ca.ſic.in ſecundo
Salix fri.ſic.in primo.
Satyrion ca.hu.in ſecundo
Sene ca.in principio ſecundi,ſic.in primo
Scamonea ca. ſic. in tertio
Sera ca. ſic. tēperate,aut in primo. Alij fri.ſic.
Serapinum ca.ſic.in tertio
Sebeſten in actiuis æqualis,in paſſiuis hu.in primo
Scabioſa ca.ſic.in ſecundo
Scolopendria ca.in primo : alij in ſecundo, ſic.in ſecundo.
Serpillus ca.ſic.in tertio
Scariolæ ſemen fri.in primo,ſic.aliqualiter.
Serpentaria maior, minor, ca.& ſic.in primo:alij uerſus tertium.
Sepum.
Scrophularia.
Semperuiuum
Siler montanum ca.ſic.in ſecundo
Siligo
Sinapis ca.ſic.in medio quarti: alij ca.in primo,ſic.in ſecundo
Seſamum ca.in ſecundo,hu.in primo
Solatrum frig. in ſecundo,hu.& ſic.in medio:certi fri.& ſic.in tertio.
Spica ca.in tertio,ſic.in ſecundo
Spodium frig.in ſecundo,ſic.in tertio.
Sparagus
Squinantum,ca.ſic.in primo
Squilla ca.ſic.in tertio
Sticados ara.ca.in tertio,ſic.in tertio
Sticados citrinum ca.ſic.in tertio
Semen lini ca.in primo,hu.in primo
Serum fri.hu.in primo
Secacul ca.in primo.,hu.in ſecundo
Stincus cal.ſic.in tertio,alij ca.hu.in primo
Stafiſagria ca.ſic.in tertio.
Storax calamita ca.in ſecūdo,ſic. in primo.
Sulfur ca.ſic.in quarto.
Sumach fri. in ſecundo, ſic. in tertio

T

Teſticulus uulpis,ca.hu.in ſecundo
Tamarindus fri.ſic.in tertio.,aut in ſecūdo.
Tartarum ca.ſic.in tertio
Tamariſcus ca.ſic.in ſecundo.
Taraxacon
Tapſus barbatus,fri.ſic.in ſecundo
Terra ſigillata,temperata
Thimus ca.ſic.in tertio
Thimiana.
Tormentilla fri.ſic.in tertio
Thutia.
Turbith ca.ſic.in tertio.

V

Valeriana ca.ſic.in tertio.
Verniſium ca.ſic.in ſecundo.
Vitriolum ca.ſic.in quarto
Vrtica ca.ſic.in tertio
Vſnea ca.in primo,ſic.in ſecūdo.
Vua paſſularia acerba,fri. hu.
Vua paſſularia matura ca. in primo, hu.in ſecundo.
Virga paſtoris fri.ſic.in rertio
Vernix ca.ſic.in ſecundo,Serapio.
Vngula caballina cal. hu.in primo
Viola fri.hu.recens in primo,exſiccata minus hu.
Vmbilicus marinus fri.ſic.

H I Y

Hippoquiſtidos fri. ſic. in tertio.

Hypericon ca.ſic.in tertio
Hyſopus herba,ca.ſic.in tertio
Hyſopus humida,ca.in primo, hu.in ſecũ.

Z

Zinziber ca.in ſecũdo,hu.in primo: & hoc recens.quia exſiccatum ſic.in primo.
Zedoaria ca.in tertio,ſic.in ſecundo
Zuccarum ru.unius decoctionis, calidum.
Zuccarum duarum decoctionum,ca.in medio primi.
Zuccarum trium decoctionum, temperatum eſt: & Auicenna dicit frigidius,id eſt,minus calidum:quia per decoctionem partes ignex calidæ ſubtiles conſumuntur.
Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exſiccatur,ita ſiccum dicitur reſpectu noui.
Zuccarum penidij ca.hu.in primo.

¶ Calida in primo:ſicca in eodẽ, aut in ſecundo.

Abſinthium ca.in primo,ſic.in ſecũdo, uel ter.ſuccus eius calidior.
Agaricus ca.in primo,ſic.in ſecundo
Ariſtolochia ca.in primo,ſic.in ſecundo
Bacca lauri ca.ſic.
Betonica ca.ſic.in primo.
Colofonia ca.minus,ſic.plus, maxime reſpectiue.
Calendula ca.ſic.
Caulis ca.in primo,ſic.in ſecundo
Cardamomum maius ca.ſic.in primo
Camomilla ca.ſic.in primo
Citri cortex ca.in primo,ſic.in ſecundo,aut æqualis.
Cicer album ca.ſic.in primo
Coagulum ca.ſic.
Cornu cerui.
Cuſcuta ca.in primo,ſic.in ſecundo
Cipreſſus ca.in primo,ſic.in ſecundo
Cipreſſi nux calida,ſicca
Dactylus calida,ſicca in primo:alij ca.hum. in ſecundo.
Eupatorium ca.in primo,ſic.in ſecundo
Fenugręcum ca.in fine primi,ſic.in primo
Ficus ſicca ca.in primo,ſic.in ſecundo
Ficus humida ca.humida.
Garioffilus ca.ſic.in tertio
Kalendula calida,ſicca.
Lapis armenus ca.in principio ſecundi, ſic. in ſecundo.
Lauendula calida,ſicca
Lactuca aſini ca.ſic.in principio ſecundi.
Laurus ca.ſic.
Lentis cortex ca.ſic.in primo
Lilium connalium ca.ſic.in primo
Manna ca.in primo,ſic.& hu. temperate
Manna calida in primo, ſicca & humida temperate.
Mercurialis ca.ſic.in primo
Mellilotum ca.ſic.in primo
Orobus ca.in primo,ſic.in tertio
Piloſella ca.parum,ſic.in ſecundo
Reſina ca.minus,ſic.plus
Seta ca.ſic.in primo
Sene ca.in principio ſecundi,ſic.in primo
Scolopendria ca.in primo,ſic.in ſecundo
Serpẽtaria maior,& minor:ca.ſic.in primo,
Squinantum ca.ſic.in primo
Vſnea ca.in primo,ſic.in ſecundo
Zuccarum rubeum,ca.
Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.
Zuccarũ de quãto antiquius, de tanto plus exſiccarur:ita ſiccum dicitur reſpectu noui.ſc.

¶ Calida in ſecundo,ſicca in eodem,aut tertio.

Acorus ca.ſic.in ſecundo
Agrimonia ca.ſic.in ſecundo
Aloe ſic.in principio ſecundi, ſic.in tertio
Amomum ca.ſic.in ſecundo,Aui.
Ambra ca.in ſecundo,ſic.in primo
Artemiſia ca.ſic.in ſecundo
Aranciæ cortex ca.ſic.in ſecũdo.
Baſilicon ca.ſic.in fine ſecundi
Blacca biſantia,ca.ſic.in ſecundo
Carpobalſamum ca.ſic.in ſecundo
Carthamus ca.in ſecundo,ſic.in tertio
Capparis ca.ſic.in ſecundo
Centaurea maior,& minor ca.ſic.in ſecun.
Chelidonia ca.ſic.
Cheiri ca.ſic.
Ciperus ca.ſic.in ſecundo
Crocus ca.in ſecundo,ſic.in primo
Coagulum ca.ſic.
Epithimum ca.ſic.in ſecundo
Fumus terræ,ca.ſic.in ſecundo
Geneſta ca.ſic.in ſecundo
Hermodactylus ca.ſic.in ſecundo
Kalendula ca.ſic.
Lapis laſuli ca.in ſecundo,ſic.in tertio
Lapis armenus ca. in principio ſecundi,ſic. in ſecundo.
Lauèndula ca.ſic.
Lactuca aſini ca.ſic.in principio ſecuudi
Laurus ca.ſic.
Leuiſticus ca.ſic.in ſecundo
Lignum aloes,ca.ſic.in ſecundo
Lilium cœleſte ca.in ſecundo,ſic.in tertio
Lilium album,ca.ſic.in ſecundo
Macis ca. & fri. non eſt operatio manifeſta, ſic.in tertio.
Melliſſa ca.ſic.in ſecundo
Mel ca.ſic.in ſecundo
Myrrha ca.ſic.in ſecundo
Muſcus ca.in ſecundo,ſic.in tertio
Nux muſcata ca.ſic.in ſecundo.

C
Nux cipressi, ca. sic.
Olibanum ca. in secundo, sic. in primo
Origanum ca. sic. in secundo.
Pionia ca. sic. in secundo
Pinea ca. in secundo, sic. in primo
Pilosella ca. parum, sic. in secundo
Polium ca. in secundo, sic. in tertio
Prassium ca. sic. in secundo.
Reubarbarum ca. sic. in secundo
Reuponticum ca. sic. in secundo
Rubea tinctorum, ca. sic. in secundo
Resina ca. in secundo, sic. in primo
Sal nitri ca. sic. in secundo
Satyrion ca. sic. in secundo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scabiosa ca. sic. in secundo
Siler montanum ca. sic. in secundo
Storax calamita ca. in secūdo, sic. in primo.
Tamariscus ca. sic. in secundo.
Vernisium ca. sic, in secundo.

¶ Calida in tertio, sicca in secundo uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, sic. in secundo: secundum Auic. ca. sic. in secundo.
Agnus castus calidus, sic. in tertio, alĩ in secundo.
D
Allium domesticum ca. sic. in tertio
Alumen ca. sic. in tertio, alĩ in quarto
Ameos ca. sic. in tertio
Anetum cal. in tertio, sic. in principio secundi.
Anisum ca. sic. in tertio
Anthos ca. sic, in tertio.
Apium domesticum cal. in principio tertĩ sic. in medio tertĩ.
Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo
Arsenicum ca. in tertio, sic. in secundo
Asa fetida, ca. sic. in tertio
Asara baccara ca. sic. in tertio.
Balsamita ca. sic. in tertio
Ben magnum ca. in principio tertĩ, siccũ in secundo.
Brionia ca. sic. in tertio
Bitumen iudaicum ca. sic. in tertio
Castoreum ca. in fine tertĩ, sic. in secundo
Cardamomũ minus simpliciter ca. si. in ter.
Calamus aromaticus ca. sic. in tertio
Cassia lignea ca. sic, in tertio
Cantharides ca. sic. in tertio
Camedreos ca. sic. in tertio
Camepytheos ca. sic.
Calamentuum ca. sic. in tertio
Carui ca. sic. in tertio
Cretanus marinus ca. sic.
Ciclamen ca. sic. in tertio
Ciñamomum ca. sic. in tertio
Ciminum ca. sic. in tertio
Costus ca, sic, in tertio.
Coloquiutida ca. in tertio, sic, in secun.
Diptamus ca. sic. in tertio
Doronicum ca. sic. in tertio
Elleborus ca. sic. in medio tertĩ
Esula ca. sic. in tertio
Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
Filipendula ca. sic. in tertio
Filex fœmina ca. in tertio, sicca in secundo
Galanga ca. sic. in tertio
Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo
Genciana ca. sic. in tertio
Gith ca. sic. in tertio.
Iuniperus calida in tertio, sicca in principio tertĩ
Lacca ca. sic. in tertio
Macedonicum ca. sic. in tertio
Mastix ca. sic. in tertio
Maiorana ca. sic. in tertio
Menta ca. sic. in tertio
Meu ca. sic. in tertio
Milium solis ca. sic. in tertio
Nasturtium ca. sic. in tertio
Nigella ca. sic. in tertio
Nux. ca. in tertio, sic.
Cortex adusta. in secundo.
Oppoponacum cal. in tertio, siccum in secundo.
Paritaria ca. sic. in tertio
Peucedanum ca. sic. in principio teriĩ
Petroselinum ca. sic. in tertio
Petroleum calidum in tertio, siccum usq; ad quartum.
Piretrum ca. sic. in tertio
Porrum ca. sic. in tertio
Pulegium commune calidum, siccum in tertio.
Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo
Rosmarinus ca. sic. in tertio
Sarcocolla ca. sic. in tertio
Satureia ca. sic. in tertio
Saxifraga ca. sic. in tertio
Sauina ca. sic. in tertio
Sambucus ca. sic. in tertio
Scamonea ca. sic. in tertio
Serapinum ca. sic. in tertio
Serpillus ca. sic. in tertio
Spica ca. in tertio, sic. in secundo.
Squilla ca. sic. in tertio
Sticados ara. ca. sic. in tertio
Sticados citrinum ca. sic. in tertio
Stincus ca. sic. in tertio
Stafisagria ca. sic. in tertio
Tartarum ca. sic. in tertio
Turbith ca. sic. in tertio
Valeriana ca. sic. in tertio
Vrtica ca. sic. in tertio
Hypericon ca. sic. in tertio
Hysopus herba, ca. sic. in tertio
Zedoaria ca. in tertio, sicca in secundo.

¶ Calida in quarto, ſicca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca. ſic. in quarto
Borax ca. ſic. in quarto
Erugo æris
Flos æris ca. & ſic. ad quartum
Aes uiride
Euforbium ca. ſic. ad quartum
Mezereon ca. ſic. ad quartum
Piper ca. in quarto, ſic. in ſecundo
Pſillŋ ſubſtantia interior, ca. ſic. in quarto
Sal armoniacus, ca. ſic. in quarto
Sinapis ca. ſic. in medio quarti
Sulfur ca. ſic. in quarto
Vitriolum ca. ſic. in quarto

¶ Calida, & humida.

Argentum uiuum, ſecūdum Dioſcoridem, ca. hu. in quarto
Amygdala dulcis, ca. hu. in primo
Amidum ca. hu.
Stincus ca. hu. in primo
Baucia ca. in medio ſecundi
idem
Paſtinaca hu. in primo
Bdellium iudaicum, cali. in ſecundo, hu. in primo
Been radix, ca. hu. in ſecundo
Borago ca. hu. in medio primi
Bugloſſa ca. temperate, humi. in fine primi
Butyrum crudum, recens, idem, cali. humi. in prlmo
Branca urſina, ca. hu. in ſecundo
Caſſia fiſtula, ca. hu. in primo
Laudanum ca. hu. in fine primi
Bardana.
Vngula caballina idem ca. hu. in primo
Satyrion, teſticulus uulpis idem, cali. humi. in ſecundo
Paſtinaca ca. hu. in ſecundo
Cataputia, ca. in tertio, hu. in primo
Enula campana, cali. in ſecundo, humi. in primo
Eruca ca. hu. in ſecundo
Faſeolus ca. hu. in primo
Iringus celeſtini coloris, cali. in ſecundo, humi.
Lingua auis, cali. humi. in primo, alĳ in ſecundo
Liquiricia ca. tepide, hu. temperate
Linum ca. in primo, hu. & ſic. in medio
Mercurius cali. humi. in quarto, & hoc ſecundum Paulum. Sed Auicennæ frigi. humi. in ſecundo
Nux indica, ca. in ſecundo, hu. in primo
Sal indus cali. in principio ſecundi, humi. in medio primi.
Siſamum ca. in ſecundo, hu. in primo
Vua paſſularia matura, cali. in primo, humi. in ſecundo
Zuccarum penidĳ, ca. hu. in primo.

¶ De temperatis calidis, & ſiccis.

Capillus Veneris, ca. fri. medium, ſic.
Cubeba cā. ſic. temperate
Piſcacia ca. ſic. temperate
Seta ca. ſic. temperate
Oliua matura, ca. temperate
Sebeſten ca. fri. in medio.

¶ De temperatis abſolute.

Terra ſigillata
Zuccarum trium decoctionum temperatum: ſed Auicenna ſecundo Canone dicit frigidius. i. minus calidū, quia per decoctionem partes ſubtiliores igne conſumuntur.

¶ De frigidis in primo, & ſiccis in eodē, aut in ſecūdo.

Acetoſa fri. in primo, ſic. in ſecundo
Anguriç ſemen, fri. in primo, ſic. in primo
Citonium frigi. in primo, ſic. in principio ſecundi
Ciperus frigi. in primo, ſic. in principio ſecundi
Cynogloſſa fri. ſic.
Coriandrum frigi. in fine primi, ſic. in ſecundo
Cauda equina, frigi. in primo, ſic. in ſecundo
Epatica fri. ſic. in primo
Endiuia ſicca, fri. ſic. in primo
Endiuia humida, frigi. in primo, humi. in fine primi
Faba ſicca, fri. ſic.
Glans fri. in primo, ſic in ſecundo
Gramen fri. in primo, hu. & ſic. in medio
Gipſum fri. ſic.
Iringus albus, fri. ſic.
Iuiubę frigid. in primo, humid. et ſic. æqualis.
Lapis ſmaragdus fri. ſic.
Lapis hyacinctus fri.
Lapis ematites fri. ſic.
Lac acetoſum fri. ſic.
Lepus fri. ſic.
Lens fri. ſic. in primo
Licium cal. & frig. in medio, ſiccum in ſecundo.
Mirabolani frigidi in primo, ſicci in ſecundo.
Millefolium fri. ſic.
Milium frigidum in primo, ſiccum in ſecundo.
Oliua immmatura fri. ſic.
Ordeum fri. ſic. in primo.

C Os de corde cerui fri. sic. secundum certos, alij ca. dicunt
Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca
Salix fri. & sic. in primo
Aes ustum fri. sic.

¶ De frigidis in secundo, siccis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
Alkekengi fri. sic. in secundo
Balaustia fri. sic. in secundo
Bolus armenus, fri. sic. in secundo
Cerusa fri. sic. in secundo
Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
Corallus fri. sic. in secundo.
Fraxinus fri. sic. in secundo
Galla immatura foriter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
Granatum acetosum fri. sic. in secundo
Papauer domesticum fri. sic. in secundo
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Ribes fri. sic. in secundo
D Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
Tapsus barbatus fri. sic. in secundo
Solatrum fri. in secundo, humi. & sic. medium tenet
Pruna mesa. i. media, fri. in secundo.

¶ De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
Berberis fri. sic. in fine tertij
Camsora fri. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Hyoscyamus fri. in tertio, sic. in secundo
Mandragora fri. sic. in tertio
Opium fri. sic. in tertio, usq; ad quartum
Papauer nigrum fri. sic. in tertio
Sandalus albus fri. sic. in tertio
Sandalus citrinus fri. in tertio, sic. in secũdo
Tamarindus fri. sic. in tertio
Tormentilla fri. sic. in tertio
Virga pastoris, fri. sic. in tertio
Hippo quistidos fri. sic. in tertio
Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

¶ De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto
Anguria, fri. hu. in secundo
Arancia rota fri. hu. in principio primi
Aranciæ acetositas fri. hu. in secundo
Bleta agrestis fri. hu. in secundo
Bleta alba fri. in primo, hu. in secundo
Centumnodia
Corrigiola — idem, fri. hu. in secũdo, uel in principio tertij.
Cauda uulpis
Sanguinaria
Virga pastoris fœmina
Cerusa fri. hu. in primo
Cucumer fri. hu. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo
Crisomula fri. hu. in secundo
Dragagantum frigi. in secundo humi. in primo
Faba hu. fri. humida in primo
Fragaria fri. hu. in primo
Fungus fri. hu.
Granatum dulce frigi. in primo, humi. in secundo
Lactuca domestica fri. hu.
Limon fri. hu. usq; ad secundum
Melon fri. hu. in secundo
Melonis semen siccum fri. hu. in primo
Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
Parietariæ semen fri. hu.
Persicum fri. in secundo, hu. in primo
Portulaca fri. in terio, hu. in secundo
Plumbum fri. hu.
Psillij substantia exterior fri. hu. in secundo
Vua passularia, acerba, fri. & humida.

¶ De frigidis & humidis temperate.

Lac frigi. humi. temperate.

SIMPLICIVM operationes & effectus VARII, NAMSVNT

¶ MATVRATIVA, SIue Suppuratiua.

Aqua tepida
Oleum dulce
Storax liquida
Frumentum cum oleo pauco
Sudor hominis
Semen lini
Sticas
Succus Sambuci
Malua
Fœnogræcum
Lapdanum
Anethum
Farina lini, & oleum
Maluaulci & radix, & semen
Pinguedines cõmunes
Farina tritici
Oleum & aqua coctũ
Viola
Butyrum
Frumentum cum aqua
Hydromel tepidum
Saliua hominis ieiuni
Pinguedo porci
Cepæ
Medulla panis cum oleo, & aqua

¶ MVNDIFICATIua, & Abstersiua.

Elleborus albus
Luoini
Amygdalæ amaræ
Aes ustum
Sigillum Salomonis
Mastix
Myrrha
Iris
Farina ordei
Farina fabarum
Agaricus
Vitriolum
Thus
Ceruſa
Mumia
Pix liquida
Tamariſcus
Caſſia fiſtula
Eupatorium
Orobus
Pineæ
Fumus terræ
Porrum
Semen atriplicis
Frumentum
Diptamus
Vinum dulce
Anethum
Calamentum
Raphanus
Sticas
Spuma maris
Coctana
Rubea tinctoris
Praſſium
Cucumer
Sapa
Lac mulieris
Liquiricia
Scorodon
Tapſia
Staphiſagria
Semen melonis
Mel Tamariſci
Genciana
Aſphaltus.

¶ MOLLIFICATIVA.

Chamomilla
Eupatorium
Melliletum
Armoniacum
Altheæ radix
Olea uetera, & calida
Oleum liliorum
Mastix
Opoponax
Galbanum
Adeps caprinus
Adeps porcinus
Storax liquida
Absinthiũ Bdellium.

¶ APERTIVA.

Capparis
Vrtica
Iris
Sambucus
Apium
Scolopendria
Acorus
Raphanus
Cuſcuta
Aſparagi
Cinnamomum
Aſarum
Hiſſopus
Ariſtolochia
Squinantum
Aphodylli.
Genciana
Coſtus
Peucedanum
Lacca
Petroſelinum
Abrotanum
Colocaſſia
Rubus
Bruſtius
Capillus Veneris

¶ FORTIVS apertiua.

Ciclamen
Allium
Cepæ
Oleum de auellanis
Omnia fella groſſa
Oleum liliorum
Amurca
Oleum petroleum.

¶ EXTRACTIVA.

Serapinum
Aſa fœtida
Magnes
Maiorana
Diptamus
Apium
Animalium ſtercora
Pyretrum
Sulfur
Petroleum
Tapſia
Armoniacum
Lolium
Ariſtolochia
Radix cannæ
Ciclamen.

¶ INCARNATIVA.

Thus
Iris
Lithargyrion
Arnogloſſa
Aſpalathus
Semen atriplicis
Alöe
Orobus
Oryza
Symphiton
Ceruſa
Plumbum
Mel
Cinis tamariſci.

¶ INCISIVA.

Scylla
Scorodon
Eupatorium
Cyprus
Chamædrys
Chamæpithys
Piper nigrum
Ruta
Nitrum
Mel
Cepæ
Ius cicerum
Ius lentium
Ius ordei
Acetum
Subtilia acida.

¶ ATTENVATIVA.

Aphodilli
Cuſcuta
Abrotanum
Ariſtolochia
Aceti fex
Narciſſus
Pineæ
Cicuta
Carica
Flores uini
Maſtix
Ruta
Sabina
Sticas
Semen lini
Vuæ paſſæ
Calamentum
Petroleum
Pix naualis
Eupatorium
Fœnogræcum
Grana citri
Nitrum
Semen urticæ
Sambucus
Scolopendria
Stercus muris
Tapſia
Cinnamomum
Pix liquida
Hyſſopus
Armoniacum
Oleum balſami
Cupreſſus
Genciana
Mentaſtrum

C
Iris.
Euforbium.
Ameos ſe.
Aſa fœtida.
Agnus caſtus.
Arnomum.
Galbanum.
Opoponacum.
Plumbum.
Chamepithys.
Capparis.
Eruca herba, & ſemen.
Furfur.
Genciana.
Malobathrum.

¶ RAIFICATIVA.

Oleum uetus.
Aſa fœtida.
Melilotum.
Chamomilla.
Abſinthium.
Radix ſambuci.
Ruta agreſtis.
Althea.
Abrotanum.
Victriolum.
Roſmarinus.
Coſtus.
Aniſum.
Fœnogræcum.
Farina ordei.

¶ DIAPHORETICA, id eſt, penetratiua & reſolutiua.

Mentaſtrum.
Ruta.
Piretrum.
Pix utraq;.
Galbanum.
Bryonia.
Sal.
Ficus ſiccæ.
Praſsium.
Armoniacum.
Se. urticæ.
Sauina.
Mel.
Cepe.
Raphanus.
Furfures.
Balauſtium.
Abrotanum.
Agaricus.
Radix marathri.

¶ SEDATIVA doloris.

D
Cerefolium.
Chamomilla.
Se. lini.
Hermodactyli.
Ruta.
Thus.
Caruí
Pyretrum
Sinapi
Aſa fœtida
Serapinum
Oleum oliuarum
Nigella
Carpobalſamum
Xylobalſamum
Petrolium.
Sambucus.
Althea.
Pinguedines calidæ.
Naſturcium.
Stercus columbinum
Oleum nucum
Opoponax
Caſtoreum
Leuiſticus
Maiorana
Petroſelinum
Euforbium
Furfur
Galbanum.

¶ MORDICATIVA & Cauſtica.

Porrum
Sal gemmeus
Arſenicum
Cepe
Pyretrum
Cantharides
Piper
Elleborus.

¶ INDVRATIVA.

Pſyllium Solatrũ Papauer
Semperuiuum
Hyoſcyamus
Portulaca
Mandragora
Aqua lactucæ
Tribuli.

¶ REPERCVSSIVA.

Cimolia
Roſa
Barba Iouis
Galla
Lilium
Glandes
Hyoſcyamus
Myrtus
Plumbum
Solatrum
Papauer
Memitha.
Semperuiuum
Hypocyſtis
Acacia
Balauſtium.

¶ OPILATIVA, ET obſtructiua.

Panis azimus
Anylon
Dactyli
Omnes cibi craſsi
Pinguedines
Caſeus.

¶ CONSTRICTIVA.

Balauſtia
Ferrugo
Corallus albus
Terra ſigillata
Tucia
Hyacinthus
Pentaphyllon
Stercus aſini
Hæmatites
Dragaganthum
Fabæ
Filtrum uſtum
Gipſum
Antimonium
Poma cupreſſi
Cinis aromatum
Mumia Myrtus
Gallæ
Sanguis columbæ
Cinis cornu uaccini.
Plantago
Thus, quod etiam conſolidat
Gummi arabicum
Argilla
Atramentum uſtum
Hypocyſtis
Alumen
Virga paſtoris
Acacia
Sumach
Sanguis uaccineus
Pili leporis
Succus ſalicis.

¶ CONSTRICTIua Alui.

Cydonia mala
Corna
Sorba
Gallæ
Hypocyſtis
Maſtix
Mora celſi immatura
Myrtilli
Menta cum aceto
Acacia
Roſæ
Alumen
Sang. draconis
Balauſtia
Interior cortex caſtanearum
Coagulum leporis
Folia cupreſsi
Lithargyrium
Fabæ.
Lentes
Sumachus
Spodium
Berberis
Caules
Pyra immatura
Mala pontica
Bolus armenus
Lac aſinæ
Anylum
Corallium
Plantago
Lac caprinum
Dragangantum
Caſeus
Hepata animalium in aceto elixa
Terra ſigillata
Milium
Semen papaueris nigri.

¶ CICATRIZATIVA, siue Consolidatiua & indurati= ua cutis.

Aloe lotum
Gummi frigidum, & siccum.
Galla
Aes ustum
Spodium
Plumbum ustum
Balaustium
Lithargyrium
Condisi
Cachimia.

¶ COAGVLATIVA.

Gipsum
Thuris cortex
Bdellium
Balaustia
Fuligo e foliis Cypressi.
Sanguis draconis.
Asphalatus
Lolium
Symphytum
Fabæ
ALOE.
Albumina ouorum
Myrtus
Lithargyrium
Serpentaria
Sarcocolla
Amylon
Tegula usta
Pili leporis usti
Bolus armenus
Filtrum ustum

Mucillago.
Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ geruntur.

¶ STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ
Papauer nigrum
Retentio diuturna in aqua frigida.
Torpedo piscis
Portulaca
Lactuca
Aqua Solatri
Semperuiuum
Hyoscyamus
Psillium

¶ ὑπνοτικὰ id est, Somnifera alia.

Nenuphar
Salices
Viola
Mandragora
Cucurbita
Lactuca
Rosa
Solatrum
Semperuiuum
Semen Papaueris albi;
Opium
Hyoscyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura sunt.
Balneæq; liberaliores somnum inducunt.

¶ LENITIVA communia.

Cassia fistula
Malua
Pineæ
Aqua ordei
Pinguedines
Dragagantum
Semen Citoniorũ
Borrago
Violæ
Lapathum acutum
Iuiubæ
Oleum dulce
Amylon
Penidiæ
Glycyriza
Psillium
Mercurialis
Bacharum
Vinum dulce.
Bleta
Gummi arabicum

¶ λιθῶντρικα, id est, frangentia lapidem.

Saxifraga
Bdellium
Nitrum
Balsamus
Sanguis hyrci
Petroselinum
Squinantum
Cyperus
Fistici
Abrotanum
Puluis nitri usti
Iris
Scolopendria
Radix Peoniæ
Baccæ lauri
Radix lupini
Scorodon
Sisimbrium
Lignum Ebuli
Scylla
Polium
Pulüis Cicutæ
Asparagus
Hyssopus
Ameos semen
Nigella
Lupinus
Marathrum
Amygdalæ amaræ
Ius Cicerum
Grana solis
Acetum Squilliticum
Iuniperi
Omnia diuretica fere.

¶ διουρητικὰ.

Petroselinum
Apium
Squinantum
Capilli Veneris
Leuisticus
Pulicaria
Cæpe
Fumus terræ
Carui
Brusc us
Cartamus
Acorus
Armoniacum
Nasturtium
Cyperus
Affodilli
Eupatorium
Daucus
Betonica
Nigella
Porri
Cantharides
Costus
Sauina
Sesilis
Cuscuta
Apes ustæ
Abrotonum
Peucedanum
Pentaphyllon
Feniculus
Iuniperus
Polytrichon
Anisum
Cerefolium
Spica
Amygdalæ amaræ
Asparagi
Asarum
Tapsia
Calamentum
Allium
Cubebe
Polium
Meu
Ameos
Anethum
Adianthon
Hypericon
Aristolochia
Folium
Thimus

¶ MENSTRVA prouocant.

Ladanum
Storax Calamita.

C Absinthium
Olei fæces
Xylobalsamum
Chamæpithys
Apium
Serpillum
Dipramus
Marathrum
Sabina
Ruta
Asa fœtida.
Iuniperus
Pulegium
Nasturtium
Marrubium
Amygdalæ amaræ
Xylocassia
Opoponax
Spica utraq;
Aristolochia
Prassium
Calamentum
Chamædrys
Elleborus uterq;
Sponsa solis
Viticella
Iris
Baucia
D Petroselinum

¶ ἁιμορῥοΐδας προκαλίονται.

Millefolium
Alleluiah
Scylla
Mentha
Oleum radicis Celsi
Spergula
Cæpe persica
Arsenicum
Genciana
Fel tauri
Ciclamen

Agaricus
Cinnamomum
Serapinum
Agnus castus
Allium
Costus
Centaurea
Affodilli
Thimus
Carpobalsamum
Anisum
Trifolium
Peonia
Squinantum
Seselis
Genciana
Hypericon
Origanum
Farina lupinorum
Eupatorium
Amomum
Daucus
Ameos
Chamomilla
Fœnogræcum
Nigella
Leuisticus
Abrotanum
Fu.

Rubea maior
Nigella
Os sepiæ
Victriolum
Cyperus
Pyrethrum
Cortex radicis Fraxini
Euforbium
Buglossa
Centaureum
Oleum polycariæ

¶ ἁιμορῥοΐδας κατέχουσι.

Verbena
Thus
Bolus armenus
Rosę
Psidia
Sanguis draconis
Sorba
Acacia
Plantago
Gipsum
Nespila
Sigillum Salomonis.

Myrthus
Mastix
Sanguinaria
Baccæ Cupressi
Galla
Baccæ Hederæ
Sigillum Mariæ
Gummi
Balaustium
Chamæleon
Poma syluestria

¶ γάλακτος γενικά

Semen Anethi
Marathrum
Fabæ
Viteila ouorum

Anisum
Eruca
Cicer
Oua sorbilia

Ius carnium
Grana ulmi
Castaneæ
Coctana
Galanga
Costum dulce
Semen Papaueris

Vinum dulce
Dactyli
Cerebella
Lingua auis
Cæpe
Diadragantum

¶ πρὸς σιωσυσίαν.

Oua auium
Baucia
Asparagus
Faseoli
Piper
Cicer
Grana Vlmi
Porri

Auellana
Piper longum
Secacul
Testiculi uituli & porci
Lactuca nouitia
Pineæ
Satyrion
Nux Indica

¶ MVNDIFICANTIA pectus.

Pineæ
Saccharum
Iris Nasturtium
Hyssopus
Prassium
Calamentum
Scylla
Liquiricia
Ficus
Inula Campana
Ruta
Origanum

Butyrum
Mel
Daucus
Porrum
Castoreum
Sulfur
Chamomilla
Vrtica
Seselis
Marrubium
Amygdalæ
Aristolochia

¶ Lumbricos necant.

Lupinorum farina
Ruta
Sal gemmę
Mentha
Cornu cerui
Petroleum
Fel taurinum suppositum uentri
Sambucus
Absinthium
Graneus
Mentastrum
Origanum
Fraxinus

Polium
Nigella
Carui
Dictamnus
Myrrha
Thimus
Centaureum
Persicorum folia
Ameos
Abrotanum

¶ Pediculos cohibent.

Balnea salsa
Absinthium
Arsenicum
Oleum amarum.

Argentum uiuum
Staphisagria
Pix liquida

¶ VENENIS repugnant.

Pimpinella
Succus caulium
Fistici
Balsamus
Hypericon

Calamentum
Orobus
Cardobenedictus
Nasturtium
Cyclamen.

Euforbium
Acetum
Allium
Ruta
Herba Paralyſis
Inula
Teſticuli urſi
Gentiana
Sal
Oculus Chriſti
Tapſus barbatus
Caſtoreum
Oleum potum

¶ Quatuor præſentiſſima contra uenena, teſte Manardo.

Thlaſpis
Terra Sigillata
Bolus armenus
Scordion.

¶ Confortatiua cordis.

Aurum
Moſchus
Crocus
Bugloſſa
Cardamomum
Folium
Cubebe
Baſilicon
Been utrumq;
Ciñamomum
Spica
Maiorona
Meliſſa
Sabina.
Ambra
Gariophyllus
Satureia
Agnus caſtus
Nux muſcata
Macis
Herba muſta
Citrulli
Carpobalſamus
Galla muſcata
Roſmarinus
Agrimonia
Betonica

¶ Totum corpus confortant

Sene
Caſſia fiſtula
Folium
Peuedanum
Omnes Myrabolani
Aurum
Vinum aromaticum
Fumus terræ
Sticas
Cuſcuta
Bruſcus
Aneſum
Borrago
Serum caprinum
Apium
Maſtix

¶ Rubeam bilem gignunt.

Ex cibis acria
Salſa
Dulcia
Saluia
Eruca
Apium hortulanum, id eſt, Petroſelinum.
Apium commune
Serpillum
Braſſica
Anethum
Libanotis
Cepæ
Acuta
Amara
Ruta
Ozymum
Mentha
Amaracus
Naſturtium
Cerefolion
Feniculum
Allia
Porri

Nocent & piſces ſtagnales, piſces teneriores et duriores.
Columbi
Anſeres præter alas eorum.
Anates
Boues
Omnis caro durior
Rapa
Siliquaſtrum, uel Piperitis.
Inula
Nuces iuglandes
Pinei nuclei
Ceraſa dulcia
Ficus, uuę, & cũcta quæ admodũ dulcia ſunt.
Cerui
Raphanus utercũ
Paſtinaca
Sinapi
Strobili
Caſtaneæ
Mora bene matura

¶ NOCENT.

Oua dura & frixa
Vetus & ſalitus caſeus
Vinum nigrum, craſſum, dulce & potens.
Lagana, & panificia omnia: præterq; furnaceus panis bene fermentatus.

¶ Eandem Choleram rurſum extinguunt & contemperant.

Aquatilia & acida
Lactuca
Portulaca
Lapathon.
Spinacium
Pimpinella
Bugloſſos
Intyba omnia
Præſertim acetoſa illa
Atriplex
Blitus
Tipholion acidum
Quod ſi ſtomachus ſit debilior atq; frigidior, calida odorata poſſunt miſceri.

Conueniunt &

Pruna damaſcena
Myrabolani
Mala acida.
Ex pyris quæcumq; fragilia
Non multum dulcia.
Punica, uel acida, uel media, cortice, ſeminibuſq; abiectis.
Cucurbita omphacio condita.
Ceraſa

¶ Ex carnibus uero.

Pulli cohortales, & albi potius q̃ nigri.
Capi iuniores
Vituli lactentes
Anniculi uerueces
Perdices
Phaſiani
Coturnices
Capreoli iuuenes
Alę anſerum & anatum.
Piſces ſaxatiles.
Piſces inter duros tenuesq; medij.
Oua gallinarum recentia, mollia: præterquã in uehementi æſtu, quo tempore condiri cum aceto, uel omphacio poſſunt.
Hœdi

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indicium bonæ concoctionis, si neq; ructus acidos, aut fumidos concitant, neq; præcordia, aut uentriculum grauant.
Vinum album, clarum, debile, odoratum, & quod ad acidum potius uergat, q̃ dulce; æstate moderate dilutum.
Panis furnaceus.
Bene fermentatus
Nocent omnia condita, præsertim cum melle
Quædam cum Saccharo conducunt. ut pruna, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine calidis aromatibus pręparentur.
Iurulenta, elixaq; meliora q̃ assa & frixa.

¶ Tabula Medicinarum uenenosarum.

Pinorum erucæ — Bupresti
Salamandra — Ephimeros
Dorcynion — Aconitum
Mel heraclium in Ponto.
Psyllion — Cicuta
Smilax, uel taxus
Sardonia herba
Meconium — Toxicum
Corniculatum papauer
Ixia — Ceruſa
Fungi — Gypsum
D Coagulatum lac — Argenti spuma
Sandaracha — Auri pigmentum
Lepus marinus — Hirudo.
Axos — Argentum uiuum
Potus ferruginis ferri, aut eius limatura.
Arsenicum — Calx uiua
Cinobrium — Flos æris
Vitriolum, & alumen
Aqua Saponis
Sal armoniacum
Sulphur — Catapucia
Elleborus albus, niger
Titimallus — Cōloquintida
Cucumer asininus — Aloe
Agaricus — Grana alhal
Hermodactylus — Squilla
Oleander — Sesilis
Ruta sylueſtris — Nigella
Semen Vrticæ — Arbor risi
Psilij — Hyoscyamus
Mandragora — Solatrum
Crocus — Coriander
Opium — Cantarides
Castoreum — Fel uiperæ
Fel Leopardi
Sudor bestiarum
Sanguis bouis

¶ Animalia uenenata.

Phalangon — Scolopendra
Scorpius — Rubeta
Pastinaca marina
Cantharides — Mus araneus
Vipera — Scytala
Dipsas — Hydros
Cenchros — Ceraſtes
Aspis — Basiliscus

¶ Tabula eduliorum quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime nutrientia sunt.
Anserum alæ, cum pectoribus
Item, anatum, gallinarum, & caponum
Alui omnium uolucrum
Lac crassum
Panis triticeus, siliginaceus.
Frumentum coctum
Cicer ruffum — Castaneæ
Dulces dactyli — Vuæ passæ dulces
Oua sorbilia — Rapæ
Mel despumatum — Vinum omne
Cancri — Fabæ

¶ Parum nutriunt.

Animalium uuluæ — Ventres
Inteſtina — Caudæ
Aures — Adipes
Aruina — Caro senescentium.
Omne genus auium, si comparetur cum genere pedibus iterantium.
Omnes pisces
Panis ordeaceus
Ex ordeo pultes
Panis furfuraceus
Milium — Fabæ uirides
Amygdala — Persica
Pruna — Capparis
Tendi — Raphanus
Sinapi
Asparagi omnes
Dauci
Cepæ
Allia
Porra cruda
Malogranata
Pira.

¶ Boni succi sunt.

Lac recens, statim a mulctura potum, ante omnem cibum.
Oua recentia, sorbilia
Phasiani
Gallinæ
Pullastræ
Aues paruulæ montanæ
Piscículi saxatiles
Porcelli recentes
Partes animalium quæ sunt circa os.
Cor non probandi est succi
Pedes porcorum.

Animalia agreſtia
Panis purus
Priſana bene parata
Fabæ — Caſtaneæ
Ficus maturæ — Vuæ maturæ
Lactuca — Intybus
Cichorium
Vina bene olentia, dulcia defecataq;
Ciceres ruffi.

¶ Mali ſucci ſunt.

Piſces ſtagnales, in paludibus & lutoſis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulæ & aridæ carnes
Ceruorum renes
Fœminarum teſticuli
Cerebella: niſi gallorum
Caſei molles
Lens — Cicer ruffum
Legumina — Marina animalia
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ueniunt.
Omnia poma, quæ non maturuerint
Pira — Perſica
Malagranata non matura
Meſpila — Corna mala
Pruna: niſi optime maturuerint
Ceraſa — Cucumeres
Pepones — Aridæ ficus
Cæpe — Porrum
Allium — Raphani
Cruda braſſica
Bulbi non bene cocti
Agreſtia holera
Vina craſſa male olentia, inſuauia, auſtera.

¶ Facile concoquuntur.

Panis bene concinnatus
Piſces ſaxatiles omnes
Auium caro
Turtures — Perdices
Phaſiani
Pulli columbini, plus etiam alæ cæteris membris.
Anſeris iecur
Caro caporum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulæ, faciliorq; boum
Caro ceruorum melius q̃ caprarum
Oua ſorbilia
Lactuca — Intybæ
Malua
Leuia uina, melius auſterum
Omne genus uolucrũ, pullorũ, gallinaceorũ.

¶ Generantia Lac.

Semen fœniculi — Radix fœniculi
Aniſum — Paſtinaca
Oua ſorbilia — Agnus caſtus
Aqua caſei ueteris cocti
Raphanus — Eruca
Anetum — Ordeum
Grana ulmi — Mel cum croco.

¶ Cibi ſanguinei.

Omnis cibus boni ſucci
Caro perdicum — Pullorum caro
Amygdala dulcia — Phaſiani
Vinum odoriferum
Oua — Lactuca.

¶ Cibi cholerici.

Porri — Sinapi
Piper — Cepæ
Allium — Siliquæ
Cinaræ ſucci — Item dulcia omnia
Mella — Dulcia uina

¶ Cibi Phlegmatici.

Poma perſica — Ceraſa
Aqua
Fructus fere omneis
Pyra
necdum matura:
Poma
Iuſcula — Lac
Omnia fere glutinoſa
Aqua calida
Caſeus recens — Quies nimia
Nimia faturitas — Piſces omnes
Rapæ — Cucumeres
Alui & inteſtina quadrupedum.
Omenta — Oxygala.
Animalium neruoſæ partes.
Pelles. Cerebrum. Pulmo.
Spinæ medulla. Agnina caro.
Caro teſtaceam pellem habentium.

¶ Cibi melancholici.

Caro bubalma — Hircina
Caprina — Taurina
Aſinina — Camelorum
Vulpina — Canina
Leporina — Aprina
Omnes ſalitæ carnes
Piſces ſalſi — Braſſica
Arborum germina præcipue
Lentiſci — Terebinthi
Rubi — Camrubi
Legumina omnia — Lentes
Panis furfuraceus — Vina craſſa
Nigra — Caſeus uetus
Cibus coctu difficilis, omnes ueteres carnes
Piſces marini — Thymi
Balenę — Oxalme
Vina atra — Cochleæ
Braſſicæ
Carnes bubalinæ
Caprinæ — Taurinæ
Hircinæ — Leporinæ
Creuinæ — Aprinæ
Cocleæ — Braſſicæ.

C Salsa omnia — Triticei panes
Lolium — Panis ex milio

¶ Quæ difficulter concoquuntur.

Caprina caro — Bubala
Ceruina — Hircina pessima
Anserum Caro — Anatum.
Taurina — Sues inueterati
Ouum ueterum animalium.
Omnia interanea — Vuluę
Cor — Epar
Aures — Caudæ
Renes — Cerebra
Dorsimedulla — Querquedulę.
Testiculi integrorum ætate animalium.
Palumbes — Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.
Omnes uentres uolucrum
Cochleę — Oxygala
Caseus antiquus — Cancri
Oua tosta — Casei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinsitur.
Bromus — Fabæ
Phaseoli — Cicercula
Cicer — Oryza
Punicum — Milium
Lens — Sesamum
D Castanea — Glans
Poma anteq; maturuerint Pyra.
Ficus nondum maturæ
Vuæ acidæ & austeræ
Dactyli — Siliquæ
Ozymum — Rapa
Napus si cruda mandetur
Bulbi crudi
Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
Vinum crassum — Mustum

¶ Inflantia.

Fabæ — Cicer
Lupini — Punicum
Milium — Massa ex farina
Succi omnes — Cucumer
Ficus arida — Virides dactyli
Rapæ — Napi crudi
Lac — Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum
Vina dulcia — Mustum
Vinum quodcunq; non defecatum & recēs.

¶ Non inflantia.

Pisum
Libysticum
Agnus castus
Canabis fructus
Mel probe coctum & despumatum
Panes hordeacei.

¶ Opilationes discutiunt, abstergunt, & secant

Ptisana — Melopepon
Vuæ passæ dulces — Fabæ
Cicer nigrum — Serum lactis
Ficus aridæ — Amygdala
Postacia — Raphanus
Mel — Tenue uinum
Vinum limphatum.

¶ Crudos humores gignunt.

Dactyli uirides — Cruda
Radix napi — Rapæ
Caro Cetosa in mari.
Polypodes — Interiora
Ventres — Oxygala
Vuluæ quadrupedum: exceptis fortasse pecorum.
Vuæ in uentre retentæ
Caro crustaceam pellem habentium, & durę carnis.
Cuminum — Libystici radix & semē.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum aceto mansi.
Mel frictum — Panes ordeacei.

¶ Tenacem succum gignunt.

Casei graues & densi, nedum suprema cute flaui.
Siligo — Halica
Tenontes — Neruosa
Lingua — Partes labiales
Suilla caro — Agnina
Sesami semen — Dactyli.

¶ Media inter tenuantia & crassentia.

Optime excocti panes
Carnes gallinarum — Caporum
Phasianorum — Perdicum
Columbarum — Attagenum
Passerum — Turdorum
Merularum — Saxatiles pisces
Ficus
Vinum rutilans, subflauum.

¶ Crassum succum generantia.

Panes ex siligine male cocto
Potio musti
Panis frumentaceus, sine fermento
Halica — Amylum
Artocreę
Quicquid ex farina
Leguminum fere cuncta
Cetosi pisces — Cochleæ
Carnes coruinæ — Caprinæ.

Bublinæ
Renes
Lac coctum
Oxygala
Dactyli
Rapæ
Bulbosa omnia
Cucumeres
Vinum dulce
Atrum uehementer
Allium
Cardama
Synapi
Myrrha
Origanum
Hyssopos
Glichon
Thymbra uiridis assumpta
Apium
Ozymum
Brassica
Feniculus
Iecur suis
Testiculi
Casei omnes
Oua frixa & indurata
Castaneæ
Napi
Ficus non maturæ
Poma immatura
Passum
Defrutum
Cæpe
Porrum
Piper
Pyrethrum
Calamita
Sisimbrium
Eruca
Petrosilenum
Raphanus
Teutlon
Corianum.

¶ Redundantia.

Anseres
Palumbes
Pisces cœnosi
Viscera omnia
Dorsi medulla
Cerebrum
Auesq; in paludibus & stagnis.
Cicer
Fabæ uirides
Faba Aegyptia
Porculi nefrendes
Omnia animalia infantia.
Pisces stagnales, & fere omnes.

¶ Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiũ caro animaliũ, & in aridis degentiñ.

¶ Facile corrumpuntur.

Persica armeniaca
Omnia prȩcocia
Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et omnia ante cibum sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiam alios humores & cibos corrũpãt, si ab alijs cibis sumãt.

¶ Difficulter corrumpuntur.

Parua Chenna
Purpuræ pisces
Cerices, & quȩuis alia crustaceam habentia pellem.

¶ Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta
Panes tiphi
Dulces dactyli
Poma mediocriẽ dulcia
Sesamum
Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ
Apium
Eruca
Raphanus
Rapa
Napus
Sinapi
Cardamum
Pyrethrum
Allium
Cæpe
Porrum
Vinum dulce
Caseus antiquus
Subrufum tamen calidius.

A

¶ Refrigerant.

Hordea
Panicum
Hydra
Colocyntha cocta
Pepones
Melopepones
Coccimela
Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ
Cucumeres
Poma acerba
Pira acida
Malogranata acerba
Lactuca
Intybi
Portulaca
Semen Papaueris
Aqua
Vinum limphatum

¶ Arefaciunt ex cibis.

Lens
Brassica
Agni semen
Orobi bis cocti.

¶ Humectant.

Ptisana
Pepones
Melopepones
Cucumeres
Nuces uirides
Coccimela
Sycamina
Sycomora
Lactucę
Intybi
Malua
Beta
Atraphaxis
Holera
Fabæ uirides
Cicer uiride

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

¶ Conseruantia sanitatem.

B

Detractio sanguinis
Cucurbitulæ
Ductio
Vomitus
Frictio
Gestatio
Exercitium
Abstinentia
Sudor.

Omnia pontica.

Infrigidant
Deficcant
Glutinant
Stringunt
Impellunt
Incrassant.

Omnia acetosa.

Incidunt
Diuidunt
Subtiliant
Aperiunt
Mundant
Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt
Recludunt poros
Clarificant
Attenuant
Incidunt humores ab calid. manifeste.

Omnia insipida.

Inspissant
Glutinant.

Omnia dulcia.

Humectant
Leniunt
Digerunt
Attenuant.

Omnia salsa.

Congregant
Stringunt
Siccant.

C

Pungunt ex
Calidis
- Acuta
- Amara

ACETOSA

Pungunt ex frigi.
- Temperata sunt

Omnia unctuosa.

¶ Indurantia opilationes interaneorum.

Lac quod parum habet serum, multum uero caseacium
Cuncta dulcia — Melicratum
Pingues dactyli crudi
Cuncta quæ ex siligine comparantur
Vina dulcia.

¶ Tardi transitus sunt.

Siligmea cuncta — Fabæ
Non purus panis — Lentes excorticatæ
Cerebra — Dorsi medullæ
Iecora — Corda
Frumentum coctum — Oua tosta
Lupini — Pisa
Sesanum — Poma
Pira necdum matura — Siliquæ
Vinum dulce, præcipue austerum,
Atrum sine dulcedine, Crassum & nouum

D

¶ Stomachica, & confirmãtia.

Dactyli acerbiores — Mala Cydonia
Oleæ asperæ
Colymbades, & cum aceto confectæ
Vuæ passæ — Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficubus — Sinapi
Rapæ — Napi ualde cocti
Nasturcium — Capparis
Citri cortex — Pira acerbiuscula
Vinum austeriusculum
Absinthium — Alöe.

¶ Quæ stomachũ subruunt.

Seutlon — Napi
Rapæ crudæ — Blita
Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo commendatur
Sesamis — Lac frigidum
Pepones nõ bñ cocti — Cerebra omnia
Vina supra modum austera, atra, & acerbescentia
Omnia uina crassa & noua.

¶ Quæ ex Edulijs uentrem mouent.

Lentis in prima decoctione ebullicio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentium piscium ius, & garum. ut astacorum, pagurorum, mutilorum, concharum, adhibito oleo modico & pipere.
Ius marinorum echinorum
Ius ueteris galli, præsertim ruffi
Panis cibarius qui multum habet furfurum
Fœnogræci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium cibum mansæ
Tyrogala cum pauxillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter cit aluum
Seutlon
Lapathum
Recens caseus cum melle
Chrysolachanum
Blitum — Si ante alium cibum
Colocyntha — sumantur: mansa uero
Pepon — postremo facile cor-
Ficus aridæ & uiri. — rumpuntur.
Vuæ dulces & uuidæ
Sycamina pura
Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, et pelliculatæ
Damascena pruna humida, & arida melle confecta, madefacta, ut plus teneant mellis.
Cerusa dulcia — Rhodacina mollia
Cuncta humida, & aquosa
Vinum dulce.

¶ Quæ ex Edulijs Aluum cohibent.

Dactyli acerbiores — Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna — Myrti Baccæ
Vnedones — Atra pruna
Poma acerba — Pira dulciora
Malagranata
Lac refrigeratum ut concrescat
Ascani — Paguri
Cancri — Carabidæ
Lens & Brassica — Bis cocta
Oriza — Panicum
Milium — Halica
Leporina caro — Vinũ acerbũ, & rutilũ.

¶ Conferentia dentibus.

Saluia — Origanum
Mentha — Lupini
Leporis caput ustum — Tamariscus
Cortex fraxini — Comæ Rubi
Aqua in qua salitæ sunt oliuæ — Radix Berbenæ masticata
Vinum decoctionis radicis
Pentaphylli, id est, Tormentillæ
Radix lapathi masticata
Cornu cerui ustum — Acetum scyllíticum
Amurca olei
Oleastri folia: quatuor hæ infricata
Radix unius speciei maluæ, quam in Italia herbam ungaricã, Alceam græce & latine uocant.

¶ Nocentia dentibus.

Vehementer calida
Raphani
Tenacia
Dura
Lac
Pisces magni, uel pingues.
Brassica
Nuces
Dulcia
Acerba
Frequens uomitus.
Porra
Limonia.

¶ Conferentia oculis.

Myrabolani conditi mane comesti, & in ore tenti una cum nucleo.
Nux muscata
Semina fœniculi cum saccharo operta.
Vinum absinthij potum.
Vinum Rutaceum
Cœna exigua
Aspectus rerum uiridium.
Aspectus Smaragdi.
Acetum scyllitícum gargarizatum, præsertim post purgationem.
Garyophylli
Betonica
Rapæ, & folia eorum
Asparagi comesti
Perdicis cerebra
Eufragia masticata.
Puluis zinziberis, fœniculi ī aceto macerari, et sacchari, mistis omnibus pariter.

¶ Nocentia oculis.

Crapula
Mustum
Venus
Legumina
Turbidum.
Vinum dulce
Crassum.
Canabis
Salita
Allium
Magni pisces
Brassica præcipue
Raphanus
Cepę
Aspicere res lucidas
Aspicere res uelocissimè motas.
Legere literas exiles
Legere a cœna, & mox post cibum.

¶ Quæ impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguibus.
Potibus
Somno

¶ Quæ exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; uires.

Glicyriza
Butyrum.
Hippace

¶ Quæ difficulter perficiuntur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius, lib. 13. cap. 53. omnia acria.
Nimia
Aestate q̄ hyeme difficilius
Et in senecta q̄ in iuuenta.
Auidæ hausta
Vomitiones homini ad hæc in remediū excogitatę, frigidiora corpora faciunt; inimicæ oculis: maxime autem dentibus.

¶ Minuunt corpusculum. A

Sicca
Frigida
Vigilia
Exercitium nimium
Tristiciæ
Arida
Sitis imodica
Labor
Curæ
Amor imodicus
Lucubrationes imodicę, & crebræ.
Perniciosissimum autem in omni uita, quod nimium est: minimeq; quod grauat, quoli-bet modo utilius.

¶ Adstringentia Medicamenta ex Galeno. 5. Method.

Balaustia
Rhoe
Acacia
Malicorium
Manna
Terra lemnia
Spinę ægyptiæ fructus
Crocum
Lapis Hæmatites
Plantago
Rubi germina in aqua cocta
Cynosbatos, id est, caninus rubus
Myrti folia & baccæ
Lentiscus
Nespila
Oleum Sabinum
Mastychinum.
Oleum de absinthio.
Hypocystis
Omphacium
Gallæ immaturæ
Aloe
Pini cortex
Atq; id genus ex uino nigro medicamenta.
Solanum
Hędera.
Oleum histricum
Oleum melinum. B
Coronea cocta ī aquā, uel in uino austero, mediocriter adstringētia, & quę ex Glaucio cōponuntur, & quę ex Croco: item quæ Nardina uocantur: item in primis quæ ex uino sunt confecta.

¶ Adstringunt post sumptum cibum.

Mala
Punica
Crustæ panis.
Pira
Cydonia

¶ Putredinem prohibent.

Salsa omnia
Acetosa, & aceto permixta.
Muriæ.
Omnia frigidantia & siccantia.
Flatus Borealis.
Herbæ frigidæ & siccæ.
Cibi frigidi & sicci.

¶ PVTREDINEM caussant.

Flatus austrini.
Calida & humida.
Cibi calidi & humidi.
Omnes fructus incocti, immaturi.

C ¶ TAAVLA medicinarum Simplicium, quę perducunt Cathartica ipsa ad membra, quæ peculiariter intendimus euacuare.

¶ Catharticorum Tabula PRIMA.

¶ Ducentia ad Caput.

Nux muscata
Cubebe
Polium
Balsamus
Semen eius
Thus
Folium
Sertula campana.
Lignum Aloes
Chamedrys
Scylla
Genciana
Grana Pmi
Sticas
Peonia
Amaracus
Lignum eius
Anacardus
Castoreum
Laudanum
Acorus
Myrrha
Chamepithys
Spica nardi
Hyssopus
Piperis grana
Scylla
Polion
Vinum dulce
Serapinum.

¶ Ducentia ad Pectus, & Pulmonem.

Iris
Amygdalæ
Pulmo uulpis
Mel
Dragagantum
Fœnumgręcum
Crocus
Vuæ passæ
Succi caulium
Nasturtium
Auelana
Myrrha
Raphanus
Aristolochia
Lilium
Capillus Veneris.
Grana Pini
Prassicum
Saccharum
Psilium
Ordeum
Hyssopus
Cardomomum
Ius galli uetuli
Xyloaloes
Oppoponax
Serapinum
Aphodillus
Olibanum
Glicyriza
Scylla.

¶ Ducentia ad Renes & VESICAM.

Saxifragia
Petrofelinum
Milium solis
Cantharides
Radices quinq;, scilicet, Fœniculi, Petroselini, Apij. Asparagi. Reub.
Quatuor semina frugum.

¶ Ducentia ad EPAR.

Spica
Eupatorium
Cuscuta
Absinthium
Aqua ordei
Spodium
Fœniculus
Amygdalæ amaræ
Daucus
Asparagi
Chamedrys
Volubilis
Laurus
Squinantum
Fumus terrę
Endiuia
Lactuca
Sandali
Asarum
Anisum
Folium Indum
Cinnamomum
Aqua Cicerum
Arnoglossa
Iris
Aqua casei

¶ Ducentia ad Matricem.

Pulegium
Sabina
Matricaria
Ruta
Millefolium
Myrrha
Lupini
Calamentum
Iuniperus
Morella
Pimpinella
Pentaphyllon
Rubea tinctorum
Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoq; ad Matricem.

¶ Ducentia ad Iuncturas.

Scylla
Dragagantum
Polium
Aqua Porri
Cardomomum
Chamedrys
Asarum
Acorus
Oppoponax
Succus caulium
Scordeon
Chamepithys
Amomum.

¶ Catharticorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab singulis membris.

¶ Euacuantia a Capite.

¶ Simplicia.

Colocynthis
Agaricus
Sticas
Lapis Lazuli.
Epithimus
Aloe.
Lapis armenus.
Scylla.

Sal Indus Kebuli Indi

¶ Compoſita.

Iera Pina Ieralogodion
Theodoricon Anacardinum
Cochiæ
Pillulæ Aureæ
De Iera.

¶ Soluentia PECTVS.

¶ Simplicia.

Agaricus Hyſſopus
Volubilis Sarcocolla
Caſſia fiſtula Iris
Colocynthis.

¶ Compoſita.

Diaſene Pillulę de Agarico.

¶ Soluentia a STOMACHO.

¶ Simplicia.

Abſinthium Aloe Myrabolani
Omnes medicinæ ſolũ lenitiuę, ſiue lambificatiuę, & compreſſiuæ.

¶ Compoſita.

Diaprunis Stomaticon laxatiuũ.
Catharticum imperiale Ierapina
Pillulæ de Ierapina Pillulæ ſtomaticæ.

¶ Soluentia ab EPATE.

¶ Simplicia.

Agaricus Aqua caſei
Volubilis maior Lupulus
Reubarbarum Succus croci
Abſinthium Fumus terræ
Eupatorium Myrabolani
Citrini Tamarindi Ireos
Megereon Serapinum Sarcocolla

¶ Compoſita.

Diaprunis Trifera ſaracenica
Pillulæ de Reubarbaro.

¶ Soluentia a SPLENE.

¶ Simplicia.

Agaricus Sene
Epithimus Elleborus niger
Calamentum montanum.

¶ Compoſita.

Diaſene Pillulæ Indi.

¶ Soluentia a Iuncturis.

¶ Simplicia.

Hermodactylus Turbith
Oppoponax Sal gemmæ
Sal Indus Serapinum
Euforbium Centaurea
Cucumer aſininus Elleborus albus
Elleborus niger Polypodion Sarcocolla.

¶ Compoſita,

Electuarium de ſucco roſarum.
Benedicta Hermodactylata
Pillulę de Benedicta Pillulæ areticæ.
Catharticum imperiale.

¶ Tabula TERTIA Confortantium ſingula membra.

¶ Confortãtia Caput frigidũ.

¶ Simplicia.

Radix Liliȝ Cichoreę
Iris Enula campana
Chamomilla Altex radix
Malua Origanum
Pulegium Calamentum
Saluia Ruta
Maiorana Betonica
Peonia Satureia
Serpillum Siler montanum
Fœniculus Lignum aloes
Xylobalſamum Carpobalſamum
Folium Thus
Laudanum Folia Lauri
Sticas Scylla
Nux muſcata Cubebe
Ambra Muſcus.

¶ Compoſita.

Aurea Alexandrina.
Pliris Diacaſtoreon
Diarodon Iulȝ Dianthos cum muſco.

¶ Confortatiua frigida CAPITIS.

Papauer album Hyoſcyamus
Lactuca Viola
Camphora Mandragora
Folia Myrti Folia Salicis
Acetum Zuccarum roſarum.
Zuccarum Violarũ Diapapauer.
Semen Lactucæ.
Semen Hyoſcyami.
Semen Mandragoræ.
Semen Solatri.
Semen Papaueris albi.
Semen herbæ Iouis.
Aqua Roſarum Oleum Violarum
Oleum Roſarum Herba Iouis
Folia Myrti Folia Salicis
Herba uolatilis Craſſula minor
Portulaca Folia Cucumeris.

¶ Calida confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Hyſſopus Marrubium
Iris Enula campana
Chamomilla Radix Alteæ
Vua paſſa Squilla
Lignum Balſami Myrrha
Serapinum Lilium
Capillꝰ Veneris Liquoricia Spica.

C

¶ Composita.

Diacalamenti — Diapraſſium
Dyahyſopus — Diayris.

¶ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Iuiube — Sebeſte
Dragagantum — Gumi arabicum
Amidum — Semen Papaueris.
Amygdalæ dulces — Violæ
Mora celſi — Sandali
Zuccarum.

¶ Compoſita.

Diapapauer — Diadragantum
Diapenidion — Zuccarum roſarum
Zuccarum Violarum.

¶ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.

Melliſſa — Borrago
Enula campana — Garioffyli
Cardamomum — Roſmarinus
Lignum aloes — Ambra
Muſcus — Os de corde cerui
Crocus — Menta
Been — Cortex citri
Doronici — Cubebe
D Ozymum — Gariofilatum
Polium.

¶ Temperantia Cor.

Hiacynctus — Saphirus
Smaragdus — Belerici
Aurum — Argentum
Bugloſſa.

¶ Compoſita calefacientia Cor.

Diamargaritum — Diacinamomum
Diaborraginatum.

¶ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora — Viola
Margaritæ — Coralli
Raſura eboris — Poma odorifera
Roſæ — Spodium
Sandali omnes — Karabe
Nenufar — Lutum ſigilli
Coriandrum.

¶ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.

Menta — Saluia
Maiorana — Abſinthium
Marrubium — Aniſum
Fœniculum — Cuminum
Maſtix — Gulanga
Garioffyli — Zinziber.

Ciñamomum — Maas
Squilla — Spica
Raphanus — Fœnugręcum.

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Compoſita.

Diacitoniton cum zuccaro ſine ſpeciebus
Sacc. roſarum. — Violatum
Syropus roſarum Viola. — Terra Sandali.

¶ Compoſita calefacientia Stomachum.

Diatrion — Pipereon
Diagalanga — Roſata nouella
Mel roſ. col. uel non col.
Dianiſum — Diacalamentum
Dyaciñamomum

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.

Roſa — Viola
Plantago — Lactuca
Cucurbita — Melones
Portulaca — Cucumeres
Citrulli — Mala granata
Acetoſa — Pira
Agreſta — Acetum

¶ Calefacientia EPAR.

¶ Simplicia.

Spica — Squinantum
Ciñamomum — Aſarum
Eupatorium — Ahſinthium
Fumus terræ — Radices quinq;
Capillus Veneris — Semen Fœniculi
Ameos — Aniſi, carui
Coſtum.

¶ Compoſita.

Diacoſta — Roſata nouella
Dianiſum — Diacalamentum
Diacapparis — Diaciminum.

¶ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.

Endiuia — Lactuca
Portulaca — Epatica
Viola — Semen cari.
Semina Fœniculi — Aqua roſarum
Aqua Endiuię — Acetum
Berberis — Sandali
Spodion — Quatuor ſe frigidantia.

¶ Compoſita.

Diaborraginatum — Tria Sandali, & ſimilia.

¶ Calefacientia Splenem

¶ Simplicia.

Capparis — Tamariſcus
Cicorea — Scolopendria
Ariſtolochia — Cortex medius fraſmi.
Cortex radicum geneſtæ. — Borrago
Bugloſſa — Squilla
Acetum ſquilliticum. — Agnus caſtus
Bdellium — Naſturtium
Calamentum — Armoniacon.

Calamus aromaticꝰ Ruta
Thimus Epithymus
Amygdalæ amaræ Aqua fraſſen
Aniſi Fœniculi Carui
Ameos Radices quinqꝫ
Caſtoreum Tria Sandali
Zaccarum Roſarum

¶ Temperate calida, quæ poſſunt adminiſtrari omnibus interaneis.

Chamomilla Melilotum
Radix Lilij Borrago
Nenufar Fumus terræ
Capillus Veneris Scolopendria

¶ Calefacientia Renes.

¶ Simplicia.

Saxifragia Milium ſolis
Petroſelinum Macedonicum
Eruca Semen eius
Vrticæ Cubebæ
Brodium Cicerum Radices quinqꝫ
Spica nardi Spica celtica
Squinantum Semen Dauci
Iuniperi Grana Pini.

¶ Compoſita.

Diacalamentum Electuarium Dauci.
Phylantropos.

¶ Infrigidantia Renes.

¶ Simplicia.

Portulaca Endiuia
Papauer album Virga paſtoris
Semina coitum frigidantia.
Spilium Vinum citoniorum Plantago

¶ Compoſita.

Syropus Nenuphari Syropus acetoſus
Stomaticon frigidum.
Et omnia ſplenem, & hepar infrigidantia.

¶ Calida Confortatiua *

¶ Catharticorum Tabula

¶ ἁπλᾶ καθαρτικά.

Caſſia fiſtula Manna
Thamarindi Fumus terræ
Vmbilicus Veneris Sene
Epita Aloe
Bugloſſa Pruna
Capilli Veneris Polytrichon
Serum caprinum Violæ
Adianthon Mercurialis

¶ χολᾶγωγὰ.

Aloe Scamonium
Lupulus Mirabolani Citrini
Abſinthium Elleborus
Centaurea Caſſia fiſtula
Tamarindi Serum lactis
Fumus terræ Succus Violarũ & roſ.
Pruna Manna

* Matricis. A

Artemiſia Ruta
Saluia Sauina
Aſſa Rubea tinctorum
Pulegium Meu
Calamentum Myrtha
Oppoponacum Lupini
Spica Squinantum
Galma Cinamomum
Calamus aromaticus Serapinum
Et omnia ſimplicia calefacientia renes.

¶ Infrigidant Matricem ſimplicia & compoſita quę infrigidant renes. Nam idem de hijs eſt iudicium.

¶ Calefacientia Iuncturas.

¶ Simplicia.

Hermodactyli Hypericon
Squilla Armoniacum
Aſarum Caſtoreum
Euforbium Storax liquida
Myrrha Naſturtium
Stercus uaccarum Origanum
Calamentum Sinapis
Grana Pini Cortex radicum capp.
Arretuca Chamomilla
Enula Galma
Raphanus Ruta Serapinum

¶ Infrigidantia

¶ Simplicia.

Solacrum Semperuiuum B
Lactuca Endiuia
Myrtus Minalloge Pſilij
Aqua roſarum
Bolus armenus
Apium

¶ Compoſita infrigidantia.

Electuarium diamar. Confectio anicardiũ.
Oxymel Iuliani
Oxymel ſquill.

Q V A R T A.

Pſilion.

¶ Compoſita.

Electuarium de ſucco Roſarum
Diaprunis Diagrediata omnia.

¶ φλᾶτοσ καθαρτικά.

Turbith Agaricus
Cartamus Sarcocolla
Hermodactylus Myrabolani Kebuli
Anacardus Tithimallus
Eſula Epita
Euforbium Radix Cucurbitę, urticę
Tapſiæ, laureolę Ciclaminis, Centaureę.
Ariſtolochiæ.

¶ Melancholiam educunt.

Myrabolani Indi Kebuli.
Elleborus niger. Sene.

C

Thimus
Lapis lasuli.
Polypodium
Lapis Magnetis
Sticas
Centaurea maior
Squinantum.
Epithimus
Scylla
Serpentaria
Lapis lincis
Succus caulium
Capillus Veneris

¶ Humores corporis aquosos & corruptos consumunt & educunt.

Euforbium
Radix Cucur. agrest.
Radix Sambuci
Scordion
Oppoponax
Sal armoniacum
Radix Ebuli
Sal gemmę
Galbanum

¶ Phlegmati & Choleræ nigrę communia.

Polypodium
Catapocia
Agaricus
Centaurea minor.
Elleborus uterq;
Condisi
Tithimallus

¶ VOMITIVA.

Raphanus
Capparis
Centaurea utraq;
Aqua Faseoli
Catapocia
Tapsia
Scylla
Iarus
Semen atriplicis
Cucumer agrestis
Lac ficuum
Nux uomica;

¶ Remissiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, uel inferiori excorticati uersus superius.
Semen Atriplicis
Aqua Fœniculi.
Omnia insipida sine sale.

¶ Quæ exterius applicata uomitum ciunt.

Fel Porcinum
Fel thaurinum
Fel caninum
Fel pecorinum
Quoduis horum cum Amurca olei elixum, si supra umbilicum ungas, uomitum cit: sin intra, aluum citat, & uermes interimit.

¶ Tabula SEXTA Digestiuorum.

¶ χολῆς πεπτικά.

D

Endiuia
Cichoreum
Capillus Veneris
Malagranata
Mercurialis
Virga pastoris
Folia salicis
Cerusa
Manna
Sandali
Scolopendria
Absinthium
Gumi Arabicum
Nenuphar
Mucillago Psilij
Bolus armenus
Acetosa
Psillium
Sumach
Cucumeris
Cucurbitæ.
Cassia fistula
Ptisana
Spodium
Lactuca
Scabiosa
Polytrichon
Maluæ
Portulaca
Berberis
Acetositas Citri
Sebesten
Tamarindi
Terra sigillata
Acetum
Pruna
Arnoglossa
Portulaca
Myrabolani
Hepatica
Alleluiah
Dragagantum
Semina cõia, frigida. s.
Citrulli
Citrangulus
Aqua lactis
Iuiubæ
Sanguis draconis
Adiãthos.
Borrago
Papauer
Rosæ
Violæ

Omnia frigida & humida.
Omnia frigida, stiptica.

¶ Composita.

Syropus acetosus
Syropus rosarum
Syropus Violarum
Endiuiæ
Nenuphar.

¶ φλᾶτος πεπτικά.

Fœniculus
Apium
Bruscus
Petroselinum
Asparagus
Reponticum.
Capparis
Ameos
Hermodactylus
Balsamita
Polium
Origanum
Squilla
Ruta
Peucedanum
Ebulus
Pimpinella
Cassia fistula
Cinnamomum
Piper
Mentastrum
Acorus
Gariofila
Anethum
Cumynum
Nepeta
Squinantum
Vetonica
Semen Carui
Colocynthis
Asarum
Raphanus
Artemisia
Carpobalsamus
Hyssopus
Aloe
Laurus
Cartamus
Sinapis
Maiorana
Pulegium
Aphodilli
Dauci semen
Turbith
Mentha
Rubea
Iris
Cardamomum
Sambuci species
Cyprus
Aristolochia
Been
Eupatorium
Calamentum
Ciclamen
Agaricus
Brionia
Siler montanus
Saluia
Costus
Spodium
Iuniperus
Genciana
Peonia
Diptamus
Mellissa.

¶ Composita.

Simplex.
Oxymel

Compositum.
Oxymel Scyllitticum.

Mel roſaceum
Hydromel
Syrupus de Praſſio.
Syrupus de Eupatorio.
Syruqus de calaméto.

¶ Μιλαγχολίκα πεπτικά.

Sticas
Aqua Caulium
Thimus
Sericum
Calamentum
Been utrumq;
Vinum aromaticũ
Capparis
Scolopendria
Tamariſcus
Elleborus niger
Paſſulæ
Melliſſa
Serapinum
Sene
Origanum
Hyſſopus
Blauca
Ameos
Bugloſſa
Epithimus
Mentaſtrum
Ariſtolochia
Lapis Lazuli

¶ Catharticorum TABVLA Septima.

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum
Staphiſagria
Ficus
Papauer
Origanum
Raphanus
Elleborus albus
Thimum
Cocconium
Mel
Capparis
Laudanum
Abſinthium
Sinapis
Vuæ ſine ſemine
Balſamum
Aniſum
Oxylapathon

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ
Oxyelatherium
Elleborus niger
Caſſia
Coronidum
Braſſica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyſſopus
Oleum uetus
Oleum laurinum
Caſſia
Apium
Malagranata
Thus
Squilla
Caſtoreum
Oſſa ſepię
Mel
Anagallis
Nardus
Coſtum
Serapinum
Pſilium
Elleborus albus
Armoniacum.
Adeps anſerinus
Cortex Olibani.

¶ Educentia per Aures.

Piper
Fel Leonis
Succus Betæ.
Radix cocconidum
Galbanum
Elleborus albus.
Fel thauri
Ariſtolochia
Succus Capparis
Bdellium
Caſſia

¶ Per urinam a Splene.

Semen Titimalli.
Semen Catheos
Capparis
Radix Scolopendrię
Pulegij
Ciminum.
Succus draganteę
Agrimonia
Ariſtolochia longa

Borrago
Cuſcuta
Polium montanum
Mel
Capillus Veneris
Polypodium
Os de corde Cerui.
Saccharum.

¶ Compoſita.

Oxymel Scylliticum.

Simplex

Syrupus acetoſus

Compoſitus.

Syrupus de fumo terræ.

¶ Τὰ διὰ τοῦ πορεῖν ἰσχύοντα, id eſt, διαφόρητα.

Vrtica
Ros
Butyrum
Chamomilla
Vinum ſubtile, album
Aqua pluuialis
Balſamus
Serapinum

Origanum
Briona
Portulaca
Coloquint. agreſt.
Ciclamen
Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per urinam.

Semen agni caſti
Balſamum
Menta
Folium Lauri
Squinantum
Decoctio Aſari
Folia Dauci
Aniſum
Oſſa dactylorum
Abſinthium
Apium
Siler montanus
Iringi.

¶ Educentia de Membris.

Semen Apij
Porrum
Crocus
Radix Brioniæ
Semen Melonum
Piper. Paſtinaca
Daucus
Oſſa ſepię
Cicer album
Semen Cucumerũ.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus
Chamepithys
Aphodillus
Fœniculus
Squinantum
Betonica
Fumus terræ
Lentiſcus
Anacardi
Centaurea
Porrum
Caſſia lignea
Ciperi
Aſparagi
Semen Petroſelini.
Carui
Camedrys
Condiſi
Alkakengi.

¶ Prouocant Menſtrua.

Chamomilla
Ireos
Vſnea
Squilla
Abſinthium
Arthemiſia
Caſtoreum
Bauca ſylueſtris
Aſparagus
Stercus thauri
Vrtica
Storax calida
Aniſum
Galla Genciana
Aphodillus
Capillus Veneris
Oppoponacum
Cyñamum Hyperico.
Aſarum Accorus
Ariſtolochia Fiſtula paſto.

A

B

C Licium
Nasturtium
Camepithyos
Caulis
Cassia lignea
Faseoli rubei
Amygdalæ amaræ
Pulegium
Ficus
Serapinum
Rubea tinctorum
Prassium

Capparis
Fœnogræcum
Cuscuta

Porrum

Bdellium
Myrrha
Ameos
Iuniperus

Agreste

Calamentum

Domesticū.

Peonia
Arundo
Costum
Diptamus
Succus cucumeris asinini.
Fœniculus
Vinum
Diptamus bibitus
Genciana puluerizata
Lentiscus
Pulicaria passarizata.
Samsucus eodem modo
Saurina

Pomum terræ
Centaurea
Galbanum

Daucus
Agnus castus

Origanum

D ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina
Solatrum
Capparis
Stercus tauri siccum
Sanguis draconis
Bal.
Portulaca
Amomum
Lapis molaris
Mastix
Semperuiuum
Charta adusta
Hemathites
Acacia
Semen bal.
Cornu cerui
Sanguis capræ

Lingua arietis
Virga pastoris
Cortex nucis
Scoria ferri
Fex uini
Nux Tamarisci

Squinantum
Lutum armenum

Erugo ferri
Reubarbarum

Coralli
Semen Portulacæ
Sanguis hirci.
Nespila.

¶ Prouocant hemorroides.

Conchula fœtida
Tapsus
Pomum terræ
Succus cepæ acutæ
Potus myrabolanorum conditorum
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.

Fel beninum
Oleum lilij
Succus foliorum uitis

¶ Constringunt hemorroides.

Scoria ferri exiccata.
Scoria argenti
Lingua arietis
Cinis papyri
Semen Porri
Olibanum
Herba Nitri
Folia quercus
Decoctio aquæ foliorum quercus
Galla recēs combusta, et cum aceto extincta, & superposita.

Succus foliorum uitis.
Bdellion
Anacardi deficcati
Lapis iudaicus
Karabe
Sumach

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt.

Absinthium
Opoponacum odoratum
Maiorana
Iuniperus
Galbanum odoratum.
Synapis
Galla.
Lana combusta, & naribus apposita
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.
Muscus suppositus
Oleum mustelinum
Ventosa super pectinē applicata
Et generaliter omnia fœtida naribus applicata, & aromatica uuluæ.

Blactę bisantiæ
Sisele
Peonia

Agaricus

Costum
Oleum nardinum

¶ Ad casum, uel prȩcipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.
Apozima acaciæ
Myrrha
Aqua decocta galliæ.
Diptamus
Tamariscus

Corallus

Ciminum
Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla
Ireos
Radix Opoponaci
Pomum terræ
Chamomilla

Cotula fœtida
Cassia
Stercus tauri
Cantharides
Calamentum.

¶ Ducentia fœtum & secundinam.

Fumus Costi
Centaurea
Diptamus
Succus Cucumeris asinini.
Sto. Bubonis
Allium
Pomum terræ
Armoniacum
Balsamum interficit & educit.
Arthemisia
Castoreum
Diptamus puluerizatus & suppositus uuluę.
Aristolochia

Fumus Cardamomi
Galbanum

Lupinum
Lactucasmi
Calamentum
Chamomilla

Capillus Veneris
Genciana

Nasturtium.

Cicer
Mandragora
Flos caulis
Bdellium
Narcissus
Serapinum
Piper.
Capparis
Chamedrys
Laudanum
Myrrha
Oleum Liliũ
Rubea tinctorum

¶ Lac generantia.

Lactuca
Raphanus
Agnus castus
Anisum
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca
Anetum
Grana Vlmi
Mel cum croco.
Fœniculus
Ordeum
Cicer

¶ Absterſiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum
Mel
Prassion

¶ Adustiua.

Salis genera omnia
Piperata omnia.

¶ Apertiua.

Volubilis magna.
Amygdalæ amaræ
Absinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus
Ireos
Semen Vrticæ
Abrotanum

¶ Vehementius apertiua.

Scolopendria
Affodillus
Squilla
Zinziber
Crocus
Baccæ Lauri
Chamedrys
Apium
Hypericon
Trifolium
Polium
Chelidonia
Sticados
Solatrum
Cuscuta
Eupatorium
Cubebe
Peonia
Sisimbrium
Prassium
Muratrum
Cepæ
Radix Capparis
Costus
Genciana
Asarum
Daucus
Hyssopus
Pulicaria
Calamentum
Sparagus
Petroselinum
Leuisticus
Spica
Sisamum
Ozymum
Agaricus
Fumus terræ
Xyloaloes
Myrrha
Sambucus
Cyperus
Porrum
Bulbus
Fermentum cum sale.

¶ Attractiua.

Magnes
Seràpinum
Apium
Piretrum
Lolium
Radix cannæ
Sulphur
Asa fœtida
Maiorana
Scabiosa
Armoniacum
Diptamus
Omne stercus, maxime columbinum.

Aristolochia longa.
Prassium
Ciclamen

A

¶ Attractiua cum putrefactione.

Cancer ustus
Omne stercus ustum
Fermentum
Sanguisugæ.

¶ Supprimentia sanguinem.

Atramentum sutorium, quod græci Calchanton appellant.
Chalcitis
Ex aqua lycium
Aloe
Plumbum combustum.
Porrum
Creta, uel cimolia
Frigida aqua
Acetum
Melinum
Acacia
Thus
Gummi
Herba sanguinalis
Sigillaria
Vinum
Alumen
Squama & ferri & æris.

¶ Glutinant uulnera.

Myrrha
Gumi, præcipueq; Achantinum.
Tragacantha
Bulbi
Nasturtium
Ichthyocolla
Contusæ cum testis suis Cochleæ.
Mel coctum.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa.
Ex ijsdem lana succida, si leuis est plaga.
Aranea
Alumen sciſſile, quod schiston uocant, & liquidum similiter.
Melinum
Erugo. Chalcitis
Thus
Cardomomum
Lini semen
Gluten
Vitis alba
Pſilium.
Alumen
Auripigmentum
Atramentum sutoriũ.

B

¶ Quæ concoquunt & mouent Pus.

Nardum
Balsamum
Galbanum
Styrax
Thuris & fuligo & cortex.
Pix
Resina.
Myrrha
Costus
Propolis
Bitumen
Sulphur

¶ Aperiũt uulnera.

Vulnera aperiunt tanq; ora in corporibus
Ciñamomum
Panaces
Pulegium
Bdellion
Resina
Pinea
Oleum uetus
Piretrum
Vua Timinia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ semen.
Balsamum
Iuncus odoratus
Flos albæ Violæ.
Galbanum
Terebinthina
Propolis
Piper
Chamepithys

F

C

¶ Quæ purgant uulnera.

Erugo
Sandarace
Pumex
Balſamum
Thus
Reſina
Terebinthus liquida
Lacerti ſtercus.
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.
Ammoniacum.
Bdellion, quod per omnia idem quod ammoniacum poteſt, ſed ualentius eſt.
Abrotanum
Coccum gnidion
Omphacium
Coagulū, maxime leporinum, quod eſt omnibus alijs ualidius.
Fel
Cornu ceruinum
Myſus
Vua taminia
Galla
Lapis hęmatites
Coſtum
Pix cruda
Adeps
Ruta
Lenticula
Auripigmentum
Squama eris
Iris
Styrax
Thuris cortex
Pinea
Oenanthe
Ficus arida.
Scobs eboris
Radicula.
Vitellus crudus
Mel crudum
Chalcitis
Spuma argenti
Squama æris.
Minium
Sulphur
Sepum
Oleum
Porrum
Eruum.

D

¶ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, ſed magis rotundum.
Erugo
Myſus
Balſamum
Thuris cortex
Reſina
Piper utrumcę, ſed rotundum magis.
Cardamomum
Calx
Apij ſemen
Omphacium
Oleum ex amaris nucibus.
Mel crudum
Lentiſcus
Fel taurinum.
Vua taminia
Styrax
Reſina
Fel
Atramentum ſutorium.
Veratrum.
Chalcitis
Galla
Myrrha
Galbanum
Terebinthus humida.
Auripigmentum
Nitrum, et ſpuma eius.
Narciſſi radix
Alcyonium
Allium.
Vinum
Squama ferri
Scamonea
Cinamomum
Cicutæ ſemen
Narciſſi ſemen
Nuces amarę, oleiicę earum.
Chryſocolla.
Cinis.

¶ Quæ exedunt corpus.

Acacię ſuccus.
Erugo
Chryſocolla
Nitrum.
Spuma argenti
Diphryges
Ebenus
Squama æris
Cinis cyprius.
Cadmia.
Hypociſtis
Sal
Auripigmentum
Cicuta
Salamandra
Aeris flos
Atramentum ſutorium
Ochra
Acetum
Lac caprifici
Lactucę marinę lac, quę græce uocatur Tithymallos alcyonium.
Fel
Spodium
Mel
Marrubium
Myſus
Sulphur
Sanda
Alcyonium
Chalcitis
Calx
Galla
Alumen
Thuris fuligo
Lenticula
Oleę folia
Lapis hęmatites
Acetum.

¶ Quæ adurunt.

Auripigmentum
Chalcitis
Erugo
Cartha combuſta
Squama æris
Myrrha.
Stercus Columbę
Stercus Palumbi.
Stercus Lacerti
Stercus Hirundinis.
Piper
Diphryges.
Atramentum ſutoriū.
Myſus
Calx
Sal
Fex combuſta
Coceum gnidium
Lac utrumcę quod ſupra dictum eſt.
Veratrum album, nigrum.
Cantharides
Pyretrum
Eruca
Vua taminia
Ochra
Ouillum ſtercus.
Corallium
Salamandra
Sanda
Chryſocolla
Alumen

¶ Quæ cruſtas inducunt ulceribus.

Eadē fere quę ſupra cruſtas ulceribꝰ inducūt, uel ab igne aduſtis, ſed prȩcipue Chalcitis, utiqꝫ ſi cocta eſt.
Flos æris
Auripigmenrum.
Myſus, & id quo magis coctum.
Erugo

¶ Quæ cruſtas ulceribus reſoluunt.

Croſtas reſoluit farina triticea cum ruta, uel Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid eſt adiectum.

¶ Quæ diſcutiunt, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Abrotanum
Alba uiola
Samſucus
Sertula campana
Cedrus
Amaracus
Mel
Cyperus
Serpillum
Iris.
Lilium
Lac
Cupreſſus

Viola purpurea
Rosa
Passum
Nardus
Casia
Cera
Vua taminia
Styrax
Tragoriganus
Bitumen
Pyrites lapis, uel molaris.
Amarę nuces.

Narcissus
Crocus
Iuncus odoratus
Cinamomum
Amoniacum
Resina
Spuma argenti
Ficus arida
Lini & Narcissi semen.
Sordes ex gymnasio.
Crudus uitellus
Sulphur.

¶ Quæ euocant & educunt.

Laudanum
Ebenus
Omphacium
Chalcitis
Resina
Pinea
Ficus arida decocta
Pumex
Elaterium
Nitrum

Alumen rotundum
Lini semen
Fel
Bdellium
Terebinthium
Propolis
Stercus columbę
Farina Lilij grossi in aqua cocti.
Lauri baccæ
Sal

¶ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est
Spodium
Gumi
Lac

Ebenus
Oui album
Tragagantum.

¶ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent.

Resina pinea
Asterance

Ochra attice
Cera
Butyrum.

¶ Quæ molliunt.

Æs combustum
Nitrum
Ammoniacum
Cera
Adeps
Ficus arida
Sesanum
Narcissi radix & semen
Coagulum
Amaræ nuces
Subę
Cochlea cocta
Plumbi re.
Cardamomum
Resina
Iris
Sulphur

Terra eretria
Papaueris lachryma
Bdellium
Sæuum
Oleum
Sertula campana
Rosæ folia
Vitelli crudi
Medulla omnis
Pix
Cicutę semen
Panace
Galbanum
Vua taminia
Balsamum
Butyrum

Styrax
Sordes ex gymnasio
Ruta

¶ Quæ cutem purgant.

Mel cutę purgat, sed magis si est cum Galla, uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel Iride, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

TAB. VII. finis.

B

¶ De hijs quæ conueniunt singulis membris,

TABVLA OCTAVA.

¶ Cerebro & capiti cõuenientia.

Cubebæ
Lignum aloes
Melissa
Acorus
Nux myristica
Rosa
Peonia
Spica
Melilotum
Thus
Castoreum

Galanga
Maiorona
Stafisagria
Muscus
Rosmarinus
Sticas
Hyssopus
Chamomilla
Ruta
Laudanum
Capparis.

¶ Oculis conuenientia.

Eufragia
Gariophyllus
Chelidonion.

Fœniculus
Agrimonia

¶ Cordi conuenientia.

Cyperus
Crocus
Gariophyllus
Lignum aloes
Macis
Myrabolani
Nux muscata

Cinamomum
Corallus
Karabe
Margaritæ
Melissa
Muscus
Olibanum

Os de corde cerui
Rosmarinus
Spodium
Terra sigillata
Buglossa
Maiorona.

Piscacia
Rosæ
Sticas arabice
Zedoaria
Borrago

¶ Pulmoni conuenientia.

Inula campana
Prassium
Glicyriza
Iuiubæ
Caricę
Penidiæ
Dactyli

Hyssopus
Ius illyricum
Passulę
Scabiosa.
Capilli Veneris.
Sebestæ
Tragagantum
Amygdalæ
Fistici.

¶ Stomacho appropriata.

Absinthium
Cassia lignea
Crocus
Cuscuta
Fumus terræ
Garyophilli
Lacca
Lignum aloes
Mentha

Calamus aromaticus.
Cyperus
Coralli
Eupatorium
Galanga
Gallia muscata
Leuisticus
Mastix
Myrabolani.
Balsamita.
Nux muscata

C
Origanum
Pellicula interior stomachi Gallinæ.
Spodium
Olibanum.
Piscacia
Citonea mala

¶ Hepati conuenientia.

Absinthium
Crocus
Eupatorium
Gariophyllus
Origanum
Hepatica
Cichorium
Plantago maior
Serpentaria utraq;
Spica
Marathrum
Cassia lignea
Cuscuta
Fumus terræ
Gallia muscata
Piscacia
Endiuia
Squinantum
Polium
Vuæ passæ
Anisum
Sandali

¶ Spleni conuenientia.

Ebulus
Fraxinus
Tamarix
Daucus
Rubea tinctorum
Capparis
Asarum
Eupatorium
Hedera
Scolopendrion
Polytrichon
Calamentum
Cyperus
Acorus
Sambucus

¶ Opilationi Hepatis conuenientia.

D
Cassia lignea
Cicer rubeum
Eupatorium
Prassium
Asparagi
Polium
Rabarbarum
Capillus Veneris
Cuscura
Fumus terræ
Serpentaria
Sticas
Raponticum
Apium.

¶ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum
Capparis
Eupatorium
Fumus terræ
Capilli Veneris
Cuscuta
Prassium
Tamariscus.

¶ Matrici conuenientia.

Sauina
Abrotanum *
* Grana Iuniperi
Pulegium
Hypericon
Marathrum
Maiorona
Stafisagria
Acorus
Saxifraga.

¶ Renibus & Vesicæ conuenientia.

Asparagi
Milium solis
Acorus
Genesta
Polium
Fœniculus.
Saxifraga
Asarum
Filipendula
Petroselinon
Cuscuta

¶ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum
Acorus
Saluia
Pyrethrum
Asarum
Amomum
Calamentum
Sticas
Costum.

¶ Semina communia calida.

Anisum
Petroselinum
Asparagi
Marathrum
Apium
Bruscí.

¶ Radices calidæ.

Petroselini
Asparagi
Bruscí.
Apij
Fœniculi.

¶ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris
Melonis
Cucurbitæ
Citrulli.

¶ Semina cõmunia minora, frigida.

Endiuiæ
Portulacæ
Lactucæ
Scariolæ.

¶ Trium radicum.

Apij Fœniculi Petroselini.

¶ Duarum radicum.

Fœniculi. Petroselini.

FINIS.

¶ TABVLA I. De partitione Humorum & Qualitatum.

HVMOR est corpus aliqd in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi: quidam Secundi.

Humores PRIMI, quatuor.

Sanguis
Phlegma. *
* Cholera.
Melancholia.

SANGVIS

Naturalis, cum. s. color est rubeus, purus, citra malum odorem, & ut plurimum dulcis.
Non naturalis, Primo, si sua natura, complexione, & qualitate scilicet, a calore permutatus est. Secundo, cum alius quispiam humor corruptus, ei cõmistus est.

Et hoc fit dupliciter.

Quando scilicet deforis ueniẽs humor, in sanguiuem penetrat, atq; ipsum corrumpit.

Vel si in ipsomet sanguine, aliqua scilicet intemperie talis generetur.

PHLEGMA

Naturale, quod cum actu non sit aptum, tamen ut in tempore sanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, sanguis nõ probe percoctus est.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de caussa.

Necessitate. Primo, in membris deficiente sanguine, ipsum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in sanguinem conuertatur, qui ea rursus nutriat. Secundo, Nam sanguini admixtum, nonnihil ipsum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra refocillanda ac munienda.

Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipsa plane membra reparanda, reddãtur agiliora, humectando scilicet, ne exiccentur iuncturæ, caussa continuæ motionis.

Non naturale Plegma,

1 Quod est, Vel substantię diuersę, puta, mucilaginosum, neq; ad sensum plane diuersæ essentiæ.

Crudum, in substantia æquale, in ueritate diuersum.

Subtile, uel aquosum ualde.

Gypseũ, quod est ualde grossum, cuiusq; subtile, resolutiuum est.

Vitreum, omnium pessimum, uitro liquefacto simile & crasso.

2 Vel est saporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id est in quadruplici differentia.

1 Aut enim est Salsum.

Omnibus hoc acutius, siccius, & leuius est.

2 Aut acetosum, & hoc ab

Re extranea, & melancholia acetosa sibi admixta.

Ebullitione sui ipsius: ut in phlegmate dulci, & in alijs humoribus succosis, prius ebullientibus, deinde acescentibus.

3 Aut Ponticum, & fit

Ab extraneo, ut a melancholia pontica sibi cõmixta.

A seipso: quia uehemẽter infrigidatum est, ita ut in ponticitatem exierit.

4 Aut insipidum,

Cui sanguis naturalis comiscetur, quodq; in rheumatismis sentitur.

CHOLERA

NATVRALIS, est spuma sanguinis: cuius color est rubeus, & clarus, ipsa autem leuis, & acuta. Et in duas diuidit partes .s. A

Aut enim sanguini commiscetur. Et hoc duplici caussa. Necessario: ut membra choleri ca nutriat, scilicet, pulmonem. Vtilitate: quia subtiliat, & ad interiora sanguinem penetrare facit.

Aut ad fellis schistim fluit. Atq; id duplici caussa. Necessitate. Et id aut quia totum corpus mũdificat: aut qa uesicam fellis nutriat. Vtilitate. Idq; ob hoc, q̃ intestina abluit, pugatq; : atq; q̃ ani musculos ita pungit ad naturæ superflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quando

Aliud extraneum suæ cõmiscetur substantiæ. Et ita aut famosa, aut scita: cui id quod admixtum est, extraneum est per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma cõmixtum est tenue.

Vitellinum, ubi phlegma est grossum.

Vel qñ substantia in se est uitiata. Et fit

Minoris famę: quę etiam adusta uocatur Cholera, cui melancholia cõmiscetur. Et hæc generatur duobus modis.

Primo, cum Cholera in se aduritur, aut cinereitas in ea accidit: quod deterius est.

Secundo, si melancholia deforis adaruit, eicq; cõmiscetur.

Cum subtile quod est in sanguine adaruit, cuius spissitudo est Cholera nigra, magisq; generatur in epate. B

Alia, cuius generatio i stomacho, ex mali chimi generatione proueniens. Et ita fit

Prassiua, quę ut uidet fit ex uitellinę admixtiõe

Eruginosa, quæ est ut erugo æris.

MELANCHOLIA.

Naturalis, est boni sanguinis sex, turbulentia, & superfluitas: cuius sapor inter dulcedinẽ & ponticitatem existit. Et hæc defluit cũ sanguine duplici caussa .s. Necessitatis, ad parandum sanguinem qui possit nutrire membra melancholica. ut ossa Vtilitatis, ut sanguinem restingat, atq; ipsum inspisset.

Vel fluit ad lienem. Et hoc bisariam.

Aut gratia

Necessitatis: ut corpus totum ab hac superfluitate mundificet, aut ut splenem nutriat.

Vtilitatis, quia os stomachi stringit, & confortat, famisq; desyderium excitat.

NON NAturalis Melancholia, adusta, cinericia: gignitq; quatuor modis, scilicet ex cinere

Choleræ

Phlegmatis

Melancholiæ

Sanguinis.

C Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.

Atq; hæc de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis, ut
- Sanguis
- Cholera
- Phlegma
- Melancholia.

Non superfluitas. Et horum quoq; sunt quatuor, scilicet

Innominatq, q̃ est firmior in foraminibus extremitatum paruarum uenarum, contentus membris similibus, propinquis, inbibentibus eam.

Ros, est humor transiens per omnia membra simplicia, sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti.

Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante cõagulatus fuerit, ut in locum resoluti recipiatur.

Gluten, est humor qui intus in mẽbris simplicibus e natiuitatis principio existit.

TAB. I. finis.

TABVLA II. De Rebus Naturalibus.

Res naturales septem sunt, scilicet

1 Elementa
2 Complexiones
3 Humores
4 Membra
5 Virtutes
6 Spiritus
7 Operatio.

1 ELEMENTA

Naturalia sunt. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Medicinalia. Sperma uiri. Sperma mulieris, & sanguis menstruus. Quæ ex morbis hæ reditarijs consyderantur, uidelicet Calculo, Lepra, Podagra, Epilepsia. Nam alia curandi ratio illorum est, quando uel a partu, uel a principijs generationis originem traxerunt: alia item, cum ex caussis alijs.

2 COMPLEXIONES

D

Simplices
1 Calidum
2 Humidum.
3 Frigidum
4 Siccum.

Compositæ
- Calidum & humidum.
- Calidum & siccum.
- Frigidum & humidum
- Frigidum & siccum.

Et æquales una in
- Qualitate
- Quantitate
- Sua specie.

Quæ cognoscuntur per
- Aetatem
- Sexum
- Formam
- Habitudinem
- Mores
- Consuetudinem.
- Artificium.

Consyderantur uero
- An sint temperatæ, uel distemperatæ.
- An sint uniformiter in toto corpore, uel in parte a temperamento lapsæ.
- An sint simplices, uel compositæ.
- An sint sanguineq, cholericæ, phlegmaticq, uel melancholicæ.
- An multum, uel parũ a temperamento lapsq.

3 HVMORES.

In quibus primo cõsyderatur substantia eorũ, Quæ dependet ex Matreria, & dispositione eorum, * Agente. i. ipsius humoris uirtute in mẽbro, Cœlesti aspectu, Iudicio sumpti nutrimenti, Artificio Et quo Loco geniti. Tempore.

Secundo consyderatur humoris
- Viscositas
- Grossicies
- Subtilitas
- Fluxibilitas
- Constantia, maxime in fluxu uentris.
- Tempus in quo generantur.
- Loeus item.
- Motus & quies humorum, si in fluxu, aut paratus fluere. ut paralysi, & catarro. Et
- Mobilitas in humoribus acutis, quorum timemus furiam.
- Ne uariet Medicus in illis
  - Diuertendis
  - Digerendis
  - Maturandis
  - Euacuandis.

4 MEMBRA

Simplicia
- An sint dura, uel mollia.
- Densa uel rara.
- Simplicitatis intensæ, uel raræ.

Composita

Digna & principalia
- Caput
- Cerebrum
- Cor
- Testiculi
- Hepar
- Stomachus
- Pulmo.

Ignobilia, ut extrema
- Manuum
- Pedum.

Ex quatuor humoribus generata,
- Ossa
- Cartilago
- Ligamenta
- Nerui.
- Lacerti
- Venæ pulsatiles
- Venæ sanguinis.
- Caro.
- Pinguedo
- Chordæ.
- Manus.
- Pedes.

5 VIRTVTES 6 SPIRITVS A

Harum quædam est

ANIMALIS, cuius origo a cerebro, diuiditur in
Gubernatiuam, quæ scinditur in
Imaginatiuam
Rationalem
Memoratiuam
Motiuam uoluntatis, quæ mouet membra per
Neruũ procedentẽ ad medullã spinæ dorsi.
Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouẽt membra.
Sensitiuam, cuius organum

Visus	Quorum obiecta.	Lux, uel ignis
Auditus		Aër
Tactus		Terrâ
Gustus		Aqua
Odoratus.		Fumus

NATVRALIS, cuius partes

Generatiua	Cuius species	Similitudo
Alteratiua		Situs
Retentiua		Foramina
Expulsiua		Grossicies
Vitalis		Plenitudo.

Animalis
Vitalis
Naturalis.
Qui aut est
Clarus, uel obscurus
Simplex, uel uaporibus cõmistus.
Multus, uel paruus.

7 OPERATIO

Quędam pendet ex uirtutibus, inquantum uitalis.
Quædam ex una uirtute. ut digesto cibi a naturali uirtute.
Quædã a duabus sicut appetitus cibi, qui pendet a uirtute sensitiua.

¶ ANNEXA Rebus Naturalibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexio	Vsus
Forma.	Sexus.

TAB. II. finis.

¶ TABVLA III. De Rebus non Naturalibus.

¶ Res non Naturales.

	Crassus	Subtilis
	Clarus	Nubilus
Aër	Apricus	Tenebrosus
	Meridionalis	Septentrionalis.
	Paludanus	

Circa plantas nocentes.

¶ Cibi & Potus.

Quantitas Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.
Tempus colectionis. Locus originis.
Artificium & præparatio.
De quibus uide Auicen̄, 3. primi, de his quę comeduntur & bibuntur.

¶ Somni & uigiliæ

Quantitas Hora inceptionis
Situs idoneus corporis.
Tempus noctis, uel diei.
Continuatio, & interpolatio.

¶ Motus & quietis.

Ambulatio Gestatio.
Vectatio Equitatio
Frictio Tonsura barbæ.
In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tẽpore, post uentris euacuationem, & non statim uentre repleto.

¶ Inanitio & repletio.

Vomitio Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.
Fluxus hemorrhoidarum.
Sanguis narium Vrinæ emissio.
Coitus Phlebotomia
Ventosæ Vesicationes.
Frictiones Incisiones.
Medicinæ solutiuæ, & diureticæ.

TAB. III. finis.

¶ TABVLA IIII. De tribus rebus contra Naturam.

RES contra Naturã sunt tres: uidelicet, Morbus. Caussa morbi. Et accidentia Morbi.

I. MORBVS.

Aut est a Genere generalissimo, aut Subalterno.
Aut a mala complexione

Simplici	Calida		Materiali.
	Frigida	Composita	
	Humida.	Sicca	Imãteriali.

C AVTEST

Salubris
Pestis
Mortalis. ut
Apoplexia
Medius, ut Variolæ.
Acutus — Peracutus
Chronicus — Topicus. i. reuersiuus.
Intensus — Remissus
Creticus, uel non Creticus
Principio — Augmento
Statu — Declinatione
Simplex — Compositus
Materialis — Sine materia
A uentositate — Tractabilis
Intractabilis — Per essentiam
Absolute, uel
A Colligantia
Non absolute
A materia, Multa, parua. Crassa, subtilis: Benigna, maligna. Digesta, indigesta. Sola, uel cõmista alteri.
Atq; sic discurritur in causis, usq; dum deueniat ad indiuiduum causæ facientis morbum, siue sit humor, siue aliud. ut sunt uermes. An sit per se, an per accidens. Consyderet etiam intensionem causę in qualitatibus primis, secundis, manifestis, occultis.

D II Causa MORBI.

AVTEST

In uenis — Extra uenas
Cholera prassiua
In Stomacho
Cibus corruptus. *
* Vermes
In Intestinis
Corrupti humores
Arena
In Renibus
Lapides
Materialis — Ex opilatione
Abscessu.
A uia defluxus, uel creticæ expulsionis, uel ascensionis. quemadmodum cholerę ad sto machum de ieiuno intestino.
Ex actione occulta. ut uenarum
Ex proprietate occultarũ materiarum. ut pueri incurrunt epilepsiam.
A putrefactione. ut in quibusdam febribus.

III Accidentia MORBI.

QVORVM

Quædam sunt præuenientia. ut rigor in febre.
Quædam concomitantia. ut dolor capitis in febri.
Quędã subsequentia. ut protractio appetitus.
Quædam uera: quę dependent ab ægritudine eius, & remouentur ad remotionem illarũ.
Quædam descendentia ab alĩs cũ a morbo, & causa eius. ut dolor colicus in febri.
Quædam fortia, ut trahentes ad se totã curã.
Quædam non trahentia ad se curam, saltem insignem, uel diuersam ab ea quæ conuenit morbo.
Quędam apta ad se trahere alia accidentia, uel morbos inducere. ut ardor urinæ, excoriationem uesicæ.

¶ TABVLA V. De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.

SANGVINIS indicia.

Pruritus loci eius ex quo sanguis solet elici.
Oris dulcedo inmodica.
Exiles in ore uomicæ.
Multi in corpore carbunculi.
Vrina rubea, spissa.
Aetas iuuenilis, tempus uernum.
Corpusculum bonæ habitudinis, carnosum.
Et si qs utaf cibis multũ sanguinẽ gignẽtibus.

CHOLERAE indicia.

Color citrinus — Amaritudo oris
Siccitas linguæ — Sitis multa
Appetentia tenuis & amara.
Nausea — Vomitio citrina, uiridis.
Egestio mordicans.
Albor in oculis ad citrinitatem declinans.
Vrina tenuis, ignea, clara.
Tempus æstiuum — Aetas iuuenilis
Cibi cholerici
Labor multus
Somnus paruus.
Complexio corporis calida.

MELANCHOLIAE indicia.

Ardor stomachi.
Appetentia canina.
Color fuscus, plumbeus.
Sanguis niger, spissus.
Corpus musculosum.
Pressura splenis.
Scabies, & morphea nigra
Vrina nigra, uel ruffa, fusco permixta.

PHLEGMATIS indicia.

Multitudo saliuæ — Sitis modica
Vrina alba.
Pigricia, & hebetudo.
Somnus uimius. — Cibus multus & phlegmaticus.

Corpus molliculum.
Corpus frigidum. Parua digestio. Tempus hyemale.
Ocium, & quies.

A

¶ TABVLA VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi.
Facile crescit, & augmentatur.
Contactu calidum est.
Gracile, & macie confectum.
Venæ amplæ, inflatæ.
Motus pernix.
Ingenium contumax.
Somnus modicus, pulsus uelox.
Capilli multi, crispi, & nigri.
Color ruffus, & in rubeo obscurus.
Signa corporis frigidi.
Sensim adolescit.
Ingenium hebes.
Pulsus tardus, paruus.
Anhelitus occultus.
Tactu subfrigidum.
In cõitu impotentia.
Somnolentia.
Signa corporis humidi.
Tactus lenis.
Caro mollicula.
Membra laxa.
Ossa occultata.
Impatientia laboris.
Somnus inmodicus.
Paucitas capillorum.
Signa corporis sicci.
Asperitas Macies
Robur Rigor
Labor.
Venæ & chordæ prominentes.
Affluentia capillitij.

¶ TABVLA VII. De differentijs Morborum.

¶ Morborum alij sunt
Patentibus late mẽatibus cum claudũtur.
Alij sine omni prorsus sunt tumore.

Contagiosi
Sanguinis
Synochus Phlegmon
Phlegmatis
Epilepsia Febris quotidiana.
Cholerici
Febris tertiana Erysipelas
Formica Suffocationes Matricis
Schiatica
Fluor sanguinis per secessum.
Dysenteria Intestinorum ulcera.
Vigilia Delyrium
Phrenitis Variolæ Morbilli.
Melancholici
Lepra Scabies
Melancholia Hæmorroides
Affectiones splenis Ignis Persicus
Cancer Herpes æstiomenus.
Elephantia Excoriatio auriculæ
Lentigines Deformitas faciei.

Tumores excitant in corpore.
Erysipelas Phlegmon
Oedemata Phygetla
Strumæ Elephantiasis
Psora Lepra
Vitiligines Tumores duri.
Lupus Lippitudo
Lepra Scabies
Morbus caducus. Febris acuta.
Phthisis Lues.
Nonnulli sine omni contagio sunt.

¶ MORBI, qui
Frequenter perimunt prægnantes. B
Tabes Phthisis
Intercus Hydrops
Peripneumonia Febris ardens
Pleuritis Phrenitis
Rubrum ulcus in locellis Erysipelas.
Non perimũt, prẽsertim non prẽgnantes.
Pulmonis uitium Febris ardens
Mentis agitatio Morbus laterum
Synanche Morbus iecoris.
Nephritis Dysenteria Hæmorroides.
Prorsus non perimunt, nisi mala quædam acciderit dispositio
Dolor pedum Melancholica passio
Cancer Lychen
Podagra Orchritis
Coxendis, uel ischias.
Tinesmos Tertiana
Quartana Stranguria
Ophthalmia Exasperatio cutis Lepra.
Cbronici
Tabes Difficultas intestinorũ.
Pedum dolores Morbosæ dispositiões.
Pituita alba Ischias
Morbus comicialis Stranguria
Dolores renum in senibus.
Cruentum profluuium mulierum.
Mariscæ Fistulæ
Macies. Cachexia.

G

C ¶ Sunt & morbi * quot concomitantur.

Deficientes

Febris quotidiana — Febris tertiana
Quartana — Quintana.

Continui

Semitertiana — συνόδους, id est, ardentes.

Acuti

Phrenitis — Lethargus
Pleuritis — Peripneumonia.

Peracuti

Synanche — Cynanche — Apoplexia.

Acuti & continui

Febres ardentes — Phrenitides — Pleuritides

Quidam acuti & non continui.

Quidã neq; acuti, neq; cõtinui. ut morbi lõgi

Quidam uulgares, qui secundũ quędã tempora eodẽ in loco plurimos mortalũ inuadũt.

Hippocrates. 9. differẽtias facit. S. acutum, peracutũ, malignũ, longũ, mediũ, pernicioſum, mitẽ, periculoſum, & minime periculoſum.

Peracutus morbus est, ui & phantasia maior ac difficilior acuto, qui septimo die ut plurimum ad indicationem peruenit.

Malignus est, qui ui quidẽ maximus existit & difficilis, cęterum imaginatione imbecillis, certum indicationis tempus non habens.

Longus, qui in deterius atq; melius indicatur, mensibus, ãnis, uel etiã cũ hoĩs morte finit.

D Medius, qui inter longum & acutũ est, utriusq; particeps, indicatur die. 60. aut. 80.

Pernicioſus, siue lœtalis, qui semper in deterius uergit.

Mitis, qui nequaq; hominem tollit.

Periculoſus, q ad salutẽ & perniciem ex æquo tendit. Dicitur & anceps morbus.

Minime periculoſus, qui semper salutem futuram prænunciat, quãtum in eo est: atq; id habet cum miti cõmune.

¶ Cognoscitur aũt omnis morbus, Aut ab

Substantialiter inhęrentibus, ut si quid in compositione membrorum abundet, aut desit, aut e loco sit exarticulatum, Aut ab

Operatione membri lęsa, Aut ab

Qualitate permutata ab exeuntibus a corpore temporibus anni.

¶ Transmutantur in alios morbos

Morbus laterum — Febrem ardentem.
Mentis agitatio — Vitium pulmonis
Pulmonis uitium — Febrem ardentem.
Tinesmos — Difficultatẽ intestinorũ: aliqñ i dysẽteriã.
In
Difficultas intestinorum. — Leuitatem iutestinorum, uel lienteriã.
Lienteria — Hydropem.
Pituita alba — Hydropem
Peripneumonia — Pleuritim.
Pleuritis — Empyon, uel hæmopthoim.

¶ De hĩs quę morbos ali * Concomitantur fere,

Neruos precioſos
Vehemens inflamatio — Conuulsiones
Mala coherentia, uel coalitio.
Cerebrum uulneratum ac lęsum
Amillio
Vocis — Visus — Auditus.
Bilis — Vomitus — Febris

¶ Sauciata mortem inferunt.

Cerebrum lęsum — Spinę medulla lęsa.
Prœcordia uulnerata — Magna uena
Cor — Vessica.

¶ Lęsa nunq; cõeunt.

Neruus prœcisus — Vessica
Labra, uel buccę — Intestina maiora
Magna uena — Præputium
Palpebræ — Cartilagines omnes — Genę.

¶ De Morborum causis,

TABVLA VIII.

¶ Causarum quædam uocantur

Procatarticæ, quæ dum aduersam ualitudinẽ creauerunt, separãtur. ut canis mordẽs, scorpius pungens.

Coniunctæ, quæ cum prœsentes sunt, eorum quoq; affectus adsunt: cum uero desinunt, eorum etiam affectus desinũt. ut lapis in uesica, & unguis in oculo.

Præcedentes, quæ scilicet a procatarctica prępparantur, & adiuuantur.

Perfectę, quæ eundem in seipsis finem faciunt.

Concausę, quę cũ alĩs æqualem effectũ faciũt.

Coadiutrices causæ, quæ sua uirtute morbũ efficere non possunt, alterius auxilio possũt.

Manifestę, quęcunq; ex seipsis deprehenduntur, & aliquem effectum operantur

Non manifestę, quæcunq; minime ex seipsis deprehenduntur. (duntur.

Obscurę, quę neq; ex se, neq; ex alĩs deprehen-

Obscurę ad tempus, quæ aliquamdiu incognitæ sunt, sed rursus sub sensum cadere possunt.

Cęterum morbi omnes fiunt, aut

Ex hĩs quę in corpore sunt. ut

Bilis — Pituita — Melancholia.

Habundantia & uitio sanguinis.

Aut a hĩs quæ extra corpus sunt. ut

Laboribus — Vulneribus
Calore externo — Frigore
Siccitate — Humiditate.

¶ CANONES.

Cognita causa, ea primum remouetur.

Inde uniuersalia remedia adhibentur.

Postremo particularia, sedm̃ exigentiã morbi.

Contraria fere contrariis curantur.

Et similia similibus adiumentum prębent.

Cauenda tm̃ in omnibus nimietas, maxime autem in repercussiuis.

¶ Omnes item morbi

Calidi, eueniunt aut
Ab cibo, alioquí prono ad calorem excitādū.
Ab calore aucto Ob putredinem
Ob uicinitatem corporis calidioris.
Ab obstipatione.

Frigidi
Ab rerum frigidarum uicinitate.
A cibi potusq; qualitate & quantitate.
A constipatione. A raritate
Ab ocio A motu imodico.

Sicci
A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis. A sollicitudine.
A uigilijs Ab studijs imodicis.
Ab aere sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Aluminis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.

Humidi
Ab humidis cibis A potu plurimo
A molli educatione Ab ocio & trāquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia A temporum constitutiõe humida.
Ab imbribus
Ab medicamentis quę humectare faciunt.

¶ Tabula IX. de differentijs Pulsuum.

PVLSVS fit ꝓfunditate, lõgitudine, & latitudine arterię multum extensę.
Paruus pulsus, quí magno contrarius est.
Medius, amborum particeps.
Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadẽs quasi esse uideat arteriæ tunica corpulẽtior: pręsertim tñ cum pars eius interior tota humidior est, corpulentiorq; apprehensu.
Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, & sentitur arteria, & tunc potens subest spiritus, tanq; percussa pars ictum retineat.
Mollis, qui duro contrarius est, debiliter feriẽs arteriam non resistentem: cuius spiritus dissolutus est & mitis.
Humidus, est mollis quidem, quippe cum in eo substãtia mansuetior placidiorq;, humorem quendam subtiliorem reddit.
Siccus, in quo humor absumptus esse uidet.
Vehemens, qui uiolentam facit percussionẽ.
Debilis, qui imbecillem facit percussionem.
Medius, qui proportionem seruat ad utrũq;.
Densus, siue creber, qui longam non habet, aut eleuationem, aut compressionem.
Tremulus, q nõ æqualẽ habet percussionem.
Obliquus, qui nõ a recto situ arteriæ absoluit.
Inæqualis, qui secundum aliquam partem altior erigitur, & concidit frequenter, uena inflata, & eneruata.
Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad tres pluresue percussiones deficit, distractio nem uel unã, uel duas, uel plures etiã faciẽs. A
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad tres, uel plures percussiones imobilis arteria permanet.
Intercidens, cum post duas percussiones secũdum proprium ordinem fit motus, ex quo quidem media intercidit percussio.
Dorcadisans. i. caprisans, qñ arteria putatur salire, & ad alium motũ statim fertur, prius q̃ apparentiam compressionis habeat.
Recurrens, quí quantum egreditur magnitudine aut uehemẽtia, tm̃ rursus regredit in alijs.
Formicans, qui paruus est, uacuus & frequẽs, debilis: ille extremum periculum, atq; interitum demonstrare solet.
Prępinguis, tenet uenam fortiter.
Macri subtiliter.
Mediocris modice, neq; ante digitos dempseris q̃ tibi ferierit centies.

¶ Significationes.

Pulsus
In principio debilis, idem intensior, bonum.
A primo fortis, inde remissior, malum.
Fortis, Cor forte.
Debilis, Cor debile.
Velox in sano, sanitatem.
Paruus in sano, debilitatem pectoris & pręcordiorum: in infirmo, uitę extremum.
Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.
In ægroto, calorem exundantẽ. B
Tardus in sano, frigiditatem.
In infirmo, siccitatem.
Rarus, uirtutis defectionem.
Tardus quoq;, caloris defectionem.
Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

¶ TABVLA X. de iudicijs Vrinarum.

¶ Quomodo colligenda, & quę obseruanda ante iudicium.

Colligatur completa concoctione.
Non subsistat ultra sex horas.
Recipiatur tota, & non pars.
Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior reddita.

¶ Prępediunt iudicium

Motatio crebra. Locus obscurus.
Locus nimium diaphonos.
Matula uiridis, inferne lata, uel arcta nimis, radij solares.

¶ Liquores similes Vrinæ.

Hydromel
Syropus acetosus.
Aqua mellis. Aqua croco tincta.

C
Ius cicerum — Asini
Bouis — Ouis
Capræ, & capreoli.

¶ Vrina dijudicatur ex acto.

Substantia — Colore
Quantitate — Perspicuitate
Odore — Sapore
Modo mingendi — Calore — Contentis.

¶ Substantia est triplex.

Tenuis — Pinguis — Mediocris.

¶ Quantitas triplex.

Multa — Pauca — Mediocris.

¶ Diaphone.

Transparens — Clara
Turbulenta — Obscura
Mediocris,

¶ ODOR.

Acris — Dulcis — Mediocris.

¶ SAPOR.

Insipidus — Salsus
Acutus — Amarus
Acidus — Pontricus.

¶ Modus emittendi.

D
Faciliter — Difficulter
Mediocriter — Voluntarie
Inuoluntarie — Cum dolore
Sine dolore.

¶ COLOR.

Albus — Lacteus
Glaucus — Subspiceus
Spiceus — Aureus
Croceus — Rubeus
Vineus — Venetus
Niger — Viridis.

Iis funguntur differentiæ eorundem.

¶ Contenta.

Circulus — Ampulla
Grana — Nubeculæ
Spuma — Pus
Pinguedo — Trombi sanguinis.
Harena — Pili
Phlegmata — Furfures
Calculi — Atomi
Crynoydes — Squamæ
Sperma.

¶ Nominum explicatio.

Crocea nihil admodum differt ab croco.
Subcrocea, quę colore similis cum carchamo.
Cęterum aduerte, ubi de colore croci agimus, ne de colore accipias qui est in croco, sed de eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
Rubea punicea, similis pomis, quę rubrum colorem præseferunt, ut cerasa.
Vinea, quæ uino nigro similis est.

Passea, passo similis.
Veneta uel cerulea, resilit is colos ex pari albo & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
Liuida, plumbea, plumbo similis.
Charopa, similis pilis sibillidis, uel ungui lapillo.
Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ Iudicium Vrinarum secundum ætatem.

Iuuenum
Subaurea
Subcrocea

Senum
Alba. — Subtilis
Cum pauca hypostasi.

Mulierum
Fere subcrocea — Subaurea
Similiter subtilis.

Puerorum
Recedens ab alijs. — Substantia excellens.
Hypostasi cumulata.

¶ Omnium optima & laudata.

Colore subaurea — Subcrocea
Substantia mediocris.
Proportione potioni respondens.
Sine bulbis — Matulę non adherens.
Hypostasi
Alba — Leni
Aequabili.
Pilis
Sine — Squamis.
Harenis.
Et alijs malignis contentis.

¶ Laborantium.

Subcrocea — Accedens ad croceum.
Tenui.
Hypostasi
Parua.
Cum liquamine interdum supernatante.

¶ Ocioforum.

Alba fere
Maiore.
Hypostasi
Crassiore.

¶ Iudicium Vrinarum secundum temperamenta & qualitates anni.

Omnis Vrina
VERE
Subspicea.
Spicea.
Vergens in subaureum
Subcrocea.
Hypostasi crassiore, incipiente mutari in tenuem.

325

Aestate
Subaurea Subcrocea Substãtia mediocri.
Hypostasi
Leui Alba AEquabili.
Autumno
Colore mediocris Fulgens Tenuis.
Hypostasi
Obscura Modica Alba.
Tenui AEquabili.
Hyeme
Respondens ꝓportioni Vergens in alborẽ.
Hypo.maiore Procedente hyeme,
Quantitate maiore.
Contentis maioribus inconcoctis.

¶ Iudicium ex dispositione rerũ non naturalium.

VRINA
Somnolentorum
Alba Crassa
onCtentis multis incoctis.
Vigilantium immodice
Tenuis
Vergens ab albo in aqueum, inde ad auream, oleaceam, nigram, adustam.
Ieiunantium
Flamẽa Crocea Tenuis.
Fame oppressorum
Tenuis Alba Sine hypostasi.

¶ De iudicio a multitudine & copia.

Vrina multa in Sanis
Nimiam potionem uini, exilis.
Raram uel modicam, uentris excretionem.
Vsum nimium diureticorum.
Vrina multa in ægrotis,
Passionem diabetis Corporis liquefactionẽ
Euacuationem superfluitatum.
Determinationem ægritudinis, uel crisim ab hydrope.
Multa in febribus acutis
Aut febris solutionem.
Aut conuersionem in Ethicam.
Aut spasmum.
Quod si fuerit
Flammea.
Subcrocea, tincta & cum malis contentis, illaudata est.
VRINA pauca
Dietam sicciorem.
Vsum cibariorum glutinosorum
Opilationes Multã uentris excretionẽ
Interdum febrim intensam.
Lęsionem membrorum urinæ.

¶ De Significationibus substantię Vrinarum.

VRINA
Subtilis, Tenuis
Frigiditatem, siccitatem.
Humorem siccum
Concoctionis priuationem
Opilationem hepatis.
Defectionem attractiuę & expulsiuę.
Grossa
Complexionem calidam & humidam.
Concoctionem fortem, humidam.
Humores cõmixtos phlegmate & sanguine.
Mediocris
Temperatam complexionem
Absolutam coctionem
Humorum omnium temperamentum.

¶ De significationibus Vrinæ diaphonæ.

VRINA
Transparens
Alba, Crassa.
Phlegma crudum, crassum, & ægritudines, ab eo prouenientes, Epilepsiã. &c.
Cum tinctura, Choleram uitellinam.
Semper autem significat inconcoctionem, siue tenuis, siue crassa.
Cum diuersitate coloris, adustionem & incendium.
Cum furfuribus, si ægritudo non fuerit in uĳs urinæ, liquefactionem phlegmatis.
Turbulenta, multitudinem humorum, qui a natura expelluntur: item naturæ laborem in segregando & expellendo.
Turbida in febribus acutis
Humorum ebullitionem
Liquefactionem.
Turbulenta ita perseuerans, longam ægritudinem, & imperfectam coctionem.
Permanens in transparentia & aquositate, digestionis priuationem.
Quæ mingitur clara & fit turbida, uel quæ turbida & fit clara, significat materiam incipere ut superet morbum, tametsi non perfecte.
Quę uero minime est transparens, ut aqua limpida, neq; turbida, ut subiugaliũ, sed in medio consistens, sanitatem portendit.

¶ De significationibus odoris Vrinæ.

VRINA
Carens odore
Cruditatem humorum
Complexionem frigidam.
In acutis mortem.
Fœtida
Cum signis bonæ digestionis & squamis, scabiem.
Cum sanie, hulcus.
Sine digestione, apostema in uĳs urinæ.

C In acutis, periculum.
Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
Amara, dominium choleræ
Acris, insanis melancholiam.
In sanis, futuram febrim, aut naturæ expulsionem.
Et si cito abscedit fętor in acutis ab urina, mortem.

Acris
Humorum putrefactionem.
In acutis mortem.

¶ Prognostica ex colore albo.

Vrina alba
Dominium frigoris.

Cristallina
Debilitatem digestionis.
Mucilaginosa, dominiū phlegmatis, & eius crassam habundantiam.
Vnctuosa, seu margaritalis, liquefactionem.

Fungalis
Saniem Phlegma Lapides.
In acutis febribus, aut lactea post tinctură, significat partē cholericā ad alia loca diuertisse, ꝙ per meatus urinæ: significat ergo futuram phrenitim, uel capitis reuma.
In febri cōtinua absq; fluxu, phrenitide, uel alio quouis abscessu, mutationem in quartanam significat.

D

In ictericia
Coloris hepatis debilitatem
Laborem uirtutis expulsiuę.
Futuram hydropem.
In sanis & perseuerans, inconcoctionem.
Luminosa, multa, in sanis humores crassos, & uiscosos.
Subtilis clara, humores melancholicos.
In principio febris, inde nigra, humorum expulsionem per uias urinæ.
Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

¶ Significationes Citrinæ.

Vrina citrina,
Palearis, imperfectam digestionem.
Flaua, principium digestionis.
Intense citrina, perfectam digestionem.
Aurea, temperamentum digestionis.
Ignea subtilis, acutam febrim.

¶ Iudicia Rubeæ.

Vrina rubea
Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime sanguinis.
Si tamen non sit ruptura uenę.
Eadem tenuis, decursum humorum ad loca suffocantia, si paulatim mingatur.
Eadem grossa, inde tenuis, recidiuationem.
In ictericia modicę rubedinis, calorem hepatis & eius suffocationē, futuramq; hydropem.
Intensa in sanis, famem, incendium stomachi.
In dolore renum, eorundem apostema.
In dolore capitis frequenti, futuram maniam.
Turbida, hepatis debilitatem.

¶ De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis,
Supremam frigiditatem, maxime uero si tenuior sit.
Crassa, frigus quoq;.
Porrina uel porricea, adustionem.
Crassa, ueneni potionem,
Idem notat eruginea.

¶ De significationibus Nigræ.

Vrina nigra
Procedens ex croceo, crassitudinem choleræ.
Ex fusco procedens, dominium choleræ nigræ.
Ex uiridi, choleram adustam.
Quam præcessit uiridis, uel liuida, dominium frigoris.
Quam precessit rubea, aut citrina, cum uirtutis dissolutione, mortificationem coloris naturalis.
In principio febris, inualescentiam morbi, caloris naturalis defectionem.
In fine ægritudinis melancholicæ, terminationem ægritudinis, si ante fuerat crassa & aquosa.
In acutis si non præcesserunt signa bona, adustionem, & mortem.
Vel rubea obscura, ante uini rubei potionē, aliquando
Calorem & intensionem renum.
In senibus & mulieribus, defectionem caloris naturalis.

¶ Significationes oleaginęæ.

Vrina oleaginea
Sicut oleum transparens
Consumptionem
Liquefactionem
Creticam expulsionem.
Pauca & fœtens, supremam consumptionem.

Sicut lotura carnis
Consumptionem
Hepatis perditionem.
Hydropisim.
Quam prędessit nigra, si sit alleuiatio
Mundificationem adustorum humorum.
Si in quarta appareat in peracutis, mortem in septimo die.

Simplex
Preparationem ad phthisim.
Consumptionem.
In colore & substantia, renū liquefactionem, aut phthisim.
Colorib. caninis, utriusque cholerę adustionem.

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba — In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.
Continua — Cito apparens
Diu perdurans — In fundo residens.
Rotunda — Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatẽ, mixtionem unctuositatis.
Nigra, idem id quod urina nigra
Viridis, illud quod uiridis urina.
Citrina, ardentissimum calorem
Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus

Spumosus

Turbationem sensuum interiorum.
Viscosos humores.
Ventositatem in uentriculis cerebri.

Plumbeus, epilepsiam.
Viridis, melancholiam.
Rubeus, sanguinis fluxnm.
Tremulus, paralysim, et spasmũ ex repletiõe.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumea

Nigra, citrina, uel ruffa

Ictericiam — Passionem splenis.

Ventositatem cum uiscositate.
Si permanet, opilationem, maxime si magnæ sunt, uẽtos in uŕs urinæ, cruda phlegmata, abundare Nephritim.
Granulosa, catharrum, atq; si in superficie natant, significant materiam non descendere ad inferiora.
Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iuncturas.
Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamæ

Rubeæ, ægritudinem renum.
Albæ, passionem uesicę.
Fuscæ obscuræ sicut squamę piscium, ultimã dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinæ furfures

Cum pruritu glãdis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.
Sine fœtore & putre, cũ difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.
Magnæ ut trita frumenta,
Albæ, adustionem in uesica.
Nigræ, adustionem in splene.
Rubeæ, adustionem sanguinis.

Vrina carnosa.

Hepatis dissolutionem.

Vnctuosa, in qua supernatat sedimen.
Si multa fuerit, dissolutionem adipis
Citrina, dissolutionẽ pinguedinis antiquæ.
Modica, renum dissolutionem.

Saniosa

Eruptionem hulceris, si pręcesserit dolor.

Plena frustulis

Debilitatem digestiuę.
Mesaraicarum ruptionem, uel ex comestione lactis, uel casei.

Harenosa

Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.
Non residentes harenæ, & ad rubedinem declines, hepatis adustionem: citrinæ, splenis.

Mucilaginosa

Exuberantiam grossorum humorum.
Complexionem frigidam.
Crisim ischiados & iuncturarum.

Si pili innatent,

Caloris occulti consolidationem, a colore agente in ipsum, in renibus.

Fermentata,

Debilitatem stomachi.
Malam digestionem.
Assiduum usum lacticineorum.

Cinericea

Phlegma adustum pręstat, diuturnitatem caloris extranei.

Sanguinea

Debilitatem hepatis.
Vulnus in meatibns urinæ.
Solutionem continui in uesica, si pauca sit.
Si multa, solutionem in splene.
Qualis, id est, in qua ad similitudinẽ pelliculę, uel uesicę plenæ, & similis ouo innatat quippiam,
Phlegma crudum, uiscosum.
Phlegma uitreum, mucilaginosum, uentos.
Reserationem meatuum urinæ.

Calculosa

Lapidem prędentẽ, uel phlegma uiscosum in uŕs urinæ.
Fortem calorem in ŕsdem locis.

Spermatica

Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel prędessisse, uel nocturnam seminis emissionem.
Globosum truncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.
Et si id fiat multis uicibus, seminis incontinentiam, uel paralysim membrorum genitalium.

¶ Finis TAB. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Vltima FEBRIVM.

C TABVLA Vltima Febrium.

FEBRIVM alia

1 Ephemeris. 2 Putrida.
3 Hectica.

1 EPHEMERIS.

Diſtemperantia ſpiritus.24.horas,id eſt, diem non excedit. Nec habet niſi ex opiliatione paroxiſmum. Nam uel ſpiritus
Vitalis in corde accendit ex ira & furore. uel
Animalis in cerebro ex feruore ſolis. uel
Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 PVTRIDA

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut
* Intra uaſa. Sic fiunt continuæ, quę acutę dicuntur. Terminantur.14.nonnunq;.7.4.ſępe primo die.

Aut igitur putreſcit
Sanguis. ſic fit Syneches putrida: hæc nunq; fit in corpore raro, aut gracili, ſed plurimū in iuuenibus: & ad mortem uſq; affligit.

Et eſt Triplex. uidelicet
Acmaſtica, quæ latine poteſt dici Auctio: ſemper enim eſt in augmento.
Epacmaſtica dici poteſt demptio. ſemper em̄ eſt in declinatione.

D Homotenos, æqualit affligens, quę ſemper eſt in ſtatu eodem. At putreſcit
Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel cōtinens: habet circuitum diei & noctis. Parox.8.horas. repeſcit.6. Aut putreſcit
Cholera, id eſt, flaua bilis. Sic fit Tertiana continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æſtiuo, regione calida & ſicca. Parox. durat.24.horis. Quieſcit.24. & in falſa quiete.24. Aut putreſcit
Atra bilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitum trium dierum, & trium noctium. Paroxiſ.24.horas. 28. in uera requie.34. in falſa: durat ad.40.diem. Aut putreſcit
Cholera circa cor. Sic fit Cauſon ardor quē pauci euadunt, uno die fortis, altero remiſſior: nec tamen augmentum recipit, nec diminutionem.
Et hæ ſeptem ſpecies ſunt Febres ſimplices.

* Aut intra & extra uaſa
Sanguis principaliter, ſecūdario cholera. Sic fit Syneches, uel concluſa continua: quia omne tempus una eſt acceſsio ab initio uſq; in finem: accedit calida ſine tremore & rigore.
Cholera principaliter, ſanguis ſecundario. Sic fit Canſonides, uel Tertiana continua.
Hæ duæ non dicuntur compoſitæ ſecundum compoſitionem duarum febrium diuerſarum denominationum, ſed propter compoſitionem humorum putridorum: unde tam en proprie Febris compoſita non dicitur.
Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos minor: in qua incipiēte uno parox. ſimul alter incipit horis.18. falſa quies.6.
Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritęos medius: in hac iter parox. eſt quies manifeſta: parox.38. horis. quies.12.
Atra bilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos maior: non curatur, durat.68. horis. Et 12. in falſa quiete. uno deſinente paroxiſmo, ſtatim alter ſubſequitur.
Hæ tres dicuntur compoſitæ: ſuntq; chronicæ, & terminus earum eſt.64. dies.

* Aut extra uaſa. Sic fiunt intermittentes. Si em̄ putreſcit
Phlegma
Naturale, ſic fit quotidiana uera uel diaria: durat hor.12. tempore frigido, ut hyeme in ſenibus & mulieribus phlegmaticis: quieſcit hor.6. durat a.21. diebus uſq; ad.40. uel.60. dies. Accidit circa ſolis occaſum.
Innaturale, fit Quotidiana nota,
Cholera
Naturalis, ſic fit Tertiana uera. Hęc parox. habet.12. horarum. quieſcit.36. incipit cum horrore & punctione ſine frigore & uehementi pulſu.
Innaturalis, ſic fit Tertiana nota. Accedit circa ueſperas. parox. durat ad.30. horas.
Atra bilis
Naturalis ſic fit Quartana uera: fit in Autūno in ſenibus & melācholicis: durat parox.14. horis: quieſcit.48. horis.
Innaturalis, ſic fit Quartana nota.
Et hæ ſimplices ſunt.

* Aut in duobus locis ſimul.
Si em̄ putreſcit
Phlegma in duobus locis, ut in capite & in ſtomacho, fit Quotidiana duplex.
Cholera in duobus locis, ut in ſtomacho & in hepate, fit Tertiana duplex, quę uno die grauior eſt altero.
Melācholia in duobus locis, ut in ſplene & in capite. fit Quartana duplex.

Et hæ ſunt compoſitæ.
Aut putreſcit unus humor alio, uel alīs: ſic fit Febris Erratica. Cuius ſunt duæ ſpecies. ſ.
Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigeſcit.
Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.
Simplices phlegmaticæ magis fere cę Febres Erraticæ.

329

¶ HECTICA, uel habitualis: huius sunt ſpecies

Prima, ex conſumptione

Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoſcitur, ſed curatur faciliter.

Secunda, ex compoſitione

Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriuſq;. ut Cambiū.

Tertia, ex conſumptione

Aequali primæ, ſecundæ, & tertiæ humiditatis: eſt dominium ſiccitatis totius corporis ſine febre, cuiuſmodi eſt Gluten.

Signa Hecticæ

Primæ ſpeciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̄; poſt: propter cōtinuam membrorum diſtemperantiam: ſed tamē lentus: quia non fit ex humore, ſed ex membris: ideo caret paroxiſmo.

Signa Hecticæ

Secundæ ſpeciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior poſt prandium q̄; ante: prouenit ex cholerica fumoſitate: ex ſpiritualibus rubor genarum, ex calida fumoſitate eas inflammante. A

Dolor ſiniſtræ ſpatulæ. eſt enim ſpiritualibus adligata: & propter contractionem deſiccatur & ſoluit in continuatas: ideo fit dolor & tuſsis, quandoq; ſicca, quandoq; humida.

Signa Hecticæ

Tertiæ ſpeciei, Calor maior q̄; in prioribus duabus: maior poſt prandium q̄; ante: & ſi diſcerni non poſſit propter intenſum calorem. Vrina in colore & ſubſtātia oleaginea, cum multis reſolutionibus groſsis: citrina, intenſa: demum fit aquoſa & unctuoſa.

Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membris inſito, ea cōſumente & diſſoluente. Vngues ingroſſantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuātur, & in lateribus contrahuntur. Capilli fluūt. Pulſus frequens, paruus, durus & debilis.

¶ Finis APPENDICIS.

NICOLAVS Prugnerus, candido Lectori S.

¶ Lector quisquis ades, maxime & optime,
Et qui res Medicas, sacraq; Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc fac referas pedem.
Naturæ specimen cernere si libet,
Et si te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumq; figuræ,
Isthoc scire potes Libro.
πωρόν τῶν ἀγαθῶν polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene singula.
Pulchra hęc et referunt, quam speciosior
Mundi Rector adest, & eximius magis
Rebus quisq; creatis,
Constans omnipotentia.
Hoc primum uolumus dispiciat pius
Lector, si fuerit deinde cupidine
Ductus, noscere causas
Rerum, hunc fac adeat Librum.
Vernantem tibi Brunfelsius Hortulum,
Conseuit placidis sedulus herbulis,
Sic noctesq; diesq;
Huc huc semina conuehens.
Quis uero numeret, quantus, & improbus
Schottiq; assiduus tum fuerit labor?
Quando singula pressit
Docta qua ualuit manu.
Felix o nimium, sanctaq; Ciuitas.
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo pascere mentem,
Istis corpora, quæ soles.
Lector, iam reliquum est optime, gratias
Tantis pro meritis reddere, quas potes,
Sic sic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

¶ ARGENT. per Io. Schottum, CAROL. Imp. V. Anno. 10. CHRISTI uero Seruatoris, 1530.

Herbarum vivae eicones
Brunfels, Otto
1530
Missouri Botanical Garden
St. Louis, MO

CONDITION ON RECEIPT:
The half rigid vellum and decorated paper binding was not contemporary with the text. The parchment was cutting through the decorated paper on the front board. Both stuck-on endbands were present. The front internal hinge was broken, and the case was detached from the text block in the front. The volume was sewn two on. The sewing was weak. It was probably contemporary with the text. Some of the pages were partially torn along the spine fold and were partially detached from the text block as a result. Most of the pages were dirty and discolored; they were water stained and mold damaged at the tail. They were weak and sometimes torn in these areas. The outer gatherings were guarded with narrow strips of parchment.

TREATMENT REPORT:
Treatment was documented with color slides. The volume was disbound retaining the original sewing. The head, tail, and pages were dry cleaned where necessary. Tears were mended, folds guarded, and damaged areas strengthened where necessary with Japanese kozo paper and wheat starch paste. The volume was sewn on linen tapes with linen thread. Handmade paper endsheets with linen hinges were attached. The volume was bound in full handmade paper using a limp case structure and titled using a black stamped handmade paper label. The bookplate was removed and readhered to new pastedown.

Northeast Document Conservation Center
January 2003
DW/TP